

Átlatvető

2009. szeptember Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedévi lapja

Tartalom

Sólyom László beszéde	
Révkomáromban	4
Szlovákiai állatfarm	6
Az Átlatvető kommentárja	8
A Kárpát-Medencei	
Ökumenikus Nagytalálkozó	
állásfoglalása	11
Trianon oldása az unióban	14
Szász István Tas írásai	16
Mi tartja össze	
Magyarországot 2009-ben	20
In memoriam: Dr. Kovássy	
Zoltán, Dr. Csíky Miklós	24
A Boyai Tudományegyetem	
pere	26
Bolyongás a múltban:	
Érmellék	36
A Gyulafehérvári	
főegyházmegye ezer éve	42
A székelly hadosztály	48
Irodalom: Szép Ernő	52

Halfdan Rasmussen

A sötétben

Az 56-os magyar menekültek emlékére

*Hallod őket az éjben, a testvéreidet.
Vonulnak a sötétben, ahol a vörös falevelek hullnak.
Mennek csillagtalan szemedben.
A csepegő esőben, a lehulló gyümölcsben hallod őket.
Mindenben, ami óhatatlanul meghal.*

*Mennek az őszi viharaival karjaikban.
Nagyon fiatalok, sebezhetők és sebezhetetlenek.
S virágzás-közelben az élethez.
S a halál illat-közelében.*

*S hallod őket, amint mennek az éjszakában.
Át hegyeken s át végtelen határokon.
Kapukon át, mik nagyobbak a félelemnél.
Erdőkön át, mik minden fájdalomnál sötétebbek.*

EKOSZ

Az előzetes híradásnak megfelelően képviseltette magát az EKOSZ a július 4-6. között megrendezett verőcei erdélyi fesztiválon.

Július 5-én az erdélyi szervezetek bemutatkozásának moderátora **Nagy Árpád** EKOSZ-elnök volt, magát a szervezetet pedig **Dr. Kövesdy Pál** t.b. elnök mutatta be. Az általa itt előterjesztett, az autonómia ügyében megszövegezett Nyilatkozat-hoz való csatlakozás, az aláírások megszervezése a szervezők ígérete ellenére elmaradt. (A témához kapcsolódó szerkesztői kommentárt lásd a 8. oldalon.)

Az NCA működési célú, ez év tavaszán benyújtott pályázatán az EKOSZ 800.000 Ft. támogatást nyert el, az összeget később és két részletben fogják folyósítani. Az összeg egy részét lapunk költségeinek fedezésére fogjuk fordítani.

A 2008. évre összesen 315.047 Ft.-t tettek ki az SZJA 1%-s felajánlásai. Minden adományozónak ez úton mondunk köszönetet. A teljes összeget az alapító okiratban meghatározott célok teljesítésére fordítottuk.

Mezőberény

KÉTÉVES A SZÉKELYKAPU

A Mezőberényi Erdélyi Kör, fennállásának 15. éve alkalmából, 2007. augusztus 20-án állított Székelykaput a városi liget bejáratánál. Azóta évente megemlékezünk a kapu születésnapjáról. Mezőberényben régi hagyomány augusztus 20. körül a Be-

rényi Napok rendezvénysorozat, így aztán e program keretében emlékeztünk meg a Székelykapu fennállásának második évfordulójáról augusztus 22-én. **Cservenák Pál Miklós** polgármester méltatta a Mezőberényi Erdélyi Kör 17 éves tevékenységét, hangsúlyozva, hogy a város befogadta az Erdélyből áttelepült családokat. Kiemelte Mezőberény lakosságának fegyelmet magatartását és tiszteletét a kapu iránt. Más városokkal szemben ez a kapu eredeti pompájában díszleg, semmilyen rongálás nem történt!

Kajlik Péter, a Mezőberényi Erdélyi Kör elnöke újra megköszönte mindazok segítségét, akik adományaikkal, munkájukkal hozzájárultak a Székelykapu állításához, méltatta a **Pap Jenő** nyikómalomfalvi fafaragó mester alkotását. Hangsúlyozta, hogy az általa vezetett egyesület egyik célja teljesült, hiszen az erdélyi családok beilleszkedtek a városba, ahol élnek és dolgoznak. A továbbiakban a legfontosabb teendő a kulturális értékek megőrzése, a hagyományápolás, családon belül pedig a polgári értékrend szerinti nevelés, a nemzeti összetartozás jegyében. **Feyér Sándor** evangélikus lelkész megáldotta a Székelykaput.

A rendezvény fénypontja a Brassóból érkezett Búzavirág néptánc együttes fergeteges csárdása volt, ők a Berényi Napok színpadán is hatalmas sikert arattak.

A megemlékezés a Székely Himnusz elneklésével zárult.

Kajlik Péter elnök

A Soproni Erdélyi Kör programjai 2009.

2009.02.10 – SEK – Kálvin Kör: Orbán Balázs Emlékest – közreműködtek: PéterPál Kiadó, Löwey Lilla és Soós Andrea

2009.02.14 XVII. Erdélyi Bál

2009.02.15 – Farsangi Tárlat (fertői Arkádia Galéria) képkiallítás – közreműködtek: Bors Anikó és az Art Lyra együttes

2009.03.15. Városi ünnepségen és koszorúzáson való részvétel

2009.03.29. Tóth Zsombor fotókiallítás – közreműködött Wéber Iréna

2009.04.26. Asszúpataki Hasznos László akvarell képkiallítása

2009.06.04. Trianoni megemlékezés – Sopron Város Önkormányzatával közösen – szónok: Prof. Dr. Papp Lajos

2009.06.07. Incze Domokos fotókiallítása

2009.06.12. Bösze Balázs költői estje

2009.06.21. Derszib Eti képkiallítása

2009.08.05. Megemlékezés és emléklapkett elhelyezése a soproni Ojtozi Emlékmű felállításának 75. évfordulója alkalmából – szónokok: Firtl Mátyás – Sopron-és környéke országgyűlési képviselője és ifj. Sarkady Sándor történész

2009.08.06. Sylveszter Lajos könyvbemutató

2009.09.13. Paulovics László képkiallítás

2009.09.hó: Szépligeti Mátyás és Wéber Iréna pódiumest

2009.09.27. Dorozsmai Erzsébet kiállítása (Stornó foglalkoztató könyv)

2009.10.14. Réthy István könyvbemutató

2009.11.01. Halottak Napja – közös gyertyagyújtás az Erdélyi kapunál

2009.11.15. Az Erdélyi Kör megalakulásának 20. évfordulója

2009.12.04. Mikulásest az erdélyi gyermekeknek

2009.12.19. Óévváró

Győr

Augusztus 29-én Győr kertvárosában tartotta baráti összejövetelét a Győri Erdélyi Kör, **Koncz Mrika** szervezésében. Az összetevők: nagy kondér „csorba”, bográcsгүйлүс, pogácsa, sütemény és sokféle jóféle folyékony anyag, meg persze jókedv és baráti hangulat.

Leányfalu

Július 29-én a leányfalui családi HITEL múzeumban **Szász István Tas** tartott előadásokat a Kárpát-medencei református Ifjúsági honismereti tábor diákjainak (reggel) majd délben a tanároknak és lelképásztoroknak a Hitelről és a nemzeti gyökerek fontosságáról.

Bódis Erzsébet és lánya, Katona Szabó Erzsébet (A Magyar Művészeti Akadémia tagja) kiállítását aug. 19. én Szász István Tas jubileumi (20 éves a sorozat) bevezetője (lásd 16. old.) után **Török Katalin** nyitotta meg, majd **Péterfy László** szobrászművész méltatta. Hely: Leányfalu Helytörténeti Múzeum. Látogatható október 15-ig.

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, B. Osvát Ágnes (irodalom és gyermekoldal)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: **Orbán László**

Levelezési cím: Dr. Kövesdy Pál, 7100 Szekszárd, Otthon u. 2., tel./fax: (36)74/417-705

E-mail: ekosz@t-online.hu

A kiadásért felel az EKOSZ elnöke

ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Lugio-press Bt. • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

Negyedmillióan vettek részt a Magyarok Szövetsége Országos Gyűlésén Bösztörpusztán

A média-érdektelenség teljeskörű szabotálsa mellett, ugyanakkor rendkívül nagy társadalmi érdeklődés közepette szervezte meg az ország legnagyobb találkozóját a Magyarok Szövetsége (MSZ) 2009. augusztus 21-23-án Kunszentmiklós-Bösztörpusztán. A számok önmagukért beszélnek: mintegy negyedmillióan látogattak ki az elmúlt hétvégén az MSZ Országos Gyűlésére az alföldi pusztára.

A Nemzeti Érdek Program bemutatóján hat óriás sátorban mutatkoztak be a 13 tagozat képviselői. A 850 civil szakértő hét hónapos munkájának eredményeképp a Magyarok Szövetsége Országos Gyűlése Kiáltványt tett közzé:

A Magyarok Szövetsége Országos Gyűlésének kiáltványa

Felszólítjuk az Államfőt, az Országgyűlést és a Kormányt, hogy október 23-ig kezdje meg az alkotmányos rend helyreállítását! 2 hónapon belül meg kell indítani az alkotmányozás folyamatát az alábbiak szerint: A Szent Korona a magyar állam folytonosságát és függetlenségét, a nemzet egységét megtestesítő jogi személy. Teste a magyar nemzetnek, az ország testének, a földnek, a víznek, a levegőnek és az energiának is jelképes megjelenítője, ezért minden hatalom és jog forrása, a legfőbb felség. A Szent Korona e minőségében a teremtett világ, a természet törvényeinek elsődlegességét, fenntarthatóságát, és ezzel együtt az eljövendő magyar nemzedékek létfeltételeit biztosítja. Az alkotmány a Szent Korona intézményétől semmilyen módon el nem választható.

Az alkotmány történelmi képződmény, azon időszakban is fejlődött, amíg a jogfolytonosság csorbult, így maradéktalanul magába foglalja minden erkölcsi, kulturális és jogi fejlődésünket.

A Magyarok Szövetsége a magyar nemzet nevében az alaptörvény megvitatásával és elfogadásával helyre kívánja állítani a történeti alkotmány jogfolytonosságát.

Az új alaptörvénynek többek között tartalmaznia kell:

1. Kisebbségi, kétkamarás országgyűlés felállítását
2. A választott képviselők visszahívhatóságát
3. Az önkormányzatok és társadalmi szervezetek gazdasági és politikai függetlenségének biztosítását.
4. Az elszakított területeken élő magyarság magyar állampolgárságának helyreállítását
5. Tegye lehetővé az alkotmány nyugvása-
nak időszaka alatt a nemzeti érdek súlyos

sérelmét okozó szerződések felülvizsgálatát.

Amennyiben a hatalmon lévők nem ismerik el a magyar alkotmányosságot, nem indítják el a jogfolytonosság helyreállításának folyamatát 2009. október 23-ig, akkor alkotmányjogi jogos védelemre, polgári engedetlenségre hívunk mindenkit! Kérünk minden egyént és társadalmi szervezetet, aki ezzel egyetért, hogy ezen követelésünkben csatlakozzon hozzánk!

A szegedi

Székely Himnusz Emlékmű

A Független Városi Szövetség – Magyar Egyesület Szöged, mint kezdeményező, valamint a Magyarok Szövetsége, Magyarok Világszövetsége nemzeti összefogásában, az anyaországi és a határon túli magyarság közös akaratából kerül felállításra a SZÉKELY HIMNUSZ és a fiatalon elhunyt szerzőinek emlékműve.

A mű a székely eszmeiséget, motívumkinccset igyekszik megjeleníteni. A kompozíció főmotívuma a kopjafa, mely szimbólumaival a székely Világegyetem alkotóelemeit sorolja: föld, víz, tűz, székely keresztszék, a horizontális kopjafamotívum pedig a Nap, Hold, világosság, sötétség, valamint a Boldogasszony 12 csillagát, köztük a kopjafa csúcsán az Esthajnalcsillagot hordozza, amely a magyarok Nagyboldogasszony csillaga, kör és köröszt alakzatot formálva.

Maga a kopjafa a földet szimbolizáló, kockakövel burkolt kör alaprajzú gömbszelet formájú posztamenten áll. A geometrikus motívumok figurális ábrázolásokkal egészülnek ki. A mű kétnézetű, első oldala az égi, hátulsó a földi szférát jeleníti meg.

Boldogasszonyunk, a székely Babba Mária áldó-teremtő mozdulata rendezi az égi testeket, tekintete az Alsó Világra szegeződik. A mű hátoldala a székelység himnuszára emlékezik, melynek versszakai a kopjafa eresz alatti feliratos helyén, vésett formában jelennek meg. A felirat két oldalán Csanády György költő és Mihalik Kálmán zeneszerző életnagyságú portrészobra látható, alkotó, teremtő áhítatban, székely ruhában, mint „regös és hegedűs” megjelenítve. Az alakok szintén keményfából kerülnek kifaragásra.

A kompozíció a Nap és Hold motívumnak megfelelően Kelet-Nyugati tájolású. Méretei: 370cm magasság, 220 cm legnagyobb szélesség.

Barta András, szobrászművész

*Apró Juhász János,
kezdeményező főszervező*

Az autonómiastatútum az első székelyföldi termék

A Csapó József által kidolgozott Székelyföld autonómiastatútuma a Székelyföldi termék védjegyet útnak indító első termék.

Izsák Balázs, a Székely Nemzeti Tanács elnöke és Tulit Attila, SZNT-alelnök július 10-én Sepsiszentgyörgyön mutatta be a három nyelvű kiadványt, melynek célja, hogy a szélesebb közönség is megismerje, miként képzelik el a székelyföldi autonómiát, a székelyföldi jövőt, hiszen a statútumot eddig jórészt csak a szervezet internetes oldalán tanulmányozhatták az érdeklődők.

Mint Izsák Balázs mondta, az SZNT legfontosabb dokumentumát tanulmányozhatják az olvasók, a kiadvány megjelenítésének célja, hogy minél többen megismerjék elképzeléseiket Székelyföldön, az országban és külföldön egyaránt, ezért is jelentették meg a statútumot magyarul, románul és angolul. Sokat beszélünk az autonómiáról, de kevesen ismerik ennek konkrét intézményrendszerét — a kiadvány ebben is segít, ugyanakkor része annak az indítványnak, hogy a statútumot állampolgári kezdeményezésként nyújtsák be a parlamentbe — mondta. Az ehhez szükséges támogató aláírások gyűjtése előtt azonban azt szeretnék, ha minél többen megismernék a dokumentumot, és egyfajta közvita alakulna ki róla, hiszen a nyilvánosság a demokrácia eszköze. A könyv előszavában egyébként Izsák Balázs kifejti: „a statútum kiadásával is a közvéleményt kívánjuk mozgósítani és érzékennyé tenni a demokrácia elveinek és értékeinek sérüléseire, s felerősíteni a mozgalmat, amely Székelyföld autonómiáját tűzi zászlajára a jelen autonómiastatútumnak megfelelően”.

Tulit Attila, a könyvet kiadó T3 Kiadó igazgatója elmondta: egyelőre 2100 példányt nyomtattak, de ha sikere lesz a kezdeményezésnek, többet is nyomtatnak. A statútumot könyvesboltokban, valamint az SZNT széki irodáiban lehet megvásárolni, ára 5 lej. Azon is gondolkodnak, hogy a kiadványt elküldik a vezető romániai politikusoknak, az államfőnek is.

A könyv egyébként az első „hivatalos” székelyföldi termék (a logó és a sorszám is szerepel rajta): bejegyezték ugyanis a Székelyföldi Termék Egyesületet, és hivatalosan is levédtek a márkanevet a Nemzetközi Szabadalmi Hivatalnál.

Farcádi Botond, Háromszék

Sólyom László köztársasági elnök beszéde Révkomáromban, Szent István szobrának felavatása alkalmából, 2009. augusztus 21-én.

(A beszédet az ünnepségen Heizer Antal, Magyarország pozsonyi nagykövete olvasta fel.)

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Boldog az a nép, amelynek olyan nagy és szent király alapított országot, mint Szent István. Boldogok vagyunk, mert Szent István ezer éven át együtt maradt népével, mert a reménység forrása volt és példaképként szolgált. Szent Istvánhoz folyamodtak, őt keresték, hívták bajaik közepette a magyarok, és őt ünnepelték örömeikben. Ma is mély lelki szükségét érezzük, hogy fölmutassuk közösségünket Szent Istvánnal. Akik szobrot emelnek neki, mint most Komárom város közönsége, ezzel a tettükkel Szent István tiszteletében megerősítik, hogy gazdag örökségünket együtt kívánjuk folytatni. A nemzet lényege ugyanis a jövő vállalása is, a közös akarat arra, hogy együtt akarjuk folytatni történelmünket.

De, tisztelt Ünneplő Közönség, Szent István nemcsak a miénk, nemcsak a mi egységünk szimbóluma. Királya volt minden népnek, amely országában élt. Elindítója közös történelmünknek; a szlovák és a magyar nemzet oly szorosan összefonódott történelmének is. Hasonlóan Cirillhez és Metódhoz, azon kevés szentek közé tartozik, akiket a keleti és a nyugati egyház egyaránt magáénak vall és tisztel, és akik Európa nagy alapító atyái.

Szent István nagyságát mindig örömmel és tanulsággal gazdagon idézzük fel. Hiszen a magyar királyság megalapításával ő biztosította megmaradásunkat. Szuverén módon határozta meg Magyarország helyét az akkori Európában: az új államok közül egyedül ő nem lett sem a császár, sem a pápa hűbérese. Bekapcsolta Magyarországot Európa gazdasági és kulturális vérkeringésébe, amikor megnyitotta az országon átvezető jeruzsálemi zarándokutat. Hatalmas egyházszervező munkája gyümölcsei máig teremnek. Nemcsak törvényeket, de jogbiztonságot is adott népeinek. Vallásossága nem politikai számítás volt, lelke mélyéről fakadt.

Művének az a tanulsága azonban, amelyre ma a leginkább szükségünk van, az, hogy István király felismerte azt a pillanatot, amikor nem volt szabad többé a régi mederben maradni. Óriási változást igényelt, óriási átalakulást követelt meg az emberektől István terve. Hosszú uralkodásának végén egy teljesen más országot, más társadalmat és más embereket hagyott maga után.

Ha felmérjük a magyar nemzet kilátásait, ha meg akarunk maradni mindenütt, ahol Szent István alatt már otthon voltunk, akkor készen kell állnunk a belső, szemléleti változásra.

A magyar nemzet ma nyolc ország területén él őshonosként. A magyar nemzet egységét tehát csakis etnikai, nyelvi, kulturális és identitásbeli közösségként kell elképzelnünk, vagyis úgynevezett kulturális nemzetként. Ezért szükséges tisztáznunk a nemzet és állam viszonyát. Továbbá, ha közös akaratunk, hogy kulturális nemzetként megőrizzük és fenntartsuk közösségünket, ennek érde-

kében nemcsak minden jogi eszközzel élnünk kell, hanem egyszersmind törekednünk kell a szomszéd nemzetekkel a jóindulatú és felszabadult kölcsönösségre, a nyitott szívű megbecsülésre. Ugyanez a feladata az anyaországnak a szomszéd államokkal való viszonyában.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

István az Árpádok véréből való volt, a magyaroknak alapított államot, s Magyarországot több mint ezer év után is áll.

De olvashatjuk István király Intelmeiben, hogy nem akarta egy nemzetiségűvé tenni országát. Utódainak is megparancsolta, hogy a korábban itt lakó népeket és a betelepülőket hagyják meg nyelvükben és szokásaikban. „Mert az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő” – idézzük ma is oly sokszor. Magyarország az ő példája nyomán később is befogadó ország maradt.

A magyar állam és magyarság határai sosem estek egybe. A magyar államnak kezdettől fogva más nemzetek is részei voltak, és részei ma

is. A magyarság egy része pedig a történelem során nem egyszer a magyar állam határain kívül élt.

De miközben a határok változtak, a magyarok mindig megmaradtak ott, ahol Szent István korában már letelepedtek. Ezt bizonyítják a helynevek, tanúsítják a régészeti leletek és nyelvm emlékek, és ezt mutatja teljes történelmünk és a magyarság mai elhelyezkedése is.

Nyelvünk, kultúránk, történelmi tudatunk és azonosság-érzésünk egysége mindmáig fennmaradt.

Európa nagy részén, de a mi régióinkban különösen, etnikailag és nyelviileg homogén nemzetállamok nem hozhatók létre. Ma, Európa államaiban 40 nemzeti nyelv van, ám ebből 35-öt az ország határain kívül is anyanyelvként beszélnek. A tiszta nemzetállam 19. századi eszméje annak idején Magyarország politikáját is megkísértette, de drágán megfizettünk érte. Napjaink Európájában elképzelhetetlen a kisebbségek jogfosztása és kiűzése. A nemzetállamok kialakításának hagyományos eszköztárával pedig – a kisebbségi nyelvek kitiltásával a közéletből és oktatásból, az etnikai arányok megváltoztatásával célzott betelepítések révén – ma már szemben állnak az emberi jogi és a kisebbségvédelmi egyezmények.

Természetesen az egyes államok szempontjából, sőt az Európai Unió vonatkozásában is tisztáznunk kell, mivel jár a kulturális nemzet egységének fenntartása. Mindenekelőtt, ez a törekvés nem érinti – és semmiképpen nem veszélyeztetheti – azon államok szuverenitását, területi épségének érinthetlenségét, amelyekben a kulturális nemzet egyes részei, kisebbségként élnek. A Magyar Köztársaság többszörösen, szomszédaival pedig külön-külön is megerősítette nemzetközi szerződésekben, hogy a határokat sérthetetlennek tartja. Továbbá magától értetődőnek tartjuk, ha a szomszéd államok bármelyike anyaállamként viselkedik a Magyarországon élő nemzetrészeivel szemben – mint ahogy ezt mi is megteszük a más országokban élő magyarokkal.

Ha pedig Európa meg akarja találni időszerű feladatait és hivatását, hogy az európai polgárok valamennyi közösségének uniója legyen, akkor az Európai Uniónak az államok, a politikai nemzetek mellett, a régiók és az etnikai-nyelvi-kulturális közösségek, vagyis a kulturális uniójává is kell válnia.

A jogi garanciák gyakorlati érvényesítése és további kiépítése mellett azonban a megoldás valódi kulcsa a belátás: a történelem és a jelen helyzet, azaz a többségi nemzet mellett más nemzeti közösségek létének és fennmaradásának tudomásul vétele. De nem kényszeredetten. Azzal a szemlélettel szemben, amely a kisebbségben ellenséget, vagy legalábbis problémát lát, létezik egy másik látásmód is, amely értéknek és országa gazdagodásának tartja őket. Hiszen így gondolkodott már Szent István is.

Ezekben az országokban sok száz, sőt még ezer éves nemzetiségi tömbök is vannak, mélységes gyökerekkel, hagyománnyal és teljes társadalmat képezve. Történelmünk is sokszorosan összefonódott, és sokkal inkább áll közös alkotásokból, mint sérelmekből. Miért ne lehetne ezeket az alkotásokat – amelyek Európa ezen részének történelmét és kultúráját alkotják – kölcsönös megbecsüléssel és a kizárólagosság igénye nélkül magunkénak és egyben közösnek is tudni? Megértéssel tudomásul venni, hogy ugyanannak a történelmi eseménynek akár ellentétes értelmezései is lehetnek?

Állampolgári lojalitás úgy is lehetséges, hogy egy kisebbségi nemzetrész nem osztja ilyen kérdésekben a többségi nemzet érzéseit – hanem kölcsönösen tudomásul veszi a másik olvasatot. Ezzel nyeri mindkét fél a legtöbbet. Ugyanígy állunk a kétnyelvűséggel, amely nagy érték – de csakis az anyanyelv sérelme nélkül. A kisebbség kíváncsiság integrációjának a többségi államba érzelmi feltételei is vannak – amelyek az integrációt és az asszimilációt érzékenyen elválasztják.

Azok a szlovák parlamenti képviselők, akik megszavazták a komáromi Selye János Egyetem megalapítását, mindkét nemzet érdekében nagyon sokat tettek. Most, Szent István szobra mellől szeretném kifejezni külön köszönetemet nekik. Ez a szellem tette nyugodttá a magyar-szlovák kapcsolatokat egyes időszakait. Jó lenne visszatérni hozzá! A szavazategyeztetést célzó pártpolitika világán kívül azonban igenis él ez a szellem; fontos eseményei vannak a kölcsönös megbecsülésnek és kiengesztelődésnek. Utalok a szlovák és a magyar katolikus püspöki kar példamutató nyilatkozataira. És szívből köszönöm, hogy budapesti Szent István bazilikában tartott tegnapi ünnepi misén Kassa és Nagyszombat érseke is részt vett.

Az anyanyelv korlátlan használata nemcsak a magán-érintkezésben, hanem a nyilvánosságban, az oktatásban, a közösségi tereken, sőt a hivatalos érintkezésben is életfontosságú a kisebbségi nemzetrészek számára. Közismert a legjobb európai gyakorlat – a svéd nyelv státusza

Finnországban, a németé Belgium németek lakta részén, vagy a regionális hivatalos nyelv lehetősége. S vannak szerényebb, viszont kötelező jogi garanciák. Én azonban ismét a belátásra és jóérzésre hivatkozom.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Oh hol vagy magyarok tündöklő csillaga – szól évszázadok óta, augusztus 20-án, Szent István ünnepén az ének. Felidézzük, és kívánjuk István királyt, erőt meritünk és útmutatást kapunk példájából. Szent István hatalmas műve a maga gazdagságában nemcsak a magyarok javát szolgálta. Mélyen remélem, ez a szobra, amellyel, amit Szent István számunkra jelent, ezt is hirdetni fogja.

Juhász Gyula:

Testamentom

Szeretnék néha visszajönni még
Ha innen majd a föld alá megyek,
Feledni nem könnyű a föld ízét,
A csillagot fönn és a felleget.

Feledni oly nehéz, hogy volt hazánk,
Könnyek vizét és a Tisza vizét,
Költők dalát és esték bánatát:
Szeretnék néha visszajönni még.

Ó, én senkit se háborítanék,
Szelíd kísértet volnék én nagyon,
Csak megnézném, hogy kék-e még az ég
És van-e még magyar dal Váradon?

Csak meghallgatnám, sír-e a szegény,
Világ árváját sorsa veri még?
Van-e még könny a nefelejcs szemén?
Szeretnék néha visszajönni még!

És nézni fájón, Léván, Szigeten,
Szakalcán és Makón a hold alatt,
Vén hárs alatt az ifjú szerelem
Még mindig boldog-e és balgatag?

És nézni: édesanya alszik-e
S álmában megcsókolni a szívét
S érezni, most is rám gondol szíve:
Szeretnék néha visszajönni még!

Szlovákiai állatfarm, illetve mi is az a kettős mérce

Az iskolában azt tanuljuk és tanítjuk, mert erkölcsi szempontból is ez a helyes (kultúránk több ezer éves fennmaradása igazolja), hogy az igazság, a tények megismerése és az emberi értékek védelme létünk lényegéhez tartozik.

Antigoné a biztos halált is vállalva szegült szembe a zsarnok parancsával, mely ellentétnek bizonyult az ősök hagyományai-val és az isteni törvényekkel. „Megmutathatód, ki vagy: dicső őshöz méltó, avagy hitvány utód.”

Hamlet apja halálának okát és a gyilkos személyét kutatja, mert tiszta lelkiismerettel nem lehet, nem szabad elviselni a nyilvánvaló hazugságot.

Zrínyi és Dobó a „papírforma” ellenére a sokszoros túlerővel is szembeszáll, mert nemzetünk létét, szabadságát, a keresztény kultúrát, vagyis a jövőnkét fenyegette veszély.

Petőfi mulatozó legényei a faluvégi kocsmába otrombán betolakodó küldöncöt küldik önkényurukkal egyetemben a pokolba.

Ez mind tananyag, amit illik ismerni! És illik magatartásunkban követni.

Ugyanakkor más helyről olyan elvárásokat akarnak elélni állítani, melyek szerint fátylat kellene borítanunk erre a múlt-ra, legalábbis azokra a tényekre, amelyek példát, tanulságot állítanak elélni, illetve el kellene felednünk azt, hogy az idegen betolakodók milyen büntények segítségével ültek a nyakunkra (Trianon, Benes dekrétumai), viszont más népek egykori sérelmeit kötelezően kell emlegetni, mert szerintük ezt a múltat nem szabad felednünk (pl. szlovák nemzeti követelések, holokauszt stb.). Kettős mérce: a magyar ügy említése nacionalizmus, de az idegen népéké már demokrácia.

Kötelező tananyag a demokrácia története, az emberi szabadságjogok egyetemes nyilatkozata, az öngazgatási formák és önkormányzatok működése, az önrendelkezési jog gyakorlása, de újabban nem csupán tiltani akarják, hanem bünténné is akarják minősíteni a szabad véleménynyilvánítást, az igazság nyilvánosságra hozatalát és az önrendelkezés követelését, ha az a magyar népre vonatkozna. Érthető már, hogy miért csökkentették a történelem oktatásának óraszámát?! (Szakközépiskolákban heti 1 óra, és csak két éven át.)

Állítólag Csehszlovákia a nemzeti önrendelkezés jogán alakult meg (bár tudjuk, hogy nagyhatalmi döntéssel, és erről népszavazást soha nem írtak ki), és hogy Szlovákia a szlovák nemzet önrendelkezési jogán jött létre, vált ki Csehszlovákiából (ezt is parlamenti szavazással döntötték el csupán), de ilyen jogot az államhatalom képviselői szerint magyar nemzet nem kaphat. Hol van itt az egyenjogúság, egyenrangúság, demokrácia és európai rangú jogrend? S ha ezt így akarják felülről ránk erőltetni, akkor miért nem hívják ezt a rendszert diktatúrának?!

Ünnepelni kell a szlovák nemzet önálló állammá formálódását azoknak is, akik nem kis arányban őshonos lakosokként nem ehhez a nemzethez tartoznak, de ebben az államban élnek. Az államalapítókat és a szlovák nemzeti eszme képviselőit kötelezően tisztelni kell, falvakat, városokat, intézményeket, utcákat neveztek el róluk, de aki a magyarság számára ugyanilyen jogokat kérne, az máris felforgató, közveszélyes, ellenség megbélyegezést kap. Mert a hatalom szemében az a jó magyar, aki elfogadja a megha-

misított történelmet, aki elfelejti édes anyanyelvét avagy legalábbis nem akarja gyakorolni, aki megbékél azzal, hogy másodrendűvé degradálnak szülőföldünkön, és lojálisan annak örven-dezik, hogy milyen jó a helyzet, mert nem vernek agyon azért, ha otthon a családban magyarul beszélünk, és helyesnek tartja, hogy ezt a jogot a közéletben nem kell erőltetni. Megengedik, hogy tájékoztató szinten kiírhatjuk településeink ősi nevét, de a hivatalos használatban ez egyenesen tilos! Az ilyen hatalmi úton gyakorolt erőszak következménye és a behódoló talpnyalók, lojálisak és „kompromisszumra (valójában megalkuvásra) kész” cselédek tevékenységének eredménye, hogy a felvidéki magyarság létszáma felére csökkent, miközben a megszerzett hatalom jogán basáskodó úgynevezett államalkotó nemzet háromszorosára nőtt az elmúlt kilencven év folyamán. Van olyan település, ahol alig van

olyan, aki magyarnak vallotta volna magát a népszámláláskor, de a temetőben a sírköveken alig van más nyelvű felirat. Mi ez, ha nem zsarnokság, szlovák nemzeti imperializmus?! Együttműködést kérnek, de olyan áron, hogy adjuk fel természetes közösségi értékeinket, jogainkat. Egyenrangúságról beszélnek, de kisebbségnek és kisebbségnek neveznek (mert valóban kevesebb jogunk van). Lojalitást kérnek, hogy fogadjuk el a népünk megalázását eredményező jogrendet. Valójában behódolást, megalkuvást, alávetettséget, asszimilációt várnak el tőlünk. Azt hirdetik, hogy gazdasági érdekünk és érvényesülésünk céljából kell megtanulnunk szlovákul, de közben azt szeretnék csupán, hogy feladjuk a magyar nemzethez, őseinkhez fűződő természetes emberi érzéseinket, hogy elfelejtsük anyanyelvünket, és a kommunikációs készség fejlesztése helyett azokat a személyeket kell kötelezően tisztelnünk, akiknek talán legnagyobb érdeme csak az volt, hogy nem szerették avagy egyenesen gyűlölték a magyarokat. Olyan történelmet kell tanulnunk, amely saját nemzetünket semmizí ki ősi földjén, mintha barbár betolakodók

lettünk volna, és nem egy ősi kultúrközösség tagjai és az emberiség kultúrkincsének közvetítői már legalább 1600 éve itt a Kárpát-medencében. Eleve már ősi földrajzi neveinktől is megfosztanak, hogy a teljes kisemmizettség állapotában megaláztatott alávessük magunkat a végső megoldást jelentő önfeladás kilenc évtizede módszeresen szervezett programjának. Ehhez egyéneket, csoportokat vásárolnak meg, akik magukat magyarnak hirdetve ennek a nemzetvesztő programnak követői és propagandistái lesznek jó pénzért, pozícióért, előnyökért, avagy csak azért, mert zsarolhatóak valamilyen tisztességtelen ügyük kapcsán.

Fel kell ismernünk idejében a bűnt, és meg kell neveznünk a bűnösöket egyetemben, hogy ezek a számunkra előkészített zsákutcák és téveszmék még csírájukban megrohadjanak, táptalajjává válva hitvány példájuk nyomán az igaz út számára, mely nem akar semmi jogbéli többletet, csak annyit, amennyi másnak is jár. Ha pedig ez nem engedtetik meg számunkra, akkor alkotmányos jogunk van az ellenállásra. Mert jobb becsülettel áldozattá lenni, mintsem tisztességtelenségben élni. Nem leszünk hitvány vágómarhák, melyeket az asszimiláció vágóhídjára vihetnek!

Mihályi Molnár László

Lapszámunkat
Torro Vilmos Ex Libris-ei díszítik

Kétarcúság és félrevezetés mesterfokon

A román politikai gondolkodás nemcsak most, hanem legalább egy évszázada gyakorolja a kétarcúságot, a kidolgozott és megfontolt félrevezetést. Létezik ez a politikai eszköztárban máshol is, de a romániai egészen sajátos, eltérő az európai gyakorlattól, mert a „nemzetstratégia” állandó eszköze. Történelmi és nemzettudatukban elsődleges, hogy nyilvánosság előtt tetszetős ígéreteket tegyenek, az idősebb jogrendhez igazodó képet mutassanak, miközben gyakorlatban ennek az ellenkezőjét alkalmazzák. Emlékeztet: a szükséges alkalmakkor magyarul is megszólaló Groza miniszterelnöknek, az 1945 évi és az utáni Magyar Népi Szövetségi Kongresszusokon elhangzott ígéretei s az ezt követő látszatengedmények (az önálló magyar egyetem és iskolarendszer, a kétnyelvű közigazgatás, a kisebbségi jogok tiszteletben tartása stb.), melyek néhány év után feledésbe merültek, s a magyar intézmények felszámolása következett. Teljes visszaállításuk még most is várat magára. Ilyen látványos politikai ígéretsorozat mutatkozott most is az RMDSZ Kongresszuson Bánescu elnök és más vezető román pártpolitikusok hangzatos megnyilatkozásaiban. Miközben ezek elhangzottak, életbe lépett az a sürgősséggel elfogadott kormányrendelet, mely érvényteleníti az eddigi törvény alapján versenyvizsgával betöltött közhivatali vezetői jogállását. Ezután pártpolitikai alku alapján töltik be a kormányhivatalokat, még a magyar többségű megyékben, városokban is. Mintha újra érvényesülne a román vasgárda és más fasiszta szervezetek által meghirdetett alapelv: Románia a románoké! Ki a zsidókkal és magyarokkal Romániából! Nagyromániát akarunk zsidók és magyarok nélkül! A két koalíciós párt (PD-L és PSD) hatalomra jutása óta megegyezéssel osztja el egymás között a kormányhivatalokat, nem számít a végzettség, a szakmai múlt és rátermettség, legkevésbé a lakosság etnikai összetétele. Ha a vezető PSD-s, a helyettese PD-L-megbízott és fordítva. Az RMDSZ eddigi vezető kádereit, magyar vezetők százait, sorra távolítják el még a Székelyföldön is a hivatalok éléről. Ezenközben az államelnök kulturális autonómiát emleget a kisebbség és így a magyarok számára. Ennek a tartalmát senki nem ismeri. Mert úgyis értelmezhető, hogy a magyar tulajdonú (egyházi, társadalmi szervezeti, alapítványi, gazdasági stb.) intézmények működhetnek magyar vezetéssel. Az állam pedig annyi támogatást ad, amennyit éppen akar, ha olyan vezetés van, mely számára elfogadható. Mert ez is hozzátartozik az eszköztárhoz: a kisebbségek vezetésének megosztása. Területi autonómiáról hallani sem akarnak, mert az korlátozná a központi kormányzat kizárólagos uralmát. Egyik neves demokrata politikus, Adrian Severin, aki az EU Parlament képviselőjelöltje, kimutatta, hogy a kulturális autonómia máris megvalósult, felesleges tehát a kisebbségi törvényt. Sőt még az önálló etnikai politikai párt is szükségtelen, mert az ideológiai alapon szerveződő pártok biztosítják a kisebbségek jogait, teret adnak magyar képviselőknek is, ha megválasztják őket. Ilyen tökéletes a román demokrácia. Emlékeztet ez a vélemény a diktátor idejéből, mely szerint a szocialista Romániában végleg megoldódott a nemzetiségi kérdés.

Érdemes még felidézni néhány momentumot a román alkotmány történetéből is. Nagyrománia királyi alkotmánya (1923) nem ismert nemzetiségeket, „egységes, osztatlan román nemzetállamnak” nevezte magát, ahol mindenki egyenlően „román”, aki elnyerte a román állampolgárságot. A békeszerződés előírása ellenére nem csatolták a kisebbségvédelmi záradékokat, még csak nem is hivatkoztak rájuk. Az „egységes román nemzetállam” koncepciója érvényesült, annak ellenére, hogy a lakosság közel 30 %-a más nemzethez vagy nemzetiséghez tartozott. Ez az alapelv végigvonult minden alkotmányon, a román nemzetstratégia szerves részeként. Azóta a kisebbségi kérdést „példaszerűen” megoldó Románia gondoskodott arról, hogy minél jobban meg-

közelítsék ezt az „egységes nemzetállam” ideát s ma már az egykori 30 %-os kisebbséget 10 %-ra apasztották le (kivándoroltatva zsidó, szász-sváb és magyar lakosságának mintegy kétmillió létszámát, csakúgy mellékesen elrabolva vagyontukát). De a folyamat nem állt le, most újabb „nagyromán” nemzetmentés van készülőben a Moldvai Köztársaságban bekövetkezett zavargások után (melytől a hivatalos román politika „elhatárolta” magát, de a román sajtó nyíltan a román nemzeti erő jogos fellépésének nevezi). Ez a helyzet azt az „eredeti” gondolatot sugallta a román államfőnek, hogy legalább egymillió moldvai románnak alanyi jogon meg kell adni a román állampolgárságot, hogy az EU országok lakóinak jogaival is élhessenek. Ezzel minden román hazafi egyetért, pártállásra való tekintet nélkül. (Arról hallgatnak, hogy a Moldvai Köztársaságban már létezik milliányi kettős (moldvai és román) állampolgárságú személy, akik évek során ezt megkapták, míg a moldvai állam korlátozó intézkedést nem hozott. Az EU nem lelkesedik az ötletért, félnek a tömeges moldvai munkakerő bevándorlástól. De Románia megadhatja a román állampolgárságot azon moldvaiaknak és utódaiknak, akiknek elődei 3 felmenőig román állampolgárok voltak. Mert igaz, volt 22 esztendő (1918-1940) amíg Besszarábia Romániához tartozott és pluszban 3 év, 1941-től 1944 nyaráig, amíg Hitler oldalán román csapatok uralták ezt a területet. Nem rendkívüli s talán jogos is, egy állam annak adhat állampolgárságot, akinek akar. Csakhogy emögött, amint kiderült, más is van.

A Moldvai Köztársaságot elhagyni akaró románok nem Európába igyekeznek. A román állam arra dolgozott ki tervet, hogy a Székelyföldre telepítsen állami segédlettel moldvaiakat, az etnikai arányok megváltoztatására. Már meg is kerestek helyi hatóságokat a betelepülés lehetőségének felmérésére. Ez valójában folytatása a Ceaușescu-féle gyakorlatnak, mely az iparosítás felhasználásával változtatta meg gyökeresen az erdélyi magyar városok lakosságának összetételét a „homogén román nemzetállam megteremtése” jegyében. Besszarábiai menekültek 1944 után is jöttek tömegesen Erdélybe, főleg értelmiségiek – magam is ismertem jónéhányat Marosvásárhelyt). De most nem egyéni menekülésről, hanem tervezett betelepítésről lenne szó, a már bevált gyakorlat szerint. Mert decentralizáció ide vagy oda, a helyi vezetők, élén a román prefektusokkal, rendőrőrnökökkel, megtehetnek mindent, hogy elősegítsék moldvai testvéreik betelepedését. Indok is van rá, amint éppen jónéhány román vezető kifejtette: a székelyeknek nincs lehetőségük megtanulni románul, mert falujukban, városaikban nem hallanak elég román szót. Ezért nem lehetnek egyenjogúak, nem érvényesülhetnek, mivel nem tudnak románul. Meg kell tehát segíteni őket, hogy legyen környezetükben megfelelő számú román lakosság, akiktől tanulhatnak. Ekkor létre lehet hozni közös óvodákat, iskolákat, ahol gyermekkorban tanulhatnak románul, az mellékes, ahogy szórványvidékeken ez ma is történik, hogy közben elfelejtenek magyarul.

Nem mindegy tehát, hogy kik és hányan képviselik az erdélyi magyarságot az EU Parlamentben és hogyan szólalnak meg. Mert nekik kell felvetni a kisebbségek ügyeit, jogsérelmeit, tárgyilagosan és a valóságnak megfelelően a történelmi háttér ismeretében. Leleplezve az olyan nézeteket, hogy a románosítás az egyenjogúság érdekében történik. Az EU Parlamentben, a román képviselők csoportjában mindig lesznek olyan képviselők, akik a félretájékoztatás és a tények meghamisításának eszközét használva, elhitetik a közvéleménnyel, hogy Romániában a kisebbségi kérdés végleges, megnyugtató megoldást nyert s az „autonómia” követelése csak egyesek alkalmi jelszava, szavazatszerző politikai frázis, mert a sérelmek alaptalanok, a magyar kisebbség megmaradása, jövője biztosítva van.

Katona Szabó István

Nyárvégi sóhaj a magyar önrendelkezésről

A 2009. július 3-5. között a Pest megyei Verőce melletti Csatogóvölgyben összegyűlt többezernyi, erdélyi származású magyar kinyilváníthatta *volna* felháborodását és tiltakozását a határainkon kívül élő magyarság elleni sorozatos támadások, a nemzeti intolerancia, a többségi nemzeteknek az európai uniós normákkal összeegyeztethetetlen kisebbségi politikája miatt. Az ilyenszerű rendezvények legnagyobbika az együttlét öröme és az egyébként színvonalas előadások, kerekasztalok mellett, melyeken oly sok éve mondjuk a magunk igazát magunknak, alkalmat jelenthetne egy közös felkiáltásra, a közös igény kifejezésére. Kísérlet lehetett volna ez a nemzeti közti hallgatás, többet mondok: a magyar média hallgatása falának áttörésére, és az otthoniaknak is bátorítást, megerősítést jelenthetett *volna* napi küzdelmeikben. Az EKOSZ e tárgyú nyilatkozatának közzétételét, a csatlakozás, az aláírások megszervezését kértük a rendezőktől, sajnos egyéb gondjuk akadt, figyelmüket más dolgok foglalták le, így mindenben maradtunk a feltételes módnál.

Pedig hát (az itt következők részei a *Nyilatkozatnak*) időszerűek voltak és maradtak a szerbiai és ukrainai magyarok elleni sorozatos támadások, műemlékgyalázások, Szlovákiában ekkoriban fogadták el a gyalázatos nyelvtörvényt, és a megelőző hónapokban mindinkább Románia borzolta a magyar kedélyeket. Hogy itt csak a legkirívóbb megnyilvánulásokat említsük: Basescu elnök, Románia hivatalos álláspontját képviselve, éppen Budapesten jelentette ki, hogy a Székelyföldön soha nem lesz autonómia, hogy Románia egységes nemzetállam, és soha nem fogja elismerni a kollektív jogokat. Ugyancsak ő a román zászló ünnepét is provokatív módon a Székelyföld fővárosában, Csíkszeredában tartotta

meg, zászlót adományozva az ottani katonai egységeknek, hangsúlyozva és szentesítve ezzel a Székelyföld katonai megszállását. A Székelyföld közigazgatási egységeinek magyar vezetőit hivatalukból eltávolították, lényegében etnikai tisztogatást végezve. A marosvásárhelyi Kultúrpalota tükörműtermében Csaba bölcsője és Réka asszony kopjafája tövében avatták a város díszpolgárává azt a magyargyűlölő publicistát, akinek elfogadhatatlan, hogy a román nyelv határai ne essenek egybe Románia határaival, ugyanakkor a magyarság számára ez legyen természetes és elfogadható! (Nem tudja a kiváló és lángelkű hazafi, hogy a magyarság számára Szent István óta ez természetes és elfogadható.)

Egy tervszerűen végrehajtott folyamat sorozatos lépéseit látjuk, amit nem lehet másként értelmezni, mint a magyarság végleges felszámolására irányuló gyakorlatot, az etnikai tisztogatás minden eszközét felhasználva. A mögöttes indokokra pedig a román politikum trianoni pszichózisa ad magyarázatot. Eszerint a megszerzett országrész, Erdély nélkül elképzelhetetlen Románia léte, a terület eredeti birtokosa, a magyarság egyszerű jelenléte viszont megkérdőjelezi a birtoklás jogosságát. A szomorú valóság az, hogy demográfiai viszonyaink tragikus alakulása, érdekérvényesítő képességünk végzetes meggyengülése immár régen indokolatlanná tette e félelmeket. Ennek bizonyítéka a széles román tömegek teljes érdektelensége a „magyar kérdés” iránt (hacsak fel nem korbácsolják indulatait), a román politikai gyakorlat viszont még ma sem vesz tudomást a valóságról, igazolva a lelki betegség meglétét.

Minden alkalommal és eszközzel élve ki kellene jelentenünk, hogy ragaszkodunk magyarságunkhoz, emberi létünket magyar-

Nyilatkozat a magyar nyelvről

Mintegy tízmilliónyi magyarul beszélő ember él a Magyar Köztársaságban, és a szomszédos államokban több millióan magyar anyanyelvűek. Ezen országok közül több is tagja az Európai Uniónak. A kisebbségi sorsban élő magyarságnak az I. világháború befejezése óta számos helyen és számos alkalommal súlyos sérelmeket kellett elszenvednie magyar anyanyelvű, nem magyar állampolgárként.

1990 után reménykedtünk, hogy Európa ezen részének demokratizálódása, az Európai Unió jogrendszere a térség országaiban is jótékony hatású lesz, ám a 21. századba átlépve is számos aggasztó jelenséggel szembesülünk. Egyes államokban jogszabályokkal korlátozzák a magyarság nyelvhasználati lehetőségeit, s különösen a tanuló ifjúságát, akiket így gátolnak anyanyelvüknek és az ahhoz kö-

töző kultúrájuknak az elsajátításában. Eltorzítják az egykori Magyar Királyság hiteltel történelmét, művelődéstörténetét, nyilvános helyeken akadályozzák, korlátozzák a magyar nyelvű feliratok elhelyezését. Az egyik uniós tagállamban indokolatlanul váltják le a magyar nemzetiségű tisztviselőket. Szélsőséges pártok magyarellenes kampányokat folytatnak, ennek következtében a megszállt emberek meggyalázzák a magyar kulturális emlékeket, megvernek magyar nemzetiségűeket, s ezért még felelősségre sem vonják őket.

A szomszédos államok európai uniós csatlakozási szándéka, illetve uniós tagsága nem hozott tartós és egyértelmű javulást a Kárpát-medencében, kisebbségi sorban élő magyarság életlehetőségeit illetően.

Felszólítjuk a velünk szomszédos országok kormányait, pártjait, civil szervezeteit, írószervezeteit, az Európai Unió intézményeit, jogvédő szervezeteit: képviseljék és szorgalmazzák azt, hogy a demokrácia és az emberi jogok szellemében minél teljesebben valósulhasson meg a gyakorlatban a kisebbségi magyarok és minden kisebbség jogegyenlősége nyelvének elsajátításában és szabad használatában, valamint kulturális identitásának megőrzésében is.

Budapest, 2009. július elején

Magyar Írószövetség

Tokaji Írótábor

Írók Szakszervezete

Fiatalkor Írók Szövetsége

Magyar Művészeti Akadémia

Magyar PEN Club

(Benyhe János főtáitkár)

ként tudjuk és akarjuk megélni, amihez Isten és az ember törvényei szerint egyaránt jogunk van. Ezért jogot formálunk az Erdélyben magyarként való megmaradásunkat biztosító két eszköz, a kettős állampolgárság és az önrendelkezés jogintézményeihez.

A kettős állampolgárság az erdélyi magyar számára ma már elsősorban megmaradásának alapvető lelki feltételét jelenti, biztosítása a rendszerváltás kormányának első intézkedése kellett volna, hogy legyen. Elmáradása is igazolja, hogy nem volt igazi rendszerváltás. Magyarország politikai életében gyökeres váltás lehetősége előtt állunk, ezért arra várunk, hogy a következő parlamenti választások után felálló, reményeink szerint valóban magyar érdekeket szolgáló kormány első lépéseinek egyike legyen a kettős állampolgárság intézményének bevezetése. A politikai erőviszonyok jelenlegi alakulása előre vetíti annak lehetőségét, hogy meglesz az ehhez szükséges parlamenti kétharmados többség.

A magyarság önrendelkezésének háromlépcsős (területi, kulturális és személyi) biztosítása Európában bevált és sikeres gyakorlat. A Kárpát-medencei Magyar Autonómia Tanács nyilatkozatában foglaltakkal egyetértve valljuk, hogy „az európai gyakorlaton alapuló közösségi autonómiák rendszerét alkalmas eszköznek tartjuk a kisebbségi helyzetű magyar közösségek problémáinak megoldására”, és hogy e közösségek „autonóm intézményrendszer hiányában kiszolgáltatottak maradnak a manapság egyre inkább felerősödő többségi nacionalizmusok által táplált asszimilációs törekvésekkel szemben.” A magyarság erdélyi fennmaradását, egyben a románság tényleges érdekeit is szolgáló valódi magyar-román kiegyezésnek ezért elengedhetetlen feltétele az önrendelkezés alkotmányos biztosítása!

A fenti, axiómának rendelt kijelentés azért némi magyarázatot igényel. Jó száz éven át a románság alapvető érdeke volt a nemzetiségek –szászok, zsidók és mindenek előtt a magyarok – kiebrudalása vagy beolvasztása, ám egy olyan Európába integrálódni és ott megmaradni, ami nem a nemzetállamok, hanem a kulturális nemzetek közössége lesz, immár az eddigiektől teljesen eltérő, újfajta nemzetpolitikát fog igényelni Románia részéről is. A magunk oldaláról csupán két kis bökkenője van mindennek: egy

ilyen Európa még nem létezik, ilyet létre kéne hozni, másrészt pedig meg is kéne érni egy ilyen Európa létrejöttét. Az önrendelkezés alkotmányos joga nélkül ez aligha fog sikerülni, hiszen a régi gyakorlatot gőzerővel folytatja a román, a szlovák, az ukrán állam.

Észnél kellene tehát lennünk és egyet akarnunk, erőt kellene gyűjtenünk és azt felmutatnunk!

Csakhat Erdélyben egyet mond az RMDSZ, mást az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, a Székely Nemzeti Tanács, ismét mást a Magyar Polgári Párt, a kívül álló csak kapkodja a fejét értetlenül. Az anyaország pártjai ahányan vannak, annyi fele húznak, szerencsére a nemzet legádázabb belső ellenségei (egyelőre, úgy tűnik, talán) letűnnek a politikai színről. Orbán Viktor Tusnádon biztosít, hogy önrendelkezésünk megadása nélkül nem fogják támogatni Románia EU-s csatlakozását, néhány hét múlva mégis támogatják, hiszen valamilyen, közember által nem érthető magasabb szempontok ezt diktálták, és ezzel kiadtuk kezünkől az egyetlen komoly kényszerítő eszközt. Ma pedig e magasabb, európai szempontok szellemében aláznak meg államelnököket és közmagyart románok és szlovákok, kisantanti, testvéri munkamegosztásban. Tehetik, hiszen az anyaország anyagilag és erkölcsileg romokban, az egységes magyar nemzetstratégia mindmáig hiányzik, alapvető nemzeti érdekeinket nem érezzük, nem ismerjük fel, vagy ha igen, képtelenek vagyunk érvényesíteni, és legfőképpen: hiányzik a minimális karakánság, bátorság, hiányzik az életerő, a megmaradás akarása.

„A következő, nemzethűnek remélt magyar országgyűlés és kormány, az erdélyi magyarság politikai érdekképviselői szervei, valamint az Európai Parlamentbe bejutott 27 magyar képviselő, összehangolt, egységes stratégiát követve, igazunk tudatából és nemzeti létünk fennmaradásához fűződő alapvető jogunkból erőt merítve kell tevékenykedjenek a közvetlen cél, a magyar önrendelkezés elérése érdekében.” – mondtuk volna Verőcén és sóhajtok most, 2009 nyárvégén.

Marad minden feltételes módban?

K.P.

Magyar Alíz

Történelmi lecke Európának

Emlékezz, Európa, a déli harangszóra!
Tudod-e még: Miért szól a harang?
Miért, miért, miért, miért?
A nándori hősökért ...
Miért szólt a harang, azon a véres hajnalon,
Az aradi tornyokon?
Tudod-e még: miért, miért, miért?
A szétfoslott álmokért, a tizenhármakért ...
Még most is sír a harang a trianoni tájakon ...
Tudod-e miért, miért, miért, miért?
A széttépett részekért, a határon túl rekedtekért ...
A szétszakadt családokért, a be nem gyógyult sebekért ...
Szívekbe fojtott jajokért ...
Miért, miért, miért, miért?
Egy egész nemzetért ...
Emlékszel-e még Európa?
Az 56-os ágyúszóra, s a lyukas lobogóra?
Miért szól a harang?
Miért, miért, miért, miért?
A tőled kapott reményekért,
S egy cserben hagyott nemzetért ...
Hallgass a harangszóra, te büszke Európa!
Tudod-e még, hogy kiért szól a harang?
Kiért, kiért, kiért, kiért?
A koncnak dobott népekért,
A feláldozott hősökért
– és értünk magyarokért ...

/A kettős állampolgárság érdekében kezdeményezett népszavazás kampánydalának szövege./

A Szegedi Dómban követelték a szlovák nyelvtörvény visszavonását

Az antidemokratikus szlovák nyelvtörvény bevezetése ellen tüntettek és tartottak Kárpát-Medencei Ökumenikus Nagytalálkozót a Szegedi Dómban, 2009. szeptember 30-án. A Szlovákiában szeptember 1-én hatályba lépő nyelvtörvény ellen példa nélküli összefogásra került sor, a nemzeti szolidaritás és a testvéri közösségvállalás jegyében. Az ökumenikus Nagytalálkozót Tőkés László EP-képviselő és Kiss-Rigó László szeged-csanádi megyés-püspök kezdeményezésére jött létre, s azon a történelmi egyházak püspökei, valamint politikusok képviseltették magukat. A Kárpát-Medencei Ökumenikus Nagytalálkozó résztvevői állásfoglalást írtak alá, melyben kéri és követelik az illetékeseket: vonják vissza a szlovák nyelvtörvényt, mely a Szlovákiában élő magyarok nyelvhasználatát korlátozná.

A mai magyarok nem területet – hanem területért jogokat követelnek

A szentmisét követően Tőkés László EP-képviselő felszólalásában Jakab Antal erdélyi katolikus püspök gondolatait idézte fel: – „A kereszténység és a magyarság egy és szétválaszthatatlan. Ha szétválasztjuk, az olyan, mint amikor a test a lélektől válik el: az a halál.” Majd hangsúlyozta: húsz évvel az ateista nacional-kommunizmus bukása nyomán – még mindig ugyanott tartunk. Pusztán nyelvi jogainkért kell sikra szállnunk, a távolra tolódó autonómiáról, a közösségi önrendelkezés jogáról nem is beszélve. Tőkés László kijelentette: – Ma, a II. Bécsi döntés 69. évfordulóján megnyugtatta Ján Slotát és a „magyar kártyát” kijátszó eszmetársait, hogy a mai magyarok nem területet – hanem területért jogokat követelnek. Emberi és kisebbségi jogokat és közösségi önrendelkezést az Európai Unió szövetségi rendszerében, melytől teljességgel idegen akár a hírhedt Benes-dekrétum, akár a szlovák államnyelvtörvény, akár Sólyom László államfő brutális kiutasítása Szlovákiából.

Minden népnek, nemzetnek és nemzeti közösségnek elidegeníthetetlen joga saját anyanyelvének használata hazájában és szülőföldjén

A Nagytalálkozó kezdeményezője, Tőkés EP-képviselő rámutatott: – Minden népnek, nemzetnek és nemzeti közösségnek elidegeníthetetlen joga saját anyanyelvének használata saját hazájában és szülőföldjén. Az „egység a sokféleségben” elvén alapul

egyesült Európában a nyelvi egyenjogúság és a szabad nyelvhasználat alapvető értékei. Ennek megfelelően követeljük a szlovák nyelvtörvény feltétel nélküli visszavonását. Az EP-képviselő kitért az Európai Unió szerepére is. Mint mondta, joggal várjuk el, hogy az EU ne folytasson struccpolitikát, hanem a saját alapvető normáival és értékeivel ellentétes nyelvtörvényt utasítsa vissza. Általános viszonylatban pedig ne a tagországok belügyének, hanem egyetemes európai ügynek tekintse a kisebbségi kérdést.

Tőkés László húsz éven át szolgáló református püspök talán nem véletlenül zárta sorait a katolikus II. János Pál pápa gondolataival, aki sürgette a keleti országokban évtizedeken át tomboló kommunizmus megbuktatását. A nagy tiszteletnek örvendő pápa a következőket mondta: – „Ne csüggedjete, hanem kövessétek az igazság és a hit útját! ... Legyetek olyan új világ építői, amely azoknak az értékeknek az alapjára támaszkodik, melyek Szent István király tetteit ihlették.”

Szabadságunk nem irritálhat másokat!

Csáky Pál, a szlovákiai Magyar Koalíció Pártjának elnöke kérte a világ demokratáit, tüntessenek egy antidemokratikus törvény ellen, miközben kifejtette, a Szlovákiában élő magyarok ragaszkodnak anyanyelvükhöz, értékeikhez. Rámutatott: – Húsz éve nem azért küzdöttek a rendszerváltozásért, hogy 2009-ben egy nacionalista, diktatúra üljön a nyakukra! Mi szabad emberek voltunk, vagyunk és maradunk, s szabadságunk nem irritálhat másokat.

Schmitt Pál, az Európai Parlament alelnöke hangsúlyozta: – Az Európai Unió értéke épp a nyelvi, kulturális, vallási sokszínűségben rejlik. Egység a sokszínűségben – hangsúlyozta, magyar és szlovák nyelven a politikus.

Bernd Posselt EP-képviselő díszvendégként tartotta meg hozzászólását, aki kijelentette, szlovák és bajor vér csörgedezik benne.

Ezért bárki feltehetné neki a kérdést, mit keres egy szlovák-ellenes tüntetésen? Majd válaszában kifejtette: – Itt nem szlovák-ellenes tüntetés zajlik, hanem össz-európai összefogétel. A találkozó megmutatja a magyar nép- és az európai összefogás erejét. Kijelentette: – Az Európai Unió nem létezhet kereszténység nélkül. A keresztény népek és szentjeink összekötnek bennünket. Bernd Posselt szerint a szlovák nyelvtörvény kötőanyaga a szocializmus és a nacionalizmus. A magyarok pedig, akik húsz éve épp a berlini fal leomlásán fáradoztak, nem érdemlik meg ezt a nega-

tív megkülönböztetést. Véleménye szerint az EU nem tarthatja a szlovák nyelvtörvény problémáját két nép belügyének.

A széleskörű összefogást példázza, hogy beszédet mondott többek között Bábel Balázs Kalocsa-kecskeméti érsek, Bogárdi Szabó István, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke, Fazekas László, a Szlovákiai Református Keresztény Egyház püspöke, Gáncs Péter, a Déli Evangélikus Egyházkerület- és Bálint Benczédi Ferenc, az Erdélyi Unitárius Egyház püspöke.

Amikor rálóttek a lengyel pápára, anyanyelvén imádkozott

Bábel Balázs rámutatott: – Az ember legcsofálatosabb képessége a beszéd. Ezt pedig ünnepvé teszi Isten ígéje. Oktatni lehet idegen nyelven, de tanítvánnyá tenni embereket csak az anyanyelven lehet, melyhez érzelem köt min-

Nyisztor Ilonka énekel a szegedi dómban

denkit. Felidézte II. János Pál pápa legsúlyosabb balesetét, mely halállal is végződhetett volna. Amikor rálóttek a lengyel pápára, anyanyelvén imádkozott. Ha ezt a jogot megvonják az embertől, családi gyökereitől és nemzeti múltjától szakítják el. Bálint Benczédi Ferenc kifejtette: – Szlovákiában a magyarellenességet törvényszinten üzik, Délvidéken verik a magyarokat, Kárpátján nélkülöznek honfitársaink, s ez tarthatatlan. Ne bántsát a magyart! – kérte az unitárius egyház püspöke. A Kárpát-Medencei Ökumenikus Nagytalálkozó végén elfogadott és aláírt állásfoglalást mintegy 40 egyházi méltóság, közéleti személyiség írta alá. A szentmise és az ökumenikus nagytalálkozó koszorúzással ért véget. A résztvevők tisztelegtek Kazinczy Ferenc és Vörösmarty Mihály emléktáblájánál, valamint Kölcsey Ferenc szobránál, a Dóm téren.

Frigyessy Ágnes

A Kárpát-Medencei Ökumenikus Nagytalálkozó ÁLLÁSFOGLALÁSA

A múlt század elején Ady Endre a Kárpát-medencében uralkodó, korabeli nemzeti, nemzetiségi és etnikai viszonyok, valamint az osztrák–magyar monarchia népeit sújtó társadalmi-politikai igazságtalanság és elnyomatás vonatkozásában fogalmazta meg változásokat sürgető, biblikus kérdését:

„Vajon fölébred valahára / A szolganépek Bábele?”

Kérdése egyetemes érvénnyel hangzott:

„Hiszen magyar, oláh, szláv bánat / Mindigre egy bánat marad”.

Húsz évvel ezelőtt a bukott fasiszta totalitárius parancsuralmi rendszert megöröklő kommunista diktatúra bábeli építménye szintén összeomlott. Isten „összezavarta azoknak a nyelvét”, akik a bűnre, a jogtalanságra és igazságtalanságra építették társadalmuk „égig érő”, istentelen rendszerét (1. Móz. 11).

Az ateista kommunizmus bukása után az Európa szabad közösségébe visszatérő „szolganépekre” – országokra és nemzetekre – híven ráillik az, amit 1996. szeptemberi, magyarországi látogatása alkalmával, Budapesten II. János Pál pápa mondott:

„Magyarország bizalommal tekint Európára, mint arra a nagy közös otthonra, amelyben minden népnek ki kell tudnia fejezni azt a sajátos gazdagságot, amely őt jellemzi. Ennek megvalósulása érdekében arra van szükség, hogy az egyes nemzetek együttélése mindig a jog és az igazságosság, a szolidaritás és az együttműködés szilárd alapján nyugodjon.”

Az 1989-es rendszerváltozás 20. évfordulóján az egyházaink ökumenikus közösségében, a Szegedi Dómban összegyülekezett hívó Gyülekezet ezrei, Kárpát-medencei magyarságunk magyarországi és határon túli közösségeinek tagjai és képviselői megdöbbenéssel és egymás iránti testvéri szolidaritással állapítják meg, hogy a volt szovjet tábor azon országainak legtöbbszörében, amelyekben élnek, az egykori nemzeti-kommunista rezsimek szelleme kísért, és azok elnyomó, jogfosztó, magyar-, illetve kisebbségellenes, intoleráns és diszkriminatív politikája és módszerei tovább hatnak és érvényesülnek.

A szegedi Kárpát-Medencei Ökumenikus Nagytalálkozó résztvevői, egyházi, polgári és politikai képviselői a mintegy 600 ezres lélekszámú, az ország lakosságának több mint 10%-át kitevő felvidéki magyarság iránti együttérzéssel emelik fel szavu-

kat és tárják a nemzetközi demokratikus nyilvánosság elé a 2009. szeptember 1-jével hatályba lépő szlovákiai államnyelvtörvény ügyét, annak haladéktalan felülvizsgálatát, illetve visszavonását követelve a posztkommunista szlovák kormánytól.

Határozottan visszautasítjuk a Ján Slota nevével fémjelzett szlovák „posztkommunista-soviniszta országlás által elkövetett durva jogszabályt”, mely súlyosan diszkrimináló rendelkezéseivel a felvidéki magyarság nemzeti identitását veszélyezteti, és kimeríti az „etnikai totalitarizmus”, a „nyelvi imperializmus” és a „kulturális fasizmus” fogalmait.

Érthetetlennek és elfogadhatatlannak tartjuk az Európai Bizottság hivatalos álláspontját, mely szerint a szlovák nyelvtörvény – sem Sólyom László magyar államelnök Szlovákiából való botrányos kiutasítása – „nem tartozik az Európai Unió illetékességi körébe”, hanem a két uniós tagország „belügyének” számít.

Jerzy Buzek európai parlamenti elnök állásfoglalásával összhangban, az egyesült Európa szervezeteihez és intézményeihez, hasonlóképpen testvéregyházainkhoz, valamint nemzetközi egyházi és ökumenikus szervezeteinkhez fordulunk segítségért és támogatásért. Az EP elnöke szerint:

„Ez a törvény nemcsak a magyaroknak árt, hanem az európai integráció szellemiségének és a demokrácia elveinek is. Ez már nem csupán szlovák–magyar ügy. A kérdés az egész Európai Unió ügyévé válik, mellyel nekünk, az EP képviselőinek is foglalkoznunk kell.”

Kárpát-Medencei Ökumenikus Nagygyűlésünk továbbá ugyanabban az értelemben utalja az Európai Közösség elé a másik uniós tagország, Románia magyarságának emberi és kisebbségi jogi sérelmeit, – többek között – a csángómagyarok erőltetett asszimilációjának és a készülő diszkriminatív tanügyi törvénynek a kérdését, hasonlóképpen a szerbiai magyarverések, valamint az ukrainai kisebbségi oktatás módszeres elszorításának ügyét. Egyházaink kiváltképpen súlyosnak tartják felvidéki hittestvéreik, valamint a romániai – moldvai – csángó katolikusok magyar istentiszteleti nyelvhasználatának a korlátozását, illetve tilalmát.

Magyar egyházaink tavaly tartották a Biblia Évét, melynek kapcsán különleges hangsúly esett arra, hogy: Szent Igéje révén

Isten minden néphez a maga nyelvén szól. A múlt évben ugyanezt hirdette a Brüsszelben megrendezett Nemzetközi Bibliakiállítás.

Az első Pünkösdi napján, minekutána a Szentlélek kitöltötte, az Apostolok szavát „mindenki a maga nyelvén hallotta szólni” – tartja az Írás (Csel. 2,6).

Mi egy olyan Európában reménykedünk, és azért emeljük fel szavunkat és imádkozunk, melyben ez az isteni méltóság illet meg valamennyi népet és nyelvet, és melyben emberi méltóságunkat sem csorbítja kisebbségeket jogfosztó politika, törvény vagy intézkedés.

A sokféleségében egységes Európában keresztény és nemzeti gyökereink, értékeink és örökségünk szellemében ragaszkodunk önazonosságunkhoz és szabadságunkhoz, annak tudatában, hogy: „Hitében és nyelvében él a nemzet”. Európa Pünkösdjének remélt eljövetele magyarnak, szlováknak, romának, szerbnek, ukránnak, horvátnak – Isten Igéje és Szentleke által – itt, a Kárpát-Medencében ezt és ugyanezt jelenti.

Szeged, 2009. augusztus 30.

A Kárpát-Medencei Ökumenikus Nagytalálkozó nevében:

Kiss-Rigó László, Szeged-csanádi püspök

Tökés László, EP-képviselő

Bábel Balázs, érsek Kalocsa-kecskeméti Egyházmegye

Spányi Antal, rk. megyéspüspök Székesfehérvári Egyházmegye

Pápai Lajos, rk. megyéspüspök Győri Egyházmegye

Bogárdi Szabó István, püspök Dunamelléki Református Egyházkerület

Pap Géza, püspök Erdélyi Református Egyházkerület

Csúry István, mb. püspök Királyhágómelléki Református Egyházkerület

Fazekas László, püspök Szlovákiai Református Ker. Egyház

Dr. Erdélyi Géza, ny. püspök a Magyar Református Egyházak

Egyetemes Zsinatának elnöke

Gáncs Péter, püspök Déli Evangélikus Egyházkerület

Mózes Árpád, ny. püspök Erdélyi Evangélikus-Lutheránus Egyház

Bálint Benczédi Ferenc, püspök Erdélyi Unitárius Egyház

Balácsi László, Főjegyző, püspök-helyettes Magyarországi Unitárius Egyház

Dr. Bóna Zoltán, főtítkárs Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa

Dr. Mészáros Kálmán, elnök Magyarországi Baptista Egyház

Csáky Pál, elnök Magyar Koalíció Pártja

Schmitt Pál, az Európai Parlament alelnöke

Berndt Posselt, EP-képviselő

Szájer József, EP-képviselő

Surján László, EP-képviselő

Deutsch Tamás, EP-képviselő

Magyar Anna, elnök Csongrád Megyei Közgyűlés

Becsey Zsolt, elnök Hét Határ Egyesület

Balog Zoltán, elnök Magyar Polgári Együttműködés Egyesülete

Dr. Hende Csaba, Szövetség a Nemzetért Alapítvány

Dr. Szűrös Mátyás, volt köztársasági elnök

Lezsák Sándor, országgyűlési képviselő

Éhn József, elnök Társaság a Kárpát-Medence Magyarországaért

Weisz Péter, elnök Barankovics Izraelita Műhely

Kamarás István, igazgató Roma Szakkolégium

Farkas Csaba László, igazgató Cigány Tudományos és Művészeti Társaság Békés megyei fővajda

Orosz Ildikó, elnök Magyar Pedagógus Szövetség

Lászlóffy Pál, elnök Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége

Ágoston András, elnök Vajdasági Magyar Demokrata Párt

Páll Sándor, elnök Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége

Kovács Miklós, elnök Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség
Jakab Sándor, elnök Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége

Dr. Széchezy Béla, Jézus Testvérei Ökumenikus Diakóniai Rend

Kós Károly 1911-es levele

Kós Károly 1911-es írása megdöbbentő és figyelemre méltó, hiszen túlságosan is sok közös vonást fedezhetünk fel a csaknem 100 évvel ezelőtti és a jelenlegi politikai gyakorlat között! Aki ezt a levelet végigolvassa, annak be kell látnia, hogy a magyar politika, a nemzetietlen gondolkodásmód döntő módon hozzájárult Trianon nemzeti tragédiájához. Az ostoba magyar politikusoknak már 1911-ben látniuk kellett volna, hogy azonnali cselekvésre van szükség, mert „ég a ház!”

Kós Károly

Levél a balázsfalvi Astra-gyűlésről

Kalotaszeg, 1911. szeptember 4.

Mélyen Tisztelt Szerkesztő Uram!

Ha én itt Erdélyben magyar pap volnék, akkor a tegnapi vasárnapon prédikációm textusát Dávid zsoltáraiból választottam volna: „Uram, mily nagyon megsokasodtak az én ellenségeim! Mily sokan vannak az ellenem támadók.” (3. zsoltár, 2. vers) Mert én láttam az Astra gyűlést, és erdélyi magyar népemnek szerettem volna beszélni a balázsfalvi napokról.

Láttam azt az ünnepet és tudom, hogy az ott Erdély oláhságának győzelme volt rajtunk. Beszélnek az ellenségeinkről az én népemnek, de nem szidnám őket, és nem kicsinyelném az ő munkájukat. Mert láttam Balázsfalván seregleni hatezer romániai urakat és asszonyokat, és országunk minden szegletéből főpapokat, tanárokat, birtokosokat, ügyvédeket és képviselőket, szegény prédikátorokat és dászkeleket, iparost, kiskereskedőt és pórnépet; egy egész társadalmat.

Ez a sok különböző ember mind lelkesedésből, saját jószántából jött oda, nem inni, nem mulatni, csak lelkesedni, csak tanulni, vezéreit meghallgatni, hogy szavukat szívébe vésvé, újabb tíz esztendőre való munkakedvet, nemzeti gondolatot vihessen haza az otthon maradtaknak.

Ezt mi magyarok nem tudjuk utánuk csinálni!!! Mi erdélyiek már fáradtak vagyunk; a magyarországi közvéleményt pedig most nem érdekli a magyarság terjesztheti-e szabadon a mocskot a magyar nép között a sajtószabadság szentségének védelme alatt vagy sem.

A sajtó a közvéleménynek hű tükre: a balázsfalvi napok idején a fővárosi lapok közöltek néhány cikket az Astra gyűlésről (igaz, hogy egyrészké, még tekintélyes napilapoké is, roppant téves és furcsa volt), de hamar végeztek vele, és ma már vígan tovább csépelik az obstrukció ócska szalmáját. De mi nem térhetünk oly könnyen és oly hamar napirendre; mert elvégre ez a játék a mi bőrünkre megy. Közvetlenül a miénkre, de végeredményben az egész magyarságára.

És mi tanulni is akartunk ott Balázsfalván, mert nagyon nagy szükségünk van immár erre, és lehetett is ott tanulni sokat az oláhoktól... Láttunk egy hatalmas nemzetgyűlést, hallottunk halálisan komoly beszédeket. De nem láttunk pózolókat, nem hallottunk frázisokat. Ez az egyik tanulság.

Láttunk ott egy hadsereget: nemzeti hadsereget. Mert ez a gyülekezet nem Janku és Axentye hordája többé, ez nem támad ellenünk kaszával és nfaágyuval. És nem fog többé Bécs szolgálatába állni. Ez itt már nemzet, mely öntudatos munkával, pénzzel és kultúrával szerelte föl magát. Ez a másik tanulság.

Láttuk azt, hogy az odaseregelt nép milyen áhítattal szívta magába vezérei tanítását, milyen lelkesedéssel hallgatta a sokszor unalmas beszédeket, hogy meg volt elégedve mindennel, amit kapott, nem kritizált semmit, de fizette örömmel filléreit az Astrának. És nem volt ott rendetlenség, nem volt ott szó politikáról, nem volt ott izgatás; száraz számadatokat hallottunk, száraz tényeket soroltak elő a szónokok nyugodtan, majdnem unalmasan.

És az volt a benyomásunk, hogy ez volt az utóbbi esztendő egyik legnagyobb politikai eseménye, ez volt a legveszedelmesebb nemzetiségi politikai izgatás. Ez a harmadik tanulság.

Néhai nagy újságírónk, magyarságunk ideáljaiért utolsó lehetéig harcoló Beksics Gusztáv megjövendölte egykoron - nem is olyan régen - hogy mihelyst az erdélyi oláhság kultúráilag, vagyoniilag és társadalmilag konszolidálódik, abban a pillanatban kérdéssé válik a magyar Erdély léte.

Ma, az Astra gyűlése után tudhatjuk - ha csak el nem fedtük szemünket, be nem dugtuk fülünket -, hogy a vagyoniilag, társadalmilag, sőt kultúráilag is szervezett oláh társadalom Erdélyben készen van. Ez a társadalom tisztában van erejével, céljaival, ez a társadalom fegyelmezett, fanatikus és idealista. Ez a társadalom: nemzet.

Olvasom a zsoltárokat: „A mi útjainkban most körülvettek minket és csak azt figyelik, mikor teperhessenek a földre.” „Hasonlóak a prédaleső oroszlánhoz és a barlangban ülő oroszlán-kölykökhöz.” (Dávid 17. zsoltár 11-12. vers)

Ez az oláh társadalom annyira természetes ellenségünk, hogy ezt sem szép szóval, sem erőszakkal a magunk részére nyerni nem tudhatjuk. Amit állam és társadalom erre a célra áldoz, az teljesen haszontalan munka és erőpocsékolás. Az erdélyi oláh a maga jószántából magyar nem lesz soha. A magyar nyelv megtanulására sincsen szüksége - hiszen nekünk, erdélyi magyaroknak sokkal inkább szükségünk van az oláh nyelv tudására. Inkább francia és német nyelvekre tanítják gyermekeiket. De a magyar állameszme részére sem hódíthatjuk meg az oláhságunkat többé, amióta tözsomszédunk a szabad, nemzeti és hatalmasan fejlődő Románia.

Mai helyzetünk az, hogy a zárt sorokban, egységes vezetés alatt és öntudatosan előrenyomuló oláhsággal szemben az erdélyi elszegényedett, fáradt és reményvesztett magyar társadalom lépésről-lépésre, lassan de folytonosan kénytelen visszavonulni minden téren. Sorsunkat előre látjuk, és csodára nem számíthatunk. Mi magunk gyöngék vagyunk, és segítségünk nem jön sem a nagymagyarországi társadalom, sem az államhatalom.

A magyarországi társadalomra sohasem számíhattunk. A múltban is mi: Erdély voltunk azok, akik, ha kellett, segítséget vittünk Magyarországnak. Jutalmat ezért sohasem kértünk és sohasem vártunk.

De az államhatalommal másképpen vagyunk. Annak kötelessége volna minket legalább segíteni, ha már nem vállalja a teljes védelmet. Kötelessége volna minden eszközt, minden fegyvert a mi részünkre szolgáltatni és oláhjainktól minden eszközt és minden fegyvert elvenni, mellyel nekünk árthat. Ezt nevezhetjük jogtalanságnak, nevezhetjük embertelenségnek, jogállamban nincsen is ez helyén. De az orvos is megöli a magzatot, tehát gyilkol, amikor arról van szó, hogy vagy az anya vagy a gyermek maradjon életben. És lássuk vajon a külföld nemzeti államai milyen eszközökkel védekeznek nemzetiségeik ellen, illetőleg hogyan védekeznek nemzetüket:

1. Pózenben tilos a lengyeleknek német birtokot vásárolniok.
2. Romániában tilos iskolákban (nyilvános iskolákban), sőt templomokban más nyelven, mint oláhuul beszélni és tanítani.

3. A szabad Amerika csak azt ismeri el állama polgáraként, aki

szóban és írásban bírja az angol nyelvet, és tisztában van az alkotmány főbb elveivel: szavazati joga pedig csak állampolgárnak van.

Mi sok törvényt, elvet vettünk át idegenből, sokszor ránk károsat vagy legalább is problematikus; vajon mért nem vettünk át ilyenforma törvényeket is? Pedig ilyen törvényeknek sikerük van és nem kerülnek pénzbe.

E helyett évekig tartó válságokba visszük országunkat a problematikus egyenlő, általános, titkos választójogért való küzdelemmel és a nemzeti hadsereget való harccal (ez utóbbi - elismerem - nagy dolog, de bajosabb megcsinálni, mint egy új nemzetiségi törvényt).

De nemzetiségeink kultúráját milliókkal segíti a magyar állam - méltányosság címen...

... E héten Kolozsvárott ünnepi közgyűlést tart az EMKE. Hatszáz vendég jelentkezett eddig, és a város aggódik, hogy hol helyezze el ezt a sok embert.

Balázsfalván - a 2500 lakosú faluban - 6000 embert láttak szívesen vendégül három napig - a román kultúra nevében. Kolozsvárott - a 60.000 ezer lakosú városban - 600 vendég gondot okoz - a magyar kultúra nevében. Ehhez - úgy gondolom - nem kell kommentárt fűznöm!!!

Majdnem minden évben tartunk Erdélyben székely-kongresszust; melynek eredménye mindenkor egy-egy memorandum - de sikere egyiknek sem volt. Azt hiszem, már meg is unták a minisztériumok az erdélyi magyarok ügyeit - el is olvasni. A székelek segítségére miniszterileg Sepsiszentgyörgyre telepített „Hitelbank” akár be is csukhatja a boltját - semmi dolga sincsen. Ma is olcsóbb a Transilvania, az Albina meg a szebeni bank pénze, mint a magyar pénz. És éppen a múlt héten árverezték el a kolozsvári Nemzeti Színház alapítványi birtokát; a magyar kultúrminiszter asszisztenciája mellett, - az oláhok vették meg. Ehhez sem kell kommentár.

Hát tessék Kolozsvárra jönni EMKE gyűlésre. De nekünk hiába beszélnek, hiába ígérek már. Kezdünk nem hinni semmiben, ami Pestről jön, kezdünk nem hinni miniszteri nagy nemzetmentő terveknek.

Ha magyar pap volnék, jövő vasárnap a következő textusról tartanék prédikációt: „A szívem remeg, elhagyott az erőm és az én szememnek világa kialszik” „Barátaim és szeretteim elfordultak tőlem az én csapásomban, és az én rokonaim is elhúzódnak tőlem.” (Dávid 38. zsoltár, 11-12. vers).

Hazafias tisztelettel: Kós Károly

Trianon oldása az Unióban

A népi demokráciát, ugye tudjuk, hogy kaptuk, a kapitalista élőködést meg amerikai bankhadosztályok hozták ránk. Európa népeinek életviteli egyesítése két világháború elvesztése után létkérdés. Akkor lesz élhető Európai Unió, ha megszabadul az amerikai bázisú internacionalista neoliberais globális diktatúrától. Magyarország csak Európa pénzügyi függetlenedésével remélheti visszakapni gazdasági önrendelkezését.

Magyarország egy olyan folyamattal került ki a szovjet táborból, ami egyúttal gazdasági függésbe kényszerítette a korábban felvett nyugati kölcsönök és további eladásítás által, valamint a neoliberális elven alapuló privatizáció felvállalásával. A minden eddigi kormány mellett működő tanácsosok és a tájékoztató ipar bizonygatta, hogy ez a jólét útja. Húsz év után keserű tapasztalata az országnak, hogy nem lehet piac nélkül piacgazdálkodásra rátérni, tőke nélkül tőkés gazdaságot építeni – saját erőből. De akik Magyarországnak piacot és tőkét hoznak, azok a magyar gazdaságot saját maguknak építik meg. És ez nem magyar specialitás. Európának együtt kell felemelkedni és függetlenné erősödni. Erre kell az országnak felkészülni. Első feladat: kitakarítani a kiszolgáltatottság ügynökeit a hatalmi pozíciókból.

Orbán Viktor fogalmazta meg, hogy „Négy évvel uniós csatlakozásunkat követően Magyarországon is hódít a Nyugaton immár örökzöldnek ható vita: vajon fenyegeti-e nemzeti szuverenitásunkat az európai integráció? A nemzetállamok Európájában boldogulunk jobban, vagy egy európai szuperállamban?”

Amikor egy ország szövetségre lép, szuverenitásából csak kevesebbet szabadna leadnia, mint az érte kapott előny. Ahol ez az egyenlet megfordul, ott hódítók és vesztesek vannak. Nehéz ebben a kérdésben mérleget készíteni, Magyarország vesztese is és nyertese is a szövetségnek. Amit még megtehet: törekvés a veszteség mérséklésére. Orbán Viktor negatívumként említette, hogy „a legyengített és az árfolyam-spekulánsok kénye-kedvének kitétt Magyarországot láthatóan sokkal inkább megtépázza a vihar, mint az euró-övezet spekulációtól védett tagállamait”. Sarkosabban is lehet fogalmazni, hiszen Magyarország a tönk szélén áll. Ugyanakkor, amit pozitívumként említett, azt el kell fogadni: „A csaknem kilencven évig magyar és magyar közé vasfüggönyként élkelődő trianoni határok a schengeni nyitás révén immár virtuálissá válnak. Sőt, az EU által kiemelten finanszírozott határmenti együttműködés révén újjáéledhetnek az egykor szerves gazdasági és infrastrukturális kapcsolatok, mondjuk, a kisalföldi és csallóközi, vagy hajdú-bihari és érmelléki magyar közösségek közt.” A Kárpát-medencén belüli határok megnyitása nagy élmény volt a térség lakóinak, különösen a határok mentén élők érzették a történelmi forduló jelentőségét, hiszen korábban korosztályok nőttek fel úgy, hogy egyik égtáj felé minden út megszakadt. Falvakat, szomszéd falvakat vágott szét a határ, városokat szakított el természetes környezetétől. Rokonok nem látogathatták egymást, mert az Európára rászakadt határzáró politika az egykor virágzó, egységesülő Európából zárt nacionalista táborokat hozott létre, és a határok mentén sérelmet és gyűlöletet gerjesztett, győztes-vesztes alapon.

A határnyitás ugyanilyen győztes-vesztes alapon érintette az országok népét és főleg politikáját. Nekünk, magyaroknak meghozta nemzettestvéreink szabad látogatását. Már ez is megzavarta

a szomszédállamok politikai légkörét, asszimilációs menetrendjét, amit a zárt rendű határok között fejlesztettek ki. A trianoni zsákmányterületek megtartásának, nemzeti megemésztésének (homogenizálásának) nagyon kedvező lehetőséget adott a zárt határok rendje. Az új helyzetben e téren egyes politikai körök riadalomba estek, szélsőséges nacionalista pártokat hoztak létre, magyarveszedelemmel riogatnak.

A legidegeesebbek a szlovákok lettek. Az európai uniós tagság sem kedvezett az exkluzív nemzetállami politikának. Minden erővel be akarják vinni az unióba a korábbi állapotukat, a **herrenfolk** mániát, a szabadjára engedett, megszokott magyarelles kizsárolást. Nem kevés sikerrel, hiszen a Benes-dekrétumokat lenyelezték a brüsszeli jogrenddel, elég könnyen, mert nyugaton nem tudnak felülemelkedni az unconditional surrender (feltétel nélküli megadás - a szerk.) szellemében létrejött nemzetközi jogrend igazságtalanságain, azon, hogy magyar területtel fizették ki korábbi kisantant-szövetségeiket.

Északi szomszédaink most éppen nagy botrányt keltettek. Fölakadtak egy szón: Kárpát-medence. Lássuk csak:

„Orbán és Csáky urak a Kárpát-medencét egy képzeletbeli területi egység szintjére emelték, amelyet az Európai Parlamentben minél több magyar nemzetiségű képviselőnek kellene képviselnie. Ez abszurd, és fenyegetést jelent Szlovákia számára” – jelentette ki Robert Fico. A szlovák kormányfő kassai sajtóértekezletén elmondta: diplomácia úton felkéri Orbán Viktort, hogy hagyja abba az indulatok szítását és ne veszélyeztesse Szlovákia területi épségét. Hozzátette, hogy a találkozót leginkább azért háborította fel, mert Csáky és Orbán azt várják, hogy a szlovákiai magyar képviselők a Kárpát-medencét képviselik majd, és nem Szlovákiát. „Nem fogadhatjuk el és tarthatjuk tiszteletben, hogy valaki előírja a szlovákiai képviselőknek, kit képviseljenek. Diplomáciai úton fogunk tiltakozni ez ellen, mert ezt Szlovákiának és az ország területi egysége súlyos veszélyeztetésének tartjuk” – mondta Fico, aki támogatta a kezdeményezést, hogy a szlovák parlament tartson rendkívüli ülést, amelyen egyértelmű álláspontot fogalmaznának meg a területi egység ügyében.

Nézzük csak a felháborodás értelmét. Az Európai Parlament nem országok (államok) tanácskozó gyülekezete. Közös európai ügyek megtárgyalására alkották, pártalapon szervezve. A pártok nem a tagállamok politikai pártjainak összessége, hanem külön Európa-politikai, ideológiai szempontok alapján létrejött politikai csoportosulások. Az Európai Szocialisták Pártjában együtt ülnek a magyar MSZP és a szlovák SMER (most vezető kormánypárt) képviselői, míg a Fidesz-képviselők az Európai Néppártban a szlovákiai magyar párt mellett a szlovák kereszténydemokratákkal vannak egy táborban. Ez nem gátolja meg sem a magyarokat, sem a szlovákokat abban, hogy országuk érdekeit, avagy általánosan magyar vagy szlovák érdekeket támogassanak. Ettől még nem valósul meg bármelyik „ország területi egységének súlyos veszélyeztetése”.

Robert Fico „szlovákiai képviselők”-ről szól, Orbán és Csáky a szlovákiai választások során az EU Parlamentbe kerülő szlovákiai magyar képviselőkre utaltak, akiket szlovákiai magyarok választottak meg, saját maguk képviseletére. Tehát a szlovák kontingensben a szlovák államban élő magyar nemzetiségű választók képviseletéről beszélünk.

A Kárpát-medence fogalmának eltiltása? A Kárpát-medence egyáltalán nem képzeletbeli területi egység. Európa legjobban lehatárolható és leginkább egységes nagytája. A Pannón tenger nyomán kialakult medence tízmillió éves történet, nem a magyar

irredenta találmánya. Természetalkotta földrajzi egység, amelynek belső erői és értékei akkor bontakoznak ki, amikor az ott élők összességének termelői és fogyasztói gazdálkodása is egységes feltételeket kap. Lehet közös nyelve, ha a történelme úgy alakítja, de nem a nyelvi kultúra a tájegység (régió) egyedüli meghatározója, hanem inkább a gazdálkodás alakítja ki a politikai egységet. Ez valósult meg a magyar államalapítással, és borult fel a török és Habsburg időkben, majd állt helyre a XIX. században és szakadt darabokra Trianonnal. Helyreálltának gyenge palántája most bontakozik, illetve egyelőre csak annak feltételei. A Kárpát-medence legnépesebb etnikuma a magyar, központi helyzete és történelmi tradíciói alapján alkalmas a medence egységes régióvá alakítására. (Románia soha nem fogja jelenlegi országát egyetlen régióvá alakítani.) A magyaron kívül a Kárpátokon belüli szlovák nép az, amelynek alapvető érdekében áll egy Kárpát-medencei koncepcióban megfogalmazott jövőpolitika – nem lehet bentről kívül lenni. Ennek megértését, felfogását gátolja a homogén szlovák nemzetállam-elv és a Trianon-gyökerű gyűlölet. Ahogy az Átalveto júniusi számában is olvashattuk, Székelyföld népe tudatta mindenki, akit illet, hogy igényt tart nemzeti létének tudomásul vételére. Kiállásával üzenetet küld a román állam vezetőihez, figyelmeztetve a nemzetállam-elmélet tarthatatlanságára, üzeni a Magyar Köztársaság illetékesének, hogy elszánt lépésükhöz teljes kiállást igényelnek, továbbá üzeni az Európai Uniónak, hogy nem hajlandó lemondani a területi és kulturális autonómiáról.

Wass Albert is üzent 1986-ban, akkor még csak az emigrációt buzdítva helytállásra: „Közép-Európa békés jövődjének és jólétének titka a Kárpát-medence egységének helyreállításában rejlik, ezt meg kell értessük a világgal. De ugyanakkor meg kell tennünk minden lehetőt, sőt a lehetetlent is, hogy megőrizzük az elszakított részek magyarjait az életnek, mert holtak számára nincs országa a földön.” (Lásd Átalveto 2009. június 7. oldal)

A székelyföldi nyilatkozat létrejötté, amiben bejelentették május 22-én az autonómia követelését (Lásd Átalveto 2009. június 7.), ugyancsak az Európai Unió határokat feloldó jellegének köszönhető. A Kárpát-medencei magyarság egyesülésének feltételei megvalósultak, ettől kezdve a magyarokon múlik annak sikere és minősége. Az egységesülésre összességében a Székelyföld népe a legfelkészültebb, amit nemzeti kötelességünk támogatni. Jó fejleménynek tekinthető Romániában, hogy a Nagy-Románia Párt elvesztette parlamenti képviselőtét. Ez inkább csak a párt vezére, Tudor népszerűsége hanyatlásának tulajdonítható, mint a magyarellenes nacionalizmus bukásának. Pártjának képviselői más pártokhoz csatlakoztak, ami csak annyit jelent, hogy hangjuk nem olyan egységes. Alapvető szemléletváltás nem ment végbe a romániai politikában. A nacionalista, nemzetállamban való gondolkodás továbbra is központi eleme a romániai pártprogramoknak.

Románia is a homogén nemzetállam alapján áll alkotmányában és közfelfogásában is. Ismételten támadták Markó Bélát, aki utalt arra, hogy Romániában a nemzeti kisebbségek számaránya meghaladja az összlakosság 10 százalékát, így a nemzetállami meghatározás nem felel meg a valóságnak. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség egyébként is már 1991 óta folyamatosan szorgalmazza a nemzetállam kifejezés törlését az Alkotmányból, ami román füleknek szentségtörés. Megtévesztő volt a románok közelmúltbeli türelmes viselkedése a magyarok iránt, amíg az Európai Unió előszobájában várakoztak, de a befogadással visszaállt a „rend”. Ez mutatkozott meg bárdolatlan viselkedésükben, amikor Sólyom László köztársasági elnök március 15-i erdélyi látogatását, szereplését igyekeztek megakadályozni. Repülővel érkezett volna, de visszavonták leszállási engedélyét, majd a határnál alkalmazott közúti ellenőrzésen alaposan átvizsgálták, mint valami gyanús utast.

A román diplomácia roppant gyorsan reagál, egyetlen elve a praktikusság, míg mások elemeznek, ők döntenek és lépnek. Tamas Gáspár Miklós elemzi mostani külpolitikai helyezkedését:

„A román állam, miután részben leküzdötte a Nyugat tartós bizalmatlanságát, a térségben (Lengyelország mellett) az Egyesült Államok első számú szövetségese lett, amire történelmi okokból nagyon mély oroszellenessége is predesztinálta. (Az oroszellenesség rendszereken áthúzódó adottság, így Ceausescu rezsimjét is jellemezte.) A kisebb szomszédaihoz képest katonailag meglepően erős román állam az iszlám fenyegetés és az újra aktivizálódott orosz militarizmus miatt stratégiaiilag fölértékelődött Fekete-tengeri régióban kulcsszerepet játszik, s amint ezt Törökország párhuzamos példája szépen mutatja, ez fontosabbnak minősül, mint a romániai demokrácia minősége. Tehát a Nyugat bírálata, gyanúja miatt kevésbé kell aggódni Bukarestben, mint korábban. Ehhez adódik, hogy – ismét csak szemben Magyarországgal – a közvélemény sokáig pozitívan ítélte meg a NATO-tagságot és az európai integrációt. A román elitek hagyományos kisebbségérzésére gyógyír volt a szíves fogadtatás. A nyugati megfigyelőket és a nyugati sajtót aggasztó szélsőjobboidok kiszorították a nagypolitikából, a gazdaság pedig – állítólag – fejlődött. Három-négymilliós román állampolgárságú vendégmunkás dolgozott nyugat-európai országokban, s minden probléma (románokkal és romániai cigányokkal szembeni olasz, spanyol stb. idegengyűlölet) ellenére ez is szorosabbra fűzte Románia kapcsolatait a külvilággal. A román kultúra (különösen a film és a képzőművészet) exportja hihetetlenül sikeresnek bizonyult, s a bukaresti elitek (szemben a pestiekkel) tisztában vannak ennek a politikai jelentőségével.”

Románia EU-csatlakozását követően megszűnt az ország monitorizálása kisebbségügyi szempontból. Azzal, hogy a Nagy-Románia Párt (NRP) kikerült a parlamentből, még nehezebb lesz bizonyítani az Uniónak, hogy a román politika kisebbségellenes. Most legutóbb olyan intézkedésbe fogott, ami arra utal, hogy egy újabb, ezúttal nyíltan lendületes magyarellenes kampányba kezdenek. A román kormány a 37/2009-es sürgősségi kormányrendelettel megszüntette a központi közigazgatás megyei intézményeiben vezető tisztséget betöltő szakemberek köztisztviselői státusát és elkezdte tömeges leváltásukat. A jövőben ezeket a tisztségeket legtöbb négy évre szóló szerződéssel alkalmazott személyekkel fogják betölteni. Ennek az intézkedésnek a célja azonnal láthatóan autonómia ellenes lépés volt, a közigazgatás magyar elemeinek megszüntetése. A leváltott magyar intézményvezetők helyét ugyanis román nemzetiségűek veszik át, ami különösen a 85 százalékban magyarok lakta Hargita megyében és a 75 százalékos magyar többségű Kovászna megyében idéz elő tarthatatlan és elfogadhatatlan helyzetet. Csak ebben a két megyében 73, a kormányrendelet megjelenéséig köztisztviselői státusban, vezető beosztásban dolgozó magyar szakember közül eddig 41-et bocsátottak el vagy helyeztek át alacsonyabb pozícióba, holott eddig sem haladtak meg az 50 százalékot.

A 40 százalékban magyar lakosságú Maros megyében szintén megfelelődik az eddigi arány, 17 intézményvezető leváltásával kevesebb, mint 10 százalék körülire szorították le a magyar vezetők arányát. Erdélyszerte 125 magyar nemzetiségű vezetőt váltott le a kormány a 222-ből, így a kormányrendelet életbe lépésével a magyar közigazgatási szakemberek kevesebb, mint fele tarthatta meg állását – egyelőre.

A román politika ravaszágára utal, hogy a leváltások okát a választások eredményével magyarázzák, a kormánykoalícióból kiesett RMDSZ-es tisztviselőket cserélték fel a kormányra jutott pártok embereivel. Romániában a közigazgatási pozíciók párthűséghez kötődnek. Ez pedig korszellem, többé-kevésbé másutt is így van, ez a pártokrácia átka.

Csapó Endre
(Magyar élet)

20 éves Az Erdélyi Művészek Leányfalun sorozat

Kedves Egybegyűltek

Mielőtt kiállításunk megnyitói mindnyájunkat beavatnának gondolataikba, hogy aztán átadhassuk magunkat az értő élvezetnek, mintegy bevezetőként szeretnék néhány gondolat erejéig lábatlankodni a művészetnek e kis helyi kápolnájában.

- Mindenekelőtt a hála, a szeretet és a veszteség okozta, soha nem múltó bánat hangján szeretném felemlegetni Önöknek a közel egy évtizeden át volt áldozatkész és nagyszerű szellemi társunk, a remekbeszabott megnyitókat tartó Lászlóffy Aladár emlékét.

Ő is egy 19.-i napon, ez év áprilisában hagyott itt minket, s öt nappal korábban, Erdélybe indulásom előtt pár órával, szinte búcsúnak szánt hosszú beszélgetésre hívott fel telefonon. Felejthetetlen beszélgetés volt s marad. Ebből is meggyőződhettem arról, hogy Ali szolgálata ugyanarról a töről fakadt, mint a sorozat létrehozásának gondolata. Ő ezt tudta, értette, érezte és a legnagyobbak szintjén művelte.

Úgy érzem, nem egyperces csenddel kell emlékének adoznunk, hanem örök emlékezéssel és azzal, hogy életművét megpróbáljuk még jobban megismerni. Ha annak idején az előző évtized megnyitót tartó Páskándy Géza barátunk első emlékestje Leányfalu nevéhez fűződött, remélem, hogy Lászlóffy Aladár számára is képesek leszünk ezt megszervezni.

- A másik gondolat magától értetődő. Hiszen ma 20 éve álltam először e közönség előtt az akkor megszületett Erdélyi Művészek Leányfalun Sorozat indulásakor s reménykedtem, hogy akkor merésznek hitt ötletem nyomán hagyomány születik. Sokan kételkedtek, de Istennek hála tévedtek. Hiszen a húsz év megannyi sikeres és emlékezetes találkozást hozott.

Sokan kérdezték, mire való ez?

Talán ez a beteljesült remény, ellentétben azokkal az egyéb és annyiféle reményekkel, melyek ebben a két évtizedben zátonyra futottak, elég feleletet ad a kérdezőknek.

Mert mire vártak akkor sokan? Azt hitték, eljő a Kánaán. Azt remélték, hogy Európa feledteti Trianont. Arra vártak, hogy a Kárpát-medencei magyarság egyesülése szellemben és a légies határok között megtörténik. Ehelyett, bár Európa megérkezett, mégis kirekesztettek maradtunk, s Trianon sebei ott véreznek szinte minden szomszéd utódállam magyar beszédük miatt megvert fiataljaiban is.

A világ nem segített, a világ más célokat követ, más érdekek mozgatják. Magunkra maradtunk, s magunkra utaltságunkat tudomásul kell vennünk.

Ha ennek ellenére a megmaradás óhaja vezet, ha nem kápráztat el a hátsó szándékok által mégoly nagyszerűnek ábrázolt halálunk vonzóan kényelmessé maszkírozott képe sem, akkor minden egyes tagja ennek a lakossággá leminősített nemzetnek meg kell tegye a magáét. Mindenki élő példa, élő reménység-hordozó és erőt felmutató, cselekvő magyar kell legyen.

Nem szavakkal, nem vagdalkozva, nem mások ellen, hanem mindennapi apró, de példás cselekvéssel.

Ilyen apró cselekedet az is, ha egykor volt egységünkre emlékezve és remélt jövőbeli egységünket hirdetve a reánk erőltetett gonosz határokon túl született magyar kultúrát felmutatjuk. Elűzzük a kicsinység gondolatát, az idegenséget, a gyanakvását, a sán-da irigységét, és együtt tesszük értékeinket a nagyvilág elé.

Ezek vagyunk, ezt kaptatok tőlünk.

Ezt megelőzően azonban nekünk magunknak kell egymást igazán megismernünk és felismernünk, és egymás mesterségesen létrehozott ellenségségéből egy testté, egy szellemmé, egy lélek-ké válnunk. Úgy, ahogyan Bocskai István egykor már figyelmeztetett.

Ha ennek a gondolatnak a zarátnokát valamennyire megpróbálta őrizgetni e sorozat, ha ebben olyan nagyok segítettek nekünk mint az említett eltávozottak, akkor annak e ma itt felmutatott szikrája is fontos.

Fontos, mert a miénk, és mert szép.

S hogy ennek mélységeit még jobban megismerjük, átadom a szót megnyitóinknak.

Leányfalu 2009. augusztus 19.

Lászlóffy Aladár

A repülés a zuhanásban

Mióta félálomba esve
félszárnya tollait keresve
szívem helyén beteg madár van
szállok e pulzus-félhalálban
lüktet a fülben az ígéret
hogy magas kort nemigen érek
hogy túl sok lüktetést nem látok
lüktet a látás és a látott
külön a fehérek és a kékek
lüktet a kék ég mint az ének
most ütemesen zeng alája
épp Mozart ringó muzsikája
lüktet egy nyitány elmenőben
mint indulók a dob-erdőben
lüktet a karszt a Kárpát-szürke
emlék-gránittá egyesülve
a jó s a rossz ha együtt robban
szállok e lüktető habokban
lüktetve értem hol nem értem
mit keresek e jaj-fehérben
a fáj-fekete fellegekben
lüktető északi fény lettem
lüktet az eszkimó alattam
s az eszkimóban fő a katlan
lüktetve lüktetnek egymásban
a repülés a zuhanásban

Nyitó beszéd az Erdélyi Orvosok Világtalálkozóján

Verőce-Csattogóvölgy, 2009. július 4.

Tisztelt Barátaim!

Drága közös gyökerű kollégáim és kedves velünk szimpatizáló vendégeink!

Valamikor nem is olyan régen, talán vagy hat évtizeddel ezelőtt, a feleslegesség gyermekként is megélt érzését fejezte ki egy butuskának tűnő kis mondat: „*Azért gyűltünk össze, hogy ne legyünk szerte-szét.*” Még ma is látom osztálytársam kerek képet és mosolyát, amikor e szavakat ismételte. Ő azóta már összegyűlt a még régebbiekkal valahol, és biztosan nincsen szerte-szét.

Elröppent ez a hatvan esztendő, talán még öregedni is kezdünk, annyi sok igazságot és gaszágot ismertünk meg, és uram fia, azt látjuk, hogy a butuska mondat is velünk öregedett. Tapasztalataink tárának gazdagodásával párhuzamosan nyert egyre mélyebb igazságtartalmat.

Igen. Mi most itt ezért gyűltünk össze.

Mert ha szerte-szét vagyunk is testben, lélekben együtt kell maradnunk, s ezt az időnként lehetővé váló testi együttlét tovább erősíti.

Korunk alapvető tévedése és veszedelme az atomizálódás. Sanda szándékú, mondhatni beteges ideológiák tűzték ki ezt a rejtett célt. Egyedül hagyni, magányos tehetetlen egyedde silányítani az embert s így kiszolgáltatottá tenni, céljaikhoz felhasználhatóvá puhítani.

A módszer, mely ezt elérni született, a lehető legsötétebb volt. Éppen a gyarlóságunk nyitotta kapukon tört be a gonosz, elbambult énjeinkbe. Megkísértett az isteni magasságokba emelésünk hamis ígéretével. Az önmegvalósítás önző és éppen ellenkező irányba vezető délibábjaival. Közösségi lényünket, mely milliányi év lassú fejlődésének eredménye, egy évszázad alatt próbálta önző, távirányítható, magányos egyedde silányítani. Mintha ennyi idő alatt akart volna kétféleképpen járni a madárra, de inkább csúszómászóvá visszafejleszteni.

A felgyorsult idővel azonban nem tud az ember ilyen mértékben lépést tartani és súlyos lelki, sőt testi sérülésektől szenvedve áll a mindenség szélén s a rend NAGY ŐRE után kiált. Az pedig alapillant és a mellettünk álló felé fordítja tekintetünket.

A felebarát, a feleség, a hozzánk tartozó másik ember fontossága íme még nyelvünkéből is visszafelesel.

Szükségünk van egymásra. Kell a szolidaritás. Kell a család, a barát, a kisközösség és ama nagy, a módszeresen támadott s gyanúba kevert: a nemzet!

Hát ezért van az, hogy össze kell gyűlnünk, hogy ne legyünk szerte-szét. Így kap a buta kis mondat egy emberöltő alatt más és súlyos értelmet.

Minket összeköt a közös gyökér, a közös hivatás, a részben vagy egészben hasonló körülmények közt megélt életünk és pályánk, a közös küzdelmek, a közös öröm és bánat. A nagy, közös remény!

Mi nem lehetünk szerteszt. Akarva-akaratlanul, tudva vagy észre sem véve azt, itt-ott és így vagy úgy, mi egy ügyet szolgáltunk erőnk és képességeink szerint. Ez az ügy ma támadások célpontja, egyike azoknak a pilléreknél, melyek egy összmagyar nemzetstratégia alapjait képezvén a megmaradást kellene szolgálják.

Ezt rága, pusztítja, emésztí a pusztulásba rohanó világ s annak láthatatlan ura, a Birodalom uralkodó elitjének hártavékony rétege.

Mi, akik itt összegyűltünk, egy szükséges rossz vagyunk ebben a vesztébe rohanó világban, a legjobb esetben is csak mint egy, szintén a profitot növelő egészségipar elkerülhetetlenül szükséges fogaskerekei jövőnk számításba.

Az ötszázaléknyi értékből született pénz ott lebeg a 95 százaléknál virtuális pénz tengerében, melynek így nem tudni melyik cseppje valódi s melyik hamis. És ezen a vízen hajózik az emberiség.

De miként haladhat hajónk egy nemlétező vízen? A süllyedés, ha nem ébred idejében a világ, elkerülhetetlen.

Kérdezhetitek, mi köze lehet mindennek ahhoz, hogy mi itt összegyűltünk személyes, fizikai valóságunkban, egymás látására, hallására?

Azt hiszem, hogy a remélt és elvárt, sőt elkerülhetetlen nagy fordulat után az emberiség hajója, ez az új Noé-bárája már nem virtuális – könnyű – vizeken fog hajózni, hanem a milliányi kisközösség és az ezt alkotó családok szélesen hömpölygő vizein s e vizek alkotta tengerek majd a megmaradt nemzetek neveit fogják viselni.

Ha sokan lesznek magyar közösségek, amelyek időnként összegyűlnek, és lélekben folyamatosan fogják egymás kezét, akkor majd lesz egy kis magyar tenger is. Tengernyi magyar sajnos még nem, de ehhez esetleg időt nyerünk.

Minthogy az anyaország egészségügye az egész Kárpát-medencei magyarság sorsára is kihat, tavaly is beszámoltam nektek azokról a harcokról, melyeket a magyar egészségügy túlélése érdekében folytattunk. Most röviden néhány szó az elmúlt esztendőről.

Már a vizitdíj többségünk által óhajtott eltörlésével kapcsolatos, mesterségesen keltett hiány elleni harcunk sikerével elkezdődött az új, küzdelmes esztendő. Hiába kötődött az esemény munkánkhoz és felelősségvállalásunkhoz, az egyezséget olyanok is aláírták, akik nyíltan harcoltak ellenünk vagy hallgattak. Minket meg sem hívtak. A módszer jól hatott, hiszen a közönyösök nem is hallottak róla, s így arról sem, amit tettünk. Az egység, az összefogás tovább erodálódott. Ahogy azt központilag is óhajtják.

Aztán látszatintézkedések sora következett, az ilyenkor kötelező csapdahelyzetekkel. Ha véleményt nyilvánítanál, akkor kipipálhatják, hogy egyeztetek, ha nem veszel részt benne, akkor nem vagy konstruktív, akkor nem éltél a nagyvonalúan felkínált lehetőséggel.

Hát mi úgy döntöttünk, hogy élünk vele.

Az év folyamán három nagy kérdésben dolgoztunk ki és küldtünk be véleményt, illetve a megbeszéléseken meg is védjük a FA-KOOSZ-AOOSZ álláspontját. Az úgynevezett Partnerség és biztonság programban, a Minőségbiztosítási programban és a Lelki egészség országos programjában. Mindhárom esetben szakembergárda dolgozott a központi programon, és mi is egyeztetett véleményt adtunk le. Sok esetben az összesítésben fel is bukkantak véleményünk egyes elemei, sőt olykor egész elképzelések. Csak hogy egyik mögött sem áll ott a megvalósításhoz szükséges anya-

gi háttér, vagy nem tart ott az ágazat, hogy befogadhassa, máskor pedig nem oldható meg csupán csak az egészségügy erőfeszítésével. Vagyis a sok szakember becsületes munkája csak díszlet marad. Mint tudjuk, a hatalmas forráshiányban levő egészségügyből kivont pénz „halálos adagját” most újabb 30 milliárddal fejelik meg. És úgy tűnik, még ez sem a végállomás. Túljutottunk hát a látszat megőrzésének lehetséges határain is.

Ez a békés és toleráns hozzáállásunk is egyfajta leleplező cselekménysorrá változott, a történetek fényében. De hasonló történeteket tudnának mesélni más orvos-szervezetek is, elsősorban a Magyar Orvosi Kamara.

Ennyit csak röviden és madártávlatban egy árulkodó résztörténetről és annak háttéréről.

A lényeg, a nagy szemléletbeli áttörés továbbra is várat magára. Nem született meg a magyar nemzetstratégia, melyben méltó helyen kell lennie a magyar nemzet egészségének, mint egyik fő tartópillérnek, s melyet nem tekinthetünk izolált egészségügyi kérdésnek, hanem szinte minden ágazattal összefüggő bonyolult, meghatározó és mindenre kiható kérdésnek.

Sokfelől jöttetek össze most, de gondolom, a haza egészségügye nem lehet számotokra közömbös téma, ezért bátorkodtam elmondani ezt a néhány bekezdést.

Ha azonban sikerült így összejönnünk, arról is szót kell ejtenünk, hogy túl szép hivatásunk határain s részben azon belül is, van egy másik nagy feladatunk, egy olyan, amely alól nem ment

fel sem a hely ahol élünk, sem korunk, sem felfogásunk. És ez az értelmiség felelőssége.

Annál is inkább fontos ez, mert az a helyzet, melyben jelenleg fuldoklunk, nagy részben az értelmiség árulásának is betudható. Hiszen a többséget a globalizáció könnyedén kábította el. Az értelmiségről, legalábbis azokról, akik igényt tartanak e címre, elvárhattuk volna, hogy nem esik könnyű prédájául e ravasz vadászatnak. Ha tunyaság, közöny miatt tette, még csak-csak magyarázható, de ha tettét érdek, vagyis árulás indokolta, akkor igazán szégyenkezhetünk.

Van tehát mit jóvátennünk, van mit bizonyítanunk.

Szeretném hinni, hogy a lelkeinket megújító baráti találkozások feltöltő ereje mellett muníciót gyűjtünk itt arra is, hogy felfelhessük a felelősség keresztjét, és amíg életerőnkből futja, nyitogassuk a szemeket egy durva és álságos világ felismerésére és a megmaradás technikáinak megismerésére.

Őrizzük meg a barátságokat, ápoljuk emlékeinket őriző gyökereinket, kapaszkodjunk egymásba, és ne ijedjünk meg a sors által nekünk szánt feladatoktól. Ha tiszta szívvel vállaljuk, megkapjuk hozzá azt a segítséget is, melyet az örök és megmásíthatatlan rend legfelső ura ad azoknak, akik vele együtt akarnak lépni.

Most pedig örvendjünk egymásnak, beszéljessünk és töltsük fel szívünket a legfontosabb üzemanyaggal - a szeretettel.

Isten hozott Benneteket a Csattogó völgybe, ebbe a jelképes kis hazába. Éreztétek magatokat jól.

Naplójegyzetek

2009. június 14.

Választások után Avagy: „Nyergelj, indulj?”

Már hónapok, sőt évek óta nem győztünk szörnyülködni azon, ami velünk történt. A társadalom minden rétege érezte valamilyen módon, valamilyen szinten a veszedelmet. Érezte az érintett vagy tartalékaiból egyelőre még fölé emelkedni képes, sőt maga az „érintő” is.

Ebben az állapotban érkeztek meg az Európa Parlament képviselőinek választásához.

Az ország valósággal feszült az érzelmektől és indulatoktól, a gondoktól és reményektől. Meg a hazugság fogságában született kérdőjelek sokaságától.

Aztán minden harmadik szavazó elment és beikszelte azt, amit jónak tartott. Minden harmadik! Itt és határokon túl nagyjából hasonló arányban.

Milyen helyzetbe kell kerülnie a Kárpát-medence magyarságának ahhoz, hogy egyemberként menjünk véleményt nyilvánítani, magunkért, egymásért, múltra emlékezve, jövőt remélve? Vagyis a megmaradásért.

Ha ennek indítékai mennyiségi, akkor olyan mélységbe zuhanás lehet ennek a megmozdulásnak a feltétele, ahonnan már talán nem is lehet talpra állni.

De vajon az életminőség romlásának mennyiségi mutatói határozzák-e meg a szavazókedvet? Vajon nem arról van-e szó, hogy a szavazó tömegek minőségi mutatóit sikerült idáig rombolni azoknak, akik ellen ikszelniük kellene?

Újra meg újra az eleinkről szóló – unokáimnak mondott – példabeszédem jut eszembe. Ők sok ezer éven át a vándorlások alatt s majd a Kárpát-medencében, szálláshelyeik-hazájuk, tehát a nemzet védelmét a legtermészetesebb odaadással szolgálva lóra kaptak, valahányszor veszélyt jeleztek az őrsemek. Családi asztaltól, hitvesi ágyból ugrottak talpra szó és magyarázkodás nélkül. Honnan volt ez a felelősségérzetük? Mit tudtak ők olyat, amit ma

az ikszelni lusta, a szemerkélő esőtől megriadó, a napi TV sorozatot mindenáron látni akaró utód már nem tud?

Az emberi minőséget önös céljaihoz silányító munka volt az utóbbi évtizedek legnagyobb és legsötétebb, egyben pedig számára legeredményesebb globalizációs rombolómunkája. Ez a tömeg képes biztosítani a kiszolgáló, komprádor elitek hihetetlen túlélőképességét. Vajon milyen és mekkora s meddig tartó erőfeszítés kell ennek visszafordítására?

Hogy az idő kinek dolgozik, azt is a félig telt pohár példázata szerint magyarázhatjuk. Így is, meg úgy is.

Mert borúlátó forgatókönyv szerint bizony az exponenciális sebességgel romló válságaink nem fogják megengedni túlélésünket a globalizáció már felismert, de még távlati összeomlásáig.

Derűlátást parancsolva magunkra azonban elmondhatjuk, hogy ez a világrend biztosan a végét járja, és kell léteznie valamely lappangó képességeknek a feltörekvő magyar (és nemzetközi) politikai osztályban, amelyik okosan és nem fejfel a falnak rohanva, átevezhet velünk a túlpartra.

Hogy a világban az eddigi pénzügyi rendszer rekonstrukciója fog megtörténni és megint csak elevickélünk egy következő válságig, vagy felerősödik a józan ész és új alapokra helyeznek mindent, - még nem látszik világosan.

Hogy a saját maradék szálláshelyünk megőrzésére, a magunk megmaradására felesküdt erők hogyan fognak szót érteni egymással – a közben rájuk zúduló rágalom külső nyomást is szülő jégesőjében –, hogy a valamiért mindig „sajátos” magyar helyzet, melyet már nevezhetünk akár sajátos kiszolgáltatottságnak is, mit enged majd meg nekünk, azt sem tudhatjuk előre.

Az út amelyen el kell indulni azonban világos. Nincs más lehetőség. És az ezen való elindulásnak a legfőbb követelménye az erkölcsi megtisztulás. De nem kevésbé fontos a józanság, az egység, a szolidaritás, tehát az egymás iránt érzett és tettekben is megnyilvánuló felelősség.

Valaha csak ennyit mondtak: „*Ora et labora*”. S amikor kellett, akkor felhangzott a „*Lóra*” is.

2009. július 11.

Balatoni nyár franciás ötlettel

Az idei változékony balatoni nyár szépségeit próbálom rögzíteni emlékezetem egyre zsúfoltabb tárában. Fogy az idő, nőnek a kockázatok. Látni kell ezt és emlékezni rá, amíg lehet.

A maradék haza csodáját jelentő balatoni táj kitárulkozik, s a hullámok felett emberléptékű magaslataival nyújtózkodik Ábrahámhegy, Csobánc s Badacsony bazaltja. A táj történelem előtti idők óta változatlan szépségeit kínálja a napi történesek látványának követségétől megfáradt szemnek.

Haza és emlékezet? A magyar számára magától értetődően vezet el a folyamként hömpölygő nagy magyar történelem torkolatvidékéhez – Trianonhoz.

Éppen amikor erre gondolok, jön velem szembe a parton egy hasonló gondolkodású, kortárs ismerős. Meddig bírjuk még? Kérdezi. És a rombolást leltárba véve rögtön az erkölcs és a szellem pusztulásának szempontjait kezdjük emlegetni. Szem és fültanúja volt ő annak, amikor egy évvel ezelőtt, vezető értelmiségi társaság elnöke kért fel Trianon előadásom „depolitizálására”. Még aznap este egy másik országos híró kolléga vádolt szélsőséggel december 5. pusztá megemlézése miatt.

Továbblépek, s másik ismerős köszönt. Véle erdélyi gyökereim miatt terelődik a szó ismét csak Trianonra. Azok a francos franciák, mondja szomorúan. De társasága sürgetve integet s így

Juhász Gyula

Az élet szonettje

...És minden alkony opálosan éled,
És minden hajnal szőkén rámkacag,
És mindig forrnak vágyak és nyaral,
Be csodás vagy, csókod szülötte, élet!

És mindig küldesz új bánatokat
És új reményt is, ami dalra méltó,
És szemeket, amelyek, mint a mély tó,
Balzsamot adnak nékem s titkokat.

És nem fáradok el téged szeretni,
S téged gyűlölni, lázas, csoda, élet,
Naponta vággyal járulok elébed,

S bár mindig közelebb a szürke semmi,
Te egyre szépülsz, mélyülsz, s én szegény,
Úgy érzem, gazdag voltam benned én.

megússza magyarázatom nélkül. Már csak magamban füstölgök tovább.

Néhány hete egy utcai interjúban Trianon túl nehéz kérdésnek bizonyult. Nem született rá bár egyetlenegy, legalább minimális tájékozottságot eláruló válasz sem.

Azt annál gyakrabban hallhatjuk, hogy ne siránkozzunk, hagyjuk begyógyulni a sebet, felejtjük el, stb.

Gyógyító-e a felejtés? S főleg lehet-e védelem újabb Trianonok ellen? Mert ilyen folyamatosan fenyeget minket több felől és többféle is. De ma e csonka hazában is tabu e téma. Az uralgó szellem nem fogadja el. Szándékosan összemosza Trianon feldolgozásának szükségességét a focihuligánok felelőtlen ordítóásával. Szalonképtelen kérdés, akárcsak eredetünk titkai.

Ez utóbbit mintha kezdenék megoldani külhoni tudósok. Nagy szerencse ez és nagy csapás a begyepesedettek, meg a szándékos tudatmérgezőkre egyaránt.

No de Trianon?

Mi lenne, ha elindulna egy olyan valóban diplomatisma magyar külpolitika, mely például szívós munkájával éppen a Sarkozy-érában próbálna meg elérni a francia külkapcsolatot és meggyőzni arról, hogy saját kezdeményezésből, gazdasági és politikai érdekből tisztázza a jórészt eltúlzott francia szerepet Trianon ügyében. Próbálják meg ők maguk felkutatni az igazságot, erre hozzanak létre ösztöndíjakat tehetséges – Trianon kutatásra vállalkozó – külföldi történészeknek. Próbálják meg ők maguk tisztázni a leegyszerűsített és a „grand nation”-t beárnyékoló tévhiteket, szimpatikusabbá tenni magukat egy másik európai tagállam számára. Talán képesek lehetnek ők is komolyan venni egy, a két nép viszonyát messze valódi súlyán felül terhelő kérdést.

Egy ilyen irányú külföldi kutatás nagy meglepetéseket szerezhetne a kontinens e témakörben begyepesedett történészeinek.

Ha ez sikerülne, akkor számos gyakorlati kérdésben is más alapokról indulhatnának a tárgyalások, valóban XXI. századi szellemű tárgyalások egy valódi megbékélés és nyugvópont elérése céljából. Ez esetben nem lenne akkora gond, amikor akarva-akaratlanul, bármihez nyúlunk, Trianon felfoghatatlan tévedésébe ütközve akadnak el ügyeink.

A Balaton-partról hazatérve gyorsan vettem papírra e sorokat. Nem sejtettem, hogy még egy trianonozó ismerőssel találkozom ezen a napon. Aztán kinyitottam a szombati Magyar Nemzetet s ott állt benne Csoóri Sándor cikke. Hihetetlennek tűnt a gondolatok egymásba kapcsolódása.

Csoóri ugyanis egy történelmi pillanatra emlékezik írásában, amikor is Francois Mitterrand Budapestre érkezve először Illyés Gyulával óhajtott találkozni. A vendéglátó már másnap beszámolt élményéről Csoórinak. Ezt mondta: Ha hiszed, ha nem, már öt perc múlva Trianonról beszélgettünk. Azt mondta az elnök, hogy Trianon mocskos dolog volt. Mocskos ügy!

Aztán Csoóri leírja, hogy Mitterrand ezt néhány hónap után otthon is megismételte így: Trianon mocskos ügy volt, amely megszülte a második világháborút, az emberiség történetének legszörnyűbb botrányát.

Lehet, hogy a „grand nation” lelkiismeretének korrekt és indokolt ébresztgetése nem is olyan elképzelhetetlen ötlet részemről?

Leányfalu

Mi tartja össze Magyarországot?

(2009. augusztusában)

*Vétettél minket szidalmasságára a mi szomszédainknak,
megcsúfolására és nevetségére a mikörülünk valóknak.
Vétettél minket ... főcsóválására minden nemzetségnek.*

Dávid Király (i.e. kb. 1000), Soltárok Könyve, 44.14/15
Károli Gáspár (1530-1591), Szent Biblia. Pest, 1865.
Szabó [T.] Lajos (sz. 1831.03.12., Ordas) örökségéből

Összefoglaló

Egyéni, országos és európai események eredőjében született ez az írás. Szándék nélkül, önmagától.

Európai esemény az, hogy egyik Uniós ország minisztere nem kívánatos személlyé vált egy másik olyan Uniós országban, melynek a függetlenségébe és EU-tagságába maga is besegített. Egy olyan országban, mellyel állami jelképei (kettős kereszt, hármashalom) lényegében azonosak. És amelyben az állampolgárok közel 10 százaléka (ha nem több) vele azonos gyökerű, vagy éppen azonos nemzetiségűnek vallja magát. Történik mindez hirtelen-váratlan (?) az 1000 évig közös állam alapításának nemzeti ünnepén.

Országos esemény az, hogy a nemzeti ünnep emelkedettségét újfent sikerült a rend legfőbb őreinek galád módon időzített letartóztatásokkal meggyalázni, összekeverve ismét az aljas gyilkosok sötét ügyeit egy ünnep szentségével.

Az egyéni események valójában említést se érdemelnének. Ezek csak kis örömök, kis bánatok. Gondolkodó morgolódás. Morgolódó gondolkodás. Történelem – alulnézetben.

Megjegyzés: A címben feltett kérdésre ez az írás szándékosan nem ad választ.

Augusztus 18.

Hajnaltól lekerekiztem a Balaton-partra. Csodás a reggel, a „tenger” nyugodt.

Leláncolom a kerékpárt, lerakom a ruhám egy padra, beúszom jó messze a parttól. Bent hanyat fekszem, mozdulatlanul élvezem a langyos vizet, a makulátlan kék eget ... az örökkévalóságot. Amit most látok, ugyanazt láthatták az ebben a vízben fürdőzők ...sokezer éven át. És remélhetőleg ezt fogják látni ezer év múltán is.

Kifelé jövet egy filigrán, kortalan hölgy szedegeti a fodrokon ringó hattúpihéket. Ruháját oda rakta az anyém mellé. Oda rakja a szákmanját is, egy szépen összeválogatott hattúpihe-koszorút. Szobadisznek ...mondja. Mert hisz az égi jelekben: ezek a hattúpihékek ma neki ihletet adnak. Nem véletlen kerültek ide ...transzcendens erők, felsőbb hatalmak küldötték neki. És a felsőbb hatalmak mindig mellette álltak élete nehéz perceiben. A legnehezebbekben is. Mert ő festő, képeit a világhálón is láthatom.

Mesélne még, de engem otthon vár egy tanulmány az emberiiség egyik legrégebbi tápláléknövényéről, a lóbabról. Még lelkemre köti, nézzem meg a képeit a kibertérben. Nem kell cím: csak a nevét jegyezzem meg ...könnyű. Virág Évának hívják, mint azt ott a fűben. Az Éva ...az adott.

Valóban könnyű megjegyezni. Amúgy is retinámra fényképeződött a hattúpihe-csokra. Foglalkoztatnak a tények világától idegen gondolatai. Az a lélekvandoroltató, transzcendens gondolkodás, amivel szinte kizárólag a nők esetében találkoztam az utóbbi időben. Vajon, ez ennyire általános a magyar társadalomban? Esetleg nekem volt ehhez halmozottan szerencsém? Vagy ez másutt is van, csak nem ismertem fel eddig?

Otthon megnézem a képeit. Első gondolatom: mindenkinek meg kell élni valamiből. Aztán meglátom egy friss élményemet: a hold mellett ragyogó esthajnalcillagot az éjben lopakodó szürke macskával. A füredi móló frissen elkészült új rózsakertjét. Majd a Tihanyi Apátságnak a múlt barlangjából jelenünkbe beragyogó tornyait. A restaurált múltat. A retusált jelent. Ezekre a képekre figyelni kell.

Augusztus 19.

Este van. A fürediek számára ingyenes Kisfaludy Parton ma az utolsó fürdőző voltam ...a tömeg ilyenkor már a sétányon hullámszik. Hajtok hazafelé, már kivilágított kerékpárral, a balatonfüredi egykori Deák Ferenc sétányon. Ez ma Rabin Dranat Tagore sétány ...a könnyebb ejtés végett ...talán? Deáknak már csak egy farkinca jutott belőle.

Találomra megkérdek néhány embert: mondják már, ki volt ez a Tagore. Értetlenül vonogatják a vállukat. Deák Ferenc vagy Kisfaludy Sándor iránt eszembe sincs kérdezősködni; nem akarok kellemetlen helyzetbe kerülni. Csak azon meditálok, hogy Kisfaludy Strandból is lehetett volna, mondjuk Patrice Emery Lumumba strand ...nem is értem, miért nem lett az?

Hullámszik a tömeg. Figyelem őket. Ez a népem.

Hagyom magam sodorni ...a Kisfaludy színpad felé. Ez nem lehetett volna Lumumba, lévén hogy csak nemrég készült el. Már EU-pénzen. Évekkel azután, hogy nálunk leáldozott a gyarmatosítás elleni osztályharc napja. Most éppen a globalizmus van divatban. Milyen képtelen ez a múlt-kép: akkor istenítettük a gyarmatosítás ellenségeit, amikor magunk is a legsötétebb gyarmatok egyike voltunk. Szellemi értelemben mindenképpen.

A színpadon valami szakadt zenekar játszik ...amolyan „heavy metal” az én fogalmaim szerint ... bár ezeket a műfajokkal már nem vagyok tisztában. Valami FireFink, vagy ilyesmi. Híres lehet, mert sokan hallgatják. Hatalmas a hangerő, artikulátlanul bömböl az angol szöveg az élet vizéről (tévedések elkerülése végett a szólista magyarul is tisztázza: ez a wishky!) és a hullamerev tetszhalottokról. Köröskörül szépszámú szépem ...de néhány hímnemű is ...zajosan rajong a blöddliért.

Valahogy rögtön az intézmények körüli dohányzóhelyek jutnak eszembe: ott is kevesebb a férfi. Meg a csángók, ahol a magyar csak a konyha, az anyák nyelve már.

Vajon ezek itt körülöttem a konyhában is angolul beszélnek?

Változó idők, változó emberek. Itt „genetikailag” életigenlő, utód(érték)örző nők adják fel elsőként hagyományos értékeiket ...zenénket, nyelvünket, egészségü(n)ket?

Közben várom, csak várom, hogy a zenekar rázendítsen valami számomra is fogyasztható zenére. Hiába. A színpadon vonaglik egy tarkasörényű kancacsikó ...még csak csajnak se igen lehetne nevezni. Az egész olyan, mint egy ...haláltánc.

Hazafelé tekerve a sötétben a magyar kulturális evolúció elemi eseményein töprengek.

Augusztus 20.

Délelőtt. Kimentem a legnagyobb magyar állami ünnepség (az államalapítás ünnepe) balatonfüredi városi rendezvényére. A műsor 10.30-kor kezdődik, de elfelejtettem átállítani az órát a légnyomásmérésről az idő mérésére, és előbb hosszán 1024-et, majd végleg csak 1025-öt mutatott ... természetesen millibárban. Amit napszemüveggel nyilván órának néztem. Késtem hát néhány per-

cet. Éppen megszólalt a himnusz, amikor a (rendőrség által lezárt utcán) a tömeg közelébe értem. Minden járókelő vigyázz-ban állt, csak egy rendőrautó gurult az ünneplők felé sietve. A bennülők is észrevehettek valamit. Megálltak. És csak akkor szálltak ki, amikor véget ért a Himnusz. Közel álltam; gondoltam megdicsérem őket a figyelmességükért. Annyit bántják szegényeket. Hárman voltak: két fiatal fiú, meg egy lány. Nézték rám ...szó nélkül és bambán. Mintha nem is vennének emberszámba.

Nem volt kellemetlen, csak fura. Ezek az emberek nem tudnak kedvesek is lenni?

Az állami ünnep szónoka nálam jóval fiatalabb, evangélikus ember, volt berlini követ, értelmes beszédet mond, az államvezetői felelősségről és akaratról, párhuzamba állítva a két Istvánt, az országalapítót és az akadémia-alapítót – kimondva-kimondatlan a maiakkal is. Erre szinte rimel a városi kitüntetések átadása a Széchenyi Társaság helyi elnökének és a helyi szívkörház jeles orvosainak ...valamint egy díszkard a civilektől a várost az utóbbi évtizedben növekvő pályára állító valóban mesteri polgárnak: a polgármesternek. Hangelatos népi műsor...a végén csángó ruhákat viselő leánytáncosok éneklék a „...minden madár társat választ”-ot ...és választanak is társat ...egymás közül. Korszellem? Kórszellem?

A végén eltáncolják a románok nemzeti táncát, a „perinicat”. A közönség (velemmel együtt) lelkesen tapsol. Ami rendben is lenne.

Csak ne gondolnék ismét az „elemi magyar kulturális evolúciós események”-re.

Hazafelé menet az idén is megszámolom, hány lakás, hány ház gazdája tette ki ma, augusztus 20-án, a magyar államalapítás ünnepén az állam legfőbb jelképét, a magyar nemzeti zászlót. Ha már az éppen zajló berlini atlétikai világbajnokságon amúgy sem láthatják egyszer sem – tán először nem a hasonló versenyek történetében. Ép testben ép lélek?

Pontosabban: arra lennék kíváncsi, hányan tekintik a maguk személyes ünnepének is a legnagyobb magyar állami ünnepet. A magyar államalapítás ünnepét. Itt Balatonfüreden, a polgárvárosban. A Tihanyi Apátság tőszomszédságában. Ott, ahol az első összefüggő magyar mondatot írták egy hivatalos okmányba. Egy ma is álló intézmény alapítólevelébe, közel 1000 esztendeje. Az eredmény rosszabb, mint tavaly. Akkor hármat számoltam...négy utcában. Az idén? Egyetlen házban, pontosabban egyetlen erkélyen látok egy zászlót. Mert a házban ...se zászlótartó, se zászló. Pedig nem vagyok egy „kokárdás” ember. Soha se tűztem ilyesmit magamra, csak belül viselem. Nagyon nem szeretem a nemzeti hivatkozást.

Egy közösség ünnepe, az egészen más.

Az udvaron éppen a ház gondnoka nyírja az amúgy is gyér fűvet. Szóljak neki? Ne szóljak? Nem szólok. Ő viszont szól. Arra kér, hogy vágjam ki a telkünkön felcseperedő eperfát, mert az eperfalomb nem illik az (egyébként kietlen) kiskertek összképébe. És tüntessük el a frissen ültetett fügefákat, pontosabban azt,

amelyiket én már tavaly kívánságára kiástam, de újrasarjadt. Odanézek: le is van már nyírva, kegyetlenül.

Arra gondolok: ma van az államalapítás ünnepe. Ha ez nem lett volna, ezt sem mondhatná nekem magyarul. E nélkül ma itt senki sem beszélne magyarul.

Rámosolygok. Megnyugtatom. Nem mosolyog vissza.

Újabb elemi eseményei a kulturális evolúciónak? Zászlókomplexumok? Sávval és sáv nélkül? Mosolytalanságok? A „ha nekem nincs, neked se legyen” világa?

Olyan jelenségek, amelyek ma alighanem egyetlen környező népre sem jellemzők.

Vagy csak én látok rémeket?

Augusztus 20.

Este. Nyolc óra tájban ismét a Kisfaludy-parton vagyok. A nap már lement, a levegő hűvösödik, de a víz langyos. Mintha Hévízen lubickolnék. A parttól távol a székem szerint mozdulatlanul hanyatt fekszem a vízen és élvezem a mély lélegzetvételek nyomán emelkedő-süllyedő testem súlytalan ritmusát. Köröttem – a parttól sokszáz méterre – bódító, meleg parfümillat ...mintha csak egy idegen ágyban volnék. Érzécsalódás? Álmodok? Vagy ez csak a víz felszínén lebegő napolajkeverékek idáig ható érzéki illata?

Mikorra kijövök a vízből, a part már majdnem üres ...csak egy család készül itt „parti-partira”. Pestiek. Innen szeretnék nézni az éjszakai tűzijátékokat ...Siófokot, Füredet, Tihanyt. Szükszavúak, bizalmatlanok ...pedig az este igazán varázslatos. Valóban ...ünnepi.

A Tagore-sétányon ember-ember sarkában. A bicikliúton is csak gyalog lehet, úgy-ahogy haladni. Tömény testszag, átható emberi „feromon-keverék” mindenütt. Nem olyan kellemetlen, mintha zárt térben volna ...csak zavaró. Mert a tömegben mindenféle ember; férfiak és nők, vegyesen. Szinte felfrissülést

hoz, amikor a pecsényesütők közelébe érek.

Ezek az illatok legalább egyértelműek. Sok ember, asszony kezében talpas pohár ...a szőlő és a bor városában vagyunk. A hatalmas tömeg ellenére mindenki viszonylag csendes és fegyelmeztet. Se hangos szó, se káromkodás. Hát ilyen a népem. Nem is olyan rossz.

Carnem, panem et vinum. Circenses? Az is lesz mindjárt.

A Kisfaludy-színpadon már szól a füredi népi táncegyüttes műsora. Jóformán semmi felvezetés, semmi „gondolatvezető konferanszié” (ettől az átöltözések szünetei miatt kissé vontatott az egész). De a színpad körül ezernyi ember szorong, minden „be-látópont” foglalt. A kisgyermek a porondon önfeledten utánozzák a táncosokat.

A fergeteges záróképek után: vastaps. És többszörös újrázás.

Hát ... ez is a népem. Nem is olyan rossz.

Tíz perc múlva kezdődik a tűzijáték. Mindenki a mólóra tódul ...hagyom magam sodorni: közel hetven év alatt most először nézek közelről és önszántamból tűzijátékot. Nem az én műfajom. Most azonban megnézem. Megnézem közelről, azért mert itt látható legvilágosabban a különbség siker és eredmény között. Itt

Péterffy Gyöngyi

Évforduló

Rakodnak-hullanak
mint levelek
az évek
csupaszodsz - csupaszodsz
míg érnek az átéltek
valahol ott mélyen
akár az óceán rejtegetett
titka
felébredsz egyszer
mi miért volt
vagy lett volna
ha
a szabadság kegyes
illúziója
el nem száll a
megfoghatatlan fantomba
és
hullnak-hullanak
az évek
míg sejteni kezded
mégis van szabadság
a
végtelen horizontban

látható tisztán, hogy a kettő mennyire különböző, bár a „maimagyarban” – különösen a politikai szövegekben, de másutt is – sokan azonos értelmű szavakként használják a kettőt. Pedig micsoda különbség!

A siker itt: az ámuló tömeg.

Az eredmény itt: gyorsan kihunyó színek és fények, sok üres durranás, szálló füst és töméntelen elfüstpolt pénz ...egy válság kellős közepén. Vagy még csak az elején? Hát ez attól függ, hogy éppen az adós vagy-e, vagy kölcsönző, az ügyfél, vagy a bankár szemével nézzük. De a pénz az mindenképpen ott durrant el, fent a sötét ég alatt.

Csak az biztos, hogy sikeresen. Hiszen „ámul a tömeg”.

Az is biztos, hogy eredményesen. Hiszen: volt pénz, nincs pénz.

Ráadásul 65 év távolából is jól emlékszem a Sztalin-gyertyák világára, de az 1956-os és a 2006-os puskaropogásokra is. Ez nem volt cirkusz. Ott halottak voltak, és sebesültek. De a villanás, dörrenés, ropogás – az hasonló.

A kerékpárt egy fa fedezékébe tolom és hagyom magam tömeggé válni. Gondolkodás – és minden más magasabb rendű agyműködés – törölve. Engedjük át magunkat a vegetatív élményeknek. Egyszer élünk ...és már az sem biztos ...az új, virtuális világban.

Csodálom a cirkuszt a tömeggel. Aztán gyorsan haza. Otthon az erkélyről tovább figyelem a még éjjél körül is folyó durrogást. Hullnak a csillagok, száll a füst a tó felett, utoljára a szántódi rév felől.

Cirkusz – hitelből. Hiszen nekem is, mint minden magyar állampolgárnak már vagy 2.5 millió forintnyi tartozásrészem van annak az államnak a tartozásából, melynek alapítását éppen most ünnepeljük. A háztartásunknak már ötmillió. A lányomékné négyen vannak...nekik már 10. A fiam egyedül maradt: még ő járt közülünk a legjobban. Valóban?

Vége a durrogtatásnak...lássuk, mi van az országban. A kincstári TV-ben egy 2003-as „ünnepi produkció” végkockái peregnek: a honfoglaló törzsek vezérei nézik a pest-budai tűzijátékot a Lánchídról... ősmagyarosch maszkarában, csoda-szar-vas-aggancsal a bizarr kalpagokon, ügyefogyott zsíros pofával. Lovainak jóval okosabb arca van.

Zárókép: a hét vezér éppen ugrik a Lánchídról(!)...a semmibe. Telitalálat.

Shokásom szerint a szabad ég alatt alszom: felettem a Hadak útja ...amint azt a honfoglaló eleink is láthatták már. Mert birodalmak pusztulnak, de az emberek maradnak.

Hol van már Bizánc? És hol a Szovjetunió? Népeik viszont jórészt megmaradtak.

Shép az éjszaka. Ünnepi.

Augusztus 21.

Napkelte után ismét legurul-tam a Balaton-partra.

A tó tükre ezüstös. Mozdulatlanul ragyog a melegedő nap alatt. Mint a higany. Egyetlen

ember van a vízben. Magamkorabeli lehet, vagy valamivel idősebb. Tegnapelőtt már találkoztunk hasonló helyzetben és váltottunk néhány szót. Tehát már „ismerősök” vagyunk.

Az évek során megtanultam, miként lehet két csoportba osztani néhány szó után az embereket. Barátságosakra és barátságtalanokra. Az erre való információ nem a szavakban, hanem a szavak dallamában van. Mint a zenében. Azt is a dallam teszi. Fürdőtársam a múltkor a „barátságos” csoportba került. Most is „illik a szó”. Az is kiderül gyorsan, hogy miért. Ő éppen Ukrajnából került a Balatonba. Én meg Romániából.

Ő először tizenhét éve lett „ukrán”, vagy éppenséggel „orosz”, amikor átlépte a magyar határt és letelepedett Esztergomban. Azelőtt mindig magyar volt, bár „állampolgárilag” volt cseh/szlovák, magyar, szovjet, sőt (egy-két évig) valóban ukrán is, miután az Ukrán állam is létrejött. Kicsit úgy, mint Kohn bácsi, aki úgy volt hét állam polgára, hogy soha el se hagyta Munkácsot. Én már húsz éve vagyok „román” (hasonló okból mint ő), bár előtte gyermekként voltam három évig magyar-magyar is. De ez egy más történet.

Ülünk nyakig a vízben és beszélgetünk, mint a régi barátok. Fél szavakból is értjük egymást. Nem kell egymásnak elmagyarázni, hogy ruszin, román, ukrán szomszédaink többnyire barátságos és jóakarátú emberek: barátságosak és jót akarnak ...főként egymásnak. Mindketten tudjuk: ők összefogózáva táncolják a hórárt, gorkát (vagy valami hasonlót). Mindketten tanáremberek voltunk, mindketten tudjuk, milyen fontos együtt énekelni saját zenei anyanyelvünkön beszélni a tábornüzek körül ...már ahol lehet/szabad.

Mindketten tudjuk, hogyan kellett belül viselni az államalapítási ünnepén is a nemzeti színeket – az ablak megett, a homlok megett. Mert ez összetartott, mert ez összetart.

Mi tartotta össze tegnap Füreden a tömeget?

A lakások ablakában lengő zászlók? Hát olyat a tegnap ő sem látott.

Talán a tűzijáték? Mennyiért? És: meddig?

◆◆◆

Miután felfedezzük, hogy vannak közös ismerőseink, barátaink is Kiebben – mint Szikura József (Öcsi, ma az MTA kültagja), bemutatkozunk egymásnak Bogotai Ákossal ... ha jól értettem meg a nevét. Őt várta a szív-kórházi betegprogram, engem meg a mai napra is betervezett otthoni „(lő)babózás”. Azzal búcsúztunk: holnap, ugyanakkor, ugyanitt.

Amikor még – a Balatontól búcsúzva – belépek a vízbe, akkor lép be Virág Éva is.

Arról a képről beszél, amin éppen dolgozik. A 21. század történetét akarja megfesteni egy nagy kompozícióban. Az alsó sávban a barna 19. századot. A középsőben, egy durván-rikítóban a gazdaságot-szegénységet és menekülést szülő 20.-at. A felsőben a tömegvakító tűzijáték hulló csillagait, melyek, mire az ámuló tömeg, a szegények tányérjába hullának, már el is enyész-

Becsapták

Percekig csak bámult rám a kislány, aztán meg is szólított. „Miért olvasol?”- kérdezte. Még mielőtt választ adhattam volna, az anyuka keményen rászólt gyermekére: „Ne zavard a bácsit!” Hárman ültünk egy padon, a kislány olyan két és fél év körüli lehetett, morcos mamája bő harmincas. „Hagyja csak – igyekeztem véget vetni a konfliktusnak -, szívesen beszélgetek vele, nekem is van egy unokám, igaz, már nagyobbacska. Azért olvasok, mert ez egy érdekes könyv” A gyerekből erre ömleni kezdett a szó. Elmondta, hogy Bernadettnek hívják, és a nagyiéktől jön, mert apánál és anyánál csak hétvégén szokott aludni. Aztán az állatkertről beszélgettünk meg a játszótérről, ahová a nagyapjával gyakran jár. Élveztem a társalgást az okos kislánnyal, de feszélyezett az anyuka merev elkülönülése – a hölgy szóra sem méltatta csemetéjének kiselőadását. Próbáltam hát őt is bevonni, dicsértem a gyereket, hogy milyen szépen beszél, és biztos sikeres lesz az ovi-ban, majd az iskolában. Az asszony végre kinyitotta a száját, de a feszültség az arcán egyáltalán nem oldódott. „Hát nem az én érdemem, alig tudok foglalkozni vele. Egész héten csak a munka. Pedig két vagy három gyereket szeretnénk volna, de a mai világban egy is sok.” Bernadett hirtelen felkapta a fejét, pár másodpercig nagy szemekkel anyukájára bámult, aztán sirva fakadt: „Hazudott a nagyi! Azt ígérte, hogy egyszer nekem is lesz kistestvérem!” (NO)

(Magyar Hírlap)

tek. Csak azt nem tudja, hogyan kombinálja be ebbe azt, ami az egészet összetartja. Hova fesse meg Jézust? Hova fesse a szeretetet? A mindent átfogó közös-séget?

Ajánlom, olvassa a Bibliát. Különösen a nagy közösségteremtő, Dávid zsoltárait.

Dávid 3000 évvel ezelőtt pontosan tudta, ki, mikor, mit és hogy szóljon a tömeghez.

Amikor végre hazaértem, rögtön leültem a képernyő elé „babozni”. A képernyőn egy nagyon régi és nagyon új kiber-barát, életének 80-as éveiben járó régi szatmári utcaszomszéd, Ligeti Zsuzsi E-vezetése várt. Ő is (sváb)magyar volt vagy hatvan évig ... amíg Romániában élt. Aztán román lett ... Németországban. Most pedig itt? Hát – nem is tudom.

Azon háborgott, hogy a magyar államalapítás ünnepén Pesten, a magyar Parlament előtt az állami zászló felvonására az idén se mehetett be szabadon a nép. A zászlót kordon, rendőrség és detektoros beléptetők védték a „csöcselék” ... a „birkák”, a „...” ellen.

Mit tehettem? Hagytam a babot ... megírtam Neki az elmúlt három nap néhány élményét. Ezt az írást.

Este hétkor újraolvastam, amit a délelőtt írtam. Csak azért, mert van egy újabb fejlemény: Magyarország államelnöke – diplomáciailag előre egyeztetett módon – Szent István szobrot szeretett volna ma avatni Révkomáromba. A szlovák kormány tiltakozik. A szlovák államelnök is tiltakozik. A kettős kereszt és hármashalom ellen? Mely az ő, alig két évtizede független államuk címere is. Mert a közös államban az volt 1000 évig? Annak az államnak a nevében, melynek függetlenségéért itt valamennyien szorítottunk? Az ellen, hogy egy magyar ember találkozzon néhány másik magyar emberrel?

Miért nem kérdi meg tőlük senki: el tudná ezt képzelni fordítva?

Mondjuk, egy szlovák elnökkel, ha az akar a magyar-szlovákokhoz jönni?

A magyar állam elnöke pedig éppen a komáromi hídon csücsül. Rendőrök gyűrűjében. Akárcsak tegnap Pesten, a Kosuth-téren. Csak ezek ott most ... szlovák rendőrök.

Mi is tartja ma össze Magyarországot?

A kenyér? A cirkusz? Vagy a játék a tűzzel?

Hát az Európai Uniót?

Ismét este van. Ma sem írom meg a „bab”-ot. Inkább indulok a Csóka-partra.

Utóhang Augusztus 22.

Azt hittem, hogy végre ma megszabadulok az immár menetrendszerű „ünnepi hangulatoktól”. De nem. Reggel a porszívó miatt felkapcsolódik a rádió is (egy dugaszban vannak .. ez itt amolyan „Szabad-Európa-nosztalgia” ... csak akkor hallgatunk már rádiót, ha zavarják.). Kezdődnek a hírek az EMEREGYEN ...

Na halljuk, mi fontosat mond a tegnapi napról a „szavak ereje”?

Részletes beszámoló, hosszan, hogy az államalapítás ünnepén elfogták a debreceni magyar (?) rasszista gyilkosokat. Nem előtte. Nem utána. Pont az ünnepre. Micsoda véletlen!

Nem kétséges, a gyilkosok (bármik legyenek) tényleg akasztani való gazemberek. Vagy azért, mert gyűlöletből gyilkolnak embert, asszonyt, gyermekeket. Vagy mert megbízásból teszik ... esetleg pénzért? Minek ide bírósági eljárás? Hogy végül felmentésük őket? A rendőrség ugyanis biztosan tudja. A bíróság hát postázhatja is az életfogytiglanit. Különös tekintettel arra, hogy még az elfogatásuk napjával is szegényt hoztak erre az államra.

István királyunk 1000 éve ott rögtön akasztatott volna.

De halljuk, mi történt tegnap este. Komáromban? Dehogy ... Koreában! Találkozik (majd) egymással az észak-koreai és dél-koreai elnök. Fontos hír ez az egykori Hun és Han birodalmak határáról, éppen sokezer évvel ezelőtti szomszédságunk okán ...

Aztán részletes hír arról, mit művelnek a talibok Afganisztánban. Ez is létkérdés számunka. Ott lehet az egész harc képes hadseregünk (mind a 100-an?) ...

A többi rövidhír is hasonlóan fontos információ-értékű.

Várom a Szent-istváni ünnepet és államot érintő súlyom-szárnýú fejleményeket.

Legalább egy mondatot.

De egy szó nem sok, annyit

se enged tudni a minket tájékoztató közszolgálati. Csak annyit tudok még meg, hogy hány fókos ma a Balaton vize. Ezt véletlenül pontosan tudom: egy fokkal kevesebb. Ma reggel mértem.

Megtudok viszont valami nagyon fontosat: MERRE MEGY AZ EMEREGY?

Megtudom, hogy a szavak fala = a hallgatás ereje.

Vagy tévedek?

Hát minden kifordult volna már a sarkából ebben az országban?

Szabó T. Attila
Dr.biol.

Akinek a szíve Máramarosszigetért dobogott

In memoriam dr Kovássy Zoltán

Dr. Kovássy Zoltán Orosházán született 1921. szept. 24-én. Szülei: dr. Kovássy Albert és Bertók Jolán Szigeten születtek, Trianon után költöztek át Magyarországra. Az édesapa kívánságára Kovássy Zoltán jogi egyetemet végzett, de az ügyvédi munkánál jobban érdekelte őt a történelem. Élete során számtalan írása jelent meg, mindig valamilyen kevésbé közismert történelmi eseményt dolgozott fel. Több írásában foglalkozik Szigettel, ahol még a nyolcvanas évek közepén rokonai éltek.

E sorok írója egy, a Magyar Nemzetben megjelent írása kapcsán, mely a szigeti 1848-as emlékművekről szól, figyelt fel a nevére. A szerzőnek írt levélben személyes szigeti tapasztalatokkal egészítettem ki a református templom előtt álló obeliszk feliratának megsemmisítését. A kapcsolat néhány levélváltásra terjedt ki, Kovássy Zoltán több írását küldte el nekem. Ezeknek rövid bemutatásával tisztelgek emléke előtt, aki bár Budapesten élt, soha nem szűnt meg a szülőföldjének tekintett Sziget iránt érdeklődni.

Egyik írásában (Magyar Nemzet, 1984. aug. 1.) felidéz egy régi emléket: 1900. nov. 3-án a színészi jubileumát ünneplő Blaha Lujza ablaka alatt a tisztelgő pesti ifjúság soraiban ott volt egyik fiatal jogász rokona is. Az ünneplést a művésznő személyes hangú levélben köszönte meg, a levelet a cikk írásának idején is őrizte Kovássy Zoltán rokonsága Máramarosszigeten. Kovássy megemlékezik nagynénjéről, aki 1981-ben a hozzá írott levelében így idézi fel Bartók Béla gyűjtőútját Máramarosban: „Bartók 1913-ban volt először 13 napig a megyében, mialatt 11 helységben több száz dallamot gyűjtött. Másodszor 1922. XI. 22-én tartott Szigeten koncertet.” Majd a cikk így folytatódik: „Nagynéném Felsővisón és Máramarosszigeten élt fiatal korában, s itt élt a Gábor-család is, akikkel baráti kapcsolatot tartott. Ennek fellelője során dr. Gábor László, a Budapesti Fővárosi Bíróság nyugalmazott tanácsvezető bírója (Gábor Áron öccsének, Imrénének a dédunokája) kiegészítette és érdekes adatokkal pontosította Bartók Béla második máramarosi útját. Mivel a zeneszerző a Gábor-családnál szállt meg, a kiegészítés hiteles: Bartók 1922-ben Máramarosszigeten a Szél utca 2-ben (az egykori színház melletti ház) gyakorolt édesanyám zongoráján. Ott lakott, kutatott. Édesanyám együtt gyakorolt Bartókkal, aki a Vigadóban (ma is áll az épület, részben mozi, részben múzeum) 1922. nov. 22-én adott koncertet. Ez alkalommal dr. Gábor László édesapja konferált, és a gyermek Gábor László is fellépett hegedűszólójával.”

Egy másik írásában (Magyar Nemzet, 1983. dec. 28.) 1848-as szigeti vonatkozású eseményt elevenít fel: „1848. december 20-án Bem tábornok győzelemmel fejezte be Zsibón a császáriakkal vívott csatáját. A honvédhadsereg utánpótlását részben már biztosította a Máramarosban megindult hadianyag-termelés, de téli felszerelésben még hiány mutatkozott. Az ágyú-és löpörgyárak lázas szervezése közben érkezett meg a forradalmi kormánybiztoshoz Bem tábornok levele, melyben – a nagy tételre figyelemmel – tízezer pár kesztyűt kért a megyétől. Levelét – a rendelkezésre álló adatok szerint – egyik hadsegéde, Szijártó Antal (akinek fél évvel később Petőfi Sándor volt házassági tanúja) hozta magával Máramarosszigetre. Éppen karácsony volt. Egy szóra megmozdult az egész város. A védelmi bizottmány lefoglalt minden ruhának való posztót, és megindult a lelkes munka. Nem volt különbség nemzetiségek és felekezetek között. Az iparosok az ünnepek alatt együtt szabták a kesztyűket, s a kiszabott darabokat házakhoz adták összevarrásuk végett. A város családjainak hölgyei 48 óra alatt 4000 pár posztókesztyűt varrtak Bem katonái részére dec. 23. és 24-én. Nyolc nap alatt a kért tízezer pár mind elkészült.

Ebben követendő példa mutatkozott meg, olyan tett, melynek előnyét az elkövetkezendő hónapok során élvezte az egész vidék, és hasznát látta az erdélyi hadsereg is.”

Kovássy Zoltán a szabadságharc mozzanatait szenvedélyesen kutatta, különösen a Máramarossal kapcsolatos eseményeket. Hosszabb tanulmánya jelent meg az Interpress Magazin 1984. aug.-i számában a Lenkey-huszárok máramarosi hazatéréséről. A 48-as múltba visszanyúló hagyományokat őrizte a koltói somfáról, Petőfiről és azokról, akik a költővel kapcsolatba kerültek. A legendás somfáról a koltóiak azt tartották, hogy annak csemetéjét még II. Rákóczi Ferenc idejében ültették. A fejedelem egyik fiatal generálisa, ifj. Teleki Mihály naplójában megörökíti a zsbói csatát követő napokat (1705. november 19-24.), amikor a kuruc haderő a Koltó szomszédságában levő Kovás faluban táborozott, a fejedelem pedig a várából, Kővár várából naponta „hálai Kovásra megyen”. (Kővár, melyet a nép ma is Rákóczi várának nevez, mára már csak szinte fellelhetetlen romhalmaz, a Lápos mentén csak az találja meg az erdő rejtekében a romokat, aki tudja, mit keressen.) Ennek emlékére ültették a koltóiak a később új legendákat teremtő somfát. Kovássy Zoltán idézi Petőfi barátjának, Teleki Sándor grófnak a visszaemlékezéseiből, „... van még egy somfám, kertem ékessége, a római szent birodalmi időkből, melynek árnyéka alatt Petőfi délutáni álmait húzta...” A Kovássy család két tagjának is személyes kapcsolata volt a költővel. Az egyik Kovássy Zoltán dédapjának öccse, Kovássy Sándor, aki követi írnok volt az 1843-ki országgyűlésen, és együtt másolta az akkor még szinte ismeretlen költővel az Országgyűlési Tudósításokat, később közös koltói élmények is összehozták őket. Petőfi 1846 őszén látogatott először Koltóra, miután Nagykarolyban megismerte Teleki Sándort, az egyetlen arisztokratát, akit barátságába fogadott. Azon az őszön a Teleki kastély vendégeit a messze földön híres Pócsi Laci cigányzenekara szórakoztatta. Amikor novemberben új vendég érkezett, maga Liszt Ferenc, és meg akarta hallgatni Erdély leghíresebb primását, Teleki kérésére Kovássy Sándor hozta el Máramarosszigetről szekérrel a Gutin magasságait átszelő úton Koltóra a primást és zenekarát. Ezekből a zenei élményekből született Liszt XIV. magyar rapszódiaja, a Magasan repül a daru, a Koltói csárdás dallamait megörökítő zenedarab. Petőfi készült Máramarosba ismét ellátogatni, de ez a Szendrey Júlia megismerését követően már elmaradt. A költő emlékét azonban őrzi Máramarossziget központjában az Iza parti Malomkertig vezető Eminescu utca elején a zeneiskola falán elhelyezett bronz relief. De őrzik emlékét még más, barátaival kapcsolatos történetek is. Kovássy Zoltán elmeséli, hogy dédapja, Kovássy Albert (A Buda ostromában résztvevő debreceni 10. zászlóalj parancsnoka) és Szijártó Antal honvéddörny, a Piski csata egyik hőse életre szóló barátságot kötöttek a csaták hevében. Az őrnagyot Világos után Máramarosszigeten a Kovássy család bujtatta, ott élt Sándor Lajos álnéven 1861-ig. Szijártó Antal 1849. június 5-én vette feleségül a mócok által elkövetett zalatnai mészárlás elől elmenekült Téglássy Lujzát, az esküvői tanúja Petőfi Sándor volt. Kovássy Zoltán nagyapja, (Szintén Kovássy Zoltán) a máramarosszigeti állami tanítóképző igazgatója, az iparosmunkások vasárnapi oktatására alakított Szabad Liceum titkára is volt, lelkesen ápolta a költő kultuszát, Petőfi „népdalait” tanította a dalárdának, maga is közreműködött hegedűjén.

A máramarosi éjszakák virrasztója című írásában emléket állít Simonshicz Ince Piarista-rendi szerzetesnek, aki pályáját Máramarosszigeten kezdte 1778-ban a piarista gimnázium tanáraként, majd 1801-től igazgatója is volt ennek az intézménynek

egészen 1807-ben bekövetkezett haláláig. A művelt szerzetes egész élete Máramaros történetének kutatásával forrott egybe, az ő érdeme a megye történeti, földrajzi, természetrajzi feldolgozása. Máramaros történetét két napló-kötetben írta meg (Noctium Marmaticarum Vigiliae) részben latinul, részben magyarul. Mindmáig nem fordították le magyarra, és nem publikálták latin nyelven írt naplóját, melyet 1803-ban gr. Széchenyi Ferenc számára küldött el, felajánlva a gróf gazdag gyűjteményének, ami később a ma is róla elnevezett könyvtár alapját képezte.

A kiegyezés után a Máramarosi Múzeumi Egylet elnöke, Várady Gábor kérte el a Nemzeti Múzeum igazgatójától, Pulszky Ferentől Simonchicz munkáját a híres professzor, Szilágyi István számára. A jegyzetelés, tanulmányozás után a kétkötetes mű visszakérült Pestre, a jegyzetek azonban Szigeten maradtak. Később ezeknek nyoma veszett, az eredeti mű szerencsére megvan, maga Kovássy Zoltán fordított le belőle részleteket.

Simonchicz munkájában Máramaros nevének eredetét fejtegette, lemásolt eredeti középkori okleveleket, melyek a mű megírásának idején még léteztek, ma már azonban nem, de Simonchicznek köszönhetően művében megmaradtak. A munka képmellékleteket is tartalmaz: magának az írónak az arcképét, a szigeti Piarista-rendház és római katolikus templom képét (ma is változatlan) a megye járásokként színezett korabeli térképét, az öt koronaváros pecsétjét, Huszt várának képét. Ez utóbbi azért is jelentős, mert eredeti alakjában, teljes épségében örökölte meg a várat, mielőtt villámcsapás következtében leégett volna. A szerző felsorolja a megye helységeit 1349-től, a megye főispánjait, a só-kamaragrófkot, várnagyokat, foglalkozik a huszti plébánia és

iskola történetével, felsorolja a lelkészeket, tanárokat, ismerteti a máramarosi görög rítusú püspökség történetét. Külön fejezet foglalkozik a máramarosi kenézség intézményeivel, felsorolja a „vlachok” jogait és kötelezettségeit I. Lajos király okmánya alapján. (Ugyan hol lehet ez az okmány, mely Simonchicz idejében még megvolt?) Simonchicz lemásolta az öt koronaváros (Visk, Huszt, Técső, Hosszúmező, Máramarossziget) privilégiumait, melyeket 1329-től kezdve Károly Róbert, Nagy Lajos és Zsigmond király adott. A munka foglalkozik a máramarosi sóbányákkal és a bányászok életével is. Megörökíti (e munka elsőként) Közép-Európa első sóvágó sztrájkját 1551-ből. Az erről szóló korabeli okmány, mely még Simonchicz rendelkezésére állt munkája írásakor, szintén nem lelhető ma már fel. E munkában megtaláljuk az 1548-ban kelt Szigeti Statutumot, mely jogtörténeti érdekesség, de ezen felül a hozzá fűzött Appendix pontosan felsorolja a szigeti iparosok (vargák, mészárosok, bundakészítők stb.) által végzett munkák és áruk ellenértékét, például: „*Férfinak való könthös subát apro bőrökből, melyet a Szüts Mester emberek tsinálnak 125.- pénz, Asszon Embernek való mente Suba denár 40.*”

Kovássy cikke Simonchicz-ról azzal zárul, hogy aki ilyen költői szavakkal tudja magyarázni a történelmet, az megérdemli az emlékezést. De megérdemli az emlékezést az a Kovássy Zoltán is, aki szülei szülőföldjét a magáénak is tekintette, és írásaiban igyekezett megismertetni a világgal Máramarosszigetet. A Sárospataki Református kollégium diákja, a Budapesti Ügyvédi Kamara Tudományos Tanácsának tagja, dr. Kovássy Zoltán 2003-ban halt meg.

Serdült Benke Éva

Meglehet-e a társadalom példaképek nélkül? Igen, meglehet, de az a közösség már nem társadalom többé, hanem csorda, nyáj. Dr. Csíky Miklós sebész főorvos, az orvostudományok kandidátusa orvosi és emberi példakép volt, aki nyugdíjas éveit a Pest megyei Pilisjászfalun töltötte, de onnét is visszatért Salgótarjánba, hogy gyógyító munkáját járóbeteg-ellátó orvosként végezhesse.

Hogyan vált példaképpé dr. Csíky Miklós? Az ifjú Csíky Miklós Marosvásárhelyen szerzett orvosi oklevelet. Kiváló tanulmányi előmenetele alapján később az Anatómiai Intézetben, majd a Sebészeti Klinikán dolgozott. Szakorvosként is kitűnt alapos anatómia felkészültsége, biztos manualitása, páratlan lelkiismeretessége és humánus emberi magatartása alapján. Tudott románul (és más nyugati nyelveket is), és román betegeit ugyanolyan alaposággal látta el, mint a magyarokat. Ennek ellenére mégis kikezdte a rosszhiszemű, kicsinyes és sovíniszta politika. Megbüntették, mert magyar anyanyelvű betegeivel magyarul „merészt” beszélni. Megölték a kísérleti állatait, hogy nemzetközi szintű kutatómunkájával ne tudjon a román átlag fölé kerülni. Felesége is orvos, hat gyermeket neveltek nagy önfeláldozással és szeretettel. A család jövője iránt érzett felelőssége készítette arra, hogy elhagyja Romániát, és Magyarországra települjön. Iszonyú lelkiismeret-furdalás gyötörte amiatt, hogy magyar testvéreit és betegeit cserben kellett hagynia, de értelmes emberként belátta, hogy a kisebbségi sorban sem ő maga, se családja nem tud igaz emberként élni. Belátása igazolódott!

Szombathelyen lett sebész főorvos, majd Salgótarjánban osztályvezető megyei főorvos. A bányászvárosban, ahol a betegek nagy hányada a bányászok közül kerül ki, nem fogadott el hálapénzt. Betegei istenként tisztelték és szerették. Nem csoda. Mert nemcsak jó orvos volt, hanem igaz keresztény hívő is. Véletlenül ismertem meg a Szabolcs utcai Orvostovábbképző Intézetben, ahol egy hónapos tanulmányutatót töltött el, és engem is felkeresett

az elektronmikroszkópos laborban. Életre szóló barátság lett az ismeretségből.

Sebészi tudása, iskolateremtő képessége Salgótarjánban bontakozott ki. Nemcsak gyógyított, hanem kiváló fiatal sebészgárdát nevelt ki, akikkel országosan elismert, minőségi gyógyító munkát tudott végezni. Az általa vezetett sebészeti osztály morbiditási és mortalitási rátája messze az országos átlag alatt volt. Alacsony volt a műtéti szövődmények kialakulásának száma is.

Csíky Miklós doktor munkásságát számos díjjal - kiváló orvos, munkaéremrend, Nógrád megye díszpolgára, Pro Urbe-díj - ismerték el. Munkásságát a nemzetközi szakmai élet is elismerte: Rotterdamban, Londonban, Houstonban tartott előadásokat nemzetközi sebész kongresszusokon. Fejlett szociális érzékről tettek tanúbizonyságot, amikor feleségével együtt alapítványt hoztak létre a hajléktalan emberek számára. Magyarországi letelepedésük után még egy gyermekük született, így a Csíky család hét gyermeket nevelt az országnak, akik orvosi, gyógyszerészeti, gyógypedagógusi és tudós biológiai pályán szolgálják ma már hazájukat.

Az emberfeletti kórházi munka, a nagy család nevelése, a gyermekek taníttatása felőrölte a szülők minden energiáját. A sok műtét előbb a látását kezdte ki Csíky főorvos úrnak, több műtetre volt szüksége, hogy látását végleg el ne veszítse. A maximálisan kihasznált szervezetet Parkinson-kór támadta meg, és ez okozta korai halálát (2007 június).

Ez a megemlékezés azt célozza, hogy közhírré tegyük: ma is vannak kiváló szakemberek és áldozatkész hazafiak, akik azt vallják, amit a híres kolozsvári professzor, Apáthy István: „*A nagy nemzetek emelik az ő fiaikat, a kis nemzeteket pedig a fiaiknak kell emelni.*”. Csíky főorvos hálás tanítványai domborművet állítottak a mesterről és példaképről a salgótarjáni kórház falára, bizonyítva a régi, igaz elvet: példaképek nélkül nincs humánus társadalom.

Prof. Benedeczy István

A példakép

Dr. Csíky Miklós

A Bolyai Tudományegyetem pere

Tófalvi Zoltán marosvásárhelyi történész, tévészerkesztő, író tízkötetes, egyenként 750-780 oldalas kötetben tervezi bemutatni az erdélyi 56 történetét. Eddig megjelent három kötet, megjelenés előtt áll a negyedik, előkészületben az ötödik kötet. Az első öt kötet az erdélyi ún. „hazaárulási perek”-ről szól. A hatodik kötet a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem megszüntetését mutatja be. Ebben a perben ítélték el Várhegyi István, Nagy Benedek, Koczka György, Kelemen Kálmán, Péterffy Irén, Vastag Lajos, Bartis Ferenc, Páll Lajos egykori diákokat, későbbi neves költőket, közéleti személyiségeket, Páskándi Géza későbbi Kossuth-díjas költőt, író, Dávid Gyula irodalomtörténészt, Varró János, Lakó Elemér egyetemi adjunktust, illetve Szilágyi Árpád földrajz-geológia szakos hallgatót. A három csoportban lebonyolított per-sorozat valójában a Bolyai Tudományegyetem felszámolását készítette elő. Az egyetem megszüntetése ellen öngyilkosságával tiltakozott Szabédi László költő, egyetemi tanár, Csendes Zoltán egyetemi tanár és felesége, valamint Molnár Miklós egyetemi tanár. A folytatásokban olvasható tanulmány ennek az 1956-tól 1959-ig tartó drámának a kezdetét mutatja be.

A Történelem–Nyelvtudományi kar 1956. októberi Határozati javaslata az erdélyi 1956-os erdélyi szervezkedési kísérletek nyitánya

A romániai magyarság történetében 1958-1959 a véres retorziók éve. Minderre az ürügyet az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc leverése jelentette. 1958. szeptember 1-jén – éjszaka 23 és 24 óra között – a Szekuritáté temesvári börtönében kivégezték a Szoboszlai Aladár római katolikus plébános nevével fémjelzett per tíz halálraítélteit. Név szerint: Szoboszlai Aladár és Ábrahám Árpád római katolikus plébánost, báró Huszár József és Orbán Károly földbirtokost, dr. Fintinaru Alexandru aradi, dr. Kónya Béla-István kézdivásárhelyi ügyvédet, Lukács István magyarpécskai kereskedőt, Tamás Imre tanítót és Tamás Dezső tisztviselőt (féltestvérek voltak), Orbán István tisztviselőt és földművest. 1958. december 2-án a szamosújvári börtönben kivégezték Sass Kálmán érmihályfalvi református lelkészt és dr. Hollós István volt hadbíró századost, magyar-latin-francia szakos tanárt. 1959. április 20-án – mindössze negyed óra leforgása alatt – kivégezték, pontosabban fogalmazva: hátulról agyonlőtték Szigyártó Domokos ozsdolai molnárt, akinek az volt a bűne, hogy kétszer rálőtt Boros Lajos helyi párttitkár, néptanács elnök házára.

1959 elsősorban azáltal marad „emlékezetes” a romániai magyarság köztudatában, hogy ekkor – azaz pontosan 50 évvel ezelőtt – számolták fel a Bolyai Tudományegyetemet, a romániai magyar értelmiségi képzés legfontosabb fellegetét.

1959-ben hoztak végső ítéletet a legnagyobb létszámú erdélyi perekben: ekkor ítélték az Erdélyi Magyar Ifjak Szövetsége 77 vádlottját, a nagyváradi Szabadságra Vágyó Ifjak Szervezete 59 vádlottját, a csíkszeredai római katolikus főgimnázium 11 diákját és tanárát, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet több diákját, tanárát, valójában lefejezték az erdélyi unitárius és magyar evangélikus egyházat. 1959-ben hoztak ítéletet a sepsiszentgyörgyi Székely Ifjak Társasága, a SZVIT perében. Ők voltak azok, akik megkoszorúzták a sepsiszentgyörgyi 1848-1849-es emlékművet. Egy részüket kiskorúként ítélték el, és akárcsak Magyarországon, megvárták, amíg betöltik a 18. életévüket és utána vitték át a felnőtt börtönébe.

Kevesen tudják, hogy az 1956-hoz kapcsolódó erdélyi szervezkedések, szervezkedési kísérletek nyitányát a Bolyai Tudományegyetem Történelem és Nyelvtudományi karának 1956. október végi „határozati javaslata” jelentette. A dokumentum – amelyet az Átalvető olvasói először ismernek meg – mindmáig a romániai magyar anyanyelvű egyetemi oktatás legátfogóbb reformja. A Várhegyi István akkor III. éves történész hallgató által

összeállított tervezet először fogalmazta meg a világ minden részén élő magyar anyanyelvű egyetemi és főiskolai hallgatók találkozájának, kapcsolattartásának szükségességét.

1956 októberének, novemberének a magyar forradalom által generált hangulatát híven tükrözi Nagy Benedek III. éves történész hallgató 1956. október 23-án este fél nyolckor a szüleinek, valamint néhány nappal később Páll Lajos festőművész hallgató Nyilka Róbert marosvásárhelyi festőművésznek írt levele. Remélhetőleg, mindkettőt eredetiben ismerhetik meg az Átalvető című folyóirat olvasói.

A Bolyai Egyetem végső felszámolásához az ürügyet éppen az 1956 október végi, november eleji események jelentették. E sorok írójának sikerült rábukkannia arra az alsósófalvi származású

Kacsó Magdára, aki a legfelsőbb pártvezetés sugallatára, felszólítására elsőként javasolta a Bolyai és Babes Egyetem egyesítését. Később döbbsen rá tettének súlyosságára, és idegileg teljesen összeroppant.

Ideje tudatosítani az egyetemes magyar közbeszédben, hogy az erdélyi, romániai magyar árvák megmentőjének, Bőjthe Csaba Ferenc-rendi szerzetesnek a „pályaválasztását” döntő mértékben meghatározta édesapja, Bőjthe Sándor 1956-os szerepvállalása. A teljes perirat birtokában és Bőjthe Csaba visszaemlékezése alapján is állíthatom: Bőjthe Sándor annak az 1959. évi pernek volt a harmadrendű vádlottja, amelyben Fülöp G. Dénes marosvásárhelyi vártemplomi lelkész és Soós Ferenc teológust ítélték el. Bőjthe Sándor a börtönben olyan súlyos hasnyálmirigy gyulladást kapott, hogy a fájdalomtól a hüvelykujjával benyomta a hasfalát. Ebbe halt bele.

A Bolyai Egyetem Történelem és Nyelvtudományi Kara 1956 októberi határozati javaslatának közreadásával sorozatot szeretnénk elindítani: 1956 mártírjainak, elítélteinek ezzel szeretnénk

50 évvel ezelőtt számolták fel a Bolyai Tudományegyetemet, a romániai magyar értelmiségi képzés legfontosabb fellegetét. 1959-ben hoztak végső ítéletet a legnagyobb létszámú erdélyi perekben...

méltó emléket állítani. A tanulmány részlet az 1000 oldalra tervezett A Bolyai Tudományegyetem pere címet viselő kötetnek.

Kevés olyan erdélyi, romániai 1956-os dokumentum van, amelynek már az elnevezésével kapcsolatosan is annyi félreértés, egészen pontosan fogalmazva: félrefordítás látott napvilágot, mint a Bolyai Tudományegyetem Várhegyi István III. éves történész hallgató által összeállított diákszövetségi határozati javaslatával kapcsolatosan.

A most olvasható Határozati javaslattal a maga hitelességében először találkozunk az olvasó. A félreértés onnan származik, hogy tanulmányírók, visszaemlékezők, méltatók a proiect de program fogalmát kötelezően szó szerinti fordításban programtervezet-ként közölték, holott a korabeli párt- és ifjúmunkás „szakzsargonban” minden megvitatásra, elfogadásra váró tervezetet határozati javaslatként definiáltak.

Viták vannak a szerzőség kérdését illetően is. Nagy kár, hogy az Átalvető nem tudja az eredeti változatot teljes egészében közölni, mert akkor mindenki számára világossá válna, hogy a Szekuritáté Irattárát Vizsgáló Országos Tanács bukaresti Levéltárában P.2034. számú jelzet alatt őrzött perirat (az újrászámozással – bizonyára – már ez a jelzet is megváltozik!) I. kötetének 140. lapjától kezdődő Határozati javaslat – a javításokkal, betoldásokkal együtt egyetlen ember, Várhegyi István műve! Ez egyáltalán nem jelenti, hogy a per másik három vádlottja és elítélte, Nagy Benedek, Kelemen Kálmán és Koczka György semmit nem tett, az ő szerepük kevésbé jelentős, vagy másodrendű! Ellenkezőleg. Az esetleges utólagos félreértések, félremagyarázások elkerülése végett ezért döntöttem úgy, hogy a jelen tanulmányban kizárólag a kihallgatási jegyzőkönyvek, fellebbezési kérések, s legfőképpen a perdöntő bizonyítékokra, a Határozati javaslatra szorítkozom. Teszem ezt annál is inkább, mert az ominózus dokumentum a trianoni békeszerződés óta megfogalmazott, a romániai magyar egyetemi oktatás reformjával kapcsolatos legátfogóbb program. Összehasonlítottam a magyarországi 1956 októberében, november elején született minden egyetemista és főiskolás programmal. Dr. Szabó Róbert történész kutató a Múltunk című folyóirat 2003. évi 4. számában az egyik legátfogóbb tanulmányt közölte a forradalom és szabadságharc előestéjén, idején született programokról, követelésekről. Kiss Tamás a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége 1956 – Szeged című tanulmánykötete rendkívül fontos eligazító annak evidenciaként valló elfogadásához, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc előtörténetének, lefolyásának egyik legfontosabb eseménye az elementáris erővel kibontakozó diákmozgalom megjelenése volt a magyarországi felsőoktatási intézmények jelentős részében. Ezekkel a programokkal összehasonlítva, a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Történelem–Nyelvtudományi Kara diákszövetségi Határozati javaslata nem radikalizmusával, hanem elsősorban elméleti és tudományos megalapozottságával magaslik ki valamennyi között. Ezt a Kolozsvári Katonai Törvényszék Cameniță Ioan hadbíró alezredes vezette tanácsa is az 1957. április 22-én hozott 722. számú másodfokú ítéletében külön kihangsúlyozta: „Ennek a határozati javaslatnak az alapját a budapesti, debreceni, szegedi egyetemeknek a kormányhoz intézett 15 pontos követelése képezte. Mely szerint, ha két héten belül nem teljesítik a kéréseiket, tüntetések hatására kénytelenek lesznek teljesíteni.”

Az erdélyi magyar ifjúság 1956-ban a primér és alaposabb információkat egyrészt a Magyarországon megjelenő és Romániában is megrendelhető újságokból, folyóiratokból – többen állítják, hogy az erjedési folyamatokról beszámoló Irodalmi Újság előfizetését Romániában azért engedélyezték, hogy később beboríthatóssá, megfigyelhetőssé azokat, akik naivan a levéltitok sérthetlenségében és a vélemény szabadságában bízva, leveleket, erdélyi beszámolókat küldtek az itteni helyzetről, nem is gyanítva, hogy leveleik a Szekuritáté kezébe jutnak –, másrészt az

1956 első felétől gyakoribbá váló magyarországi–erdélyi diáktalálkozók révén kialakult meghitt baráti kapcsolatok során szereztek be. A korabeli romániai sajtó előszeretettel kürtölte világgá, hogy a „proletár internacionalizmus”, a „megdönthetetlen román–magyar barátság” megnyilvánulásként „1956. április 21-én 150 egyetemi hallgatóból és néhány tanárból álló küldöttség érkezett Kolozsvárra a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemről”.

Jordáky Lajos egyetemi tanár, aki 1956-ban előadásaiban már nyíltan kiállt az új, szabadabb eszmék mellett és ezáltal kritikai állásfoglalásra készítette a hallgatóit, naplójában – amelyből Molnár Gusztáv a Medvetánc című folyóirat 1988. 2–3. számában közölt részleteket – beszámol erről a látogatásról: „Talán nem is az a fontos, hogy egyetemek közötti közeledésnek más útja is lehetséges volna, hanem a tény a fontos. Végre egy magyar városból emberek jöhetnek ide. A fogadás igaz, hogy „jól szervezett”, de mégis itt vannak a magyarok részéről, Bartók és Kodály dalaival és magyar táncokkal, erősítés ez az erdélyi magyaroknak.”

A Jordáky-naplóból az már kimaradt, hogy 1956 májusában csak úgy tudták viszonzni a debreceni egyetemi hallgatók, tanárok látogatását, ha mind a tudományos, mind a művészeti programokban fele-fele arányban részt vesz a kolozsvári román tan nyelvű „Babeș” Tudományegyetem küldöttsége is. A debreceni Aranybika vendéglő nagytermében tartott műsoros előadáson a dákó–román kontinuitás korifeusa, Constantin Daicoviciu tartott magyar nyelvű ünnepi beszédet.

A kolozsvári magyar egyetemi hallgatók ezt követő díszelőadása tüntetésszámba ment. A Korondi lakodalmas fergeteges sikere, a visszahíváskor a színpadot valósággal ellepő piros–fehér–zöld virágcsokrok már jelezték, hogy tizenkét évi hermetikus határzárlat ellenére (dr. Petru Groza 1945 februárjában éppen Kolozsváron hirdette meg a „határok légiesítését”, hogy néhány napra rá teljesen lezárják a román–magyar határt) él, egységes és mélyreható reformokat akar a magyar nemzet. Az álomszerűnek tűnő debreceni, budapesti látogatás után a Kolozsvárra hazatérő diákok – a debreceniek 1956 szeptemberében újból felkeresték őket – szembesültek a Bolyai Tudományegyetem mozdulatlan, merev szervezeti struktúrájával. Az egyetemen – akárcsak Románia minden felsőoktatási intézményében – egyre nagyobb méreteket öltött és sok-sok áldozatot szedett a „kiéleződő osztályharc”. A Bolyai politikai–ideológiai irányvonalát a marxista–leninista eszmék határozták meg. A nagytekintélyű, nemzetközileg ismert és elismert professzorokat kirakták az egyetemről, helyükbe olyanok kerültek, akiknek a munkásmozgalmi múltjukon kívül semmilyen tudományos eredményük nem volt. A minden karon oktatott marxista tanításnak megfelelően az egyetem kari könyvtárait „megtisztították” az ideológiailag „veszedelmes” kiadványoktól. A nyugati kutatási és tudományos eredmények alig vagy egyáltalán nem jutottak el a Bolyai Tudományegyetemre. A felvételi vizsgákon az osztályszempontok voltak a meghatározóak. A diákság zöme, akárcsak Magyarországon, munkás vagy szegény-paraszti származású, esetleg kollektivistá volt. Az egyetemen a hangadók a „mozgalmi múlttal” – Ifjúmunkás Szövetségi múlttal – induló, így minden különösebb erőfeszítés nélkül egyetemistává avanzált fiatalok voltak.

A kolozsvári Bolyai Egyetem hallgatói Debrecenben, illetve rövid budapesti kitérőjük során láthatták azt, hogy a magyarországi sorstársaikat mennyire irritálja a hallgatók tanulmányi túlterhelése, az, hogy 1953 őszén megszüntették, majd 1956-ban újra visszaállították az orosz nyelv kötelező oktatását. A kollégiumok itt is, ott is a férőhelyek hiánya miatt túlszűfoltak, az ösztöndíjak alacsonyok, a menzán a közétkeztetés katasztrofális.

Ebben az „ébredési” korszakban, 1956. június 23-án közölték a romániai lapok a Román Munkáspárt Központi Vezetősége Politikájának határozatát „a főiskolai hallgatók körében folyó poli-

tikai nevelőmunka megjavításáról”. A határozat értelmében, vagy intézetenként diákszövetségeket kell létrehozni. Ezek tevékenységét a pártszervek vezetik, irányításuk az Ifjúsunkás Szövetség hatáskörébe tartozik. A diákszövetségek valójában a régebbi szakszervezetek örökébe lépő szakmai szervezetek lettek.

Románia új- és jelenkori története példák sokaságával igazolja, hogy tájainkon minden reform, újító kezdeményezés külső nyomásra születik. Ez történt a diákszövetségek esetében is. Románia csak úgy lehetett tagja a nemzetközi diákszövetségnek, ha létrehozza saját egyetemi és főiskolási diákszövetségeit. A Politbüro határozata értelmében 1956 szeptemberében-októberében országsszerte ideiglenes diákszövetségeket hoztak létre, megalakultak az ideiglenes országos szervező bizottságok, és sor került a diákszövetségi tanácsok megválasztására.

Amíg elkészül a végleges alapszabályzat, addig a karonként, intézetenként létrejött diákszövetségeket azzal bízzák meg, hogy dolgozzák ki a saját alapszabály-tervezetüket és készítsék el a határozati javaslatot. A felülről, a Román Munkáspárt részéről érkező kezdeményezés nyomán a Bolyai Tudományegyetemen öt diákszövetség alakult. Közülük csak a Történelmi-Nyelvtudományi kar határozati javaslatát vontta magára a Szekuritáté, a Kolozs tartományi pártszervek és az IMSz „élénk érdeklődését” (sajnos a „reflektorfény” el is homályosította a más karokon is elindult reformelképzeléseket. A földrajz-geológiai szakos Szilágyi Árpádot két perben – mert az Irodalmi Újságnak elküldte a maga „ellenforradalmi beszámolóját” és részt vett a gyergyószárhegyi „Fekete Kéz” nevű rendszerellenes szervezkedésben – 47 évi szigorított fegyházbüntetésre ítélték.)

Ennek az „érdeklődésnek” az oka a Várhegyi István által összeállított Határozati javaslat volt. Várhegyi Istvánt, aki reformátusból lett katolikussá – állítása szerint Vásárhelyi János erdélyi református püspök „színeváltozásai” miatt – 1949-től követte a Szekuritáté. Minden lépéséről tudtak. Nyomon követhető, ahogyan a mócsi milícia-őrsparancsnok emberei, ügynökei révén kerékpárral, gyalogosan a „rendszerellenes” tevékenységben sántikáló diák után érdeklődik. Várhegyit 1952-ben kizárták a Bolyai Egyetemről és az IMSZ-ből, mert Eröss Lajos kolozsvári római katolikus kanonok hatása alatt állt. 1956. október 1-jén újra visszavették az egyetemre, a Történelem-Nyelvtudományi kar III. éves hallgatója lett. Jóval érettebb, felkészültebb volt a társainál. A diákszövetségek létrehozására vonatkozó párthatározat szellemében áttanulmányozta az idevágó irodalmat, elsősorban a Lityerturnaja Gazeta 1956. augusztus 2-i számában az egyetemi autonómiáról megjelent terjedelmes P. Borodszkij-tanulmányt, Sötér István és a kortárs magyar egyetemi tanárok oktatási reformról szóló dolgozatait. Borodszkij arról érkezett, hogy az egyetemi oktatásnak, életnek meg kell szabadulnia a dogmatikus kötöttségektől, reformokat kell végrehajtani, hogy az egyetem valóban a kultúra, a tudomány fellegvára lehessen. Amikor 1956. október 24-én sor került a kari diákszövetségi vezetőtanács választására, Várhelyi István már teljes fegyverzetben állt a diáktársai előtt. Az már csak a véletlen egybeesés műve volt, hogy éppen Nagy Benedek javasolta a hattagú, a határozati javaslatot megfogalmazó bizottság titkári tisztségébe.

Ennek a felülről jövő diákszövetségi kezdeményezésnek nyújtott kivételes „történelmi hátszelet” a magyar ötvenhat, a debrece-

ni, budapesti, szegedi 1956. október 23-i diáktüntetés. A Bolyai Tudományegyetemen 1956. október 23-án este uralkodó hangulatról Nagy Benedek azon melegében megfogalmazott, szüleinek küldött leveléből – amelyet a Szekuritáté „természetesen” kihalászott – alkothatunk képet.

„A lengyelországi eseményeket tetszenek tudni?? A pesti híreket tessenek hallgatni, főleg este 9-kor. Hát a pesti, szegedi, debreczeni egyetemek 15 pontos memorandumát, melyet 2 hetes terminusra, ha nem teljesít a kormány, tüntetéssel fogják kényszeríteni. Olyan emberekkel beszéltem, akik tegnap Debreczenben, ill. Pestem voltak. Irtó a hangulat. Le se lehet írni. Mennyiben tetszenek tudni róla? Hogy tudjam, mit írjak. A Bolyai diáksága „forrong” csak nem kezdhetjük tunya testvéreink előtt, mert ránküitük

a bélyeget. Történelmi idöket élünk, és nagy események(et) érünk meg a közeljövőben. Bolyai – Teológia – Agronómia, stb. egy fronton dolgozunk. Röhej: Bányai elutazott az USA-ba, hogy „tanulmányozza” az amerikai választásokat, hogy mennyiben demokratikusak (!!!)

Megindultak a szabad vitakörök, történészek vezetünk, élcsapat és lassan hátsó irányítói leszünk az egyetemek magyar ifjúságának. A Jordáky vezette szabad vitaköröknek maholnap az Aula se lesz elég nagy, mert nemcsak Bolyaisták vesznek részt rajta.”

A Határozati javaslat megírásával, megszerkesztésével kapcsolatosan Várhegyi István (1932. március 23-án született Kolozsváron) 1956. november 18-i kihallgatási jegyzőkönyve a legbiztosabb támpont.

„A nálam talált írással kapcsolatosan a következőket nyilatkozom.

1956. október 24-én a Bolyai Tudományegyetem történelem-nyelvészeti

karán közgyűlést tartottak, amelyen Gáll Ernő prorektor elnökölt és a szervező bizottság vezetésével megalakult a 16 tagú kolozsvári diákszövetségi tanács.

1956. október 27-re a diákszövetségek szervező bizottsága összehívta a diákszövetségi tanács első ülését. Ezen a gyűlésen Baróti (Baróti Pál - T. Z.) elnökölt, aki a szervező bizottság tagja és a Román Népköztársaság diákszövetségének országos alelnöke.

Ezen alkalommal a diákszövetség tagjaiból megválasztottak egy hattagú bizottságot, hogy megszerkessze a határozati javaslatot. Ezek a következők voltak: Gyöngyösi Gábor elnök, IV. éves történész hallgató, Várhegyi István, a diákszövetség titkára, III. éves történész hallgató, Elekes Ferenc, II. éves orosz szakos hallgató, Nagy Benedek, III. éves történész hallgató, Kelemen Kálmán, II. éves magyar szakos, Koczka György, III. éves magyar szakos hallgató. Az utolsó négy a diákszövetségi tanács tagja.

A Tanács fent említett minden tagja az általunk megvitatott kérdések valamelyikét felvállalta, hogy azt feltüntessük a határozati javaslatban. Ezt a határozati javaslatot találták meg nálam.

Miután a bizottság tagjai vállalták az egyes kérdéseket, én titkárként azt a feladatot kaptam, hogy megszervezzem a Tanács határozati javaslatát. Ezt a feladatot teljesítettem.

Folyó év november 12-én a következő napirenddel összehívtuk a diákszövetségek plenáris ülését.

1. A határozati javaslat előterjesztése
2. A határozati javaslat megvitatása és a Tanács általi elfogadása.

Erre a gyűlésre meghívták Banner Zoltánt (a román szövegben „Bonner Zoltan”), a történelem kar művészettörténeti adjunktusát, az egyetem diákszövetségi szervező bizottságának tagját.

A fentnevezett nem vett részt a határozati javaslat tanácsi megvitatásán, mert ugyanabban az időben más elfoglaltsága volt.

A gyűlésen a határozati javaslatot megvittatták és elfogadták.

A tanács úgy döntött, hogy a határozati javaslatot véleményezés céljából az IMSZ (Ifjúsunk Szövetsége) és az egyetem vezetőségének továbbítjuk.

Ilyen értelemben a határozati javaslatot Gyöngyösi Gábor, a diákszövetségi tanács elnöke átadta nevezett Kiss Lajosnak, a Bolyai kari IMSZ titkárnak. A határozati javaslat az én birtokomban maradt.

Gyöngyösi azt mondta, hogy a határozati javaslatot folyó év november 13-án átadta Kiss Lajosnak.

Ahogy Gyöngyösi Gábor beszámolt nekem, Kiss Lajos a következőket mondta:

A javaslat lényegében olyan pontokat tartalmaz, amelyeket – mint jó javaslatokat – figyelembe kell venni, de a megfogalmazása sok kívánnivalót hagy maga után. Ugyanakkor közölte, hogy a diákszövetség közgyűlése a jövő hét folyamán lesz, azon a napon, amikor a Román Népköztársaság diákszövetségi szervező bizottságától megkapjuk a programtervezetet, a határozati javaslat összeállításához, amelyet a mi javaslatunkkal együtt az egyetemi hallgatók elé tárunk. November 14-én, 11 órakor találkoztam Kiss Lajossal, aki nekem ugyanazt mondta el a határozati javaslatról, mint Gyöngyösinek.

Ugyanaznap 13 órakor értesítettek, hogy az egyetem vezetősége 17 órára összehívta a teljes tanács ülését. 17 órakor a diákszövetségi tanács és a dékáni hivatal vezetőségének ülésén a következő személyek vettek részt: Márton Gyula, a kar dékánja, Bodor Pál (András – T. Z.), dékán helyettes, Csehi Gyula egyetemi tanár és Tóth Sándor egyetemi tanársegéd, valamint Balogh Edgár egyetemi tanár.

A fentiekkel együtt megvitatottuk a határozati javaslatot, s ennek során két vélemény alakult ki. Az egyetem vezetősége a következő fenntartásokkal (megjegyzésekkel) összességében elfogadhatónak találta a javaslatot.

Jelenlegi formájában át kell alakítani, amelyből kiderüljön: a bevezető részben az IMSZ vezető szerepének elismerése mellett ki kell hangsúlyozni a párt vezető szerepét a diákszövetségek tevékenységében.

Ami az egyetemi reformot illeti, ez csak abban az időpontban lehetséges, amikor az Oktatásügyi Minisztérium kijelöli.

Kiemelték: bár a határozati javaslat tükrözi az egyetemisták reális kérdéseit, mégis figyelembe véve a hangulatát, az egyetemi ifjúság sajátos helyzetét, a javaslatot ilyen szempontból is át kell nézni. A tanács a fenti észrevételekkel kapcsolatosan a következő állpontra helyezkedett:

1. A diákszövetségi tanács jó néven veszi azt a dékáni kezdeményezést, hogy minket a határozati javaslat ügyében megkérdezzenek.

A Diákszövetségi Tanács ugyanakkor azt kérte a vezetőségtől, hogyha a határozati javaslat megfogalmazásában hibás, ne magyarázzák negatív értelemben, vagyis a határozati javaslat fedezete a Tanácsnak, amely azt szeretné, hogy minden kérdést megoldjanak, azzal a céllal, hogy tovább erősítsék az egyetemi élet demokratizálódását, s arra kéri a vezetőséget, hogy segítse őt a megfelelő megfogalmazás kidolgozásában.

A gyűlés a következő határozattal ért véget: az egyetem vezetősége szükségesnek tartja, hogy ezt a határozati javaslatot – az észrevételek értelmében – újra áttekintsük.

Még azt is mondtam, hogy haladéktalanul átnézzük a határozati javaslatot, s leszögezzük, hogy a november 18-i gyűlésen erre sor kerül.

Kérdés: Önön kívül még ki szerkesztette a határozati javaslatot?

Válasz: Egyáltalán senki nem segített semmivel a szerkesztésben.

Kérdés: Ki és hány példányban gépelte le az írógépen?

Válasz: Én gépeltem le két példányban az Utunk szerkesztőségének írógépén. Ott korrektorként dolgozom.”

Néhány részlet a Határozati javaslatból:

„Bolyai Tudományegyetem Kolozsvár

Történelem – Nyelvtudományi kar

DIÁKSZÖVETSÉGI TANÁCS

Határozati javaslat

A Bolyai Tudományegyetem Történelem-Nyelvtudományi Karának Diákszövetségi Tanácsa a következő kérdésekben kidolgozott irányelveit, a kari diákszövetsége közgyűlése elé terjeszti megvitatás és jóváhagyás végett.

Első kérdés: A kari diákszövetség működésének alapelvei

Második kérdés: a Kari Diákszövetségi tanács programja.

Az első tárgykörbe a következő kérdések tartoznak: a diákszövetség önkormányzati vezetése, a kari diákszövetség működési szabályzata és a kari diákszövetség szervezeti felépítése. Hangsúlyozzuk, hogy a fenti kérdésekben kidolgozott alapelveinket a kari diákszövetséggel kapcsolatban fejtjük ki- és semmiképpen sem vonatkoztatjuk az egyetem többi diákszövetségre, még kevésbé az országos diákszövetségre.

I. Fejezet. A diákszövetségi önkormányzat.

Bevezető: A RNK egyetemén és főiskoláin az 1956 évi júliusi határozat alapján az egyetemi ifjúság tanulmányi, szociális és kulturális érdekvédelmi szervezeteiként Diákszövetségek alakulnak. A diákszövetségek feladata: az egyetemi ifjúság tanulmányi, szociális és kulturális életfeltételeinek a megjavításával és az egyetemi hallgatók előtt álló sajátos feladatok teljesítésével a szocialista társadalom és kultúra építésén munkálkodni. Az egyetemi ifjúság feladata egy és ugyanaz a dolgozó nép célkitűzéseivel.

A párthatározat szerint a diákszövetségek politikai vezetése az IMSz szervezeteket illeti meg.

Úgy véljük, hogy a Diákszövetség és az IMSz feladata és célkitűzése közös: a dolgozó nép a szocializmus ügyének szolgálata. Ami a diákszövetség politikai vezetését illeti, ezt úgy értelmezzük, hogy az IMSz a fenti célkitűzés egységének biztosítását és a politikai vezetését, a diákszövetségbe tömörült IMSz tagokon keresztül valósítja meg. A politikai vezetésnek ez a demokratikus módja összeegyeztethető a Diákszövetség szervezeti szabadságával és egymást kölcsönösen kiegészítik.”

(...) „II. Fejezet:

A kari Diákszövetség szervezeti felépítése

1. – A kari Diákszövetség legfőbb önkormányzati vezetőszerve: a kari Diákszövetség Közgyűlése. (A Közgyűlés nem a küldöttek, hanem az összes diákszövetségi tagok teljes, közvetlen részvételével ül össze).

2. – A Közgyűlés a diákszövetségi ügyek vezetését a Diákszövetségi Tanácsra bízta.

3. A kari Diákszövetségi Tanács összetétele:

a.) Elnök

b.) 3 titkár (ügyvezető titkár, klubvezető titkár, diákújság szerkesztésében részvevő titkár).

c.) Diákszövetségi ügyvezető – (szervező)

d.) 5 ügyvezető illetve helyettesek: (tanulmányi, szociális, kulturális, pénzügyi és sport ü. o.)

e.) 3 pénzügyi ellenőr.

4. – Szakfelelőssük: (történelem, magyar, román, orosz, pedagógia szak.)

5. – Évfolymmegbízottak, illetve helyettesek (kb. 5.)

Folytatjuk

Beszélgetőkötet a Kossuth-díjas Szervátiusz Tiborral

„Az egyik igen nagy fájdalmam, hogy az anyaországban is kisebbségben él szellemileg és lelkileg a magyarság, s ma inkább, mint bármikor. Ha ez az anyaország egy valódi nemzeti állam lenne, könnyebb lenne a végeken élő magyarok sorsa, reménye is, mint arra néhány évig volt is példa. Szerintem magyar politikus soha nem mondhat le az elszakított területekről, lakóinak jogairól” — vallja Szervátiusz Tibor Kossuth-díjas szobrászművész a tavasszal megjelent Mindörökké, Erdély című beszélgetőkötetben. A Kairosz Kiadó gondozásában, a Magyaroknak lenni népszerű sorozatban Szervátiusz Klára, a művész felesége, értő társa kérdezi a neves alkotóművészt, aki az utóbbi években visszahúzódva, csöndben alkot...

A művész életének fontosabb fordulópontjait érintő kötetben olvashatunk a pálya indulásainak nehézségeiről, a küzdelmes menekülésről Erdélyből, Babba Mária szerepéről, az erdélyi és a magyarországi kisebbségi létről, valamint szembesülhetünk Szervátiusz Tibor tiszta, következetes gondolataival: *„Az egészben az a legrtragikusabb, hogy ez a kis Csonka-Magyarország tele van belső ellenséggel. Ez az, ami érthetetlen. Ugyanis, ha ez az ország nem áll talpra, nem erősödik meg minden területen, akkor az elszakadt területek magyarsága számára is reménytelenné válik a helyzet, a sors. Ezt a beteg országot kellene meggyógyítani, talpra állítani, s innen megszervezni a világban szétszóródott magyarságot. Ehelyett most belső ellenség, vezetés irtja és pusztítja mind azt, ami magyar, ami tisztesség és becsület.”*

Szervátiusz Tibor Erdélyben, Kolozsváron született, ott töltötte gyermekéveit, s megható élményeket őriz a 40-es évek történelmi időszakából, a legemlékezetesebb számára Erdély visszacsatolása: *„A kormányzó Horthy Miklós és felesége 12-én érkeztek. Az előző napon többek között Tamási Áron, Teleki miniszterelnök beszélt. Tamási szavait sosem felejttem. Azt mondta: az igazságot is meg lehet szokni. Mármost a románoknak. Horthy pedig békés életet, egyenrangúságot ígért mindenki számára... A katonák a főtéren térdig jártak az eléjük szórt virágban, az emberek sírtak és nevettek, csókolgatták a katonákat, szorongatták a kezüket, egymás nyakába is borultak felszabadult boldogságukban. Hiszen annyi megaláztatás, nyomorúság volt a megelőző években az osztályrészünk... Egyébként még a döntés előtt... láttam, amint a paplanból elővesznek, áhítatos mozdulatokkal kicsomagolnak egy nemzetiszínű zászlót, s megcsókolják. Ez volt az én nevelőiskolám.”*

E cikk szerzője, ha Kolozsváron jár, minden alkalommal betér a kolozsvári Szent Mihály-templomba, ahol a baloldali hajó kápolnájában megtekintheti Szervátiusz Tibor csodálatos, fehér mészkőből készült Pietáját. A művész így vall erről a szobráról: *„A Szent Mihály-templomot éppen akkor restaurálták, 1957-ben, s ebből az alkalomból kértek fel a Pieta elkészítésére. Magyarvisztról hoztak nekem gyönyörűen épített bivalyszekerekkel követ... Három alak áll a kereszt alatt, balról a Szűzanya, jobbról arimateai József tartja Jézus testét... Ott van a torony alatti kápolna falában, az emberek nagyon szerették, fényesre simogatták Jézus lábait. Egy időben, a dühöngő Ceaușescu-diktatúra idején ugyan elkerítették, nehogy baja essék. De immár másfél évtizede hozzáférfert megint, legalábbis a szemnek.”*

A művész a megbízást Márton Áron püspöktől, Erdély legendaris hírű főpapjától kapta, igaz, csak közvetve, mert akkor már szobafogságban volt Gyulafehérvárt. Áldását küldte a tervre, azt üzenvén: nagyon tetszik neki.

Szervátiusz Tibor diplomamunkáját, a kétméteres ülő Ady-szobrot elkeseredésében szétverte, mert a Bukarestből érkező fő művésztanárnak a magyar származású tanár azt mondta: ez egy szifilitikus, alkoholista magyar költő, s legyintett. Később

azonban megalkotta ismét Adyt, mellette Móricz Zsigmondot, Bartók Bélát, Szabó Dezsőt és Németh Lászlót, mert erősítést adtak a művésznek a kisebbségi sorsban... Mellőzése idején édesapja állt mellette, mert egyébként éhen is halhatott volna... Nehéz körülmények között alkotott, a híres Dózsa-szobrába belesűrítette bukásainkat, tragédiáinkat, a későbbi tüzes trónjainkat. *„Benne vannak tehát a későbbi forradalmi bukásaink, de benne van Trianon is. Tulajdonképpen Trianon teljes kifejezése, mivel a végtagjai hiányoznak, levágták, leégették. Megmaradt a törzs, amely kegyetlenül vergődik, szenved, kinlódik az életért, a megmaradásért...”*

E tragikusan fájdalmas, ám mégis mindig győzedelmeskedő sorshoz tartozik néhány el nem készült alkotás is. Az egyik a Szent Korona Emlékmű a Hadak Útjával, mely a Dunán ívelt volna át, mely a folyó két partján egy szkita szarvasból szökött volna a magasba. *„Ezt csillogó, rozsdamentes acélból szerkesztettem volna, szabálytalan csillagok özöne egy vastag szerkezeten. Alatta, a vízből egy hatalmas szikla emelkedett volna a folyó közepén, s rajta mintegy tízméteres nagyságban állt volna Boldogasszony bronzból készített alakja. A Tejút fölött a Szent Korona hű mása ragyogott volna egy sugárkévében. Azt szerettem volna, hogy le-*

A kolozsvári Pieta

gyen egy olyan szimbóluma a fővárosnak, mint Párizsnak... Nem valósulhatott meg, sem akarát, sem pénz nem volt hozzá” — mondja a művész. Ám, mint tudjuk, a tiltások ideje is lejár egyszer, Szervátiusz Tibor pedig még él... Szűz Mária szeretete mindig vele volt, és nem hagyta el őt. Erre így emlékezik: *„...amikor a Menaságon nyaraltam, gyalog, mezítláb zarándokoltam a felnőttekkel együtt Csiksomlyóra, több búcsún is részt vettem. Csodálatos élményekben volt részem... Része lett életemnek a Magyarok Nagyasszonya gyermekkoromtól kezdve. Sőt, mondhatnám, születésem pillanatától fogva, hiszen édesanyám az ő oltalmába ajánlott engem. Ez kísért aztán végig egész életemen, az ő szolgálata és szeretete. Életemben rengetegszer fordultam hozzá fohászáimmal, hiszen nagyon-nagyon veszélyes pillanatokat éltem át.”*

Szervátiusz Tibor kétszer életveszélyes helyzetben maradt életben, illetve *„egy rossz házasságban vergődve, magányomban*

is hozzá fohászkodtam, hogy adjon nekem egy valódi társat, egy velem együtt érző lelket, akivel szeretjük egymást, és boldogan élhetünk együtt. Akivel egyformán gondolkodunk nemzetről, hitről, művészetről. És csodával határos módon három nap múlva megtaláltalak téged, aki életemnek társa, szebbé tevője, napsugara vagy. Boldog vagyok veled” — olvashatjuk lírai vallomását párjához, aki érzékenyen, hozzáértő módon, szinte észrevétlenül vezeti a beszélgetés szálát.

S hogy végül is miért kellett elhagynia szülőföldjét az erdélyi művésznak, arra is választ kapunk: „Ha édesapám nem segít bennünket, akár éhen is halhattunk volna a családommal. A titkosrendőrség állandóan zaklatott, számtalan megfigyelő leste minden mozdulatunkat. Arra csak később jöttem rá, már itt, hogy igen közelről is figyeltek a Secu számára. Állandóan követtek, fenyegettek, lehallgattak, házkutatást is tartottak. Olyan lelki terrornak vetettek alá, hogy már nem bírtam. Ott lógott a fejem fölött a veszély, hogy lefognak, becsuknak, koholt vádak alapján elítélnék, avagy mondjuk, kiesem egy emeleti ablakból, mint ez sok esetben megtörtént. Úgyhogy sok vívódás után beadtam az áttelepedési kérelmemet.”

Melyre négy évet kellett várnia Szervátiusz Tibornak.

A kisebbségi létből menekülő művész 1977. szeptember 12-én érkezett Magyarországra. Időközben feleségével létrehozták a Szervátiusz Alapítványt, valamint a Szervátiusz Jenő-díjat, mert szeretné elérni, hogy újabb követői legyenek, akik vállalják a nemzeti kultúra gyökereinek felmutatását művészetükben. „Legfontosabb dolgunk helyreállítani az igaz értékek rendjét... A globalizmussal ellentétben úgy gondolom, csak az az Európa marad fenn, amelynek minden nemzete megőrzi hagyományát, identitását, s ezt adja a közönség... Magyarországi szellemi nagyhatalom. A mi kultúránk Európában, de a világban is külön színt folt. Szépen ötvözi keleti örökségünket a nyugati törekvésekkel, hatásokkal. Ezt kell megőriznünk, felmutatnunk. Ez a mi igazi erőnk” — hiszi a Kossuth- és Magyar Örökség-díjas Szervátiusz Tibor, aki e kis kötettel adott életjelet magáról. Reméljük, megálmodott, de el nem készült monumentális alkotásainak elkészítéséhez a Jóisten és a Szüzanya ad neki erőt a megvalósításhoz és a további alkotómunkához!

Frigyessy Ágnes

Ami a fejedben van, azt soha senki el nem veheti tőled!

Jó tanulást kívánok minden tantárgyból

Szeptemberben kezdődik az iskola. Nem mondtam újat. Fel nőttek és gyerekek egyszerre vagyunk szomorkások. A jó felnőtt azért, mert annak idején ő sem szeretett iskolába járni, késő bánat, akkor most mit mondjon gyermekének? A jó tanuló iskolás kissé elkeseredett, hogy olyan gyorsan elszállt e nyár, nem lett boldogabb, felszabadultabb. A határtalan és értelmes játszódás ideje is letelt.

A rossz szülőkről, tanulókról és körülményeiről miért pont a Wekerle lap, nagy helyszűke ellenére írjak hosszú eszmefuttatást?

Aki világosan akar látni, ne bambuljon naphosszat a tévé előtt, az tanuljon. Ma már Interneten is lehet, de ott is fontos az éberség. Ha a bab – a weblap – nem ehető, nem kell lenyelni, ki kell köpni – nem a monitorra! A tanulás a munkánál is jobban nemesít, mert megismerjük múltunkat a jelenben, előre ábrándozhatunk, hogy mennyi mindent lehetne még felépíteni egy szebb és jobb jövő érdekében...

A Virradat című lap egyik 1921-ben megjelent számából, Szabó Dezső tollából ollóztam az alábbiakat – nem az Internetről másoltam. Az elmúlt 90 év alatt semmi sem változott a magyar oktatásban, a nagy szavakat és technikai bravúrokat leszámítva.

„Mindenáron javítani kell a tanárság anyagi helyzetén. A tanár éppen olyan fontos, mint az ágyú és az aeroplán, pedig nekünk életszükségletünk az ágyú. Emberré kell menteni a tanárt, munkás erővé az elcsigázott rabszolgát.”

Ugyanott: „Meg kell teremteni az iskolai nevelés pszichikai egységét.”

Aztán: „A tanároknak, ha csak egy kis aggódásuk van a magyar jövő iránt, ki kell csikarniuk a tanításban azt a jogot a magyar nyelv számára, mely megilleti. Az egyvéri, egynyelvű francia a két alsó osztályban hetenként tíz, tíz és fél órát szentel az anyanyelvnek, s a többi osztályokban öt-hat órát. Nálunk, ahol annyi idegen idioma fenyegeti a magyar nyelv tiszta fejlődését, örült lelkiismerettel túrték meg, hogy a magyar nyelv három szerény órával kuporodjék a boldog idegen nyelvek mellett. Minden nap legyen magyaróra minden osztályban. Tudom, hogy túlzásnak fogják minősíteni a következő kívánságomat, pedig minden szakismeret a gyermek lelki gépezetének ismerete mellett szól: teljesen felesleges, hogy a reáliskola és gimnázium alsó négy osztályában idegen nyelvvel „terheljük” a gyermekek lelkét. Ahol a ta-

nítás jó, a reáliskola négy felső évében a latin tanítás terén pompásan eléri azt az eredményt, amelyet a gimnázium nyolc év alatt ér el. Hagyjuk tehát az idegen nyelvek tanítását a négy felső évre. Képtelenség, hogy a gyermek még fejletlen nyelvérzékebe egyszerre német, francia, latin csizmákkal rugdossunk bele. Nem képzelik, hogy ez a bábeli kalimpálás hogy kihat az egész lelki életre. A negyedik osztályból eltávozó tanuló, ha olyan környezetbe jut, ahol idegen nyelvre van szüksége, a gyermek mohó majmolásával úgyis hamar megtanulja. Ha pedig környezetében nem találkozik idegen nyelvvel, két hét alatt elfelejti, amit négy év alatt tanult. De aztán, ez az iskolai magyar tanítás legyen igazán a faji psziché, a faj szellemi szépségeinek fölszívása.”

E régi receptet ma is alkalmazni lehetne, a magyar psziché gyógyításánál.

Én a szamosújvári reál-gimnáziumban érettségiztem 1978-ban. Az orosz nyelvet nyolc éven keresztül kényszerítették ránk, nem ment, a román államnyelvet sem szeretttük! A latin holt nyelvet csak egy évig tanították, az angolt négy éven át, az utóbbival én álltam hadilábon. Globalizált világunkban a szép magyar nyelv mellett angolul muszáj megtanulni, kínaiul ajánlatos.

Jó tanulást kívánok minden tantárgyból.

Kettős elnyomásban megtanultam, hogy a magyartól mindent elvehetnek, vagyonából is kifoszthatják, de amit megtanult, ami a fejedben van, azt soha senki el nem veheti tőle!

Bicskanyitogató s szívrepesztő érzés, hogy mi az évszázadok alatt hányszor de hányszor szlovákot, szerbet, román sajátos életközösségeikkel együtt ölelő karjainkkal oltalmaztunk, kardjainkkal védelmeztünk, de magasabb osztályokba, rendekbe mégis oly kevesen jutottak! Ki, hányszor bukott meg, azt nem számoltuk, a világért sem akartuk megsérteni érzékenységüket, csak tovább pumpáltuk beléjük a magyar állam vallási- és közoktatásügyi minisztériumának pénzeit, hogy egy szebb jövő legyen osztályrészünk magunk mellett. Sőt, az utóbbi évtizedben megvalósult a pozitív diszkrimináció. Például egy cigány gyermek 3-as tanulmányi átlaggal ösztöndíjat kap, egy magyar gyermek csak 4-es átlaggal kaphatja meg ugyanazt az összeget.

Hálájukból és köszönetükből semmi testrészünk se kér! Ráadásul az egész világot ellenünk hergelik. Ennyit az iskolába járásról.

Juhos-Kiss János

Magyar művész kopjafájának avatása a Virginiai Technikai Egyetemen Blacksburgben.

Talán emlékeznek még az olvasók a világot bejárt rettenetes hírré: 2007. április 16-án tömeggyilkosság történt a Virginiai Technikai Egyetemen, ami világszerte nagy megdöbbenést keltett. A cselekmény 33 személy életébe került, köztük külföldi diákok és a tantestület tagjai is. Az áldozatok emlékére emlékmű-sorozatot helyeztek el az egyetem közepén. Egyetemünkön eddig több tucat magyar diák is diplomát szerzett, így szinte természetes módon került sor 2009. június 29-én a székelly származású Dr. Dénes Levente tanár művének felavatására. Ő a Nyugat-Virginiai Egyetemen tanított a tragédia idején. Elhatározta, hogy kopjafát farag a halottak emlékére, amit majd a Virginiai Technikai Egyetemnek ajándékozik, ezzel akarta kifejezni együttérzését.

A mintegy 300 kg-os kopjafa 4 és fél méter magas, itteni fehér tölgyből 200 órás munkával készült.

Nem volt véletlen, hogy ez így történt, u.i. a fatechnológiának néhány magyar származású tudósa a közelünkben itt tanított. Dr. Ifjú Géza volt a tanszékvezető, nála doktorált a Nyugat-Virginiai Egyetem tanára, Dr. Láng Elemér, akinél aztán Dr. Dénes Levente szerezte doktorátusát.

Örömmel láttam, hogy az avatási meghívóban megemlékeztek a romániai székelly magyar kisebbségről, melyből Dénes Levente is származik.

Megjegyzem még, hogy hasonló kopjafát és székelly kaput faragott és ajándékozott az erdélyi származású Józsa László a Kanadai Vancouverből működő British Columbiái Egyetem Erdészeti Tanszékének.

Fenti híradáshoz kapcsolódnak az alábbi emlékeim. Székelly nagyanyám és anyám már gyerekkoromban megtanított a kopjafák jelentőségére. Csehétfalván nagy tiszteletben tartották ezeket, a halált és az újrászületést szimbolizálták. Így azután diákkoromban a Kertészeti Egyetemen a politikai tárgyak unalmas óráin az élesoltásra használt bicskámmal kis kopjafákat faragtam társnőimnek. Egy ilyen megtartottam és ma is ez díszíti üvegszékrenyűnket. Tavaly nyáron pedig a csehétfalvi unitárius lelkész segítségével egy kopjafás emléket állítottunk nagyanyám sírjára.

Michael Kosztarab,
Prof. Emeritus of Entomology, Blacksburg, Virginia.

Jégkorong Csíkszeredában

A visszatekintés és a jövőbe vetett hit ünnepe

Ebben az évben megalakulásának 80. évfordulóját ünnepli Csíkszereda megyei jogú város jégkorongsportja. A jubileumi év megnyitóját január 24-én a közös magyar-román bajnokság, a MOL-liga elődöntője tette ünnepélyessé és azok a sikerek, amelyeket a csíkszeredai felnőtt és ifjúsági jégkorongcsapatok az elmúlt évben elértek.

Nyolc évtized után a sportbarátok és szurkolók méltán büszkék elődeik kezdeti jégre lépésére és arra, hogy a későbbi hokisnemekedékek a mindenkorai politikai szorongatások közepette céltudatosan és kitartóan tevékenykedtek a jégkoronghagyomány fenntartásáért.

A csíki hoki története 1929. január 6-án kezdődik, akkor játszotta első mérkőzését a város csapata. Csíkszereda, az egykori polgári kisváros mindennapjai kezdettől összefonódtak a jégkoronggal, és azóta is tart a hokiimádat. Beszédtéma volt Trianon után éppúgy, mint a második bécsi döntés végén és maradt a második világháború utáni ismételt impériumváltással 1989-ig, majd „demokratikusabb” keretek között napjainkig.

Az 1929 utáni évtizedekben a sok megaláztatás mellett kiállt, sportszerűen küzdött és a gyakori gazdasági nehézségek ellenére fennmaradt a csapat. Játékával a Ceausescu-diktatúra sötét éveiben örömet szerzett lelkes szurkolóinak, a város és a környék lakosságának. A Vákár Lajos Műjépgálya kezdettől (1971) kis magyar „szigetként” szolgálta a nemzetiségi összefogást és jelentette az összetartozást. A jégcsarnok a magyar szó, a magyar beszéd nyilvános szentélyévé vált, ahol a biztatás, buzdítás és éneklés „imaként” szolgált kicsinek, nagyoknak egyaránt.

Sajnos az 1989-es fordulat után sem sima a jégfelület a játékosok korcsolyája alatt. Durván felerősödtek a nacionalista, sovínizista felhangok a román jégkorongban, akár az élet számos területén, aminek elkerülhetetlen és egyedüli célpontja a nagy múltú, a mindig csak magyar játékosokat felvonultató csíki jégkorongcsapat.

1990 után lassan javultak a körülmények a város jégkorongsportjában. Helyi üzletemberek léptek a támogatók körébe. A Csíkszeredai Hockey Club (HC) megjelenésével új fejezet kezdődött a város hoki-történetében. A fiatalokból álló együttes hamar a csúcsra ért és újabb dicsőséggel gazdagította a csíki hoki történetét.

A sportklub, a város első csapata a tizenegy bajnoki címből hatot az utóbbi évtizedben szerzett, közben többszörös román kupagyőztes is volt.

A 2007/2008-as idényben a magyar bajnokságban, a Borsodi Ligában a HC Csíkszereda szolgáltatta a meglepetést. A Székesfehérvári Alba Volán mögött ezüstérmet harcolt ki. A Sportklub is a pódiumon fejezte be az évadot az UTE, az FTC, a dunaújvárosiak és a miskolciak előtt.

A siker folytatódott. 2008-ban a MOL-Liga első két helyét a HC Csíkszereda és a Sportklub szerezte meg, lekörözték a mezőny valamennyi magyar és román jégkorongcsapatát. Közben szárnyat bontottak a fiatalok. A Sportklub-ISK (Iskolás Sportklub) diákcsoportokat benevezték a magyar ifi-bajnokságba. Az U14-es korosztályú együttes szenzációs teljesítményével kiharcolta a magyar bajnoki címet, az U16-os korosztály az élcsoportban végzett.

A visszatekintés és a jövőbe vetett hit készítette Csíkszereda önkormányzatát arra, hogy 2009-et a csíki hoki jubileumi évének nyilvánítsa. Ezt ünnepeljük egész évben...

Fülöp Zoltán

XIX. Hajnal Akar Lenni népdaléneklési verseny

A szervezőbizottság felhívása

A Szent-Györgyi Albert Társaság, a Dinu Lipatti Filharmónia, a Romániai Magyar Dalosszövetség, a Szatmárnémeti MADISZ, a szatmárnémeti Szentlélek Plébánia, a Szatmárnémeti – Németi Református Egyházközség, az Ady Endre Társaság, a KÓTA, Magyar Kórusok Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége szakmai támogatásával

2009. október 23 – 25 között Szatmárnémetiben rendezi meg a XIX. Hajnal Akar Lenni népdaléneklési versenyt, (HAL) a világon bárhol élő magyar, nem hivatalos népdalénekesek számára.

A versenyen fellépők a KÓTA XV. Országos Népzenei Minősítést is megkapják a szakmai bírálótól. A minősítések az elődöntősöknek térségi szintű (azaz Megfelelt, Dicséretes, Kiváló) a döntőbe jutott énekeseknek országos szintű (Bronz, Ezüst, Arany, Arany Páva). A zsűri hasznos szakmai tanácsokkal látja el a fellépőket. Az Arany Páva minősítést elérőket a KÓTA meghívja az Országos Arany Pávás Népzenei Gálára, ahol a legjobbak Arany Páva nagydíjban részesülnek!

Résztvételi tudnivalók.

Részt vehet bárki, aki betöltötte 12. életévét. Felső korhatár nincs. A versenyzők küldjék el a Szent-Györgyi Albert Társaság címére (440030 Satu Mare, Mihai Viteazul 10. e-mail cím: csi-rak@sm.rdsnet.ro):

1. Jelentkezési lapjukat, melyen a következő adatokat kell feltüntetni; név, születési adatok, lakcím, telefonszám, e-mail cím, foglalkozás, felkészítő, segítő neve, a versenyen induló két dalcsoport és a csokrokat alkotó dalok címe, és a csokrokat alkotó dalok szövegének kezdő sorai, az eddig elért eredmények, és a korábbi KÓTA minősítések felsorolása (év, fokozat, hol kapta), technikai igény a fellépéshez (pl. asztal...). Jelentkezési határidő 2009. október 15.

2. A verseny szervezői javasolják, hogy minden megyében rendezzék meg a verseny megyei szakaszát, ahol eldől, kik képviselik a megyét, az októberi vetélkedőn.

Az énekverseny zenei anyaga.

Minden versenyzőnek két dalcsoporttal kell jelentkeznie, vagy lehet egy ballada és egy dalcsoport is. Törekedjenek régi stílusú dalokból meríteni. Egy dalcsoport előadási időtartama nem lehet több 4 percnél. Népies műdalokat és feldolgozásokat nem fogadunk el. A versenyzők szólóban, vagy hangszeres kísérettel is énekelhetnek. Ajánljuk, hogy versenyen népviseletben vagy stilizált népviseletben szerepeljenek.

A XIX. Hajnal Akar Lenni népdaléneklési versenyhez táncház kapcsolódik, zárásképpen pedig gála, amelyen fellépnek a verseny legjobbjai valamint meghívott művészek.

Díjazás

Szakmai díjak: (a szakmai zsűri által odaítélt díjak, helyezések)

1. A XIX. HAL fődíja: A zsűri által odaítélt három „Arany HAL” szakmai különdíj birtokosa részt vehet térítésmentesen a Tradíció Alapítvány jóvoltából, a XXV. Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Táborban, Lajosmizsén 2010. augusztus 8-15-ig.
2. A verseny első három helyezettje pénzjutalomban részesül.
3. A KÓTA országos népzenei minősítésének fokozatai

Telefon: 06-1-411-0038 Telefon/fax: 06-1-411-0039 Minden jelentkezőt szeretettel várunk és sok sikert kívánunk a fellépésekhez, a megmérettetéshez, hagyományaink élményszerű előadásához, ápolásához!

A XVIII. Hajnal akar lenni népdaléneklési verseny médiatámogatói: Duna Televízió, Katolikus Rádió, Vasárnap, City Rádió, Keresztény Szó, Szatmári Magyar Hírlap, ZeneSzó, Harangszó, www.kota.hu a www.tradicio.hu, www.gerzanics.hu, www.csutorastabor.hu honlapok.

A CazaHun Utazási & Vadászatszervező Iroda bemutatkozása

A CazaHun Utazási & Vadászatszervező Iroda több éves tapasztalattal rendelkező ki- és beutaztató utazási iroda. 2009 augusztus 1-én a szigetmonostori főirodánk után megnyitottuk budapesti irodánkat a 8. kerület Bródy Sándor u. 17-ben (közel a Magyar Rádió székházához).

Irodánk fő tevékenysége: körutazások, nyaralások, horgász- és vadásztutak szervezése Erdélybe.

1991 óta szervezzük az erdélyi körutazásokat. Tapasztalt idegenvezetőkkel és nagyon jó szálláshelyekkel rendelkezünk. Szeretnénk egyre több magyar embernek megmutatni Erdély szépsége-

it, megismertetni az erdélyi emberek életét, szokásaikat és ételeiket.

Emellett más utakat is szervezünk: dunai és tengeri hajós utakat, vadásztevékenységünk pedig kiterjed az egész világra Afrikától Új-Zélandig.

Erdélyben gyerektáborokat, jogátáborokat, néptánc táborokat szervezünk minden korosztálynak kisiskolástól a nyugdíjasokig. Irodánkban 6 erdélyi vagy partiumi származású munkatárs dolgozik. 2 kollégánknak saját panziója is van Erdélyben (Gelencén) és a Partiumban (Magyarremetén)

Csoportos utakat szervezünk 2009 Karacsonyára és Szilveszterére Erdély-

be Zetelakára, Székelyudvarhelyre, Csíkszeredába, Gelencére és a Partiumba Nagyváradra és Magyarremetére.

Várjuk az Erdélyt kedvelő, ismerő vagy megismerni vágyó emberek jelentkezését!

Szabó Jolán irodavezető

**1088 Budapest,
Bródy Sándor u. 17.**

Tel: 30/5499-583, 1/9515-456

**E-mai: travel@cazahun.eu ,
www.cazahun.eu**

Dr. Szőcs Károly írásai

A gyermekek hamarabb elfogynak, mint az olaj! avagy gondolatok némely szorongató téma okán

A Római Klub 1972-ben a híres-hírhedt „Die Grenzen des Wachstums“ (A gazdasági növekedés határai) c. opus-ban megállapította, hogy először fordul elő a világban, hogy maga a gyarapodás/növekedés problémává avanzsált, és azt jósolta 1993-ra, hogy el fog fogyni: az arany, higany, acél, zink, (kő)olaj, réz, ólom és földgáz. Ha bekövetkezett volna, akkor az ipar asztmás légzési zavarral küszködne ma is. Már pedig olaj, gáz van bőven, sőt, a leghatékonyabb fegyverre avanzsált a gázvezeték és a gázcsap. Ami azonban veszedelmesen fogyatkozott és tovább fogy, azzal a Római Klub egyáltalán nem foglalkozott: az egyre csökkenő gyermeklétszám. Így pedig elkerültek egy további, biztos tévedést.

Hát ennyit érnek a tudós szakemberek előrejelzései? Eszembe jut Peter Ustinov¹, aki valamilyen okból nem volt elragadtatva a szakemberektől, mondván: „Az utolsó hang, amit akkor fogunk hallani, mielőtt a világ felrobban, egy szakértő hangja lesz, aki azt fogja mondani, hogy az teljesen lehetetlen.”

A demográfia csúszdáján csúszott el Erdély is, amennyiben jól utána gondol valaki. Az első áldozat a szászok voltak, akik jólétük és fejlett kultúrájuk okán egykeztek, és már az 1700-as években bekövetkezett azon állapot, hogy marhapásztornak a szász falu román „vendégmunkásokat” kellett felfogadjon, akik már az 1. vh. előestéjén többségbe kerültek a legtöbb ilyen szász faluban.

De Székely-Száldobos esete is hasonló, ahol jól dokumentált egy betelepített patkó-kovács családja, amely mára 500 lelket számláló ortodox közösséggé gyarapodott. A Mezőség 1650-1750 között állt a fejére. A példatár azonban kimeríthetetlen. Egyébképpen az a Ludwig Roth, akit Csányi főbe lövett Kolozsváron, a szászokat fenyegető veszélyt nem a magyarok felől, hanem a létszámban erősen sokasodó románokban jelölte meg. Roth másfél évszázada halott, így nem tudhatja, hogy igaza beteljesedett.

A Nyugat korumpálódott a jólétben – hangzott és hangzik gyakran – és pedig amiatt, hogy fél évszázada nem viselt egy „rendes” háborút. Na, tessék kérem alá’san, kellene tehát egy fájtos háború, s akkor rendbe is jönnénk, legalábbis azok, akik nemcsak túléltek, hanem abból meg is gazdagodnak. Nem először történne. Magyaráztatra szorulóknak a „rendes” háború fogalmáról a kb. 1940 után születettek, ha ötévesen nem voltak annyira korán-ékosak, hogy felfogták volna a háború tényét egyrészt, s másrészt, ha máig nem kottyant meg az eszük annyira, hogy azt hinnék, miszerint a háborús tapasztalatok pótlására tökéletesen megfelelnek Hollywood gyártmányai; nos, a direkt tapasztalatszerzés manapság ugyancsak lehetséges, mondjuk Irakban vagy Afganisztánban, azzal a meghagyással, hogy ott meg is lehet hal-

ni. Vigasztalás a hozzátartozóknak, hogy ezek a halottak itthon katonai tiszteletadással kerülnek a föld alá, eltérően a keleti fronton és szibériai fogságban elesettek-meghaltak temetéseitől.

Nem szabad megsérteni millió földhözragadt szegényt azzal, hogy az egyetlen mentségét és vigaszt jelentő prófétát közönséges bűnözőnek állítják be. Ez volt a reflexió arra a bizonyos, a prófétát ábrázoló dániai karikatúrára. Hát ez kemény kijelentés, belátható. Első rálátással, a szegények vigaszául szolgáló hit kérdésében igazat is ad minden ellágyult fejű nyugati polgár. Csak-hogy itt nem a nevezetes lóláb, hanem lerágott disznócsülök bújál, amit marhalábszárként címkézve etettek fel az éhhalál szélén tántorgókkal, akik saját maguk napi betevő falatait sem képesek megtermelni, helyette napi öt alkalommal letérdelnek és kéri a paradicsomi főkertet, hogy a földi jámborságuk jeleként Mekka felé kifogástalanul végzett leborulások fejében biztosítson számukra egy kényelmes ülőhelyet az Paraditsomban, ahol nemcsak gyönyörködhetnek, hanem részesülnek is azokban az aranyszőke hajú lányokban is, akiket a földön csak titokban nézeget(het)tek fényképeken, vagy tisztos távolságból, nyugat-európai városok utcáin. NB: Szóval eképpen néz ki a nyomorgók önvigasztalása, az őket „megértő” nyugati karitatív mozgalom segédelme. Eddigél egyetlen alkalommal hallottam egy muzulmán hitű filozófus szájából, hogy a muzulmán vallás legsúlyosabb terhe a megreformálás hiányában nevezhető meg.

Okos emberek, legfőbbképpen angolok – bizonyára a volt gyarmattartás okán – már 15 évvel ezelőtt foglalkoztak a nyugati világ és a középkeleti mohamedán országok viszonyával. Egyik-nél² olvastam miszerint a véletlen műve, hogy ők ülnek az olajon, és a Nyugat rendelkezik a hozzá szükséges tudással. Ebből csak annyi igaz, hogy tényleg véletlenül ülnek ők az olajon, azonban nem véletlen, hogy a tudás Nyugaton van otthon! Ezt pedig, bár-hogyan is van, de nemigen látja világosan senki. Ők azonban tudják, de a tudás megszerzésére már csak azért sem törekednek, mivel későre kamatozik, ehelyett az olaj árából megvásárolnak mindent készen. Amit pedig a világ számára elképzelhetetlen pénzbevitelből építettek és építenek, ha néha a szkurillis, vagy akár esztelen jelzővel jellemeznénk, lehet, hogy pár évtized múlva akár túl enyhének fog tűnni.

Amikor azon a bizonyos szeptember 11-én a tv egyenes adásban közvetítette a világkereskedelmi bank két felhőkarcolójának kártyavár szerű összeomlását, amit ma, a nagytőke arroganciájának megfelelő formátumú és találó robajjal kísért, méltó módon megrendezett és kivitelezett spektakulumnak nevezhetünk, nem-sokára egy német evangélikus lelkész kifejtette véleményét a : Schluß mit lustig (:Vége a mulatságnak) c. könyvében – és ki-mondotta, hogy a bajok kútforrása abban nevezhető meg, hogy a társadalomból eltűnő félben van az értékrendszer és a morál, melynek okán jogos a következtetés: most az anyagiak elvesztése következhet. Nem nehéz belátni a történések dialektikáját: a fellazult értékrendszer tette lehetővé azokat az aberráns gyakorlatokat, amelyek nyílegyenesen vezettek a súlyos gazdasági válsághoz. Nem kell evangélikus lelkésznek lenni ahhoz, hogy kijelenthessük, miszerint a megoldás csak az értékrendszer és társadalmi normák újbóli megfogalmazása, polgárjogra való emelése és szigorú betartása lehet.

A dolgok eszerinti állása után esedékes volt immáron a Szent-szék állásfoglalása is, márcsak azért is, mivel szaporodik a dögkeselyűk csapata a tántorgók és tetszhalottak körüli fákon. A Szent-szék azonban nem rendelkezik vadászgengellyel, be kell érje – mint mindig – bárgyú, jószándéku szónoklatokkal.

Ez volt a témája Mark Steyn US-amer. szerző nagy visszhangot kiváltó írásának, 2006-ban;

1 Peter Ustinov - 1990 óta Sir (1921 – †2004) tkp. Petrus Alexander von Ustinov, orosz-francia származású angol író, színész és rendező, kétszeres Oscar-díjas, rendkívül színes kultúrával egyéniség, egyébképpen németül (is) jól beszélt;

2 Bryan Appleyard: Der halbirte Mensch. Die Naturwissenschaften und die Seele des modernen Menschen. München, 1992, 121 old. (orig. engl.: Undersanding the Present, Science and the Soul of Modern Man)

Bicikli foltozással kezdte..., neve ma egy autómárka

Soichiro Honda (1906, nov. 17 – 1991, aug. 5)

Én még gyermekkoromban hallottam egy igaz történetet Olaszteleken: 1914-ben az első, a falunkban megjelent gépjármű egy teherautó volt, Brassóból jött és megállt a Gergő Lajók háza előtt. És akkor az öreg Gergő egy polyvahordó kosár szénát hozott a csüriből és az autó elé tette. Nem tudta elképzelni, hogy a jármű nem egy olyanféle valami, aminek ne kellene enni adni. Bizonyára jobbféle takarmánnyal kínálta meg az autót.

Ezzel egyidőben, a Távol-Keleten is megjelent egyik hegyi faluban egy Ford gyártmányú autó. Hogy a falu idős lakói hogyan élték meg az autó látványát, nem tudhatom, de egy akkor 8 éves kisfiú is megcsodálta a járgányt, amit majd idős korában így írt le saját kezűleg: »Először láttam autót. Milyen izgalmas! Olaj csepegett belőle, amikor megállt. Orrommal a földön szaglásztam, mint egy kutya. Bekentem a kezeimet olajjal és magamba szívtam a szagát«

A kisfiú szorgalmasan dolgozott apja bicikli foltozó műhelyében, majd inas lett egy autójavítónál, de ... folyton arról álmodozott, hogy egyszer majd saját maga fog autót csinálni.

És ahogyan tudjuk, az álmok néha valóra is válnak: Honda nevét viseli az általa alapított autógyár, ma egy világkonzern.

Mindazonáltal, nem mindenki tudja, hogy a Honda márka milyen rendkívüli férfi nevét viseli.

* Süddeutsche Zeitung, 6. Aug. 1991, S. 27; (orig. jap. in: Nihon Keizai Shim-bun, Honda saját írása)

Halálra kacagta magát?

Igen, régen volt ilyen, és van ma is!

Az első eset a történelemben a híres antik festő, Zeuxis-é Herakleia-ban, aki egy csúnya asszonyt rajzolt és olyan kacagógörccs vett erőt rajta, hogy belehalt. Ezt a témát megfestette Rembrandt (1606-1669) is: a kép „Önarckép Zeuxisként“, de „Önarckép, öregként kacagva“ címen is ismert;

Pietro Aretino (1492-1556) olasz író és nyomdász, olyan erősen kacagott a húga által mondott viccen, hogy a széken ültében hátraesett és nyomban meghalt; /bizonyára nyaki gerincsérülést szenved(het)ett/;

Egy bizonyos Mrs. Fitzherbert 1782-ben kacagta halálra magát a színházban, amikor a Koldusoperában Charles Bannister (1741-1804) Polly-kosztümjében színre lépett és a közönség felkacagott. Mrs. F. olyan kacagógörccsöt kapott, hogy el kellett hagyja a színházat. Otthon azonban nem tudta abbahagyni, és pár nap múlva belehalt;

Alex Mitchell (1925-1975) angol köműves, 50 éves volt, amikor a tv-ben komédiát nézett és olyan kacagás vett erőt rajta, hogy 25 perc múlva bele is halt. A Times jelentése szerint felesége arra gondolt, megköszöni a tv-nek, hogy férjének ilyen kellemessé tették a világból való távozását;

A dán Ole Bentzen 1989-ben belehalt a kacagásba egy komédia nézőjeként;

A tajlándi Damnoen Saenum éjszaka, álmában kezdett kacagni, feleségének nem sikerült felrázni, és nemsokára meghalt;

Mellesleg: Pápua-Újguineában a kuru nevű betegségben szenvedők jellegzetes tünete az izom-remegés (maga a szó is ezt jelenti) és egy természetellenes kényszer- kacagás, és– lévén a betegség gyógyíthatatlan – 10-12 hónap múlva meg is hálnak; oka, ahogyan kiderült: endo-kannibalizmus, a törzs elhalt tagjai agyvel-jének elfogyasztása; minekutána szigorúan megtiltották a kannibalizmust, a század végére eltűnt a kuru is;

Forrás: Christian Sartorius: *Wenn der letzte Lachen im Halse stecken bleibt*, in: *Die Rheinpfalz*, Nr. 24, 2008)

Lao-Ce gondolatai

(Kr. e. 6 sz.)

Egy kerék abroncsát a küllők összetartják, de a közöttük lévő üres tér teszi lehetővé a kerék használatát.

Agyagból edényeket gyúrnak, de benne az üres tér ad helyet a korsóban mindenféle italnak.

Ajtót és ablakot ácsolnak fából, de benne az üres tér által lesz a ház lakható.

Így, ami látható hasznos ugyan, mégis a lényeg inkább marad láthatatlan.

Antoine de Saint-Exupéry gondolatai

(tkp.: Marie Roger Comte de Saint-Exupéry,
1900. 06. 29, Lyon – †1944. 07. 31,
Saint-Raphaël, fr. repülő és író)

(Egy alkalommal az erdőben egy hangyabolyra tett egy maréknyit egy másik hangyabolyból, leült melléje és nézte, nézte, ahogyan a hangyák egymást öldösik, majd csak annyit mondott: ... „íme, a holnapi világ“. Utolsó repülőútja előtt azt mondotta, nem fél, hogy lelőné, s ... „ne sajnáljon senki, ha lezuhannék; a természetek dombján különben sem szeretnék élni.“)

1. Szeretni nem azt jelenti, egymást nézni, hanem együtt nézni valahová.

2. A tökéletességet nem akkor érjük el, amikor már nincs mit hozzátennünk egy szerkezethez, hanem akkor, amikor már semmit sem vehetünk el belőle.

3. Egy halom kő megszűnik egyszerű kőrakásnak lenni, mihelyt egy olyan valaki kezd nézni, aki magában hordozza egy katedrális képét.

4. Ha csak pénzért és nyereségért dolgozunk, börtönt építünk magunknak.

5. Jól látni csak a szívvel lehet. A lényeges dolgok a szemmel nem láthatók.

6. A tisztánlátáshoz gyakran elég a szemlélet irányán változtatni.

7. Legnagyobb örömeink mindig ott érnek, ahol a legkevésbé számítottunk rá.

8. Az ember csak azt a világot észleli, amelyiket magában hordozza.

9. A valódi szerelem csak akkor kezdődik, amikor a szerelem viszonzására nem számíthatunk.

10. Ha meg akarod az embereket érteni, nem szabad beszédükre hallgatni.

11. Humanitás a háborúban nem több, mint egy pohár víz az erdő-tűzre.

/Gyűjtötte és németből fordította drSzk/

Elméleti bolyongás az Érmellék múltjában 2.

Csokaj

Magyar falu az Ér vize két partján, termékeny síkságon, 1138 lakossal, kik kevés kivétellel reformátusok, akik szép tornyos templommal és több csinos úrilakkal rendelkeznek. Határa egészen fekete agyag, s ott ahol ezelőtt erdő állott, trágya nélkül is gazdagon terem. Főleg búzát, tengerit termesztnek, zabot, árpát ritkán. Kaszálója nem sok és nem igen jó. Erdejét kivágták, bora is Kágya és Kóly határában terem. Ellenben 104 holdas nádló rétje sok és szép nádat terem. Szántó, kaszáló és rét területe 1960 hold. Legnagyobb birtokosok a Fényes család tagjai. /F.E./

A település szülöttei:

- **Fényes József** csokaji birtokos, vármegyei táblabíró. Fia:
- Fényes László, csokaji, őrmester, 1849-től hadnagy a 48. honvédszázalójban, majd főhadnagy, később százados az 52. honvédszázalójánál. A komáromi várőrséggel teszi le a fegyvert. 1861-ben Bihar megye aljegyzőjévé választják. A kiegyezés idején a Hajdú-kerület honvédegyletének tagja. 1890-től földbirtokos Zemplén megyében. 1893-ban részt vesz a budai honvédelemkmű felavatásában. /B.G./
- **Fényes Elek** /Csokaj, 1807. júl. 7.- Újpest, 1876. júl. 23./ statisztikus, az MTA levelező tagja. Bölcsészeti tanulmányokat Nagyváradon, jogot Pozsonyban végzett. 1828-ban Pesten telepedett le és statisztikai munkásságot folytatott. Munkái a nemzet anyagi és szellemi erőforrásainak számbavételén túl, fejlődésében ábrázolták anyagi viszonyainkat, összehasonlították a külföldi viszonyokkal, hogy elmaradottságuk még jobban szembetűnjék. Fényes Elek a vám- és kereskedelmi rendszer, az államhatalmi szervek leírásával és a dolgozók növekvő elnyomódásának statisztikai ábrázolásával iparkodott híveket szerezni a reformpolitikának. 1843-47 között az Országos Magyar Gazdasági Egyesület előadója, a Magyar Iparegyesület választmányi tagja, majd 1847-től aligazgatója, az ellenzéki Nemzeti Kör alelnöke. 1848-ban Szemere Bertalan belügymi-

niszter osztálytanácsossá nevezte ki és az Országos Statisztikai Hivatal megszervezésével és vezetésével bízta meg. 1848-49-ben a forradalom és szabadságharc alatt a forradalmi vészbírósg tagja. (Senkit nem ítélt halálra.) A szabadságharc után fogságba került. Szabadulása után folytatta statisztikai munkásságát. 1851-ben Pesten jelentette meg négykötetes főművét „Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és puszta, betűrendben körülményesen leíratik” címmel. 1857-ben az Első Magyar Általános Biztosító Társaság életbiztosítási ügyosztályának főnöke. Az 1860-as években a kormánylapoknál dolgozott, s ezért később állandó jövedelem nélkül maradt. Később az általa alapított Statisztikai Hivatal díjnokaként, majd kegydíjből élve fejezte be értékes életét. Több forrásértékű munkája jelent meg, illetve több értékes munkája kiadatlan maradt. /MÉL I. köt./

Egyik szakíró társa munkája előszavát Fényes Elek írta, melynek egyik mondata a következőképpen hangzik: „Nincs szebb, magasztosabb és tündöklőbb erény a honszeretetnél.”

- **Bár Fényes Imre** /Kötegyán, 1917. júl. 29.- Budapest, 1977. nov. 13./ nem az Érmellék szülötte, de Fényes Elek egyenes ágú leszármazottja, ezért e helyen, és igen röviden emlékezem meg róla, már csak azért is, mert 1946-ban a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen tanárom volt.

Egyetemi tanulmányait Budapesten, Debrecenben és Kolozsváron végezte, ahol 1943-ban doktorált. 1945-50-ig a Bolyai Tudományegyetem Elméleti Fizikai Intézet vezetője, 1950-53 között a Debreceni Elméleti Fizikai Tanszék vezetője, majd haláláig a Budapesti Eötvös Loránt Tudományegyetemen egyetemi tanárként dolgozott. Az elméleti fizika országosan és nemzetközileg is elismert tudósa volt, aki olyan elméleti fizikai felfedezésekkel állt elő, melyekkel korát messze megelőzte. Írásbeli hagyatékai világszintűek, melyekkel népének is becsületet szerzett. /MÉL III. köt./

Fényes Elek

Székelyhíd

Magyar mezőváros, melynek egyik része dombon, másik része a domb alatti lapályban fekszik. Határa összesen 13072 hold, melyből 496 hold belső telek, 15 hold utcák, 3917 hold szántó, 2772 hold kaszáló, 1292 hold legelő, 2114 hold erdő, 947 hold nádló rét, 1357 hold szőlő, 15 hold temető, 30 hold külső majorok. Földje fekete agyag, mely trágyázva jól teremne, de nem trágyázák. Leginkább tengerit terem. Dombon levő szőlőhegye híres fehér bort ad. Erdeje alacsony hegysoron fekszik, többnyire tölgy. A város nyugati részén folyik északról dél irányban az Ér vize. Népessége: 2239 református, 1079 római katolikus, 46 görög katolikus, 41 zsidó, 25 ágostai, 11 óhitű, akiknek templomaik és imaházai vannak. Hetivásár minden pénteken, országos vására évente 5 alkalommal és a három nagy ünnep előtt van. Baromvásár évente 2 alkalommal. /F.E./

A település szülöttei:

- **Tofeus Mihály** (Dobos) /Székelyhíd, 1624. szept. 29.- Gyulafehérvár, 1684. okt. 23./ református pedagógus, püspök, egyházi író. 1646-47-ben a franekeri, 1647-48-ban az utrechti, 1648-ban a harderwijki, 1648-tól a leideni egyetemen tanult. 1649-ben a leideni egyetemen teológiai doktori oklevelet szerzett. 1649-től Nagyváradon, 1651 végétől Sárospatakon tanított. 1653-tól Bodrogkeresztúron, 1656-tól Bihardiószegen, 1658-tól Szatmáron lelkész. 1663-tól I. Apafi Mihály udvari papja. 1679-től Erdély református püspöke volt. E minőségében a református egyház számára megszerezte a veszélybe került tekintélyes Gilányi Gergely-féle hagyatékot. Heves vitát folytatott Horváth András lutheránus teológussal. Gyászverset

- is írt. Több műve kéziratban maradt, másokat kiadtak. /Új MÉL VI. köt./
- **Paskó Kristóf**, székelyhídi /Székelyhíd, 1634.- Sárospatak, 1685./ erdélyi diplomata, költő. 1650-68 között az erdélyi fejedelmek udvarában több tisztséget viselt. 1664-75 között Apafi fejedelem többszörös portai követe. Apafitól a törökkel szembeni erélyesebb fellépést követelt. 1668-ban a fejedelemmel való konfliktusa miatt a kővári börtönbe került, ahonnan 1672-ben szabadult. Ismét elnyerte a fejedelem kegyét, aki újra követként küldte Isztambulba. 1676-ban belekeveredett a Béli Pál-féle összeesküvésbe, emiatt Bélivel együtt Isztambulba szökött, ahol két évig a Héttorony foglya volt. Erdélyben, mint lázadót elítélték és birtokait elkobozták. Ezután Thököly Imréhez csatlakozott. 1683-ban elhagyta Törökországot és titokban Sárospatakra ment és ott élt haláláig. Verses krónikákban megírta Erdély 1658-60-i török-tatár pusztításait, a fejedelmi székhelyt lezajlott küzdelmeket. Portai visszaemlékezése és sok levele is fennmaradt. /MÉL II. köt. és Új MÉL V. köt./
 - **Récsei János** /Debrecen, 1754. aug. 2.- Érbogyoszló, 1836. ápr. 15./ református lelkész. 1769-től a debreceni református kollégiumban tógátus, majd 1782-ig Érmihályfalván rektor volt. 1782-87-ben az utrechti egyetemen teológiát tanult. 1787-től Tiszaderzsén, 1792-től Székelyhídon, 1814-től haláláig Érbogyoszlón lelkész, emellett 1826-tól az érmelléki református egyházmegye esperese volt. Teljes vagyont, 864 kötetes könyvtárát a debreceni kollégiumra hagyta magyar irodalom tanszék felállítására és a magyar nemzeti művelődés támogatására. /Új MÉL V. köt./
 - **Péchy Erzsébet**, báró Garibáldi Leóné /Székelyhíd, 1888. v. 1890. ápr. 26.- Budapest, 1933. júl. 19./ színésznő, operettprimadonna. Iskoláit Nagyváradon és Kolozsvárott végezte, majd Budapestre költözött, ahol tovább tanult. 1911-30 között különböző színházakban játszott. Fénykora az 1910-es évek végére esett. Bécsben, Londonban, Berlinben, Párizsban is vendégszerepelt. Alakításait lendületes énekmód, stílusos játékok és tiszta szöveg-egyesítés jellemezte. Művészléte, ereje teljében, váratlanul halt meg. /MÉL II. köt. és Új MÉL V. köt./
 - **Bélteki László** /Székelyhíd, 1909. ápr. 2./ költő, szerkesztő. Középiskoláit Nagyváradon végezte. 1929-31-ig a kolozsvári Kereskedelmi Akadémia hallgatója. Újságírói pályáját az Ellenzék-nél kezdte, majd dolgozott az Erdélyi Lapok, az Erdélyi Néplap, az Estilap szerkesztőségeiben. 1943-tól a Magyar Nemzet belső munkatársa Budapesten. Első versét az Erdélyi Helikon közölte. 1941-ben a Szigligeti Társaság adta ki Jelszó nélkül c. verskötetét, mely az ősz, a céltalan érmelléki bolyongások, s a növekvő értelemellenesség leverő hangulatából egy népi-paraszti világ vágyálma felé keres kiutat. Újságírói működését 1945 után is folytatta Budapesten, a Magyar Rádió 1957-58-ban rádiókomédiáit mutatta be. /RMIL I. köt./
 - **Mészáros József** /Székelyhíd, 1928. aug. 1./ bibliográfus, irodalomtörténész. Nagyváradon érettségizett, a Bolyai Tudományegyetemen előbb filozófiát hallgatott, majd magyar nyelv és irodalom szakos diplomát szerzett. A marosvásárhelyi Vörös Zászlónál az irodalom és művelődési oldalt szerkesztette, majd a magyarországi forradalommal való rokonszenve miatt állásából menesztették. A Maros megyei könyvtárhoz került, és ott dolgozott nyugdíjazásáig (1989). A megye kézi-könyvtár hálózatának irányítója, az országos könyvtároshálózat tanfolyamok lektora. Kutatási területe a könyvtártudomány, művelődéstörténet és folklór. /RMIL III. köt./

Kiskereki

Magyar falu, szép rónaságon, az Ér vize mellett. Lakja 1000 református, anyatemplommal. Van igen jó szántóföldje, szőlőhegye, sok szénája és nádja. /F.E./

Érkeserű

Magyar falu az Ér vize melletti rónaságon. Lakossága 2300, akik közül 200 római katolikust és 50 zsidót kivéve mind reformátusok, református és római katolikus templommal. Határa 8000 hold, melyből 5000 hold szántó, 1500 hold kaszáló, 1000 hold legelő, 100 hold erdő, 110 hold kerti szőlő, 300 hold mocsár és víz-állás (de kétszer ennyi is lehet). Földje gazdag fekete homokos agyag, mely búzától kezdve mindent megterem, a dohányt is. Sok sertést tenyésztnek. Egy dombon hajdani klastrom helye „Püspökdomb” néven ismert, és egy szigetre szoruló kastélymaradványa is van. /F.E./

Mocsári tölgyekrdők utolsó tanúi Érkeserűben

A település szülöttei:

- **Keserői Dajka János** /Érkeserű, 1580-as évek- Gyulafehérvár, 1633. máj. 18./ református püspök. Iskoláit Debrecenben, az egyetemet Wittenbergben, Marburgban és Heidelbergben végezte. Hazatérve, 1611-ben váradí prédikátor lett. 1615-ben Bethlen Gábor meghívta gyulafehérvári papnak, egyben udvari prédikátorának. 1618. nov. 18-tól haláláig az erdélyi egyházkerület püspöke. Az ortodox kálvinista irány híve volt. 1617-ben a fejedelem jelenlétében az unitáriusokkal nyilvános hitvitát folytatott. Egyházi munkái közül legnevezetesebb az Öreg Graduál néven ismert református énekeskönyv, melyet halála után Geleji Katona István adott ki Gyulafehérváron 1636-ban. /MÉL I. köt./
- **Fráter Pál** /?-?, 1658(?)/ hajdúkapitány, versszerző. Fráter István alkaptány apja. Bihar vármegyei nemesi családból származott. I. Rákóczi György híve volt. Azzal vádolták, hogy Bethlen Istvánnal ért egyet, ezért Rákóczi 1634-ben elfogatta, de megszökött a váradí várbörtönből és a Felvidékre menekült. Sikeresen tisztázta magát. A svédok szövetségében viselt háborúban együtt harcolt Kemény Jánossal. II. Rákóczi Györgytől 1654-ben visszakapta birtokainak egy részét. Hajdúkapitányként részt vett a lengyelországi hadjáratban, majd Rákóczi oldalán harcol Barcsay Ákos ellen. 1659-ben Rákóczi seregeinek egyik vezére volt. Később Kemény János mellé állt, ezért el kellett hagynia Erdélyt. Száműzetését egyes adatok szerint a Felvidéken töltötte. Egy verses levele maradt fenn, amelyet feleségéhez írt egy ajándékba küldött aranylánc mellé. /Új MÉL II. köt./
- **Fráter István** /Érkeserű, 1630 körül- ?, 1703/ alkaptány, versszerző. Fráter Pál hajdúkapitány fia. 1660-ban birtokait a török

Lakatlan úriház Érkeserűben

elfoglalta, a Felvidéken bujdosott, egy ideig Abaújban élt. Az 1670-es évek elején Apafi Mihály szolgálatába állt. 1675-től a huszti vár alkapitánya. 1685-ben azzal gyanúsítják, hogy vissza akarja juttatni Thököly Imrének a várat, amit korábban Apafi elfoglalt. Fráter István igyekezett tisztázni magát, verses füzetét Teleki Mihálynak, Huszt főkapitányának ajánlotta. 1688-ban a császáriak átvették a várat, ez vetett véget Fráter alkapitányságának. Közmondásokat, szállóigéket verselt meg Balassi-strófákban. Fennmaradt néhány levele is. /Új MÉL II. köt./

- **Radics Antal** /Érkeserű, 1726. nov. 12.- Cseklész vagy Nagyszombat, 1773. szept. 15./ fizikai író, jezsuita szerzetes. Nagyszombatban matematikát, Budán filozófiát, ismét Nagyszombatban egyház- és világtörténelmet tanított. 1769-ben kilépett a jezsuita rendből és Cseklészen plébános lett. Makó Pállal együtt a newtoni, illetve a Boscovich-féle fizika egyik, a kor színvonalán álló korai hazai képviselője. Jelentős tankönyvszerző. /MÉL II. köt. és Új MÉL V. köt./
- **Ercsei Dániel** /Érkeserű, 1744.- Mezőtúr, 1809. febr. 5./ református lelkész. A debreceni református kollégiumban és a bázeli egyetemen végezte teológiai tanulmányait. 1777-től haláláig mezőtúri pap. 1804-től heves-nagykúnsági esperes is. Lelkészi teendői mellett a keleti nyelvekkel foglalkozott. A mezőtúri református gimnáziumnak újjáalapítója és könyvtárának megalapítója. A népoktatás megszervezése terén szerzett érdemeket. /MÉL. I. köt./
- **Fia: Ercsei Dániel** /Mezőtúr, 1781. júl. 24.- Debrecen, 1836. febr. 23./ filozófiai író, az MTA levelező tagja (1831). Debrecenben és a göttingeni egyetemen tanult, majd 1805-től Debrecenben tanított filozófiát. 1825-től városi tanácsos. Az első statisztikai mű szerzője. /MÉL I. köt./
- **Csécsei Nagy Imre** /Érkeserű, 1804. nov. 28.- Debrecen, 1847. júl. 23./ orvos, kollégiumi tanár, az MTA levelező tagja (1844). 1831-36 között orvostudományt hallgatott Pesten és Bécsben, 1837-ben orvosi diplomát szerzett. 1839-ben megválasztották a debreceni kollégium természettudományi tanszékére. A szerterát és az ásványgyűjteményt gyarapította. /MÉL I. köt./
- **Boronkay Ferenc**, boronkai és nezei /Érkeserű, 1821.- Rozsnyó, 1874./ 1842-től önkéntes, majd őrmester a 37. Máriássy gyalogezredben. 1848 nyarától ezrede 3. zászlóaljával a délvidéki magyar seregben szolgál. Később hadnagy a 30. honvédezászlóaljban. 1849-től főhadnagy az 58. zászlóaljnál, majd százados és a zászlóalj 5. századának parancsnoka a bánsági hadtestben. A kiegyezés után a Bihar megyei honvédegyletnek tagja, később adóhivatali pénztárnok. /B.G./
- **Böszörményi Jenő** (azelőtt Goldhammer) /Érkeserű, 1872. ápr. 23.- Budapest, 1957. aug. 8./ gépészmérnök, a hazai Diesel-motorgyártás és autógyártás egyik úttörője. Főiskolai tanul-

mányait Zürichben végezte 1893-ban. Gyakorlati működését a Ganz-gyárban kezdte, majd a Fegyver-és Gépgyár Diesel-motor- szerkesztési osztályának vezetője lett, s itt gyártotta 1899-ben az első magyar Diesel-motort. 1903-tól a Westinghouse autógyár Le Havre-i, majd londoni telepein dolgozott mint főmérnök, s részt vett a gyár automobil típusainak kifejlesztésében. Később a gyár aradi fióközeméhez került, ahol benzin-elektromos motorvonatok szerkesztésének és üzemeltetésének kérdéseivel foglalkozott. 1924-től 1931-ig a Magyar Általános Gépgyár automobilgyártását vezette mint műszaki igazgató. Tanulmányai, cikkei különböző szaklapokban jelentek meg. /MÉL I. köt./

- **Márton B.** Se keresztnévét, se születési helyét – sajnos – nem ismerem, de lexikonokban sem találom. Vezetéknévét és „B” keresztnévét az Érmellékre vonatkozó szakirodalomból ismerem, s úgy emlékszem, hogy 1966-78 között Érkeserűben mint-ha említették volna, hogy ott évtizedekkel korábban létezett a Márton család. Mivel Márton B.-nek 1942-ben Az Érmellék közlekedési viszonyai, illetve 1943-ban Érkeserű leírása c. munkái a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Földrajzi Intézete kiadványában, valamint 1943-ban Az Ércsatorna földjén, 1944-ben Az Ér síksága c. tanulmányai a Földgömbben jelentek meg, ezért feltételezem, hogy Márton B. számára az Érmellék és Érkeserű nemcsak kutatási területet, hanem a szülőföldet is jelentette.
- **Számadó Ernő** /Budapest, 1907. dec. 11./ költő. Középiskolába Békésen, Békéscsabán, Mezőberényben járt. Alkalmi munkás, vándorszínész lett, majd Budapest utcáin árusította rajzait. A népi irányzattal rokonságot tartó, a szociális igazságtalanságokat bátran támadó versekkel indult, később a jobboldal felé sodródott. A II. világháború végén Érkeserűbe vonult vissza. Több verses kötete jelent meg. (Péter László szerk.: Új Magyar Irodalmi Lexikon III. köt., Budapest, 1994.) Mivel Számadó Ernő jó barátom volt, a nekem diktált verseit ma is őrzöm. Feleségét és leányát is ismertem, akik talán Érke-

Számadó Ernő, felesége és leánya

serűben születtek (éltek). Számadó Ernő tehát nősülés révén került az érkeserűi Nagyszigetre. Magyarországra telepedésem (1978) semmit sem tudok róla.

Dr. Kovács Lajos

Csermely-utam vargabetűi

Szemelvények Balázsi Dénes, székelyszentléleki nyug. tanár
önéletrajzi jellegű visszaemlékezéseiből (III. rész)

Égitaliga

*Három lókodi leány kiment az erdőbe,
Megláttak egy repülőt fent a levegőben.
– Nézd, Marcsa, micsoda, égitaliga?
Hogy az Isten csodájába került fel oda?
(Homoród menti gúnydal)*

Román Viktor szobrászművész egyik ultramodern alkotásában, amelyet Franciaországban készített, a legősbibbi kenyér- és étletteremtő eszközt, az előhántós szántóekét, amelyet az édesapja emlékének ajánlott fel, ismerjük fel. Vajon véletlen, hogy a szekér motívuma sokat foglalkoztatja? Mi egykori osztálytársai megerősítjük testvérbátyja, Elemér, vallomását, hogy első figyelemre méltó gyermeki munkája, a lókodi lovasszekér (lovastól, csikói-val és a gyeplőt tartó gazdájával, akinek arcvonásai felismerhetőek) volt, s az utolsó remekműve is Attila szekere lett. Az viszont nem véletlen, hogy Franciaországban, Saron-sur-Aube településen vásárolt házacskát magának, ott, ahol hajdanában az Attila hun nyílászárókat készítették, ahol a rómaiakkal. Az ekét és a kultúráját is ők, a barbárok hozták Európának, hogy aztán eltűnjön a Hadak útján, amelyet szintén e névre keresztelt, monumentális alkotásban örökített meg a kései utód.

Hogy nem felejtette el Heki (Román Viktor-nak az osztálytársaktól kapott ragadványneve) az egyszerű falusi életet, az biztos. Vajon a homoródmonti csúfondarosságunk adta-e az ötletet neki a gyermekkorából emlékként hozott eke égre röpítéséhez és bombázóvá torzításához? Egyik Párizsba látogató földije az eke-motívum ilyen változatára is emlékezett, mert Viktor rengeteg variánsban dolgozott, hogy korszerű mondanivalójához megtalálja a legmegfelelőbb formát. Nem ironikus, hogy a legbékésebb találmányunk is a legszörnyűbb rombolás eszközüvé vadulhat korunk emberének a kezében? Nekünk még játékszer volt a Lakatos-udvarban az eketaliga.

A bickliről egy másik falucsúfoló jut az eszembe. Amikor a Gyepes-patak völgyében megjelent az első kerékpár, akkor a csodálattól elkábult vénasszony így kiáltott fel: „Úristennek szent anygala/ Gyepes között felnyargala.”

A remetei pipének is ettől a „szent” jelenéstől való félelmében repedt meg a szíve. Persze, ha rákérdezel Homoródmertén, hogy mitől repedt meg a pipéjük szíve, akkor a recsenyédi kutya felől érdeklődőknek adott válaszhhoz hasonlóan loccsantanak oda a jámbor kérdezőnek a helybéliel.

A technikával később barátkoztunk meg. Recsenyédén az első autó a Mátyás-testvéreké volt. A tejszövetkezetek termékeit szállították Brassóba és Bukarestbe a harmincas években. A kíváncsiskodó falusiakat is felvette Mátyás Károly egyszer a teherkocsijára. Nagyon tetszett, amint a szél szembecsapkodta az arcukat

a teherkocsi tetején. Amikor a Kénosi-tetőre kezdtek felkapaszkodni, a sofőr a kanyarok bevételeivel dolgozott. Az életükben autót először utazó recsenyédiel, akik a vezetőkabintól a volánt jobbra meg balra csavargató emberről azt hitték, hogy elszalasztotta a „lovakat” és nem képes kézben tartani a „gyeplőt,” elkezdtek segítségért kiáltani az út mellett kaszáló atyafiakhoz: – Emberék, fogják meg, az Istenért! Orbán Mihály „kéjutató” annyira figyelte és átélt a sofőr munkáját, hogy ő is azt hitte, Mátyás Károly elszalasztotta a kocsit, mint a fogatos a lovakat. Elkiáltotta magát az öreg is: – Fogják meg, segítsenek, nem látják, hogy kínlódik szegény ember!

Én, aránylag, hamar megtanultam kerékpározni. Igaz, a máséval. Öcsém barátjának, Márton Pista bátyjának volt biciklijé. Le volt téve, mert Dénes diákként Keresztúron tanult az Unitárius Gimnáziumban. Amikor István bácsi a messzi határon dolgozott,

akkor titokban Pista elő merte venni a kerékpárt, hogy tanulgasson. Szívesen asszisztáltam, taszítottam, támogattam, mert reméltem, én is hozzáférhetek egy-egy rövidke próbára. Már-már elindultam, de a sok támogató közül valamilyen tiszta véletlenül, de lehet csupa irigységből, éppen az, aki ritkán vagy sehogy sem jutott szóhoz, kirúgott egy kerékküllőt. Isten látja a lelkem, hogy megint nem akartam Nagy Károlyra terelni a gyanút! Az lett az eredmény, hogy ezután gyorsan ismét pihenőre kellett tennünk a kerékpárt. Két év sem telt el, s én a szentmártoni elemi iskola bentlakásában tanultam meg biciklizni. A délutáni szilencium alatt a nevelőnőnknek látogatója jöveget. Az udvarló szobafestő a kerékpárját a lépcső mellett hagyta. Néha kikérkedtünk a szilenciumról, hogy sürgős folyóúgyeinket intézzük. Hamar felfedeztem, hogy fel van találva a lehetőség.

Még egy társ kellett az elinduláshoz. Kénosi Cseke Péter barátom megtette értem. Kiszökött ő is. Roppant sajnáltuk, hogy elromlott a szobafestősegéd és a nevelőnőnk barátsága, így megszűnt a kerékpár-tanfolyam. Már egyedül is tudtam felülni és leszállni, csak éppen hosszabb szakaszon kellett volna gyakorolnom a vezetést.

A szófogadás olyan természetes volt nálunk, mint a lélegzetvétel. Soha nem gondolkodtam azon, hogy ezt vagy azt teljesítem-e. Az volt a furcsa, amikor egy alkalommal Öcsit, az unokatestvéremet megszólította apám, hogy hozza elő a csúrból a gereblyét, mert a kapunál indulásra készen állt már a szekér. A városi úrfi egyet sem mozdult. – Akkor, gyere, állj meg a marhák előtt – kérte őt, de Öcsi arra sem mozdult. – Kár, hogy nem az én fiam vagy, mert megtanítanálak!

Nem emlékszem, hogy apám testi fenyítéssel szoktatott volna a szófogadásra. Csak annyit tudok, hogy értett a mértékkel való szóbeli jutalmazáshoz és elmarasztaláshoz. Az algimnázium első osztályát Homoródszentmártonban kezdtük. Bogár- és növénygyűjteményemért érdemoklevelet kaptam. Ezeket kirakatta apám az üvegesbe, hogy mindenki lássa, aki bejön hozzánk. Ha valaki

rákérdezett, apám büszkén tájékoztatta az érdeklődőt, hogy ezt a Dénkó fia érdemelte ki. Sajnos, emellett felhívta a vendég figyelmét egy gépirásos papírra is: elmagyarázta, hogy az egy intő, ami azt jelenti, hogy a következő félévben meg fogok bukni, ha nem igyekszem jól matematikából. Disznótorba jöttek az újfalvi rokonok. Köztük volt Ilonka ángyom, akinek két eminens leánya járt az oklándi al gimnáziumba. Apám feltette a szokásos lemezt:

– Ugye, azt a nyomtatott papírt nézed, Ilonka? Az a fiam intője – s következett az engem finoman pironogató szöveg, az apám részéről. Ilonka ángyom is rátett egy lapáttal, s olyan mértéktelenül felmagasztalta a leányait, hogy nem bírtam hallgatni, kiszaladtam a házból, s még a „lesipecsire” (lecsi-pecsi, friss, még meleg, kövéres disznóhúsból készült étel) is alig tudtak előhívni. A következő félévben hetesre emeltem az ötöst és azután soha kilenc-tízesen aluli jegyem nem volt matematikából. Nem éppen a szorgalom hiánya volt a gyenge előmenetelem oka. Lemaradásunkhoz hozzájárult az is, hogy a tanító urat többszöri katonai behívása és fogsága miatt a képzős leánya és a szentmártoni rokona helyettesítette. A másik ok az volt, hogy a három kilométeres távot, a szentmártoni iskoláig, mindennap gyalog tettük meg mi, a szentpáli és recsenyédi gyermeksereg. Reggel siettünk, hogy ne késünk, de órák után ráértünk hazafelé játszózni és ez a tanulási időnk rovására ment. A bentlakási ellenőrzés a tanügyi reform után hasznunkra vált, mert a szülők sem vehettek el a tanulástól. Azelőtt megtörtént, hogy bár későre tántorogtunk haza Szentmártonból, de apámnak sürgős elintéznivalója volt, így alig várta meg, hogy bekapjam az ebédet, máris szalasztott egy levéllel Mátféti ügyvédhez Oklándra. Testvérek között is tíz km jövet-menet a távolság. Amire hazaértem, már esteledett. Otthon az esti dolgok vártak elintézésre. A vacsora és az írásbeli házi feladatok lefirkantásával ért véget a nap. Másnap az első óra földrajz volt. Nagy Béla tanító, az osztályfőnökünk helyettes tanári minőségben tanított. Feltette a szokásos kérdést: – Ki akar felelni? Senki sem jelentkezett, ami nem szokott megtörténni. Amikor fenyegetően megismételte a kérdést, akkor lassan minden kéz jelentkezésre lendült, még az enyém is, aki egyszer sem olvastam el a leckét. Mit tehettem volna? Azt gondoltam, ha nem emelem a kezem fel, akkor biztosan engem szólít ki. Gyakorlott nevelői szem hamar kiszűrte az ilyen bliccelőket. A térképhez hívott. Afrika hegy- és vízrajzát kellett volna megmutatnom. Elakadtam Zanzibárnál, ennél a hangzatos, szépen zengő névnél. Kimondtam: Zanzibár, Zanzibár... de csak ennyi. Elállt a szavam.

– No, az mi: hegy, síkság, folyó... micsoda? – szólt a kérdés. Én elismételgettem:

– Zanzibár...

– Bár-bár... tanultál volna, fiam, de az nem szép dolog, hogy ilyen készületlenül jelentkezni szemtelenkedsz.

Az osztályban fojtott röhögés jelezte, hogy felfogták társaim a célzást. Én égttem, mint a petróleumos rongy. S ezzel még nem zárult le a dolog. Szünetben láttam, hogy Irénke kisasszonnyal sétál az udvaron Nagy Béla, és egy oldalpillantást vet felém az osztályfőnököm, miközben hevesen magyaráz. Tudtam, hogy csakis a földrajzórái felsülésemet adhatja elő. Különben ezt még ma meghallom otthon, mert a volt tanítónőm is hazajárt Recsenyédre.

Igyekeztem, miből lehetett, az apám kedvébe jární, hogy az ígéretét valóra tudja váltani, de adódott ilyen rövidzárlat is. Sokszor erőmet és koromat meghaladó feladatok teljesítésére vállalkoztam. Az etédi vásáron vett tehenünket továbbadta apám a közhalmi piacon, ahová én is elkísértem őt. Meggyőződött, hogy a „nagybelű” tehén nem talál a mi szegényes szénatermésünkhöz. – Bár jól tejel, de ha egy kisebb étküvel kicserélhetnők, akkor jól járnánk – mondogatta. Sikerült is, egy karácsonyfalvi ember vette meg, olyan kikötéssel, hogy a tehén árából hiányzó összeget csak egy hét múlva adja meg, amikor neki is kifizetik az ölfá árát. Apám is feltételt szabott, hogy a pénzért én fogok átmenni, de va-

sárnap, hogy ne hiányozzak az iskolából. El is jött a vasárnap. Apám a nyakamba akasztotta a tarisznát azzal a meghagyással, hogy senkivel szóba ne álljak se menet, se jövet és az úti célomnak azt monddam, hogy anyám küld kis pipék után érdeklődni.

– No, tarisnya, hova viszed azt a gyermeket? – szólt hozzám csúfondárosan Nagy Pista bá', de én se nem köszöntem, se nem válaszoltam neki. A küldetés hatalma felmentett engem ez alól az elemi illemszabály alól. Megérkeztem Tótországba. Így mondta a vásáros ügyfelünk a címét. Erről a falurészről mesélték, hogy az oláfalvi deszkás hazafelé igyekezett a Szászföldről jövet. A jó vásárra áldomást ivott Oklándon, a Moczás Mózes vendéglőjében. Karácsonyfalva felé elszenderedett a szekérfenekben. A lovak tartották az irányt hazafelé, de Karácsonyfalván is volt egy megszokott helyük, ahol etetni-itatni szokott. A lovak be is álltak az ismert helyre. Hogy a szekér már nem ringatta és nem zörgött, feltámadt a deszkás. Nézett szét, de úgy pityókósan nem tudott olyan gyorsan tájékozódni:

– Jó Márjám, hol vagyok én? – kiáltotta el magát. Egy kapuban álló gazda szaporán válaszolt neki:

– Kijed, éppen, Tótországbán.

– Édes Jézusom, hát az imént még Oklándon volék!

Ez még nem volt elég neki a kijózanodáshoz. A lovakat elindította a vélt jó irányba, és visszahanyatlott a szekér fenekébe. Amikor ismét megálltak a lovak, már megint ismeretlen helyen ébredezett: Szibériában – az előbbivel ellentétes fekvésű zsákutcában.

– Hinye, az antikrisztusát, ennek fele se tréfa! Hogy jutottam ilyen messzire! Még csak az orosz fogság hiányzik nekem! Kézbe vette a gyeplőt, s berittyentett a lovak közé az ostorával. Ez a váratlan világfelfedező kalandja úgy kiverte az álmoságot a fejéből, hogy Oláfaluiig többet egy minutára sem tudta lehunyni a szemét, nehogy egy új világreszen kössön ki ismét.

Meg kellett várnom, hogy járjanak le a templomozások, mert ott két templomban is dicsérték az Urat: az unitáriusban és a katolikusban. A bíró katolikus volt és előtte akarta a pénzt átadni a mi unitárius ügyfelünk. Meg is nézett becsületesen a bíró és kivallott, hogy meggyőződjön, kire bízzák a tartozás törlesztését.

– Mit fogsz mondani, fiam, ha kérdezik, mi dologban jársz-kelsz? – szegezte nekem a kérdést.

– Anyámnak viszem az üzenetet, hogy jöhet a pipékért.

– Nehogy úgy járj, fiam, mint az illető, aki galambokat vásárolt, majd a galambokat elszalasztotta s ott maradt ő. Se pénze, se galambja.

– Attól maga engem ne féltsen! – válaszoltam olyan határozottsággal, hogy a bíró fejcsóválva hümmögött.

Szerencsémre nem találkoztam kíváncsiskodókkal, mert az utamból kivágtam, ahol lehetett, a rövidítőkön gyalogoltam és nem kérezkedtem fel egy szekérre se a nagyúton.

Bágyi küldetésem nem járt le ilyen simán. Kukoricaszedés után már csak a kóré maradt kint a határon. Alig érkeztem haza Szentmártonból, apám figyelmeztetett: úgy siessek a tanulással, hogy Bágyba akar küldeni, Nadrágosékhoz. Bencze Gyula ragadványneve volt: mert többen viseltek azonos nevet, a Nadrágos jelzővel különböztették meg őt. Az udvarhelyi Református Kollégiumban négy osztályt végzett és azután otthon maradt szülőfalujában földművesnek. Tanult ember mivoltát a harisnyaviselet polgári nadrággal való felcserélésével is hangsúlyozni akarta. Az ilyen gazdák más faluban pennás, diák vagy régen literatti melléknévet kapták, a faluban tanítói, jegyzői s más írástudói feladatokat láttak el. Bágyból sok hűséges és jól fizető kuncsaftja volt apámnak. Elvárták és meg is szolgálták, hogy az inas vagy én, a küldönc, házhoz vigyük a kész lábbelijüket. Amire befejeztem, jobban mondvá abbahagytam a tanulást, arra már az őszi nap a bágyi hegygerinc utolsó, nyugat felőli szakaszát, a Kősziklát festette vérvörösre, jelezve, hogy holnap szeles-viharos időre számíthatnak a betakarodó gazdák, s amit még ma elvégezhetnek, azt ne

hagyják holnapra. Szaporán szedtem a lábam a határúton, hogy a korai sötétedés előtt hazaérjek. Bántam, hogy nem mezítláb indultam, mert olyan kellemes volt gyalogolni a hol poros, hol gyepek legelői rövidítőkön. A Szármány kopasz dombja alatt a recsenyédi szélen, az úttól nem messze volt az esztana. Nagy ívben elkerültem, hogy a kutyák ne vegyenek észre. Simán megúsztam. Valószínű, hogy a sereget kísérték el. Egy lompos kuvasz ott gubbasztott a komárnyék alatt (az a hely, ahol fejni szoktak). Most alszik, mert ő lesz valószínűleg az éjszakai szolgálatos. Különben sem farkasjárta hely ez. Csupán az Élőpatak bokros árkan sunyiskodhatnak felfele a Kerekérdő felől az ordasok. Itt nem nehéz dolgot majorkutyának lenni. Nadrágosék szilvás-diós kertjén értem fel a bányai vár maradvány köveiből épült öreg házhoz, de senki élőleket nem találtam otthon. Felderítő utamon megtudtam a szomszéd kapu előtti kövön pipázó kis öregtől, akit otthon felejtettek a többi családtagok ebben a nagy őszi betakarodási sürgés-forgásban: nemrég mentek el Nadrágosék a Kaca-patakába, hogy a még kint maradt tököket és kórét hazahozzák. Jól megnéztem magamnak a kis öregot és eszembe jutott, hogy János bátyánk nem róla mondta-e a tréfás történetet, miszerint a seprűt áruló bükkfalvi cigányné megszólította a kapuban ülőt: – Fuss bé, gyermek, anyádhoz, kérdőzd meg, hogy vöszön-e nyírfaágsőprűt!

– Aszta zántikristusát, a szemetnek, hát nem látot, hoty pajusam van, itt a kapun pelől én fatyok a kaszta! – válaszolt felháborodottan a selypítő rangos-módos gazda.

Szedegtettem és törögtem az útra hullott diót. Várnom kellett, amíg hazajönnek. Közben rohamosan kezdett szürkülni. Eszembe jutott, hogy ismét az esztana alatt és bennebb a temető és a Küscsere közti úton kell hazamennem, de fontos üzenetet kellett átadnom, amelyre választ várt apám. Meg kellett azt is tudnom, hogy mikor jöhetünk szilvát szedni. Bányai szilvából szoktuk főzni a mindennapi kenyér mellé szükséges szilvaízt (lekvárt). Annyira alkonyodott, hogy otthonról ilyenkor már nem engedtek volna útra. Megkérdezte Régina néni (apámnak rokona volt a Balácsi ágon), hogy félek-e? Inkább háljak náluk! Hogy is mondtam volna ki ezt a szót, hogy félek, de nem maradhattam, mert akkor apám biztos utánam kellett volna, hogy jöjjön. Neki pedig az időspórlás volt a célja az én elszalasztásommal.

Elindultam, a Szármány dombja sötétben rajzolódott fel az égálgára. A domb alján, az esztenánál vacsorára felgyújtott pásztortűz lángnyelvei mardosták a sötétséget. Nekem útirányt jelzett, mert arra kellett elhaladnom, de egyre növekvő félelmet is táplált, mert ott várnak engem a majorkutyák. Elindultam. Mennem kellett, nem volt megállás. A villáncsoló tüzet néztem. Fényénél kirajzolódott az esti munkájukat végző juhászok alakja és a kutyáké is. Nem néztem a lábam elát. Szándálom vékony talpa mágnesként követte a hepehupás mezei út hajlatait.

Elvakkantotta magát egy vékony hangú kutya. Ezek a fiatal kölyökkutyák nagyon figyelmesek és idegesek. Lehet, hogy ők is félelmükben ugatnak, mert nem volt még dolguk farkassal és az első találkozás izgalma borzolja fel az idegeiket. – Hahó! – üvölti el magát egy férfihang az esztenánál. Erre rázendít az egész kutyakórus. – Biztos farkasjárást észlelt a fejőpakulár a kosárnál – gondoltam. Irány a tűz fénye! Inkább a kutyák tépjék le a nadrá-

gom, mintsem a farkas marcangoljon darabokra! Megvillant az agyamban a tegnap esti kukoricafosztó kalákában hallott történet, hogy valahol Lengyelfalva határában egy emberrel szembe ment a farkas. Nem volt mit tennie a szegény embernek, a farkas kitárt szájába benyomta a kezét, s a torkán akadt öklétől megnyuvadt a farkas. Előre tartott ököllel indultam neki az út emelkedő hajlatán ágaskodó farkasnak. Jól látszott, hogy a farkát az égre mereszti, mint amikor a vadállatok támadni szoktak. – Én Istenem, csak most az egyszer segíts meg! – kiáltani akartam, de nem jött ki hang a torkomon!

Amikor magamhoz tértem, tele voltam borókafenyő túlévelével. Alig tudtam kitápaszkodni a bokor sűrű ágai közül. Ez volt az én fenevadam. Megtapogattam minden tagom. Semmi bajom! A pakulár észrevette, hogy emberféle jár az úton és botját a csahos felé dobta, hogy elhallgattassa. Az vinnyogva állt tovább az esztana mögé. Elindultam én is. Már az Ökörítatonál jártam. Jól kirajzolódott a temető fáiak és nagyobb sírköveinek sötét körvonalai. Másfelől komoran zúgott a csereerdő. Talán vihar készül! Legyen, ami lesz. Most már sem a vadaktól, sem a halottak szellemeitől nem félek. Átestem a tűzkeresztségen. Az útról le nem térek. Ilyen hangulatban érkeztem haza. Apám fejés után előmbe készülődött.

Ez a bányai küldetésem megerősítette az önbizalmamat. Túléltem a kisgyermekkor határán. Eldicsekedtem, hogy még a farkassal is szembe szálltam volna, szerencséje, hogy nem ő jött szembe velem akkor, mert ki nyíffantottam volna a kiéhezett dögöt. Apám szemében is nagyobbra nőttem. Az öcsémmel való kocolódásainkat azzal zárta le: – Legyen eszed, Dénös, nem vagy te már taknyos gyermek.

A bicikliről nem sok szó esett. Az özvegyasszony, akitől remélhettem volna az „égitaligát”, járt ugyan nálunk, lábméreteket vett apám a leánykájáról is, de a fizetésről nem esett szó. Legalábbis előttem. Jóska, az inas néha szóba hozta, hogyha most egy biciklink volna, hamar elszaladhatnánk ezt meg azt vásárolni, meg a lábélit hazavihetnénk, s rögtön ütné a pénz a markunk. Anyám egyszer letácolta, mert néha okot adott rá a nagy tudálékosságával, amit anyám senkinek sem bocsátott meg: – Arról nem

kell leszállnod, mert fel sem fogsz ülni rá! Amikor megkérdeztem anyámat, hogy tényleg ellenzi-e a biciklivásárt, akkor különvett engem és nagyon komoly, nyugodt hangon elmondta: – Idefigyelj, Dencsi, ezt ne mondd el senkinek, csak reád bízom ezt a titkot. Még apáddal sem tárgyaltam erről. Jósának csak egy fél esztendeje van még itt nálunk. Azért vegyük meg a biciklit, hogy ő feszítsen vele, s kosladéorozzon rajta a leánykák után? Tudod, hogy a Márton Pistáék biciklijét is majdnem tönkretették. Most ez lenne a falu gyermekének a próbalo. Ki tudna ellenállni annak, hogy a felnőtt rokonok közül egyiknek sem adjuk kölcsön, mert hát lenne indokolt eset a kölcsönkérésére, ha már van biciklink. Te már nagy vagy és bízom benned, hogy megérted. Nem adunk okot az irigyeknek sem, hogy minket rágjanak. Hamar azt zuvatolnák, hogy a szegény özvegyasszonyt becsapta apád. Jól megleszünk mi még egy darabig bicikli nélkül is...

Így maradt ki gyermekkoromból az „égitaliga.”

(Következő számunkban folytatjuk)

(Válogatta: B. Osvát Ágnes)

A Gyulafehérvári főegyházmegye alapításának ezredik évét ünnepli 2008-2009-ben

Egyedülálló eseménynek néznek elébe a 2009-es évben a Gyulafehérvári Főegyházmegye katolikus hívei, papjai: ezer éve, hogy országépítő szent királyunk, István megalapította az Erdélyi Egyházmegyét. Ez Romániában a legrégebb létező intézmény, messze régebbi, mint maga a román állam.

Az alkalomra a főegyházmegyében jubileumi évet szentelnek, ennek az ünnepélyes megnyitására 2008. szeptember 13-án került sor Csíksomlyón az őszi Mária-búcsún, a Szűzanya népünnepén. Ezt követően egész évet átfogó lelki eseménysorozatra kerül sor, ami 2009. szeptember 29-én zárul Gyulafehérváron az ősi székesegyházban, ahol Szent Mihály arkangyal ünnepén fogják tartani a millenniumi hálaadást. Ő a főegyházmegye védőszentje, és ekkor van a székesegyház búcsúünnep is. Ebből az alkalomból tekintjük át a püspökség rövid történetét.

Államalapító, apostoli Szent István királyunk vármegyéket szervezett, püspökségeket hozott létre. A gyulák hatalmának megtörése (1002) után Erdély területén Gyulafehérvár központtal egyházi szervezet kezdett kiépülni. Valószínű, hogy a püspökség megszervezése 1009-re befejeződött, hiszen ekkor a pápa követte, az ostiai püspök megerősítette az egyházmegye határait. Ettől kezdve 1542-ig a várost az erdélyi egyházmegye püspökei uralták. Ha azt mondjuk, hogy uralták, az azt jelenti, hogy egyházilag és politikailag is igazgatták a nagykiterjedésű erdélyi egyházmegyét. Az erdélyi püspök az ország leggazdagabb főpapjainak egyike volt, a tized képezte a legfőbb jövedelmét. Az erdélyi püspökség már kezdettől fogva a Kalocsai érsekséghez tartozott. Az erdélyi püspököket a magyar királyok sokszor diplomáciai és katonai feladatokkal is megbízták.

A püspökség megalapítását természetesen követte az első székesegyház építése a 11. században. A háromhajós bazilika a mainál kisebb volt, építésénél felhasználták a régi romok köveit. A 12. század közepe felé a bazilika már kicsinek bizonyult, ezért egy nagyobb, szintén háromhajós bazilikát építettek, román stílusban.

A 11-13. századi iratokban Gyulafehérvár „civitas”-tehát városként szerepel, míg ebben az időben például Kolozsvár vagy Nagyszeben „villa”-azaz faluként.

Sajnos az első püspökök neve nem ismeretes, ami azzal magyarázható, hogy az 1241-es tatárjáráskor a levéltár tönkrement. Az első püspök, akit három oklevél is említ, **Frank** (1075-1083?). A második püspök **Simon**, aki tanúként szerepelt a

zoborhegyi bencés apát, Godofred által 1111-ben, illetve 1113-ban kiállított oklevélben, amelyet Kálmán király pecsétjével erősített meg. Baranus neve egy 1139-ik évben kiadott, bozói monostorra vonatkozó oklevél záradékában szerepel.

Valter (1156-1158.) főpap nevével négy okiratban is találkozunk. Egy 1156-ban kelt oklevél arról tanúskodik, hogy Martirius esztergomi érsek hetven falu tizedét a székeskáptalan tagjainak engedte át. Az ugyanebben az évben kelt, az érseki adományt

megerősítő oklevélben találkozunk újra a nevével. A következő évben egy II. Géza király által kibocsátott oklevélben több püspöktársával tesz tanúságot arról, hogy a király Nána és Kakat (Párkány) sóvámját az esztergomi érsekségnek adományozta. Negyedszer a neve a tűzben elhamvadt pécsváradi monostor újra kiadott oklevelében szerepel.

Vilcina

(1166-1169.) neve két oklevélben szerepel: az egyik 1166. október 24-én

íródott, amiben arról tanúskodik, hogy III. István király Dobica fiának, Vidnek adományát a keresztes lovagok részére megerősítette. Másodszor 1169-ben hozzájárult ahhoz, hogy a király a sebenicói polgárok kiváltságait továbbra is meghagyja.

Az okiratok tanúsága szerint ezek a főpapok okiratokban szerepeltek, nagy tekintélynek örvendtek, hiszen Árpád-házi királyaink elég gyakran vették igénybe szolgálataikat. Tehát Gyulafehérvár a püspökség kezdete óta szorosan kapcsolódott a központi magyar politikai szférához.

Az első püspök, akiről többet tudunk, **Pál** (1181-1185.), akinek előéletét már 1177-től nyomom követhetjük, hiszen akkor székesfehérvári prépost és királyi jegyző. Abban az évben írta

meg azt az okiratot, III. Béla pecsétjével megerősítve, amelyben Kaba a pannonthalmi apátság javára végrendelkezett. Egy másik oklevél, amit mint kancellár adott, 1178-ból származik, eszerint a király a mileji Salamon családnak nemességet adott. Sajnos a gyulafehérvári tevékenységéről nem tudunk, de biztos, hogy az a szoros viszony, ami közte és a király közt létezett, a püspökség javára szolgált. Az erdélyi püspöki széktől 1185-ben vált meg, és kalocsai érsekként folytatta munkáját haláláig.

Adorján (1187-1202) budai prépost, III. Béla kancellárja Párizsban tanult, francia műveltséggel rendelkezett. Erőskezű püspök lehetett, nézeteltérése volt a kolozsmonostori bencés apátsággal, amit fegyveresen próbált megoldani. Az apátságot lerohanta, az apátot elfogta. A szebeni prépostság ellen is állandóan perelt joghatósági ügyek miatt. Egyesek őt tartják Anonymusnak, III. Béla névtelen jegyzőjének. A mostani székesegyház tervezését és az építkezés megkezdését is neki tulajdonítják egyesek, a székesegyházon kimutatható francia hatás alapján.

Vilmos (1204-1221.) püspök elődjétől örökölte a kolozsmonostori konfliktust, ami az ő idejében még tovább fokozódott, olyannyira, hogy az ügy a Szentszék elé került. A szászok Szebenben püspökséget akartak felállítani, aminek sikeresen ellenállt.

Vilmos püspökkel kezdve az erdélyi egyházmegye püspökeinek névsora megszakítás nélkül ismeretes, éppen ezért csak a legfontosabbakat soroljuk fel közülük.

Rajnald (1222-1241) francia származású váradi prépost. Püspöksége idején szembekerült a Barcaságba letelepített német lovagrenddel, amely egyházi önállóságra törekedett, III. Honorius pápa támogatásával is. A kényes helyzetet II. Endre király határozott fellépése oldotta meg.

Rajnald püspök az 1241-es tatárjárás áldozata lett, a mohi ütközetben esett el. A várost is felgyújtották a tatárok, lakosságát lemészárolták.

Rogerius váradi kanonok, aki a városban járt a tatárjárást követően, a „Carmen miserabile” című leírásában így ír a városról: *„Nyolcad napon az erdőből való kiérésünk után elértünk Gyulafehérvár városához. Ott nem lehetett mást látni, mint a megölt koponyáit és csontjait, a templomok és paloták lerombolt falait. A köveket bíborszínre festette a vér, s úgy feküdtek a halottak, mint kék a mezőn.”*

Artolfot (1244-1245.) a tatárjárás után nehezen sikerült megválasztani, utána meghívták Győrbe püspöknek s ő elfogadta a megbízatást.

Gál (Gallus) (1246-1269.) püspökre hárul az egyházmegye talpraállításának nehéz feladata. 1246-ban IV. Bélától kér és kapott kiváltságokat a birtokain meglepedő lakosok számára, mivel a tatárjárás következtében teljesen elnéptelenedett a város és környéke. Ezeket a kiváltságokat 1262-ben István ifjabb király is megerősítette. 1269. május 1-jén a gyulafehérvári káptalannak ajándékozta a tordai sóbányát. Hosszú püspöksége alatt az egyházmegyének sikerült kiheverníe a tatárjárást.

Monoszlói Péter (1270-1307), V. István alkancellárja, tekintélyes erdélyi családból származott. Hosszú püspöksége alatt fejlett diplomáciai érzéssel vezette egyházmegyéjét. Szolgálatiért a királytól megkapta Kolozsvárt összes tartozékaival és Abrud-földjét (ma Abrudbánya és környéke). Újabb tatárbetöréstől tartva megépítette az Ompoly völgyében Tótfalud fölött a Szentmihályi várát, hogy veszély esetén legyen hova meghúzódni. A vár romjai most is láthatók. 1277-ben a vízaknai szászok támadtak a városra, Péter püspöknek kellett a keletkezett károkat orvosolnia. 1285. május 7-én IV. László király Gyulafehérváron oklevelet bocsátott ki. 1291. március 11-én III. Endre tartott gyűlést a városban az erdélyi rendekkel. Péter püspök harminchét évig szolgálta egyházát, fontos szerepe volt az ország közügyeinek intézésében.

Széchy András (1320-1356.) huszonhét évesen lett püspök. Erőszakos egyéniség, aki még királyát, Károly Róbertet sem volt hajlandó a városba beengedni. Mindenkivel hadakozott, aki valamilyen formában a püspökség érdekei ellen valamit tett. Szigorú parancsokat adott ki, azokat meg is tartatta. A székesegyházat rendben tartotta, a főhajó mennyezetén dolgoztatott. A javára lehet írni, hogy a hitéletet és az egyházi fegyelmet is állandóan szem előtt tartotta és igazságosan járt el.

Széchy Domokos (1357-1368.) az elhunyt püspök unokaöccse, gyulafehérvári nagyprépost, akit 40 évesen választottak püspökké, majd VI. Ince pápa szentelte püspökké Avignonban. Felszentelése után is azon kevés püspök egyike, aki állandóan kapcsolatban volt a pápával, kéréseinek nagy részét a pápa teljesítette is. Másrészt állandó birtokperekkel is foglalkozott a kor szokása szerint, ugyanis a püspökség vagyonát valaki mindegyre háborgatta. Így pl. amikor Erdély vajdája, Lackfy András elfoglalta Szentmihályi várát, a püspök jogorvoslásért magához Nagy Lajos királyhoz fordult, aki segített az elkobzott birtokok visszaszerzésében. A király és a püspök közötti jó kapcsolat végig megmaradt, Nagy Lajos 1336-ban kétszer is ellátogatott a városba. Külön engedélyezte, hogy a nemesek hagyományozzanak a székesegyház javára. A városrendezésről is gondoskodott. Parancsba adta, hogy az üres telkeket gazdáik építsék be határidőre. Ha ez nem történt meg, az üres telek más tulajdonába ment át, aki azt beépítette. Így jutott Lőrinc-fia László 1360. május 25-én telekhez, mivel a volt tulajdonos többszöri felszólításra sem volt hajlandó a telket beépíteni. Jóságú főpap volt, szabójának, Gergely mesternek a városban telket ajándékozott. Ő volt az utolsó püspök, akit a káptalan választott meg. A többiek a királyok nevezték ki és a pápa hagyta jóvá.

Demeter (1368-1376.) püspök nevéhez fűződik a gyulafehérvári pálos kolostor megszervezése és a szászvárosi ferences kolostor megalapítása.

Upory István (1401-1402., 1403-1419.) püspök Zsigmond ellen paktált Nápolyi László mellett, ezért 1403-ban Marothi János, Zsigmond hadvezére a várost megostromolta és bevette. Upory püspök 1404 elején kegyelmet kapott Zsigmond királytól. Egy szentségtartó, egy ezüst kehely, három ezüst kereszt, egy ezüst szenteltvíztartó, egy ezüst füstölő és hajócska valamint főpásztori botja maradt ránk, amelyet a székesegyház kincstárában őriznek.

Lépes György (1427-1442.) huszonnégy évig volt Gyulafehérváron nagyprépost, ötvenkét éves volt, amikor 1427. szeptember 24-én kiadott bullájában V. Márton pápa az erdélyi püspökség élére állította. Püspöksége idején szolgálatait igénybe vette úgy Zsigmond király, mint az apostoli Szentszék. Az ő idejében jelent meg a husziták Erdélyben. Tanáiknak terjedése az 1437-ben kirobbant bábolnai felkelésben tetőzött. A felkelés leverése után jött létre az Unio trium nationum, a három nemzet: magyar, székely, szász szövetsége, amely hosszú távon meghatározta az Erdélyben együtt élő nemzetek sorsát. A törökök 1439-ben megtámadták a várost és feldúlták. A székesegyház szentélye összeomlott, úgy, hogy a Palóczy György esztergomi érsek által hagyományozott ezer forint nem volt elég a rendbetételére. A székesegyház rendbetételéhez Hunyadi János is hozzájárult. Egy újabb török támadás Mezőid bég vezetése alatt újra csatába szólította a hatvanhét éves főpapot, aki Hunyadi Jánossal részt vett a szerencsétlen kezdetű szentimrei csatában 1442. március 18-án. Kezdetben a hadak megfutamodtak Gyulafehérvár felé. Ompoly folyónál a lováról leesett, és az ellenség megölte. Hunyadi János Gyulafehérváron a csapatait újrászervezte és a Küküllők mentén rablító törökök után eredt, Nagyszeben környékén az ellenséget szétverte, maga Mezőid bég is a csatatéren maradt, a foglyokat kiszabadított, a rablott holmit visszavette a törököktől.

De La Bischino Máté (1443-1461.) olasz származású, alig huszonnégy évesen került a püspöki süveg a fejére I. Ulászló ma-

gyar király támogatásával. 1445 karácsonyára a ferences Kapisztrán Jánost, Hunyadi János legközelebbi munkatársát a városba hívta prédikálni. Nagyon valószínű, hogy Máté püspök helyezte örök nyugalomra a gyulafehérvári székesegyházban Hunyadi Jánost, aki Nándorfehérvár (a mai Belgrád) felszabadítása után, 1456-ban halt meg Zimonyban pestisjárványban, valamint Hunyadi Lászlót, János nagyobbik fiát, akit V. László végeztetett ki Budán.

Zapolyai Miklóst (1461-1468.) Mátyás király nevezte ki püspöknek. Maga a király 1462-ben járt a városban, 1467-ben pedig úgy tűnik - maga Miklós püspök is benne volt a király elleni összeesküvésben. Emiatt 1469-ben Mátyás megparancsolta a vár falainak lerombolását. Hogy mi lett a vége az egésznek, azt pontosan nem tudni, valószínű, hogy Mátyás király megbocsátott a főpapnak.

Geréb László (1475-1501.) apja erdélyi vajda volt, édesanyja Szilágyi Erzsébet testvére, tehát ő Mátyás király unokatestvére. Habár még nem felszentelt pap, 24 évesen Mátyás király kinevezte erdélyi püspöknek. Püspöksége idején a maga és a püspökség vagyonát látványosan gyarapította adományokból vagy adás-vétel útján. A városnak 1494 nyarán magas rangú vendége volt Ulászló magyar király személyében, aki ellátogatott birodalma keleti részébe.

Várdai Ferenc (1514-1524.) Olaszországban tanult, nagyműveltségű humanista, tudós társaságtól körülvéve. Mintegy száz kötetből álló könyvtára volt. Úgy látszik, a vár rossz állapotban volt, mert 1516-ban II. Ulászló elrendelte, hogy erősítsék meg.

Gosztonyi János (1524-1527.) nagyműveltségű főpap, aki a mohácsi vészt túlélte. A mohácsi vész után beállt zűrzavaros időkben Magyarországnak egyszerre két királya is volt: Habsburg Ferdinánd és Szapolyai János. A püspök kezdetben János király mellett állt, később Ferdinándhoz pártolt át, emiatt János hívei annyira megverték, hogy sebeibe belehalt.

Statileo Jánost (1528-1542.) Szapolyai János nevezte ki, ő volt az utolsó püspök-ura Gyulafehérvárnak, akit János király nevezett ki, de a szentszék a kinevezést nem erősítette meg.

A Gyulafehérváron székelő erdélyi püspökség mellett működött a székesegyházi káptalan, tagjai a kanonokok, akik a püspök tanácsosai és fő munkatársai voltak. A kanonokok a káptalani iskolát, a káptalani hiteleshely munkálatait vezették, valamint a székesegyházi teendőket végezték. Voltak oktató, éneklő, olvasó, mester kanonokok

A Gyulafehérváron működő, Szent Mihályról elnevezett székeskáptalant Szent László király alapította, élén a nagyprépost állott. Az 1287 és 1534 között ismert huszonöt prépost nagy része egyetemet végzett. Az évszázadok folyamán hiteleshelyként működött, itt okleveleket adtak ki, okmányokat írtak meg, iratokat fogadtak el megőrzésre. Eleinte pergamenre írtak, az első papírra írt oklevél 1350-ből maradt fenn. A nyelv minden estben a latin volt. A káptalan tagjai egyetemi szintű jogtudással rendelkeztek. A káptalannak 1292 és 1355 között hét külföldi egyetemet végzett tagja volt. Ezek közül ötven Bolognában, ketten pedig Padovában végezték tanulmányaikat. Sajnos a káptalani levéltár sok viszontagságon ment keresztül az idők folyamán, az iratok nagy része elpusztult, csak 1278-tól errefelé maradtak ránk irások.

A városban 1550-ig káptalani iskola működött, ahol papokat, tanítókat, egyszerűen írástudó embereket neveltek Erdély részére. Legtöbbször szegénységük miatt külföldön tanulni nem tudó ifjak voltak a káptalani iskola neveltei. A tanítás két fokon történt, az alsó fokot triviumnak hívták, itt nyelvtant, retorikát és dialektikát tanítottak, a felső fokon, quadrivium-on pedig számtant, zenét, mértant és csillagászatot adtak elő ékes latin nyelven.

A székeskáptalannak 1496-ban 27 kanonokja volt, közöttük több nagyműveltségű ember, mint Verancsics Antal nagyprépost, Megyericsi János, aki 1517-ben halt meg, vagy Lászlai János, aki

1448-ban született a Tolna megyei László községben, az abaúj-megyei Garázda nemzetség ágából. Olaszországban végezte tanulmányait, erdélyi főesperes lett, majd a római Szent Péter templom gyóntatója. Humanista főpap, költő, műpártoló, maradandó alkotása a gyulafehérvári székesegyház északi bejáratára 1512-ben épített előcsarnok, reneszánsz kápolna, amely a mai napig az ő nevét viseli.

Statileo János püspök (1528-1542.) halála után a városban két püspök volt rövid ideig: **Bornemisza Pál** (1553-1556.) és **Naprági Demeter** (1597-1601.) Utánuk következett a választott püspökök sora. 1618-tól 1695-ig a magyar királyok főkegyúri jogait fenntartva osztogatták az erdélyi püspöki címet. Ezek a püspökök a politikai helyzet miatt nem tudták hatalmukat gyakorolni, mivel Erdélyen kívül éltek. Helyettük Erdélyben a katolikusok sorsát a vikáriusok intézték. 1696. január 19-én **Ilyés Andrást** nevezték ki erdélyi püspöknek, és megkapta az alvinci uradalmat. III. Károly magyar király 1713-ban **Mártonfi Györgyöt** (1713-1721.) nevezte ki erdélyi püspökké, aki a gubernium beleegyezésével 1716-ban elfoglalta Gyulafehérváron a püspöki széket, visszakapta a volt püspöki palota egy részét (amiben most az érsekség van), a katolikusok visszakapták a székesegyházat és a volt püspöki javadalmak egy részét. Így Gyulafehérvár újra az erdélyi katolikus élet központja és irányítója lett.

A 18. század elején két olyan intézmény jött létre, amely hosszú távon meghatározta a város életét és fejlődését. Az egyik a római katolikus püspökség, a másik pedig a várbeli katonaság.

A városban székelő katolikus püspökök sorát Mártonfi György nyitotta meg. Rá hárult a kezdeti nehézségek megoldása, a püspökség megszervezése. Restauráltatta a visszakapott püspöki palotát, megszervezte a visszakapott javadalmak adminisztrálását, négy taggal újraindította a székeskáptalant. Az ő idejében kapták vissza a reformátusoktól a székesegyházat, amely szintén tatarozásra szorult, a belső liturgikus berendezés teljesen hiányzott. A püspökre politikai feladatok is hárultak, Alsó-Fehér megye főispánja volt 1718-ig, amikor lemondott.

Sorger Gergely (1725-1740.) püspöknek sikerült visszaállítani a káptalani hiteleshelyet Gyulafehérváron. Sokat dolgoztatott a székesegyházon, nemcsak restauráltatott, hanem építtetett is, a székesegyház nyugati homlokzata az ő idejében nyerte el a mai formáját.

Stoyka Zsigmond (1749-1759.) teológiai tanulmányait külföldön, a párizsi Sorbonne egyetemen végezte, ahol doktorátust is szerzett. Nagy lendülettel fogott neki a munkának, ő volt az, aki a városban székelő erdélyi püspökség szellemi és anyagi alapjait lerakta. 1753-ban megalapította a mai napig fennálló papnevelőt, ezzel megvetette alapjait a szellemi képzésnek. Az 1751-1752-es nagyszabású országgyűlésen visszaszerezte az 1556 óta elkobzott püspöki javakat. Így a környező falvakban szántóföldek, erdők, legelők, szőlők, gyümölcsösök kerültek a püspökség tulajdonába. A székesegyház szentélyét, amely összeomlófélben volt, ő javíttatta ki. Ekkor kapta mai formáját. 1758-ban tűzvész pusztított a püspöki rezidenciában. A tűz áterjedt a székesegyházra is, de a püspök a rá jellemző rátermettséggel gyorsan helyreállította a károkat.

A szociális problémákat is felkarolta: a városban létrehozta a Kegyes Szamaritánus gyámházat. Tízévi tevékenysége mély nyomot hagyott a város életében.

Egy másik kiemelkedő személyisége az erdélyi püspökségnek **Batthyány Ignác** (1780-1798.), aki külföldön tanult és teológiából doktorátust szerzett. A tudós püspök maradandó tette a róla elnevezett könyvtár megalapítása, a csillagvizsgáló felállítása és a római katolikus teológia újrászervezése. Erre a célra 1792-ben megszerezte a katonaság által elfoglalt trinitárius templomot és kolostort, ebben rendezte be az említett intézményeket. A ő püspöksége idején volt a Horea-féle lázadás. A lázadók rengeteg em-

bert öltek meg, nagyon sok kastélyt és udvarházat romboltak le a város környékén, a Maros völgyében egészen Zámig, az Erdélyi Érchegeységben, Hátszeg és Hunyad környékén. A városra a vár miatt nem mertek támadni. A várbeli osztrák katonai vezetők tétlenül nézték a sok törvényteleniséget, amit a lázadók szemük láttára a magyarsággal elkövettek.

A Fehérvári Névtelen („Hora erdélyi támadásának és gyilkolásainak diáriuma 1784”) naplójából idézek: „*Die 8-a Novembris ezen tolvajok fényes nappal a Károly Fejérvári váron felyül, az szőlők alatt, az őriző katonaság szeme láttára, az kivont ágyuk között az puskapor-magazin mellett masirozván az Ampoj vize felé nagy bátorsággal minden bántódás nélkül (...) találtattanak olyan emberek is, akik az tolvajokat az Commendansnak az várfokról ujjal mutatván kérték, hogy küldjön reájok, mert azok az tolvajok prédálták fel Borbereket és Alvincet, de mi okra nézve? maga tudja, békével, botsátotta. Hanem ugyancsak ezen napon a Fejérvári civisek vigyázásban lévén midőn reportálnak az Magistratusnak, hogy valami tolvajok az Károlyvári szőlőkben lappangának, kiküldenek az őrizőkből egynéhány fegyveres embert, kik is hármat közülük elfognak (mert a többi szélllyel szaladozott) és a várban felhozván a Praesidiumnak resignálják”.*

Hogy az osztrák katonaság mennyire szívtelen volt, arra példa egy másik eset: „*Die 14-ta Novembris Felső Gáldon a püspök udvarbírájának házát, úgy Benedekben is az udvarházakat felpredálták. Bíró Miklós midőn a szőlőjéből lóháton Menczent felé jöne megtámadták és lováról levervén oberslajdinand Sulcz szeme láttára, akihez 40 lépésnyire nem vala is azkihez reménykedve kiált vala, hogy ne hadgya, megölték”.* (Jankovich-gyűjtemény, Fol Hung. 79. 3-46. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest.)

A püspök a városon kívül tartózkodott, ami Eördögh György, a püspökség gazdasági intézője 1784. november 18-án kelt leveléből kitűnik: „*Kegyelmes Uram! Előbbeni levelemhez képest alázatos tudósításmat ezekkel tehetem: a feltámadott föld népe kegyetlenségi és tolvajkodási valamenyire szűnni láczatik, mivel már most sem rakásonként nem mutatják magokat, sem pedig rablásokat és gyújtogatásokat, mint eddig, hála Istennek, nem szenvedünk, de mégis minyájan, akik ide és más helyekre szorultunk, kimozdulni nem mernek, s nem is tanácsos. Üldözéseket is immár alkalmasint folytatják, és akik elfogattattak, naponként meglehetősen fogynak és érdekem szerint végeket érik, de mégis itt fogva vannak könnyen háromszázan. Most, amint Excelentiatat alázatosan kérem és egyszersmind javaslok az, hogy mivel vagy két hét múlva ezen zenebona elcsendesedését remélhetni, az ott való Armorum Praefecturával végezni méltoztassék, hogy Excelentiatat egész Facsetig vagy 12 fegyveresen kísérje, az ide való Commendansnak is írjon, hogy hasonlóképpen Facsettől egész eddig más 12 kísérje, azt tudom mindenik megcselekszi és az intertentiót és discretiót is afferálni kell. Addig itt és a szomszédban meglátjuk, mi történik, és Excellentiának meg fogom irni, s ha látjuk aztán, hogy az utazás bátorságos, lehet jönni, de addig, míg én nem irom, akárki akármit mond, ne hidgye és ne induljon Excellentiád, hanem előre a két Comendansoknak, amint irám, a jelentés és a válaszvárás jó lészen. Én embereket, igaz innét küldhetek, de mind oláh lészen, ezeknek pedig most hinni éppen nem lehet”.* (Gyulafehérvári római katolikus érsekségi levéltár 1784/989. sz.)

A Horea-féle felkelés vezetőit elfogásuk után a városba hozták, itt zárták be és ítélték el.

II. József utasítást adott, hogy a felkelés vezetőin példát kell statuálni. Crisan a börtönben felakasztotta magát, Horeát és Closcát 1785. február 18-án végezték ki, ide rendelt paraszttömeg jelenlétében, elrettentő kegyetlenséggel, mindkettőt kerékbe törték az Akasztófadombon (Dealul Furcilor), testüket négyfelé vágták, fejüket karóba húzták. A helyet most emlékmű jelzi. A dombot

1990 után beépítették, úgyhogy ott egy új városnegyed van kialakulóban.

Batthyány Ignác halála után szívét a székesegyház padlójában temették el, a szószerkezhez közel. (Az edényt az 1960-as évek végén végzett munkálatokkor láttam.)

Szepesy Ignác püspök (1820-1827.) szellemóriás, aki korát legalább száz évvel meghaladta. Az 1822-es egyházmegyei zsinat határozatai miatt Pécsre helyezték át, ahol filozófiai és jogi akadémiát alapított. Hét nyelven beszélt, könyveket írt. Ránk maradt a magyar, német és horvát nyelvű Imádságok és énekek című könyve, a Vulgata magyar nyelvű fordítása, hogy munkáiból csak egy párat említsek. A hálás utókor Pécsen szobrot állított neki.

Kovács Miklós (1828-1852.) püspöknek háládatlan szerep jutott osztályrészül. Tudnunk kell, hogy az erdélyi püspököket az osztrák császárok nevezték ki, politikai szerepük is volt, általában titkos tanácsosok voltak. Az 1848-as események folytán a püspök nagyon nehéz helyzetbe került, mivel a klerikusok nagy része oroszlánrészt vállalt a forradalom eszméinek terjesztésében és gyakorlati végrehajtásában. A püspök a gyulafehérvári vár fogságában maradt, amit a forradalmárok sosem vettek be, s ahol végig osztrák parancsnok intézte a vár és a benne lakók sorsát. A teológusokat hazaküldték, és a püspök tiltakozása ellenére a papnevelde épületeit katonai célokra lefoglalták.

A magyar honvédség 1849. június 24-én kezdte meg az ostromot Borbánd és Marosportus felől, ahol a dombhát szélére sáncolták be magukat. A támadásra megszólaltak a vár 18 fontos ágyúja is. A júniusi és a júliusi várostrom folyamán a legtöbb kár az egyházi épületekben esett. Ekkor égett le a püspöki rezidencia, a székesegyház, a ferences kolostor és más épületek.

A vár ostroma 1849. július 26-án ér véget.

A helyreállítási munkálatokat **Haynald Lajos** (1862-1864.), a széles látókörű, bátor kiállású, öntudatos püspök végezte el, akit, mivel nem volt hajlandó a bécsi udvarral együttműködni, elmozdították a püspöki székből. Feljegyezték, hogy amikor Albrecht főherceg németül szólította meg, az mondta: „Nem tudok németül, én csak magyarul szoktam beszélni”. Később, a kiegyezés után, kalocsai érsek lett.

Fogarassy Mihály (1864-1882.) püspök építtette fel a teológia épületének utca felőli részét, az úgynevezett „Fogarassy” szárnyat, újraszervezte a teológiát. Alapítványt tett egy modern teológia felépítésére, amit az első világháború kitörése hiúsított meg. Püspöksége alatt nagyon sok alapítványt hozott létre.

Lönhárt Ferenc (1882-1897) nevét már csak azért is érdemes megjegyezni, mivel Erdély püspökei közül egyike azoknak akik legtöbbet tettek az iskolákért. Számtalan iskola és templom épült Erdély-szerte az ő ideje alatt.

Majláth Gusztáv Károly (1897-1938.) nevéhez fűződik a Majláth gimnázium és a Jerikó felépítése. Jóságos szívű püspök, a mai idősebb városiak, akik az ő idejében gyerekek voltak, most is emlékeznek rá, a városban körülsétálva gyönyörű szürke fogatával cukorkát osztogatott.

Márton Áron (1938-1980.) püspökségét az embertelenség elleni állandó harc jellemezte. Élete végéig kiállt az egyház és hívei mellett, emiatt börtönbe került. Egyike volt azon keveseknek akik a kommunista rendszerrel fel merték venni a harcot, fegyvertelenül, élete végéig a hite volt fegyvere.

Jakab Antal (1980-1991.) tizenhárom évig volt bezárva 1951-től 1964-ig. Püspöksége állandó harc volt a kifinomult eszközökkel próbálkozó kommunista rendszerrel.

A Gyulafehérvári püspökség ezer év alatt mint egyházi intézmény, a hívek lelki üdvösségén dolgozott, megtartotta híveit magyarnak, az iskolákon keresztül nevelt, kultúrát teremtett Erdélyben.

Máté Pál

Jaj a legyőzötteknek!

A történelmet a győztesek írják. Az igazság azonban a leigázott, meggyalázott, elpusztított legyőzötteknél van – mondja Teleki Júlia, akivel egyik előadásán találkoztunk. Délvidéken, Óbecsén él, ma már nyugdíjasként. Bár három könyve is megjelent, írónak mégsem tartja magát. Inkább túlélő krónikásnak. Egyik könyve előszavában azt írja: „Mindaz, ami a kilencvenes évek balkáni konfliktusaiban lejátszódott, csak silány másolata az 1944/45-ben a vajdasági németekkel és magyarokkal megtörtént szörnyűségeknek. Itt nincsenek videofelvételek és műholdképek, csak a túlélők visszaemlékezései, de legalább annyira hitelesek, még ha a „tudósok” tagadják is.”

Nincs „háború élőben” – ahogyan napjainkban-, nem fotelból, távolról szemléljük mások szenvedéseit a televízió keresztlől. Talán éppen az írás erejétől lesz sokkal előbb, velőkgig ható Teleki Júlia mindhárom könyve, annak minden sora, melyeket olvasva már nem lehet távolságot tartani többé a történetekkel. Nem lehet érzelmileg távol maradni, noha ő maga tiszteletre méltó tárgyilagossággal ír mindarról, amely a több ezer brutális kegyetlenséggel lemészárolt magyarral együtt közvetlen családját is érintette.

A bácskai Csúrog, Zsablya, Mozsor-három magyar falu neve a Délvidéken-, amelyeknek lakosságát kiirtották, kevés túlélőjét mindenüktől megfosztva otthonaikból száműzték, hogy azután soha többé oda vissza ne térhessenek. Halottaikat el nem temethették, el nem gyászolhatták, könnyeiket el nem sírhatták.

A szörnyűségeknek előzményei vannak: a magyar katonaság bácskai bevonulását követő 1942-es szerbek ellen irányuló kegyetlenkedései. A válasz nem sokat késett. Két évvel később ártatlan magyarok ezreinek vérével mosták fel a falvak utcáit. A háború mindig kegyetlen és mindig igazságtalan, noha a politika mindig nagyon másként szeretné láttatni.

De nézzük a tényeket, ahogyan Teleki Júlia emlékezete felidézi. Mindössze tíz hónapos volt, amikor édesapját a szerbek elvitték. Az embertelen körülmények között tartott családfőnek 13 éves nagyobbik lánya hordta az ebédet, mígnem egy napon azt mondták neki: apád már nem éhes... Soha többé nem látták. Míg a három faluból minden férfit rajtaütésszerűen összefogdostak, s valamelyik középület pincéjében hosszú napokon át állati sorban tartották, addig asszonyaik, gyermekeik kocsival, lóval a szerbeknek dolgoztak. Ellenszolgáltatás nélkül, szolgaként. Az iszonyat két héten át tartott. Ép emberi elme számára felfoghatatlan módon kínozták halálra a szerencsétleneket. Volt, akit felnégyeltek, volt, kit elevenen megnyúztak vagy karóba húztak, de olyan is előfordult, hogy élve kettéfűrészelték. Akit „csak” agyonvertek, vagy közvetlen közélről többször belelőttek, talán még szerencsésnek tudhatta magát. S ez nem volt elég. A holttesteket a falun át a dögtemetőbe hordták úgy, hogy a szállító kocsikról lecsüngtek a még vérző, megcsonkított testek – mindezt hozzátartozóik szeme láttára. Akik akkor még nem tudták, csupán óráik, legfeljebb napjaik vannak otthonaikban, ahonnan nemsokára őket is száműzik. Kímélet, kegyelem nélkül. Akinek volt lova, kocsija, annak adtak néhány percet arra, hogy a legszükségesebbet fölpackolja, de néhány sarokkal odébb attól is megfosztották őket. Kicsiny batyuitkat szorongatva órákon át álltak a falu asszonyai, gyermekei, öregei a piactéren, miközben szidalmazták, leköpdösték őket azok a szerbek, akikkel évtizedeken át békességben együtt éltek. Itt megfosztották őket utolsó értékeiktől is, majd a mínusz húsz fokos hidegben elhajtották őket Járekra. Oda, ahonnan napokkal korábban a német ajkú lakosságot üzték el. Járekban, s más falvakban koncentrációs táborokat csináltak, s a végsőkéig elcsigázott nyomorult magyarokat azokba terelték be. Akik addig elértek, a pusztára föld várta őket, nem volt se takarójuk, se ételük. Tetvektől hemzsego szalmára fekhettek, kiszolgáltatottságukon, megaláztatottságukon a partizánok jól szórakoztak. Akik nem érkeztek meg, út-

közben hullottak el a dermesztő hidegben. Volt, akinek karján fagyott meg a csecsemője, s mert nem tudta hova eltemetni, a hó alá dugta... Több ezer magyart zsúfoltak össze ezekben a lágerekben, olyan embertelen körülmények között tartva őket, hogy a halál megváltás volt számukra. Amíg volt hely a német kriptákban, oda hajigálták be a holttesteket – volt, hogy a még élőket is. S amikor a kripták megteltek, a pusztára földre hordták össze a halottakat, majd mésszel öntötték le. Sem elkísérni, sem elsírni őket nem volt szabad. Járekon több mint három és félszer magyar sínylődött öt kegyetlen hónapon át.

A túlélőket '45. szeptemberében egy papírral a kezükben elengedték. Bárhova mehettek – kivéve Csúrogot, Zsablyát és Mozsort. A szülőföld, a szülőház egyszeriben megszűnt számukra. „1946. februárjában a zsablyai járási Nép Bíróság döntést hozott, mely kimondta, hogy alkalmazni kell a kimondott kollektív bűnösséget a magyarok felett. Ez a papír is pecséttel, aláírással van ellátva.” – írja Teleki Júlia Hol vannak a sírok? című könyvében. S a kérdésre nincs hiteles válasz. Mert a megkínzott, megcsonkított, meggyalázott holttesteknek a dögtemetőben se lehetett végső nyugalomuk. Évekkel később a holtak csontjait kiásták s elvitték. A közeli börténybe szállították kamionszámmal, hogy enyvet fözzenek belőlük... Az előre eltervelt és végrehajtott genocídiumnak hivatalosan kutatható okmánya máig nincs. A kollektív bűnösség bélyege máig égeti az egykori falvak túlélőinek lelkét. S ha még ez sem lett volna elég, a kilencvenes évek délszláv háborúja során, ahova ágyútölteléknek vitték a magyar fiatalokat, a későbbi generációk is kaphattak ízelítőt népiirtásból. (Emlékszünk? Szentlászló, Dész...) Ha napjainkban valahol felállítják az emlékezős, megbocsátás keresztlét, a megemlékezők még el sem fordulnak, amikor a mementóknak szánt beszélő köveket barbár kezek szórják szerte. Akár ötven évvel korábban a hozzátartozók földi porait. Ötven esztendő nem volt elegendő, hogy a jótékony feledés szelíd fátyla boruljon az emlékezőkre. Nem feledhetnek, mert nem emlékezhettek. Nem állíthatnak emléket mindazoknak, akiket ártatlanul kivégeztek, meghurcoltak, tudatos, előre kitervelt megsemmisítésükre törtek. S míg nem lehet feledni, megbocsátani sem lehet. Azért sem, mert senki tőlük nem kért az elkövetett gyaláztatást bocsánatot...

Teleki Júlia már-már önkínzó módon gyűjti egybe könyveiben a történetek fellelhető részleteit, kutatja fel a még élő emlékezőket, akiket könyveiben megidéz. A megkövesedett fájdalom szavai súlyosan koppannak. Sokkal vádlóbbak, sokkal lélekig hatóbbak ezek a csendes emlékezések, mint a hangos jajongásai. Mert ártatlanok vére feketedett meg a mondatokon. Még az az elégtételük sincs, hogy legalább a történelem tisztára moshatta volna őket. Mert a történészek ma sem iparkodnak a valóságot felkutatni, s azt a túlélőknek, az utókornak tovább adni. Hallgatnak – hátha örökre kihullanak az emlékezők rostáján a történetek. Teleki Júlia könyvei ezt nem engedik. Fel- és megidézik mindazt a szörnyűséget, az előre eltervelt genocídiumot, amelyet 1945-ben a szerbek hajtottak végre ártatlan, civil lakosokon. Csak azért, mert nacionalizmusuknál már csak a magyargyűlöletük volt nagyobb.

A Délvidéken történetekről, annak történelmi távlatba történő helyezéséről a beszélgetést **Eszergályos Ferenc**, egykori magyar-történelem szakos tanárral folytatjuk, aki Tacitussal vallja: sine ira et studio (harag és részrehajlás nélkül) kell szemlélteni és bemutatni a történelmet, s benne az eseményeket.

– *Mi volt az a bűn, amire a megtorlaskor a szerbek hivatkoztak?*

– A szerbek magyarokkal szembeni bestiális kegyetlensége nem volt előzmények nélkül való. Megértéséhez vissza kell menünk egészen a trianoni békeszerződésig, ugyanis a közép-euró-

pai áldatlan állapotoknak – melyek jelenleg is megvannak – ez a szerződés az oka.

Az osztrák-magyar monarchiáról sok rosszat el lehet mondani – de melyikről nem? –, azonban az is igaz, hogy ebben a soknemzetiségű Kárpát-medencében, amelyben élünk, s amelynek annyira vegyes volt a lakossága hetven évvel ezelőtt, a néprajzi határok mentén nemzeti elv alapján országhatárokat kijelölni nem lehetett. A pápa legutóbbi, Reménnyel megváltva című enciklikájában a mai helyzetet elemezve azt fejtegeti, hogy jelenlegi bajaink gyökerét a felvilágosodásban kell keresni. De miközben számba vesszük e kor pozitívumait, szembesülnünk kell káros hatásaival is. Ez pedig az isteni gondviselés teljes kizárása volt a történelem menetéből. Sem gondviselésre, sem isteni segítségre nincs szükség – sugallta a kor eszméje –, mert az ember minden problémát el tud rendezni a saját eszére hagyatkozva.

A francia felvilágosodás két mozgatórugója a nacionalizmus és a szabadság eszméje volt. Ebből keletkezett a szabad verseny, majd a kapitalizmus, melynek bűneiről szükségtelen beszélnünk, hiszen a bőrünkön érezzük azt. Ez a kor úgy találta, a szabadság mindenre vonatkozik. Ha az egyénre, úgy a nemzetre is. Ebből nőtt ki a nacionalizmus – később a nemzeti szocializmus. Történelmi tévedés a faszizmust és a nácizmust együtt említeni. A faszizmus az állam mindenhatóságára, a nácizmus a faj uralmára épült. Aligha vitatható, hogy a kapitalizmus volt az első világháborút kiváltó ok, hiszen a tőke világuralma már a XX. sz. elején létezett. A szarajevói merénylet kedvező pillanatnak és ürügynek bizonyult a háború kirobbantására, miközben a háttérben az ismert nagyhatalmi érdekek mozgatták a szálakat. A Balkán tehát a világ puska- poros hordója lett, adottságai folytán megfelelő helyszínné bizonyult egy háborúhoz. A különféle nagyhatalmi érdekek részletes taglalására itt nincs mód, az eredmény azonban ismert: az első világháborút az antant nyerte meg. A XX. sz.-ig is viseltek háborúkat, ezek azonban korlátozottak voltak, melyeket minden esetben megegyezés követett. Ezzel szemben az első világháború esetében totális háború, a feltétel nélküli megadás volt az antant célja – nem titkoltan a bármi áron való győzelem. A gátlástalanság ekkor szerepelt ilyen méretekben először a világtörténelemben. Egyedül az eredmény volt a fontos, az erkölcsnek ebben nem volt semmilyen szerepe. Kegyetlen volt, amely alól a civilek sem jelentettek kivételt. És még egy említésre méltó tényező jelent meg: a propaganda háború fogalma. Ez volt az első alkalom a tömegek tudatos manipulálására, itt tűnik fel a nacionalizmus gátlástalan használata, mint a megfélemlítés eszköze. Egy új típusú, barbár háború képe rajzolódik ki. Ekkor jelentkezik a szerb, román, cseh nacionalizmus felkeltése, ami teljes egészében nyugatról történt. Az első világháború ültette el azokat a mérgező magvakat, amelyeknek a későbbiekben szörnyű következményei lettek. Mindez a következő világháborúban mutatta meg valódi hatását. Azt is ki kell mondani, hogy az egyéniség torzulásához a háborúk igen jelentősen hozzájárultak. Rászabadította az emberiségre a történelem fűriáit, az ember legsötétebb lényét engedték szabadjára.

– *Nyugodtan mondjuk ki: az Isten nélküli embert szabadította rá a világra.*

– Elszakadva Istentől, marad a lélek nélküli állapot – annak is a legrosszabb fajtája. Tudjuk: az állapot akkor öl, amikor éhes. Az ember akkor is, ha arra semmi szüksége.

– *Abnormális helyzetekre nehéz logikus válaszokat keresni. Nem lelem magyarozatát annak a már-már kontrolltalan indulatnak, amivel 1945-ben a magyarokat szabályosan kiirtották.*

– A magam részéről ezt azzal tudom magyarázni, hogy a szerbek 500 évig éltek török uralom alatt, meghódításuk sokkhatásként érte őket. A törökök rájuk erőszakolták vallásukat – bár a sajátjuk gyakorlását sem akadályozták meg –, s ekkor valami a szerbekben összeomlott. Az iszlámot nem vették át maradéktalanul, saját hitüket torzulásként élték meg, s egyfajta nihilizmus alakult ki bennük. Ez az Isten nélküliség mindennapos megélése a kegyetlenkedések egyik lehetséges magyarázata.

– *Mintha ez valamiféle kísérlet lett volna arra nézvést, milyen lehet egy teljesen Isten nélkül való világ...*

– Sajnos ez valószínűleg nem tévedés. Ezekből az emberek-ből lettek a legjobb janicsárok, a legpusztítóbb gyilkosok. A török hadsereg terroristái a szerbek voltak. S ha valakitől az erkölcsöt elveszjük, maradnak a tudatalatti mély, sötét indulatok...

– *Hogyan függ ez össze a Délvidéken történetekkel?*

– A béketárgyaláson a magyarok nem voltak tárgyalófelek! A véleményüket elmondhatták, de jelentősége semmi nem volt. (Jelmezte ezt az is, hogy a személyeket illetően maga a delegáció sem volt tárgyalóképes.) Az antant arra hivatkozott, hogy a szabadságjogok érvényesülnek a régióban, mert az elnyomott népek (csehek, szlovákok, románok, szerbek, horvátok) mind önálló államhoz jutnak. És minden különösebb fontolgatás nélkül megrajzolták a határokat – az itt élők megkérdezése nélkül.

– *Ez az aránytalan és súlyos büntetés miért érte a magyarságot?*

– Nem a magyarságot akarták büntetni, mert erkölcsi elvek ekkor már nem voltak. Az érdekek motiválták a döntéseket. Egyrészt a monarchiához való tartozásunk okán a német érdekszférába sorolódtunk, másrészt a környező országokat a tőlünk elcsatolt területek segítségével gazdaggá kellett tenni. Csehszlovákia sohasem létezett, Szlovákia mindig a magyarokhoz tartozott... Bár a békekötéssel egyidőben azt is kimondták, hogy a nemzetiségek jogait biztosítani kell, ezt már akkor sem vette komolyan senki. Ettől kezdve az ország többé nem talált magára. S ahogyan az egyes embernek, úgy egy nemzetnek is van lelke. Valami a magyarságban Trianonnál nagyon megroppant. Ezt egy mély világgazdasági válság követte, majd kitört a II. világháború, ami ismét a tőkének volt kidolgozott, eltervezett elgondolása, s amit meg is valósított.

Teleki Júlia áldozati bárányként tűnteti fel a Délvidéken elpusztított magyarokat. Fájdalmas, de ki kell mondanunk: a történetekért megvan a magunk felelőssége is. Utat ott tévesztettünk, amikor az 1848-as reformokat, demokráciát – éppen a sok nemzetiségre tekintettel –, nem alulról építkező, helyi önkormányzatokon keresztül, önszervező módon építettük ki. Emiatt váltunk a nagyhatalmak játékszerévé. Az 1867-ben született kiegyezéskor még egyszer megkaptuk a lehetőséget, nem sikerült élnünk vele, mert nem tudtuk elismerni a nemzetiségek önrendelkezését.

– Úgy tűnik, az ember soha nem tanul a történelemből, mert mindez napjainkban megismétlődik – csak éppen fordított előjellel. A másik kardinális problémának azt tartom, hogy a történetek óta csak nyalogatjuk sebeinket, felnagyítjuk vélt és valós sérelmeinket, nem nézünk őszintén szembe a tényekkel és beszélünk világosan a kialakult helyzetről. A világon minden ok-okozati összefüggésben van egymással. Szembesülnünk kellene azzal is, hogy amit korábban mi adtunk másoknak, visszakapjuk sokszorosan. Ezzel azonban le kellene számolni és nem tovább generálni a helyzetet. Észre sem vesszük, hogy ismét csak játékszerei vagyunk a helyi és nagyhatalmi játszmáknak.

– A Trianonban hozott döntést, bár a magyarok nem fogadták el, a csoda mégis az, hogy mindebből talpra álltunk. Nagy szerepe volt ebben Bethlennek, aki ügyes politikával felépítette az országot, melynek ez volt az utolsó fénykora. Bethlen tudta, hogy a nyugati hatalmak a trianoni határokon nem változtatnak. Mégis, a II. világháború alatt, Hitler hatalomra kerülése után felcsillant a remény a területi revízióra – de csak az ő oldalán.

A történelemben nem létezik a „ha”. Egy ország vezetői adott pillanatban, különféle információk birtokában döntéseket hoznak. Utólag ezt lehet helyteleníteni, helyeselni – a történeteken már nem változtat. Egyetlen dolgot tehetünk mi magyarok: levonva a megfelelő tanulságait a történelem ránk vonatkozó részének, egymással megegyezésre jutva, más utat választunk. S hogy milyet? – az már egy másik beszélgetés témája.

Lehoczky Leopoldina

Szekeres Lukács Sándor

A Székely Hadosztály és a sóvidéki lázadás 1919 tavaszán

(Folytatás júniusi lapszámunkból)

Az 1916-os betörés eleven és fájó nyomai, az új hatalom erőszakossága, az újabb rekvirálások és kegyetlenkedések nyomasztó hatása a hirtelen megzavart lakókat arra készítette, hogy védjék meg szülőföldjüket.

1919. március 31-én a délelőtti órákban (Maros megye levéltára, 1919/31) a remeteiek felszedték a Parajd felől közeledő személyvonat előtt a síneket és a közeli erdőből figyelmeztető lövéseket leadva, megállították a vonatot (Balogh Genovéva visszaemlékezése). A vasúti kocsikban mintegy száz felfegyverzett székely férfi indult el Szováta irányába (Maros megyei levéltár, UO.), s déli 12 órára érkeztek Szováta. Körülvették a csendőrség épületét és rövid tűzharcban elfoglalták. A harcban egy csendőr meghalt és többen megsebesültek.

A csendőrség épületének elfoglalása után a nyárádremeteiek és a hozzájuk csatlakozó szovátaiak elfoglalták a postát és a vasúti állomást (Erdélyi mártírok, 248.0.). A szováta fiatalok feltörték a sóőrök fegyverraktárát és elvitték az ott talált fegyvereket (Feke-Józsa-Szőke-Zepczaner, 1998/119). Szováta ekkoriban mintegy 25 puskát állt rendelkezésre, melyet a sóőrök használtak addig a só őrzésére.

A szováta Lőrinczi András (szül. 1912) visszaemlékezése szerint „amikor jöttek a remeteiek megálltak a [szováta] csendőrség előtt, egyik bekíáltott: *A parancsnok jöjjön ki! Egy káplár jött ki, le is lőtték és elmentek Parajd felé. A lelőtt csendőrt másnap délután 2 órakor temették Szováta.*” A szováta plébános feljegyzése szerint: „március 31-én 12 órakor lelőtték Flóra Jánost a (25 éves) Csendőrlaktanya folyosóján.” (Halotti Anyakönyv. 1919.10. bejegyzés. ÁltMv. 88. iratszám. 184.) A szováta köztemető bejáratától jobbra eső egykori görög katolikus temetőrészben nyugszik az alig 25 éves Florea Constantin káplár. Sírkövének felirata:

„*Amintirea decedatului caporal Florea Constantin din Compania de jandarm Mures cazut victima datoriei fiind omorit de revolutionarii secui in martie 31*”. Sírkövének felirata magyarra fordítva az alábbi: „*Florea Constantin tizedes emlékére, aki a Marosi Csendőrség egységében szolgált és aki a kötelességét teljesítve áldozat lett, mivel a székely forradalmárok március 31-én meggyilkolták.*”

A szovátaiak közben elfoglalták a csendőrséget, az állomást és a postát is. A mozgalom hírére a sóváradiak is feljöttek Szováta. Farkas Dénes szakaszvezető a szováta állomáson „*egy vadászfegyverrel rálőtt Donetea román hadnagyra, ... a lövés célt tévesztett és egy pár serét a tisztiszolga lábába fúródott, nagyobb sérülést nem okozott.*” (Laár Ferenc: A sóvidéki székely felkelés. Erdélyi mártírok és hősök arany-könyve. Pécs 1941. 18.) Ennek ellenére nem sokkal később Farkas Dénes ezért a tettéért életével fizetett. A szováta középületek elfoglalása után a remetei felkelők nagy része hazaindult, hogy később az udvarhelyszékiekkel együtt indítandó támadásra a felső-nyárádmentiek seregét megszervezzék. Kovács Andor és Kovács György immár jórészt szováta-iakból álló serege három szekérrel, a fegyvereket a meglepetésszerű támadás sikere érdekében a szekérekbe rejtve, továbbindultak Parajd irányába és délután 4-5 órakor három szekérrel Parajdra érkeztek. Azzal a hírrel és felszólítással jöttek, hogy „*az udvarhelyi székelység vonuljon Marosvásárhelyre és készüljön az ellenség hátbatámadására. A parajdi férfiak hirtelen szervekedtek, percek alatt lefegyverezték a 12 főből álló csendőrséget... lovas futárok szólították fel a vidék falvait a csatlakozásra.*” (Dobos Ferenc: Elfagyott remények. Székelyföld írásban és képen. 212-213.o.) A szovátaiak megérkezésével egyidőben Parajd

katonai parancsnoka, egy román hadnagy a temetőn keresztül elmenekült. A menekülő román csendőrpáncsokat Korondon fogták el és egy társával együtt bántalmazás nélkül szekérrel visszaküldték Parajdra. Laár Ferenc parajdi református lelkész leírásából tudhatjuk meg, hogy 1919. március 31-én délután 4-5 óra között Szabó Nándor főszolgabíró, Leveleki Béla sómalom igazgató, Brósz Alfonz gyógyszerész és az új román katonai parancsnok társaságában gyógyszerész épületében tárgyaltak, amikor hirtelen fegyverropogások hallatszóttak a faluból, és „itt vannak a magyar katonák” - kiáltások szűrődtek be a szobába. A román hadnagy azonnal elmenekült a katolikus temető irányába. Közben főleg szováta és más idegen emberek fegyveresen kísérték a helyi csendőrlaktanya irányából három társzerket és a parajdiakkal együtt közösen lefegyverezték a román csendőrséget. A falu katonaviselt férfiai katonai alakulatba szerveződve rövid időn belül megszervezték az őrséget és bejárták az egész települést. A helyi csapatok parancsnokának Boócz Endre tartalékos századost tették meg, századparancsnokok Mánya Gerő főhadnagy, Zilahi Sebess Géza és Benkő Mózes hadnagyok lettek.

Kovács György, a nyárádremetei felkelők egyik vezére, Mánya Gerő kereskedő lakására sietett, és felszólította, hogy szervezzen egy századot, és azt vigye be Marosvásárhelyre (Erdélyi mártírok, 221.0.). Miután a parajdi csapat szervezése megkezdődött, a szovátaiak visszatértek falujukba.

A parajdi felkelő századot még aznap este megszervezték és a század szervezésével párhuzamosan lovas küldöncöket menesztettek a környező községekbe. Atyhába estefelé „... lovas küldönc érkezett, hogy a... katonákat le kell fegyverezni, mert közel van a magyar hadsereg. A fiatalság körében hajlandóság mutatkozott is, de komoly gondolkodású férfiak leintették őket, s így nem történt semmi.” (Atyhai Dominus Historia, 55.0.) A többi lovas küldönc sem járt több sikerrel, a falvak férfilakosai fegyverhiányra hivatkozva nem vállalták a felkelőkhöz való csatlakozást (Laár, 1941/17).

Korondon is szerveződött egy csapat felkelő a falun áthaladó román csendőrök lefegyverzésére. Vezetőjük nem egy frontharcos férfi, hanem Vinczeff Zsuzsika, egy robusztus termetű, férfi-erőjű nő volt. Vinczeff Zsuzsika felkelő csapatát, melyben nők is voltak, lesbe állította, és sikerült elfogniuk a Parajdról menekülő román hadnagyot, a parajdi csendőrség parancsnokát és annak tisztiszolgáját. A felkelők eszméletlenül verték a csendőröket, majd visszatették őket a szekerekre és a lovakat megindították Parajd felé.

A felkelők értesítették a környező települések lakóit is (pl. Etéd, Siklód, stb.), hogy csatlakozzanak a felkeléshez. A szomszédos községek értesítésére kiküldött küldöncök azzal a válasszal tértek vissza, hogy készek fegyvert fogni, de nincs fegyver. A hosszas tanácskozás eredményeként leszögezték a következőket:

1. A felkelés mindössze pár községre terjed ki.
2. A benyomuló idegenek megzavarták Parajd község lakosainak kényszerű megadással viselt nyugalma.
3. Elhamarkodott lépésükért bizonyosan büntető expedíciót vezet a község ellen a román katonaság.

A további teendőkre nézve megállapodtak abban, hogy a román csendőröket őrizetben kell tartásuk, és hogy bántódásuk ne legyen, őrséget állítanak a laktanyában és élelmezésükről gondoskodnak.

A Parajdra vezető utakra, a szervezkedő lakosságból már március 31-e estére fegyveres őrséget állítottak, hogy semmilyen idegen csapatok ne nyomulhassanak be az éj leple alatt a faluba. A

parajdi laktanyából viszont néhány román katona, akik Korondon teljesített szolgálatot, Parajdra szeretett volna menni, hogy visszatérjenek a laktanyába. Parajdot védő székely felkelő-örök, látva az idegenek megjelenését, felszólították őket, hogy a faluba ne menjenek be. A felszólításra a román csendőrök lövésekkel válaszoltak, ennek következtében három parajdi esett el: Zsombori Károly harangozó, Fülöp Ábel Sándor és Nagy G. János földművesek. Három helybéli családos ember másnap reggelre, április elsejére meghalt. Parajd felháborodott lakossága azonnal követelni kezdte a piactéren a fogságban levő összes román csendőr főbelövetését. Csak Laár Ferenc református lelkész erélyes fellépése gátolta meg a fogságban lévő román csendőrök kivégzését. A három áldozatot még aznap hamar eltemették, attól félve, hogy a bevonuló román katonaság megzavarja a temetési szertartást. A község apraja-nagyja felekezeti különbség nélkül ment el a temetésre, hogy bizonyosságot tegyen együttérzéséről. Három családapát temettek egyszerre, apró gyermekeik és feleségeik kábultan nézték, mert fel nem foghatták az őket ért súlyos csapást, várták a vigasztalást és a „miértekre” a feleletet.

„Együtt sírtunk mindnyájan, nem csak az árván maradt családokat sirattuk, hanem önmagunkat is, mert ijesztő módon állt előttünk a fenyegető büntetés réme”. (Mesélték a visszaemlékezők.)

A sóvidéki felkelés ekkor még javában zajlott, hiszen utolsó véres eseményére ezt követően Etéd és Atyha között kerül sor. Az etédi vásáron futótűzként terjedt a sóvidéki felkelés híre. A vásárra sok atyhai is elment, köztük Simó János és Simó Dénes, akik Oroszországból hazatért kiszolgált katonák voltak. Ebben a puskaporos hangulatban érkezett a községbe két román csendőrkatoná, akik mint küldöncök Parajd felé tartottak. Az egyik csendőrből Simó Dénes volt katonatársát vélte felfedezni. Ebből a találkozásból párás veszekedés támadt, mely tettlegességé fajult. Simó Dénes és Simó János lefegyverezték a román csendőrkatonákat. A halálra rémült román katonák a szekerekön Atyha irányába próbálnak menekülni. Így érték el az etédi patak hídjáig. Amint a patakon átjöttek, az atyhai Piroska János elkapta a kantárt, megállította a szekeret. A csendőrkatonák futva próbáltak szabadulni, de a tömeg az út közelében levő füzes mellett agyonverte őket.

Parajdon 1919. április 1-én az általános izgalom és felháborodás közepette a helybéli három halottat azonnal eltemették, amelyre megjelent az egész falu lakossága. Gyász és döbbenet volt együtt a lelkekben. Közben elterjedt a hír, hogy hamarosan nagy lélekszámú román katonaság fogja ellepni a Sóvidéket, s a magyar katonaság csak nem fogja felszabadítani Erdélyt. Parajdon az értelmiségiek egy része felhívta telefonon a környező városokat és rájöttek arra, hogy egy téves hírre indult el az alig pár falura kiterjedő megmozdulás. Lecsendesítették a felkelőket és igyekeztek gondoskodni a felfogott román csendőrök biztonságáról, hiszen sejtették, hogy hamarosan jön a véres megtorlás.

A felkelés leverésére és a vétkesek megbüntetésére több román katonai és csendőri alakulatot indítottak a Nyárádmente és a Sóvidék irányába. A Nyárádmentére vonattal érkező 200 katona és 30 csendőr kegyetlenül megbosszulta társaik halálát, bántalmazását. Végigbotozták Deményházát és Nyárádremetét, sebesültek tucatjait hagyva maguk után. A szebeni Kormányzótanács egy esetle-

ges bolsevista lázadás megfékezésére egy zászlóaljnyi katonát és egy üteget indított Udvarhely irányába még a sóvidéki felkelés kitörése előtt. Természetesen nem bolsevista lázadásról volt szó, csupán szülőföldjüket szerették volna megvédeni a felkelők az idegen betolakodókkal szemben. A felkelés híre a román hadsereg egységeit a Sóvidékre vezényelték. A zászlóalj megérkezésekor azonban fegyveres ellenállás már nem volt, így a katonákra főleg rendőri feladatok vártak: a vétkesek felderítése, összegyűjtése és átadása a büntető hatóságoknak. A megszállók igen egyszerű és hatásos taktikát választottak. Sorra vették a Sóvidék településeit, majd a katonaság és az ágyúk látványos felvonulása után a falu elpusztításával és lakói kivégzésével fenyegetőzve kérték a bűnösök kiadását.

Korondon, miután a katonaság ágyúival látványosan végigvont a község útjain, a parancsnok ezredes az ágyúkat a Kalonda lejtőin a falu felé fordítva tűzállásba helyezte.

Hadnagy Mihály esperes plébános miseruhába öltözve, Knopp Venceltől követve „könyörögve jött a román tisztek elé, hogy megmentse a falut” (Fekete-Józsa-Szőke-Zepeczánér, 1998/122). A román ezredes a parajdi csendőrpáncsnok és tisztiszolgája bántalmazóinak kiadását kérte és Korond lakóit az iskola udvarára tereltette össze. Vinczeffi Zsuzsika kis csapatából Györfi Ferenc és Simó András még idejében elmenekült, majd később Magyarországra szökött. Vinczeffi Zsuzsikát, Imre Pált, Fábíán Máriát, Schuller Jánosnét, Makó Jánost, Ravasz Sándort és Oláh Istvánt, miután kegyetlenül összeverték, kettősével összekötözve Parajdra szállították (Laár, 1941/20; Györfi Péter visszaemlékezése, 1917).

A következő napokban a felkelők közül sokan elmenekültek. A férfiak egy része fejszével a hóna alatt, mások puskákkal a Bucsin erdőrengetegeibe vetette magát. A három parajdi székely áldozat temetése után Kicsid Béla római katolikus, Laár Ferenc református lelkész, Kovács Mihály iskolaigazgató és Kakucs György tanító kivonulnak a falu végére, hogy ott fogadják a bevo-

nuló román katonákat és enyhítő körülményeket keressenek a készülő bosszúállásra. Este 9 óráig (1919. április 2-án) hiába vártak, a katonaság nem érkezett egyik irányból sem. A küldött-ség nyugovóra térése után azonban az éjszaka későbbi óráiban megérkeztek a román katonák és néhány sortűz leadása után mindjárt megkezdődtek a véres verésekkel nyomatékosított letartóztatások. Április 3-ra virradóra már kb. 80 férfi az otthon maradtak közül fogságban volt a csendőrlaktanya épületében. A csapatok parancsnoka egy román alezredes volt. Megkezdődött a foglyok kihallgatása, folytonos veréssel és kínzással. Id. Fülöp György parajdi bírónak parancsba adták, hogy felel a katonaság élelmezéséért. Közben Kőszvényesről, Nyárádremetéről, Szovártáról, a két Sófálváról és Korondról az összes foglyot Parajdra szállították. A korondiakkal azzal lettek részesei a fölbolydulásnak, hogy a Parajdról elmenekült román hadnagyot elfogták és megverték. A helybéli Gagy Lázár, aki a felkelés első napján lóháton Siklódra vonult a vásárba, hogy mozgósítsa ott is a környéket, szintén a fő vádlottak között volt, de április 6-án hajnalban sikerült megszöknie.

Folytatjuk

„... rendezni végre közös dolgainkat”

A trianoni békediktátum hatása a Kárpát-medencében

Trianon és következményeinek eseménytörténete napról-napra.

1918 - 1947.

(Folytatás decemberi lapszámunkból)

1914. június 19. Bronsart őrnagy, bukaresti német katonai attasé jelentéséből: „Apresin gróf állandóan jelenlévő vezérkari tisztekkel társalgott és azt mondta nekik, hogy Románia egy-két év alatt megkaphatja Erdélyt Oroszország segítségével.”

1914. június 28-án Ferenc Ferdinánd osztrák-magyar trónörökös és feleségét Sarajevóban de. 10 óra 50 perckor agyonlőtték. A merénylő Gavrilo Princip szerb diák. A látogatás provokatív célú volt, ez a nap a szerb történelemben az 1389. évi rigómezei csatában elesett szerb hősök emléknapja, ez a vereség pecsételte meg a középkori önálló Szerbia sorsát. A merénylet robbantotta ki az első világháborút. Az 1914. július 28-i esemény a világháború kezdetét jelentette. Egymást követték a hadüzenetek a Központi Hatalmak (Németország, Ausztria-Magyarország, Törökország, Bulgária) és a Szövetséges, vagy Antant hatalmak (Franciaország, Nagy-Britannia, Oroszország) között. Az európai háború lassan világméreteket öltött. A legfrissebb adatok alapján a Szövetséges Hatalmak 42 010 000 embert mozgósítottak, közülük 5 005 000 meghalt, 12 880 000 megsebesült, a civil halottak száma 3 301 000 fő. A központi hatalmak 23 400 000 főt mozgósítottak, ezek közül elesett 3 380 000, megsebesült 9 050 000, a civil áldozatok száma 2 975 000. (A felbomló Monarchiából, Olaszországból és az Egyesült Államokból az elhunyt civilekre nincs adat). A Monarchiának a háborúba lépés pillanatában három és fél millió katonája volt fegyverben. A haderő főparancsnoka névleg Frigyes főherceg volt, de a tényleges vezetés a vezérkari főnök, Conrad von Hötzendorf kezében volt. A háborúban részt vevő hatalmak hadseregéhez képest a Monarchia hadereje közepesen kiépített volt. A gyalogság fegyverellátása hagyott kívánnivalókat maga után, például egy zászlóalj csupán két gépfegyverrel rendelkezett, márpedig ez az új fegyver elengedhetetlen védelmet jelentett a nagy gyalogsági rohamok esetén. A gyors csapatmozgást a szállítóeszközök hiányos megléte és az északkelet felé vezető vasútvonalak szűk áteresztő képessége gátolta. A Monarchia megkülönböztetett császári és királyi közös (K. und k.), és magyar királyi honvéd-és huszárezredeket. A közös (K. und K.) haderőben jelentős volt a csehek, szlovákok, rutének, románok, horvátok, szlovének, szerbek aránya, akik még a legegyszerűbb vezényszavakat sem értették meg sokszor, több mint egynegyedik írástudatlan volt, és lelkükben a Monarchia felbomlását kívánták, nemzettársaik ellen nem szívesen harcoltak.

A keleti front déli oldalára vezényelték a Monarchia hadseregeit. A Galícia-Volhinia térségében felvonultatott 2. hadsereg jelentős része még Szerbiában volt.

A trónörökös és felesége sarajevói meggyilkolása után Bécsben magasra csapott a háborús indulat. Tisza István magyar miniszterelnök határozott nemet mondott a háborúra, mert tisztában volt a magyar-román határ sebezhetőségével és Románia erdélyi aspirációival. Miután azonban a németek hajlandónak mutatkoztak Románia sakkban tartására, Tisza is megváltoztatta álláspontját. Az ellenzék nevében gróf Apponyi Albert így beszélt: „*Ennek a leszámolásnak megkezdésére mi is csak egy szóval felelhetünk, azzal a szóval, amely az egész közönségnek ajkain van, és ez a szó*

az: Hát végre!” Az előzményeket látva az első világháború Ausztria-Magyarország számára tényleg élet-halál harcot jelentett. A háború – csakúgy, mint a többi országban – nagy terheket rótt a lakosságra, bevezették a liszt- és a kenyérgjegyet, a hadkötelességet kiterjesztették a 18–50. év közötti korosztályokra.

1914 augusztusában összecsaptak Dunajec térségében az oroszokkal, és ezzel megkezdődtek a két és fél évig tartó galíciai harcok, melynek kezdetén a Monarchia több mint egymillió katonát, és 2068 löveget vetett be. Az oroszok ellentámadása súlyos csapást mért e haderőre, és szeptember végén bekerítették a 120 000 fő védett Przemysl erődöt. Csapataink a Kárpátokig hátráltak, és ott akadályozták meg az orosz erők Magyarországra való betörését, és esetleges további hadmozdulataikat Budapest és Bécs, valamint Berlin ellen. A helyzet megmentésére a német hadvezetés hat hadtestet vezényelt a keleti frontra. A Monarchia három hónap alatt halottakban sebesültekben, foglyokban és eltűntekben (a zömük átállt) egymillió embert veszített. (Ne felejtjük, a hadsereg jelentős része nemzetiségiekből, családfenntartókból állt...)

1914. augusztus 2. Elrendelték Magyarországon az általános mozgósítást.

1914. augusztus 4. Románia bejelentette semlegességét.

1914. szeptember közepén Nyikolaj Nyikolajevics nagyherceg, az orosz csapatok főparancsnoka „kiáltványt intézett Ausztria-Magyarország népeihez, amelyben arra buzdítja őket, hogy rázzák le a Habsburgok igáját, és valósítsák meg végre nemzeti törekvéseiket.”

1914. október 24-25. Masaryk Rotterdamban találkozott Seton-Watsonnal. „A dolgok menete az lenne, hogy először helyre kell állítani a történelmi Csehországot, Morvaországot és Sziléziát, majd ehhez hozzákapcsolni Magyarország szlovák területeit.”

1914. november 7. Teljes amnesztiát hirdettek a nemzetiségek politikai elítélteinek.

1915-ben az osztrák-magyar csapatok újabb kísérletet tettek az „orosz gözhenger” feltartóztatására, és Przemysl felmentésére. A téli idő, a -30 fokos hideg, a nagy hó, a Kárpátok 2000 méteres csúcsai igen megnehezítették az utánpótlás biztosítását, és a Duklai, -Lupkowi, -Uzsoki, -Vereckei, -és a Wiskowi-szorosok, illetve hágók védelmét. A cseh, a rutén ezredek nem akartak szláv testvéreik ellen harcolni, például a prágai 28. ezred teljes egészében átállt. A front délkeleti részén a románok hasonlóképpen viselkedtek.

A galíciai front összeomlani látszott, március 22-én a kiéheztetett Przemysl védői megadták magukat az orosz túlerőnek, de már készülődőfélben volt Mackensen tábornok félelmetes támadása. Május első napjának estéjén 700 000 lövedék csapódott Gorlicére és Opatowára. Másnap áttörték az orosz frontot, visszafoglalták Tarnowot, Przemyslt, Lemberget. Az oroszok visszavonulásuk során egyetlen hónap alatt 412 000 katonát és félmillió fegyvert veszítettek Júniusra felszabadult Galícia és Bukovina északi része, délkeleti részén (4, 5 millió lakossal) létrejött az osztrák-magyar kormányzóság. (Az elfoglalt terület többi része német megszállás alá került.)

„Csak aki átélte a kárpáti csata utáni mély depressziót, az tudja igazán megérteni, mit jelent Gorlice: a fellélegzést a legsúlyo-

sabb gondok szorongatásából, a bizalom visszatérését és a győzelem kilátásának felragyogását” – írta Cramon tábornok, a német vezérkar tagja.

1915. januárjában Apponyi Albert merész lépésre szánta el magát, és Szapáry Pál útján felvetette a pápának és a római angol követnek: Magyarország elszakadna Ausztriától, és különbékét kötne, ha ennek fejében megtarthatja Erdélyt. Grey angol külügyminiszter erre így válaszolt: „attól tartok, a jelen javaslat Magyarországgal kapcsolatban megvalósíthatatlan.” (Mint láthatjuk, Erdély sorsa már 1915-ben megpecsételődött...)

1915. január 24. A Világ című lapban Ady így válaszolt (volt) barátja, Octavian Goga román költő magyarellenes uszítására: „Goga Octavian nevű barátommal aligha szoríthatok már és még kezdet, holott ez nekem fáj, (...) higgye el nekem domnul Goga, hogy lelkiismeretet nem cserélnék vele”.

1915 májusában a horvát Ante Trumbic vezetésével megalakult Londonban a Jugoszláv Bizottság, a délszláv népek föderációja céljából.

1915. június. Bukarestben a román, szerb és bolgár szociáldemokraták II. balkáni konferenciája. Elítélték a háborút, és a balkáni népek föderatív köztársasága mellett szálltak síkra.

1915. augusztus 15. A Nyugatban a következő mondatot írta le Ady Endre: „Erdélyt akarjuk, tartjuk és meg is fogjuk őrizni”.

1915. november 14. Cseh Külföldi Bizottság alakult Párizsban, azzal a céllal, hogy megteremtse az önálló csehszlovák államot.

1916-ban Párizsban jelent meg francia nyelven Benes: „Pusztítások el Ausztria-Magyarországot” (Détruisez l’Autriche-Hongrie) című könyve: Magyarország „csak és kizárólag a magyarok által lakott területeket tarthatja meg.”

1916 februárjában Tomas Masaryk és Eduárd Benes Párizsban létrehozta a Csehszlovák Nemzeti Tanácsot. A román törekvések nemzetközi élharcosa Octavian Goga volt. (Őt nevezte később Ady Endre: „köttyáros román Kisfaludy Károlynak.”)

1916 nyarán Bruszilov tábornok 630 000 fős hadseregével indított ellentámadást, Lucknál áttörve a frontot. Egy 400 km-es frontszakaszon mintegy 100 km-t nyomultak előre az oroszok. Románia is kedvezőnek látta a helyzetet, hogy szint valljon, és augusztus 27-én betörjön Erdélybe. Oroszország az offenzívát szeptember 20-án leállította. Mindkét oldal veszteségei elképesztettek voltak: a Monarchia több mint 600 000 főt, az oroszok 800 000 katonát veszítettek.

Ezek a harcok voltak mindkét részről az utolsó nagy katonai erőfeszítések.

„Egyszerre érzem, hogy megremeg alattam a föld, az édes anyaföld szíve. Hallani vélem, hogy tehetetlenül nyöszörög, majd felsikolt rémesen, mint az az ember, akit szíven szúrtak. És követi ezt a felsikolást borzalmas hördülés, melynek a gyalgó ember szókinsébe nincs neve (...) Láthatatlan hullámokon végtelen fájdalmas, szívet hasogató, elmeháborító hangok, megrendítő melódiák zúgtak, hömpölyögtek a levegő égben. Lángostorok verdesték testemet, s minden ostorcsapásnak egy szava, egy értelme volt: Ez a föld már nem a tied!” (Benedek Elek)

1916. augusztus. A VI. hadtestparancsnokságot kivonták a frontról, és a 39. Honvéd hadosztállyal együtt Erdélybe szállították, a román betörés megakadályozására. A hadtestparancsnokság, melynek központja Csíkszereda volt, augusztus végén, a honvéd hadosztály szeptember közepén érkezett Erdélybe.

1916. augusztus 17. A Román Királyság és Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország és Oroszország titkos szerződést kötött Románia hadba lépéséről. A szerződés 4.§ értelmében: „Az előbbi cikkben (3. §) említett területek határai a következőkben állapíttatnak meg: a határ leereszkedik a Tisza folyásának mélyvonalán, egészen a Tiszának a Szamossal való találkozásától folyásirányba számítva, Vásárosnamény községet Romániának

adva Aztán folytatódik délnyugati irányban, egészen egy Debrecen várostól hat kilométerre, keletre fekvő pontig. Ettől a ponttól eléri a Köröst, három kilométerrel a folyó két ágának (Fehér- és Sebes-Körös) torkolatától lefelé. Algyő községnek magasságában eléri a Tiszát Szegedtől északra, Orosháza és Békéssámszon községekől nyugatra haladva, s ettől három kilométernyire kis kanyarodást tesz. Algyőtől kezdve a vonal lefelé halad a Tisza folyásának mélyvonalán, egészen ennek a Dunába való torkolásáig, s végül követi a Duna folyásának mélyvonalát Románia jelenlegi határáig. 5. Románia kötelezi magát, hogy nem köt különbékét.” Ez a határ tehát még a későbbi trianoni határnál is 30-40 kilométerrel nyugatabbra húzódott, beleesett egész Szatmár, Bihar, Csanád megye, Békés megye jó része, Hajdú megye Debrecenről keletre eső része, és a Bánát a Tisza vonaláig

1916. augusztus 25. Elkészült a Belügyminisztériumban egy esetleges kiürítés menetrendje. Eszerint Csík megyéből a menekülőket Maros-Torda vármegyébe, és Marosvásárhelyre, Háromszékből pedig Udvarhely megyébe menekítik. A Brassó megyeiek kijelölt körzete Nagy- és Kis-Küküllő vármegyébe.

1916. augusztus 27. Románia hadat üzent Magyarországnak este 11 órakor. Csapataik betörték Erdélybe. Este hat órakor a brassói határrendőrség jelentette Betegh Miklós, Erdély-részi kormánybiztosnak, hogy a határszéli Predeal vasútállomás román oldalán nagy a mozgolódás, a román vasutasok csomagolnak, szekerekkel szállítják el a családtagjaikat. A kormánybiztos információért felhívta Sándor János belügyminisztert, aki azonban nem tudott semmiféle határ menti mozgósításról. Három órával később, a román hadüzenet átadása után tizenöt perccel már arról érkezett jelentés, hogy lövik a predeali állomást. Kilenc és tíz óra között megérkezett a Belügyminisztérium telefonértesítése is arról, hogy a román nagykövet átadta a hadüzenetet. Az ellenséges csapatok a határ teljes hosszában támadtak. A román haditerv neve: „Ipoteza Z” A 440 000 főnyi három hadsereg igen lassan haladt előre, noha a magyar véderő összesen 70 000 főt tett ki.

„Erdély: ez nem szó neki. Dús valóság,
Öröm és napfény, kenyerek és rózsák,
Az első bánat és az első ének,
Adjatok neki menedéket!”

(Juhász Gyula)

József Attila: Juhász Gyulához

Bátyám, ki bortól mámoros éneket
Zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát,
Csitítsd el Anna-kérő szíved
S önts az erőt a reménytelenbe.

Hangod legyen az őszi vihar sötét
Zúgása, melyben tompa a jajgatás,
De a harangszó messze hangzik
S tornya fehérlik az éjszakában,

Ha sújt a villám s retten a gyöngye szív,
És ösztökd a tétova honfiút:
Üzend, hogy nincsen Isten, Ember,
Csak magyarok letiport hazája.

És hogyha kell, ó, csak könyörögj nekik,
Hogy dolgozó nép karja erős marad
És vagdald föl meleg nagy szíved
S oszd ki közöttük az éheseknek.

Csak így lehet célt érni magyarral el,
Szidd, kérj, dörögj és hozd a reményt nekünk,
Mert hogyha nem remél a költő,
Más ki remélne az új hazában.

Gerendás Lajos
Folytatjuk

B. Osvát Ágnes rovata

Eleven hagyomány

S Z É P E R N Ő

(Huszt, 1884. június 30.–1953. október 2., Budapest)

Észrevesz az isten engem,
Megszólalok szépen, csendben:
"Kérem én még nem játszottam,
Nem játszottam,
Nem játszottam,
Játszani akarok mostan."

„*Én zsidó vagyok? Hogyhogy zsidó vagyok? Mi az? Sárga vagyok én, vagy zöld vagy kék vagy milyen? Éppen olyan testszín vagyok, mint a magyarok. Kinek az ideája volt, hogy én itt zsidó legyek? Nekem bizony isten eszem ágába se volt, hogy zsidó leszek majd, ha megszülettem. Itt várt a világon ez a buta meglepetés, mikor itt kiszálltam. Nekem itt zsidónak kell lenni. Miért? Én magamban, mikor nem gondolkodok erre, abszolúte nem vagyok zsidó, egy fiú vagyok, a szerelem a hazám, és az istenem a halál! És valaki rám néz, és az tudja, hogy én zsidó vagyok. Mintha ránéznék valakire, akiről tudják, hogy az lopott egyszer! És nekem a szememmel ki kell tartanom ezt a vádat vagy ráfogást vagy elnézést vagy mi az, hogy az embert zsidónak veszik. És nekem úgy kell nézmem, hogy igenis, rendben van, jól van, zsidó vagyok. Pedig énbennem ez egyáltalában nincs elintézve. Én az egész dologgal nem vagyok tisztában. Nem vagyok ebbe beleegyezve, se belenyugodva, csak ráhagyom, hogy zsidó vagyok, mit csináljak? Engem kérdeznek, mikor rám néznek. Mit felelek? Én egyszerűen elnevetném magam: de kérlek, hisz ez egy örült ostobaság, csak nem fogunk ebben az érdekes életben ilyesmivel is foglalkozni? Sokszor úgy voltam vele, mintha az egész csak egy rossz vicc lenne, amit énellenem találtak ki, hogy ilyen butaság miatt is szenvedjek. Egész életemben zsidó legyek! Tessék talán felosztani ezt, mint a katonaságot vagy mint egy közmunkát, mindenki szolgáljon, mondjuk, egy évet, mint zsidó, ha már okvetlenül kell valaki zsidó is legyen, azonkívül, hogy ember."*

"Annyit észlelhettem magamon, mint úgynevezett költő, hogy a versírás olyanformán kerekedik az emberben, mint ahogy eső előtt elfutja a homály az eget, a levegőben valami elfogódottság érzik, valami nyomasztó, mondjuk ez a hangulat, az ihlet. A forma, a dallam isten tudja hogy támad magától; ez diktál azután. Ha már leültem és a papír fölé esik a homlokom, akkor a vers technikájával küszködök. Némelyik kurta vershez is négy-szer-ötször kell visszaülni. Nem panaszkodom, édes ez a kínlás. Azt se hallgassuk el, hogy ez a muzsika, ami lüktet majd a versben, az írás közben mindig ringat, úgy, mint a tangózókat a halk gramofon. Ez is jóféle dolog." - írja a vers keletkezéséről a *Titkok Ismerője*

Szép Ernő előbb népszerű költő volt, azután divatos színpadi szerző lett, regényei irodalmi szenzációknak számítottak, azután egy időre szinte teljesen megelégedtünk róla ahhoz, hogy mostanában újra felfedezzük mint a modern, abszurd irodalom hazai előfutárát.

Édesapja, Szép Sámuel tanító volt a hajduszoboszlói izraelita iskolában, édesanyja varrónő. Gyermekkorában, szüleivel Debre-

Szép Ernő

cenbe költöztek, iskolai tanulmányai során tette meg első irodalmi lépéseit. 1902-ben jelent meg első verseskötete. Iskolai tanulmányai befejeztével Budapestre költözött és újságíróként helyezkedett el. 1908-tól a *Nyugat* elismert munkatársa volt, 1910-től *Az Est*nek megindulásától kezdve úgyszintén, ahol naponta jelentek meg glosszái. Szellemesen irodalmi igénytel szövegeket a legkülönbözőbb jelenségekről, eseményekről. Mestere volt a tárcanovellának is, bár szerényen írka-firkának nevezte ezt a műfajt. Ady Endre egyik legjobb barátja volt, de ugyanúgy tartozott Molnár Ferenc legszűkebb baráti köréhez is. Babits kezdettől fogva nagy költőnek tartotta, Hatvany Lajos pedig egyenesen a hazai városi irodalom egyik főalakjának. Versei ugyanúgy kaptak helyet a legkomolyabb antológiákban, mint a kabarék színpadán.

Ő maga rendkívül szerény, kis termetű, sovány ember volt, aki félszeg mosollyal mondotta el ironikus véleményét az emberekről és az eseményekről. Aki ismerte, szerette, mindenki nagyra becsülte, de azért senki sem vette egész komolyan. Ő maga sem vette egészen komolyan sem magát, sem a világot. Fura gesztusait anekdotaként mesélgették. Például, amikor katonaidejét leszolgálgatva, az osztrák-magyar közös hadsereg tisztjévé avatták, akkor szokásos volt, hogy az új tisztek valamiféle – lehetőleg német –

jelmondatot véssenek kardjuk pengéjébe. Szép Ernő hadnagy úr pedig a liberalizmus közismert, de nagyon nem harcias jelszavát vésette a kardra: „Leben und leben lassen!” (Élni és másokat is élni hagyni). Egész költészete az emberszeretet jegyében, kissé érzelmesnek, kissé furcsának, egyszerre könnyesnek és mosolygósnak alakult. A **Nyugat** körében senkinek nem volt oly sok köze Petőfi népi hangvételű egyszerűségéhez, de ugyanakkor a kabarék városias csúfondároságához és a csak később keletkező újabb modernség képtelenségeihez. A Fővárosi Cabaret Bonbonniere rendszeres sanzonszerzője, sajnálatos módon maga adja elő. Kigúnyolta a kor politikai kulturális és művészeti életét és szellemesen vágott a bécsi udvar felé is. 1911-ben a Nyugat Könyvtár adta ki **Kucséber kosár** című, *glosszákat és verseket tartalmazó* kötetét, 1912 első érett verseskötetét (**Énekeskönyv**) szintén a **Nyugat** jelentette meg, ezzel a **Nyugat** költői is maguk közé fogadják. A városi ember vidéki emlékei, a nyomorúságos gyermekkor meghitt képei, a vágyódás szelíd emberi kapcsolatok után kaptak költői hangot ebben a kötetben, egy olyan dallamos nyelven, amelyben szervesen ötvöződik a népi nyelv a városi nyelvvel, Petőfi formakincse a **Nyugat** nyugateurópaiságával. Legismertebb műve, a **Lila ákác** (1919) abba a magyar regénysorba tartozik, amely a régi Budapest szellemiségét akarta maradandóvá tenni, bár a regény megjelenését a haladó irodalom hiába ünnepelte, a konzervatív annyira bántotta, hogy Szép Ernő hosszabb időre Bécsbe megy, elkerülendő a dühös jobboldali támadásokat. A **Lila ákác** mintaszerű példája a szecessziónak, ha a csalódásba és csömörbe fült első, és már születésekor megszakadó második szerelem naiv-ártatlan története érzelmességre hangolja az embert, a sajátos, korabeli argóval kevert, bájosan pongyola és szándékosan magyartalan nyelvezet a derű kiapadhatatlan forrása. Őszinte világhangulatot ad, melynek lényege az életnek éppen a legkisebb dolgokban való végtelen szeretete, a mindig kielégítetlen vágy, melyről a regény utolsó mondatai így adnak számot: „Barátom, volt ifjúság és volt szerelem. Nem vettem észre.” Krúdy Gyula a **Nyugat** 1923. 22.-es számában így ír a regényről: „Ó, menj már tovább, te bolond emlékezet a hölgyek búvköréből, akik hajdanában vacsorára hívták meg a pesti fiatalembereket, lábukkal szimfóniákat játszottak az asztal alatt és délután úgy surrantak be a legénylakásra, mint azt Zerkovitz előírta. Hadd pihenni, emlékezet, a Kerepesi sírkertben a kedves férfiakat, akiknek rengett a hasuk, mint az amerikai bohócoké az orfeumban, megnyílt a könnyzacskójuk a legbutább viccre, széles ajkukon a jóbarátság kövér amorettjei hemperegtek, míg féltett erszényük is nyílásra hajlott a rejtkehelyen, ha Csacsinszkyék szomorúságot, gondot, életúnságot színleltek. És ők, a többiek, az álommá vált régi Pestből, vajon csak olyanok volnának, mint sírköbe illesztett fotográfiaid....?”

Szép Ernő, a falusi néptanító fia az Alföldön nőtt fel, és a Tiszántúl hangulatait vitte fel Budapestre, amikor 19 éves korában újságíró lett. Ettől kezdve élete a szerkesztőségekben, az éjszakai kávéházakban, az irodalmi körökben telik. Változatos szerelmek között éli a bohém fiatalember, majd a megrögzött agglegény éle-

tét. Amikor már népszerű lesz és elegendő pénzt keres, akkor fel-fellobban benne a világlátás vágya is, s amíg a pénze tart, összevissza utazgat Európa nagyvárosaiban. Utána hangulatos, színes cikkekben számol be a tájak élményeiről. Ezek az apró újságcikkek közelebb állnak a költészethez mint a publicisztikához, nemegyszer inkább szabadverseknek mondhatók.

Költészete az évek folyamán egyre gazdagabb lesz, de jellege nem változik. A gyermekkori vágyak és remények találkoznak

benne a nagyvárosi élet céltalanságával. A költő éli a bohéméletet, és kívágyakozik belőle valami tartalmasabb után. Humor és érzelmesség, halk bírálat és öngúny ötvöződik össze ezekben a gyakran dalszerű versekben. A részvét minden emberi bánat iránt és a szeretetvágy az alaphangja egész költészetének. Tulajdonképpen nem széles skálájú lírikus, de gazdag érzelmvilággal tudja új meg új módon kifejezni a szeretetet, megértést, mindent megbocsátást. És mindenekelőtt költő: költő akkor is, amikor prózát ír, és akkor is, amikor drámákat fogalmaz. Megértő és megbocsátó lírája áthatja nemegyszer kritikai szándékú írásait is. Jól látja, mit kell bírálni, de a bűnösökre sem tud haragudni.

Elbeszéléseinek és hírlapi tárcáinak legnagyobb része személyes emlékezés. A falusi és vidéki városi gyermekkor, a diákevek csínyjei és nagy felismerései, majd a budapesti kávéházak és szerkesztőségek életének furcsaságai, a külföldi utak benyomásai impresszionista-lírai színezetet adnak ezeknek a prózai, gyakran igen ritmikus prózai írásoknak. Az első világháború alatt írt karcolatai a szenvedőkkel együttérzés költeményei, ezekben

végre erőteljesebben is szólal meg a háború elleni felháborodás, de szelidsége és pajkosan mosolygó humora itt is minduntalan felcsillan. Sőt, még idős korában, a második világháború után, a fasiszmusról írt emlékező karcolataiban (**Emberszag**) is a rá annyira jellemző kedves humor enyhíti a felidézett képek komorságát. Háborús versei az egyébként nagyon silány háborús verstermés legkiemelkedőbb kivételei közül valók – írja róla Tóth Árpád. Különösen kettőt kell méltatnunk, az **Imádság** és a **Világtalan katonák**-nak szólót. „Ki ülsz az égben a vihar felett” – így kezdődik az első, mely istent aposztrofálja, s a magyarok védelmére szólítja.

A **Szeretném átölelni** a világot című kötete, aprócska történetek, kis vallomások gyűjteménye, amelyet a költő többet is közrebocsátott már. Írói ereje töretlen. Játékos finomkodás, humorral permetergett könnyű bűja, édesded és tréfás rajongása, kedvesen tettetett vidékiessége és csibészes, kacér nagyvárosiassága ma is tökéletes vegyületben búsítanak, andalítanak és mulattatnak. Ez a kötet is egészében lírai jellegű, s azt a szépműői attitűdöt adja, amelyet élete során végig. Úgy látszik, egy költőnek élete végéig sem kell megváltoznia ahhoz, hogy unalmassá ne váljék. Megmaradhat állandó, szerencsésen választott szerepében, elég ha a Kor kulisszái változnak körülötte. Így kap a költő monotóniája is új és új értelmet. Prózája a békevilágban ártatlan, édes játéknak tetszett, a világháború háttere előtt eleven fájdalom érzett benne, és ma, amikor gyöngédségében, halkságában és mosolygós bájában komikusan korszerűtlenné kellene válnia, ma, a brutális erőszak

A kötet címlapja

vad kulisszái között, valami szép és ritka heroizmust kezdünk bámulni benne. Ez a konok költő íme egyszerűen letagadja életünk barbár csődjét, és átlibbenve a nagy szakadék fölé, ott folytatja, ahol elhagyta... Egyébként: művészetének sűrűn fenyegető árnyéka, a jelentéktelenség veszedelme, ebben a könyvben is rá-rásötötedik, de elborítani sohasem tudja.

Szép Ernő irodalmi munkásságának azonban a versnél és prózájánál nem csekélyebb jelentőségű területe a színpad. Voltak évek, amikor legdivatosabb drámaíróink között tartották nyilván. Hamar lett otthonos a kabarék színpadán. Furcsa témájú és váratlan fordulatú egyfelvonásosait akkoriban csak mint mulatságos ötleteket vették tudomásul. Ma-napság ezekben látjuk az abszurd irodalom hazai kezdeteit. A polgári élet egyre fokozódóbb képtelenségei formálódtak itt groteszk játékokká. Talán maga a költő sem érezte, hogy ezekben a jelenetekben foglal el legkritikusabb magatartást kora fokozódó embertelenségével szemben. Legtöbbször, ha drámát írt, közel maradt a meséhez, mint legnagyobb sikerű játékában, az Ezeregyéjszaka világát idéző *Azrában*, a halálos szerelem színpadi költeményében. De akkor is mesét mond, amikor az *Aranyóraban* a budapesti szegény emberek életéről és becsületességéről ír példázatot. Egyébként számos drámai műve közt megírta a *Lila ákác* színpadi változatát is. Ebből a dramatizált regényből kétszer is készítették filmet, egyszer a harmincas években, egyszer a hetvenes években. A színpadi változatot mostanában is újra meg újra felelevenítik.

Sajnos, életében nem volt túl szerencsés, hiába tartozott Ady, Molnár Ferenc és a Nyugat szűk baráti köréhez. Népsze-

rű költő, sikeres színpadi szerző, olvasott és vásárolt regényíró, foglalkoztatott tárcaíró, a kiadók évente kiadják könyveit, de élete negyedik negyedében megkérdőjeleződik minden, amit addig csinált. A zsidótörvények és a második világháború alapjaiban változtatták meg életvitelét. 1944-ben, 33 év után először el kell hagynia margitszigeti otthonát, augusztusban „csillagos házba” internálták, de a svéd követség mentelmi út-

levelével rövid időre szabadult. 1944. október 20-án a nyilasok munkaszolgálatra hurcolták, majd november elején elbocsátották. Viszontagságait *Emberszag* (1945) című kötetében írta meg. 1948 után nagy szegénységben élt, élete utolsó nyolc-tíz évében egyetlen öröme lehetett a szoboszlói nyarakon kívül, hogy Sztálin se öröklétű.

Amikor hatvankilenc éves korában, már régóta betegen meghalt, az irodalmi élet alig vette tudomásul elmenetelét. Élete végén csaknem elfeledett volt, és csak az irodalom értői tudták, hogy jó költőként élt és halt meg. Körülbelül egy évtizeddel a halála után, amikor a nagyvilágban már divatos volt az abszurditás, amely nem egy játékában hangot kapott, hirtelen újra észrevették, milyen nagy értéke Szép Ernő a magyar irodalomnak. És amikor észrevették benne a korai abszurdot, azt is észre kellett venniük, hogy akkor is jó költő, amikor nem abszurd, amikor a szelíd emberség nevében egybefogja azt, ami népi és ami városi, amikor meglátja és megbocsátja az emberi gyarlóságokat.

Holttestét a Kozma utcai izraelita temetőben helyezték örök nyugalomra; sírkövén a „*de gyönyörű, de boldog ünnepre voltam híva*” felirat áll.

(Összeállította: BOÁ)

B.Osvát Ágnes

FÜSTJELEK

Hideg-kék füstjelek lengik be
holt álmok alkonyát.
S mi a világ szélén is megtaláljuk
álmaink fehér templomát.
Itt lakozik a béke
és a nagy, szent nyugalom.
Míg nekünk lángolnak a pipacsok
szelíden bűvő patakpartokon.
S dús kertekben érnek az élet piros ízei...
Ki szed le nekünk, érett málnaszemeket?
S ki oszon el közben, megírni
azt a rövidke levelet?
Mindig felbukkan egy út valahol.
És mindenütt akad egy vízpart,
hol a csend kék üveg-búrája ránk borul.
Miközben valahol érett-csábítón
piroslik az alma a fán,
szükségünk van az áhítat percére,
magányunk börtönébe zárva...tán.
„Ki viszi át a túlsó partra a szerelmet”
mikor egekig ér már a magány?
Ó, a végtelen előttünk mindig kitárva,
s a természet aranylós sátorába’
körül fon az elmúlás vörös varázsa.
És megtalált Golgotánk alkonyfelhői alatt,
bokánkon nyúszít az ólomsúlyú lánc:
volt egy tánc... volt egy tánc... volt egy tánc...

2009.

Ines Nobile

MI TÖRTÉNT HELENA MORGENSTERNNEL

(részlet az azonos című kisregényből)

„A romantika kék virága elhullt
És mi sem vagyunk már régiek.
Érintetlenül Transzilvániából,
Szűzen nem marad más, csak a
hegyek.”

Még most is a fülemben van annak a ajtónak a nyikorgása. Mert nyikorgott az az ajtó tizenöt év múltán is éppúgy, mint amikor először benyitottam rajta. És soha senkinek nem jutott eszébe megkenni valamivel a sarkát. Minek is? Viszont azóta tudom, hogy az ajtók is súlyos üzeneteket tudnak hordozni. Kitárom hát azt a nyikorgó sarkú ajtót és kiengedem a háromfejű sárkányt a barlangjából, azt a sárkányt, ami azt hiszi, az is a művészetekhez tartozik: a legárnyaltabban gonosznak lenni. Ilyesmivel még nem találkoztam, ez tényleg, ha művészet semmi esetre sem, de valamiféle tudomány kell legyen: Az ördög lexikonja.

Fellapozom hát, nem túl nagy kedvvel, Az ördög lexikonját.

„Soha, soha, óh, meg ne tudd, hogy
Bukni kell annak, ami jó,
Hogy csak a szenny, mocskok, sötétség
Győzelme biztos és való.”

Anno 19... utolsó negyedében, már éppen türelmem roncsain vonszoltam magam, egy kilátástalanul unalmas, egyhangú életlehetőség foglyaként, amikor a helyi újság hirdetés-rovatában szíven ütött a lehetőség: ha összeszedem magam, talán bekerülhetek az akkor létező egyetlen magyar folyóirat szerkesztőségébe. Szíven ütött, mondom, egyrészt, mert olyan távolinak, elérhetetlennek tűnt, másrészt meg felkeltette bennem a reményt, még ha félelemmel vegyesen is.

És elmentem a meghirdetett versenyvizsgára. Voltunk vagy tizenheten a vizsgán, végigcsináltam az előírt tesztet, aztán elköszöntem és eljöttem. Úgy éreztem, szóba sem jöhetek, úgyhogy az elkövetkező napokon igyekeztem nem gondolni erre a vélt kudarcra.

Aztán úgy egy hét múlva, megszólalt a telefon, és Úristen! kedves, nyájas férfihang közölte velem, hogy az én tesztet magasan fölötte áll mindenkiénél, s hogy a főszerkesztő találkozni akar velem.

Hát, így kezdődött.

Hogy valójában mi kezdődött, azt mai napig sem tudnám meghatározni. De, hogy az igazi énem akkor jelentkezett először, ott körvonalazódott ki, abban a szerkesztőségben, azt bizonyosan tudom. Csak azt nem tudom mai napig sem, hogy ez jó volt-e nekem, vagy rossz? Ugyanis az ember életében megeshet, hogy a zabhegyezés hasznosabb állapot, mint némely foglalkozás üzése. Mert zabot hegyezni, az egy állapot, épp úgy, mint írónak vagy költőnek lenni. Ha megmaradtam volna abban a viszonylagos tudatlanságot feltételező álmvilágban, amit addig felépítettem magamnak, - úgymond, egyfajta védelmet remélve tőle, - talán sohasem merültem volna az önmarcangoló reménytelenség olyan pokoli bugyraiba, amiről addig nem akartam tudni. A tudás megszerzése fájdalmas kiábrándulással jár, azt hiszem, ha most kellene kezdenem az egészet, talán lemondanék erről a sok kínal megszerzett tudásról.

Nem, mintha addig a Paradicsomban éltem volna. Szó sincs róla. De mostanra már értem, hogy miért üzetett ki az ember a Paradicsomból, s miért vette rá Lucifer, hogy megszegje az Isten parancsát. Mert az ember tudással járó szenvedései őszinte örömet szereznek az ördögnek, ezért van hát a mondás, hogy „boldogok a lelki szegények.”

Az biztos, hogy én ott, abban a sokak által áhított, külső szemlélőnek egyfajta szentségként látott munkahelyen a gonosz cinizmus és álszent képmutatásnak olyan magasiskoláját jártam ki, hogy belezavarodtam. Mindenesetre így volt ez a kommunizmusban, dehát akkor legfennebb csak mérgeződni tudtam néha, a lelkem mélyén azonban sohasem vettem túlságosan komolyan semmit, mert régesrég tudomásul vettem, hogy az a rendszer az alja nép, az emberiség salakjának kedvezett csak. És hát az egésznek egyszer úgyis vége kell szakadjon, mert énnekem az a társadalmi rend egyféle komédiának tűnt, utolsó éveiben már szinte bohózatnak, ahogy tanulatlan, műveletlen vagy legjobb esetben félművelt egyének előtt hasra kell esni. Hát én soha nem estem hasra, és ettől még nem történt semmi bajom, ezért sem tudtam megérteni, hogy nálam befolyásosabb, sokkal magasabb hivatalban levők, hogy képesek így elveszíteni az emberi rangjukat.

Most azonban, hogy valóban megtörtént a változás és én továbbra is csak az ördög bonyolult nyelvezetének sokszínűségét kell nyeljem, amit viszont ezúttal komolyan veszek, mert mondom, én naiv, ettől a változástól karácsonyi csodát vártam, a csoda meg annak rendje és módja szerint bekövetkezett, csak éppen fordított előjellel, hát én ettől valamiféle tudathasadásos állapotba kerültem. És folyton azt hajtogattam, hogy ez hogyan lehetséges? Hát hogyan? Istenem! Józanabb perceimben ugyan világosan láttam, hogy ha ugyanazok az emberek maradtak, akkor mit várok, hiszen az ember mindig és minden körülmények között ugyanaz

marad, aki azelőtt volt. Senkinek a jellemét nem fogja megváltoztatni egy másik társadalmi rendszer.

Mindezt tudva tudtam hát, csak éppenhogy alig bírtam elviselni. 1989 decemberéig úgy tűnt, hogy egyszer csak vége lesz annak a komédiának, amit művelnek körülöttem, és hát mind mondtam, semmit sem szabad komolyan venni. Azonban attól fogva én sajnos mindent igenis komolyan vettem, ahhoz, hogy rádöbbenjek: de hiszen ez egy még nagyobb komédia, és ebből már nem találok kiutat. Nem találok már önmagamot sem, ennek az alagútnak nincs vége, ebben az alagútban az ember csak botorkál és tudja,

hogy soha nem fog előtte felvillanni a felszabadító fény.

Abban a szerkesztőségben ismertem meg Sir Johnnt, akinek őszinte tisztasága előbb meglepett, aztán következett egy időszak, amikor dühített is, hogy a végén meghatva nézzem lehangozó szélmalomharcát, ahol tudtam, sohasem lehet győztes. Tudta ezt Ő is, hogy a gonosz erővel szemben amelyek egyfolytában kereszteznek és elgáncsolják a szabad szellem, a szabad vizsgálódás útját, nem érdemes küzdeni, mert mindig ők kerülnek ki győztesen. Folytonosan küszködni kellett félreértésekkel, amelyek oly könnyen adódnak, esetleg mesterségesen meg-

teremtik őket, mégis gyötörte magát, addig-addig, míg szegény elkínzott agya és szíve felmondta a szolgálatot. Vagy az is lehet, felmondatták vele, mint ahogy Vele együtt a Helena sorsa is megpecsételtetett. Persze, erre csak akkor jöttem rá, amikor már őt is eltemettük, négy és fél hónappal a Sir John halála után. Pedig jobban is odafigyelhettem volna, dehát az ember amikor hall valami gyalázatoságot, sohasem képes úgy értelmezni, ahogyan az elhangzott, nagyon elvetemültnek kell lennie annak, aki érti az ilyenfajta kódolt üzenetek jelentéseit. Az történt ugyanis, hogy úgy kb. három hónappal a Sir John halála után, lehangozott arccal, majdhogynem könnyes szemmel állított be a szerkesztőségbe a takarítónőnk, mondván, hogy találkozott Helena nagyságával, s hogy milyen irtózatosan tönkrement, lefogyott szegény az utolsó hónapokban. Mire Vihar Bill, megszegte a tokáját, és gonosz arc kifejezéssel azt mormogta: „még nem eléggé!” Ha én akkor felfogom ezt a gonosz üzenetet, a maga irtózatos valóságában, talán Helena még most is élne. Talán..., mondom én, még most is. Helena a felesége volt Sir Johnnak, az ex-felesége, mert elváltak már vagy huszonöt éve, de egy lakásban laktak, s valami emberileg nem túl jól értelmezett büntudatból táplálkozva, módszeresen tették tönkre a maguk és egymás életét.

Rájöttem, hogy nem elég elolvasnom az írásait, sokkal gazdagabb lesz az olvasmány, ha az ember az író felől is elkezd olvasgatni.

Az igazság az, hogy sokáig nem szerettem Helenát, amolyan nagydarab, rosszul öltözött, lompos nő volt, akinek mindig el van csavarodva a harisnyája, vagy fel van futva a szem rajta. Soha nem bírtam az elhanyagolt külsejű nőket, Helena ráadásul köteledő természetű is volt, aki mindenben a hibát kereste, emlékszem, amikor a „nagy változás” után úgy egy- vagy másfél évvel, bemutatták Sir John drámáját a Nemzeti Színházban, óriási siker-

Indulni vagy nem indulni

rel, tapsviharral, s utána megláttam Helenát az előcsarnokban és odarohantam hozzá, gratulálni. Őszinte szívvel, nagy örömmel mondtam el neki a megatottságomat, mire mogorván reám mordult: „Neki gratulálj, ne nekem. Nem én írtam a drámát!” Úgy meghökkentem, hogy szólni sem bírtam többet, csak sarkon fordultam és otthagytam. Viszonylag hosszú idő kellett ahhoz, hogy megértsem, ez csak a felszín Helenánál, és nem másokkal, hanem csakis önmagával van baja szegénynek. Lappangott benne egy rosszul titkolt kisebbségi érzés, ami nézetem szerint a munkáscsaládból való származásából adódott. Ezt onnan gondolom, hogy túl sokat emlegette az én – szerinte – igen előkelő származásomat. Mindazonáltal úgy érzem, ezt a visszás érzést sikerült kiűznöm belőle, nem kellett hozzá egyéb, csak egy pici eleganciával kevert ragaszkodás és persze szeretet. Az utolsó három évben elértem, hogy velem szemben végre lehullottak a tüskéi, és mint egy varázsmese hőseként, ott állt előttem olyan védelemre szorulóan, olyan esdeklőn, hogy gondolkodás nélkül képes lettem volna érte bármi áldozatra. Reménykedem, hogy ott, valahol a szellemvilágban is van olyan jó szeme, hogy Róluk szóló elbeszélésem gikszerei között a torkomra folyó könnyeket is észrevegye. Mert a keresztény világ sokkal inkább Emberek, mint könyvek története. Nagy kár, hogy ezt Baking - akivel annyi baja volt szegény Sir Johnnak, - nem tudja, s mert írónak valóban jó, azt képzelem, hogy nála jobb nincs is kerek e földön, pedig emberként sokkal inkább csak egy sorshelyzetet gátlátalanul meglovagolni tudó életművész, akiről, szép lassan kideríti az utókor, milyen ember volt. S ha bizonyos vele kapcsolatos történetek tudatosodnak majd a most még elkábított emberek fejében, én bizony hajlandó vagyok azt hinni, hogy nem marad meg ökelme a Parnasszuson, ahogyan azt szentül hiszi.

Az első, ott töltött névnapomon Sir John egy csokor hóvirággal érkezett, ami olyan jól esett nekem, mint talán még addig semmi. Nem is tudnám meghatározni, hogy pontosan mit éreztem, de valamilyen abszurd logikával a nagyszüleim példátlanul tapintatos és az élet minden kis területére kiterjedő figyelmisségét idézte bennem ez a gesztus, s ugyanakkor a jóízű hovatarozás érzését is felkeltette bennem. El nem tudom képzelni, honnan szerzett hóvirágot január 21-én. Persze, ő volt az egyetlen abban a rideg, tökéletesen közömbös szerkesztőségben, akinek eszébe jutott, hogy névnapom van. És tudtam, hogy teszi. Ő ezt, minden mellék- vagy hátsó gondolat nélkül. Mert nagy dolog, ha az ember nem kell még azzal is fáradozzon, hogy vajon mi rejtőzik a másik ember hízelgése mögött, sajnos, ehhez is hosszú idő kellett, amíg megértettem, hogy általában a fele sem igaz annak, amiről az emberek mosolyogva áradoznak. Rendkívül jó érzés volt, hogy úgy Sir John, mint Helena, pontosan azt mondják, amit gondolnak, így mellettük mindig biztonságban éreztem magam. Egyszer, becsengettem hozzájuk, fekete szoknyát, rövid piros szövetkabátot viseltem. Emellé a nyakam köré fehér rókaprémet tettem, és Helena, amikor meglátott, „jaj, de szép vagy!” felkiáltással csapta össze a kezét. Neki tényleg elhittem, hogy igazán szépnek lát, s ettől egész nap boldognak, olyan „lebegősnek” éreztem magam.

Helena és Sir John, természetesen velem együtt, a világnak egy olyan részén éltek és egy olyan szomorúan neveléses diktatúrában, amilyenre nem hiszem, hogy lett volna még példa a világtörténelemben. Egy országban, aminek a birkanyájhoz hasonlatos népe évtizedeken át eltűrt, hogy egy paranoiás pojáca és a három elemi osztályt sem végzett, valamikor mozik bejáratánál tökmagot árusító felesége szabja meg az életrendjüket, egy nép, amely elnézte (sőt még büszke is volt rá), hogy ezeknek a szörnyetegeknek a művelt nyugat díszdoktori címetek osztogasson vagy éppen akadémiai tagnak válassza be őket, hiszen azok honnan is tudhatták volna, hogy az összes titulájuk és diplomáik egytől egyig hamisítványok. És évről évre, amint nőtt a hatalomvágyuk, úgy találtak ki egyre több népnymorító módszert, az

„egészséges étkezés” érdekében, fejadagra osztott, minimális élelmiszer mennyiséget, ami egy hónapra egy személy részére állt kb. 5 tojásból, 10 deka vajból, fél kiló cukorból, fél liter olajból, fél kiló húsból, negyed kiló rizsből, fél kiló lisztből. Ezekből az alapélelmiszerekből szabadon nem lehetett kapni semennyit sem, zöldséget és gyümölcsöt viszont igen, a heti piacokon. Valódi kávé helyett, valami szörnyűségből főzött lötytyöt adtak a cukrászdákban, amit kávénak neveztek, de az íze után lehetett akár szárított lószarból is örölni. Vagy akinek személyautója volt, az nem járhatott vele, csak minden második vasárnap, egyik vasárnap a páratlan rendszámúak közlekedhettek csak, a másik vasárnap meg a páros rendszámúak. Külföldre nem lehetett utazni, csak speciális jóváhagyással, amit általában nem kapott meg az egyszerű halandó, esetleg évekig tartó kérvényezés és kihallgatások után. De az sem volt biztos.

Én mindig azt mondtam, hogy ennek a házaspárnak egyszer csak az lesz a vége, ami a mesében az ostoba békának lett, amikor ökörré akart válni és addig fuvalkodott és fuvalkodott, amíg kipukkant. Vagy mint az Öreg halász és az aranyhal-ban, ahol a telhetetlen vénasszony addig követelte az egyre több vagyont az aranyhaltól, amíg az megelégtelt és végezetül újból ott találták magukat a putriban.

Ilyen nevetségesen siralmas országban voltak kénytelenek lakni szegény Helenáék, azonban ezzel csak azt akarom mondani, hogy itt minden megtörténhetett, ami egy civilizált helyen eszébe nem jutna senkinek, - esetleg egy rács mögé való elmebetegnek, - és megtörténhetett mindennek a fordítottja is. Bármilyen, bárkivel, bármikor. És meg is történt...

Az ember minél többet tud, annál jobban leegyszerűsödnek benne a dolgok. Énnekem mostanra már csak kétféle ember létezik: jó és rossz. Hogy ezen belül még milyen kategóriák vannak, az persze újabb vitás kérdés lenne, ha ezen akarnék vitakozni, de nem akarok. Biztosan tudom, hogy a jó emberek érzik egymást, a rossz emberek úgyszintén. És a rosszak nem bírják elviselni maguk között azt, aki nem olyan mint ők, bűnösnek, hülyének, kibíratatlannak minősítik, ugyanakkor nem hagyják élni, minden lehetséges alkalmat megragadnak arra, hogy rosszat tegyenek annak a szerencsétlennek, aki talán csak egyszer, egyetlen egyszer megsértette a hiúságukat.

A szerkesztőségben a nagy változás után mindenki mást kipréselt maguk közül, aki más, mint ők. És mégsem gyűlölöm az ellenségeimet. Sokkal inkább szánom őket, s arra gondolok, hogy az Isten képére teremtett ember hogyan tudott így elfajulni, ilyen gazzá lenni, hogy a másik ember boldogtalansága boldogítja csak. Imádkoznom kellene értük, úgy, ahogy egy szegény öreg, a fővárosban élő írónő teszi, aki minden nap imádkozik az ellenségeiért, de úgy látszik, én még nem értem meg erre az áldozatra, így egyelőre azzal maradok, hogy tiszta szívemből sajnálom és lenézem azokat, akiket dühít az ártatlanság, dühít a tehetséges ember, dühít mindenki, aki nem olyan, mint ők. És dühíti őket, hogy nem tudnak összetörni, hogy nem járulok eléjük sírva, könyörögni, segítséget kérni, hanem a szemükbe mosolygok és azt mondom, hogy nagyon jól van minden így, ahogy van, én jól érzem magam. Az biztos, hogy világéletemben megvettem azokat, akik gúnyt mertek űzni a lélek szuverén hatalmából. Ugyanis, én ezt a homályos, bonyolult bizonytalanságot, amit világnak neveznek, s ezen felül a legbensőbb közérzetemet, - szerettem mindig a legvilágosabban kimondani. Merthogy a fényt szerettem, a világosságot, - a fény azonban sokaknak igencsak sérti a szemét.

Bakinggal, - és nem csak övele - kapcsolatban még lenne egy többször leírt megjegyzésem. Bunuelről olvastam valahol, hogy „A Világ tele van jó írókkal. De nem tisztellek senkit csak azért, mert jó író. Más erényekre is szükség van.” Hát, ez az! Üzenem Bunuelnek az örökkévalóságba, hogy ennél helyénvalóbb üzenetet nem hagyhatott volna hátra az elkövetkezendő kor emberének.

*Hazátlan felhők kéklő vándorútja/ nagy ég, te messzi, parttalan,
a vágyainkat végtelenbe nyújtva/ az Istent rejtsd el, - hogyha van!*

(Kamenitzky Antal: Gyöngéden illesd...)

Kiss Judit Ágnes versei

Eleinte

*mert eleinte tart a jelenlét,
míg az üres tér alakot őriz,
amíg a csend egy hang negatívja,
üres papír, amire írva
valami szép volt, de kiradírozták
a ceruzát a percek, a tintát az órák,
addig a hiány egyfajta jelenlét,
még nem feledés, és csak félig emlék.*

*aztán a csönd csak csönd marad.
hogy évek vagy egy pillanat
koptatják mattá azt a fényt,
mit rávetít a jelenlét
az üres térre, csöndre, hangra.?
így maradsz megint magadra,
s nem tudhatod, hogy a hiány,
vagy a hiány hiánya fáj.*

Geometria

*Az vagy nekem, mi magadnak sosem,
és én benned magamnak idegen
alakként tükröződöm. Szüntelen
felfogni vágylak, s nem lehet. Hiszen
ahol te kezdődsz, ott nekem már végem,
mit érzel, az te és nem én vagyok.
Utánad nyúlnék, s csak magamat érem,
és nem veled, magammal harcolok.
Minek tagadjam? Közös útra vártam,
vagy legalább egy kereszteződésre,
ahol egymásba nyílnánk... Magyarázom?
Hiába tágulunk bele a térbe,
mindez csak látszat, lázálom, mese,
mert síkjainknak nincsen metszete.*

Hans Castorp levele

*Az arcod lassan szilánkokra omlik,
széttört fényfolt egy pohár víz színén,
mint hibás tetoválás, elmosódik
az érintésed. Tavaly volt? Idén?
A kis ugrás a lázgörbén mikor volt?
hol vesztettem el azt a régi sorsot,
hogy a megtörtént történet gyötörjön,
ne a kitalált, aztán tollba mondott?*

*A fikció egyszerre kórház, börtön,
egyszerre véd, egyszerre fogva tart.
Beteg vagyok, vagy büntetésem töltöm?
A kint s a bent egyszerre fojtogat.
Már a vonásaidat köhögöm föl,
míg kúszik bennem, kúszik a higany,
a meg nem élt, csak vágyott örömeiktől
lázasodom én is, mint annyian.*

*Torkomon felszalad a keserűség,
ezüst szalag a hőmérő falán,
és nem borul rám más, csak a felhős ég,
mely most a lemenő naptól talán
vörös fényben izzik, mint a katlan,
de végzetlen és áthatolhatatlan,
mint szeretkezés után a magány.*

Páskándi Géza

GOMBA-MESE

A tölgy alatt, moha mögén élt a három jó barát: Tinóru, Csiperke, Kékhátú. Három gomba-jóbarát. Vígán éltek egész nap, szívták a jó levegőt. Néha-néha versenyeztek, kinek szebb a kalapja.

– A tied nem divatos – mondta Kékhátú Tinórunak. Ezen aztán kalapbaptak, de úgy könnyedén, hamar meg is békéltek.

– Történt egy nap, hogy mellettük a pázsiton a selyem fűből kezdte emelgetni a fejét egy más gomba, idegen, amelyet még sem Tinóru, sem Csiperke, sem Kékhátú nem látott. Az új gomba illedelmes, szépen kalapot emelt. De a gombák nem nézték ám jó szemmel.

– Ki vagy, szomszéd, fia-borja, ki gombája, iafia-gyermek? Hogy merészelsz kérés nélkül sátrat verni, kalapot, lakásodhoz alapot, itt körünkben, szomszédságba ki hívott?

– Mit tehetek? Ide születtem... - mondta szelíden a gomba. S attól kezdve Tinóru, Csiperke meg Kékhátú összedugták a fejüket, kalapjukat, s azt pusmogták gomba nyelven, hogy ezt a másikat el kell tenniük az útból, mert velük egy ilyen újonc, szedtevet-e jövevény, hívatlan tolakodó nem kerülhet, nem bizony, velük egy kalap alá.

– Te mérges vagy, mérges gomba! Ilyen nyájas társaságban vajon mit is keresnél?

– Egy kalap alá a mérgessel ne vegyetek, mert én mérges nem vagyok – felelt jámboran a gomba.

– Márpedig te galóca vagy! – kiáltott a másik három.

– Ha hazudnék, tapló legyen a nevem, nem is hallottam galócát életemben sohasem – védekezett szelíden.

Ám a három meg nem hallgatta, sanyargatta az új gombát, reggel-este káromolta, csipkedte. Kicsúfolta, kigúnyolta, pellengérré állította. Az új gomba, szegény, csak sírt, kalapján a könnye folyt, már az esőt sem szerette, hisz a három irigyelte tőle még a vizet is.

– Mit tehetnék, a földbe már visszabújni nem tudok! Hogyha már mellétek nőttem, szomszédságba serkentem, fogadjatok jó szívvel... - könyörgött a kis gomba.

Hanem azok nem lágyultak, továbbra is galócának csúfolták. Soványodott, aszalódott szegény gomba, ösztövré pipaszár lett az a szép szára-szála, kalapja is rojtosodott, ki is lyukadt egy helyen.

– Hívjátok a kalapost, kilyukadt a kalapom... - rimázkodott a kis gomba, ám azok nem hajlottak se szép szóra, könyörgésre, semmire.

– Számodra nincs kalaposunk. Mérges gombák kalapját nem foltozza a mester!

És örültek, vígán voltak, hogy a másik így szenved, kalapjukat félreacsapták ki a fejbúbjára tolta, ki a balszemére húzta, ki pedig csurgóra, s nem törődtek, hogy szegénynek a hajába, a fejébe, a szárába por s piszok hull napról napra a lyukas kalapon át.

Hanem egyszer a bölcs Harkály, mikor tovább nem nézhette, a tölgyfáról közbeszólt. – Hívom én a kalapost, nem nézhetem, hogy e szegény apró gombát belepí a por s a piszok.

– Te csak ne szólj a dolgunkba! – ágaskodott Tinóru.

– De bölcs vagyok! – szólt a harakály.

– Bölcs, de a madarak között, ám a gombák bölcsé más bölcs, az is közülünk való.

– Mi bölcsesség egy madárnak, az bölcsesség a gombának, csupán az emberek bölcsessége bölcsőbb... nem nézhetem szegény gomba kínját...

Nagy Imola Dóra, VI. o.t. rajza, Eszterházy Károly főiskola, Gyakorló Iskola, Eger

S madárrnyelven azon nyomban hívta is a kalapost, remek mestert, becsületes, alapost. A kalaposmester szépen befoldozta-toldozta a szegény kis gomba kidőlt-bedőlt kalapját, s ember módra jól lehordta a másik három gombát:

– Nem is tudtam, hogy a gomba ily goromba, ily otromba lény lehet... hogy hagyjátok így kínlódni ezt a szegény gyermeket!

S elhívta a bírót, aki ily dolgokban döntött, hogy e pörös rútpatvarban igazítsa el őket. A légy-bíró két-háromszor az új gomba fölött átrepült, a kalapján is megült, és a végén így szólott: – Züm-züm, gombák, figyeljétek: a galóca légyölő. Ez a gomba nem galóca, mert hajam szála sem görbült!

Attól kezdve a kis gomba cseperedett, kivirult, ám a hármat meg a penész, az irigység, az a sárga, csipegette, eszegette mindétig.

– Költözzünk el – szólt a Csiperke -, hogy ne lássuk örökkétig szemünk előtt ezt a betolakodót. S gondolatuk tett követte, föl-szedték a sátorfájuk, s elindultak kalaposan, apró betyárbútorukkal új tölgy alá, új földbe. Hanem ez a fa sorvadó erdőszéli tölgyfa volt, lombja, mint a rosta, ritkás és alatta áldott napfény aszalta a három gombát, három irigy jóbarátot. Fonnyadoztak, száradoztak, tikkadt szájjal esedeztek, térdre estek esőért, ám a nedvet, s bármit nyirkot itt a jó nap, az áldott nap meg a szeleburdi szél mind fölszívta, szippantotta előlük. Kérdezték a Moha-bölcsöt, aki az ő bölcsük volt. A Moha-bölcs zöld szakállát simogatva ekképp szólt:

– Menjétek a régi helyre. Kérjétek ott bocsánatot. Látjátok, én is megyek.

Azt már nem... - s inkább fonnyadoztak árván itt az erdő szík határán, olyan makacsok voltak. Hanem mikor látták, hogy a Tapló, kiről tudott, hogy legbutább, legtököfejűbb, taplófejűbb, ő a család szégyene, hogy a Tapló is odébáll, ők se haboztak tovább.

– Tapló vagyok – szólt a Tapló, tapló szívem s fejem is, hanem azért annyi eszem van már bizony nekem is, hogy a zöld fát életemben jobb szeressem, mint holtomban a szikrázó kő-kovát! S elindultak így hát ők is a Taplóval, mind a hárman vissza már. Alig lelték meg a helyet, hiszen közben új gombanép, gombasereg nőtt a fűben, s őket bizony gyanakodva nézegették, kalapjukat méregették, nem valami szívesen. – Idegenekre nincs szükség... - mondta végül az egyik.

És a három irigy gomba ott álldogált, talaj nélkül száraz szájjal, cserepesen, tikkadozva a tölgy alatt. – Fogadjatok be, hiszen in-

nen mentünk el világgá, itt éltük az életünket, ez volt a mi szép hazánk...

– Nem ismerünk benneteket, jobb lesz, ha már tűntök is!

Elindult a három gomba, ám sehol se tudtak róluk, egy tölgy alatt egy talaj se fogadta be gyökerük. Látták őket a bölcs Harkály, csúfolódott is velük.

– Látom, madarak lettetek, repültök a föld felett. – Gombák vagyunk! – szólt a három, igen önérzetesen. – Hogy-hogy gombák? Úgy tudom én, hogy a gombák gyökerestül földben élnek, fű alatt, nem pedig röpködnek, csavarogva-csatangolva anyaföldjüktől elcsángva, fönn a fűszálak felett. Szárnyas gombákról ki hallott? Gomba-csókák, kár, kár, kár!

S bolyongott a három gomba, gyökerük már megkopott, a fejük is kóválygott a sok szélről, repüléstől, szállongástól, lebegéstől kevergett a gyomruk is. Olykor-olykor rojtosodó, likasodó kalapjuk is lerepült. Nem nézhette már a Harkály, hogy bolyonganak úttalan, fölülük röpködött hát szépen, s így kopácsolt hangosan:

– Éppúgy szánlak benneteket, mint akkortájt azt a szegény kis gombát, akit annyit kínoztatok, hogy belé a szívem fájt. Adok hát egy jó tanácsot: az ötödik tölgy alatt lakik a Gombakirály, igen józan, jó és bölcs, forduljatok hozzá, hátha földet alátok is ad.

És a három bús bolyongó, rojtos-toprongyos csavargó nagy sietve, elgyengülve, annyi úttól megrendülve, füvek felett ellebegve meg se állt kerek erdő közepéig, a szívéig, hol egy óriás nagy tölgy alatt nagykalapos palotában trónolt a Gombakirály.

Am a három irigy gomba majd elsüllyedt, jobban mondva, majd felszállott félelmében, szégyenében, mert a Gombakirály ki volt? Az a szegény, kicsi gomba, akit akkor úgy csúfoltak, meghurcoltak, lyukas kalapban tartottak, cégéresen sokáig.

A kis gomba, persze, most már nagy gomba lett, felnőtt gomba, figyelmesen hallgatta meg kérésük.

– Ne higgyétek, hogy nem tudom, kik vagytok. De irigység, de gyűlölség, tudom, jóra nem vezet. Induljatok, földet kaptok, éljétek, s máttól kezdve már bölcsőbbek legyetek.

És a három gomba ma is egy tölgy tövében éldegél, ha örülnek – nagy vidáman csapják félre kalapjuk. Gombahonban megbékéltek, okosodtak – boldogak már annyi bolyongás után.

A KIS ŐSZ, A LUSTA POSTÁS

A nagy Ősz fiacskája, a kis Ősz, mit kerteljünk, mit tagadjuk, lusta postáska volt. A Tölgyfa odaadott neki egy csomó levelet, mire a kis Ősz elhúzta a száját:

– Nincs megcímezve!

– Ejnye, de szőrszálhasogató vagy! – roppantott az öreg Tölgy. – Mintha nem tudnád, hogy kinek küldöm. Aztán reszketeg, öreges betűkkel írta rá a levelekre:

TAVASZ KISASSZONYNAK, MÁRCIUS UTCA 21 SZÁM

A kis Ősz a táskájába dobálta az öreg Tölgy leveleit, és lefeküdt a berek végén egy csalitba, hogy aludjon rá egyet.

Másnap a Cserfáról kapott egy jó csomó levelet, azzal is csak bakafántoskodott, hogy így megy úgy, rossz a címzés, de végül is azokat is a táskájába hajigálta. Így tett a Juhar, meg a Nyír, meg az Éger, meg a Gyertyán, meg az Akác leveleivel is.

Aztán persze megint aludt egyet. Hanem arra ébredt, hogy igencsak fázik. Körülötte minden csupa tejfehér volt. A föld nagyon fagyosan viselkedett a kis Ősszel, a cinkéknek szegényeknek cinkét fogott az orruk, jobban mondva a csőrük, egy öreg lónak pedig ép akkor, a kis Ősz szeme láttára fagyott le a szarva.

– Na, ennek fele se tréfa! – ugrott talpra a kis Ősz, és egyet szaladt a táskájában maradt levelekkel. Meg sem állt az öreg Télig. Az öreg Tél nagyot nézett. – Mi jót hoztál, mi hót hoztál, mi havat? – kérdezte.

– Nem hót, nem havat, hanem sárga levelet... – mondta egy szuszra a kis Ősz, és kiszórta leveleit a Tél elé, a hora.

– Nohát, ezt most hozod? Ezeknek rég hó alatt kellene lenniük, hogy eljussanak Tavasz kisasszonyhoz! – és visszaadta a leveleket. Erre aztán olyan mérges lett a kis Ősz, hogy mérgeiben újra lefeküdt aludni, ám, hogy meg ne fázék, egy barlangba bújt, a mackó mellé, aki éppen téli álmát aludta.

Arra ébredt, hogy a mackó istenezen rázza a mancsaival. – Hé, kis álomszűszék, kelj fel!

– Hü, de meleg van! – törölgette verejtékes homlokát a kis Ősz.

– Már hogyan lenne meleg, amikor nyár van! – dörmögte a medve. – Hoztam egy kis jó mézet meg málnát... a

télen semmivel sem tudtalak megkínálni, mert aludtam. Légy a vendégem!

– Hanem a kis Ősznek elment a kedve a méztől is, málnától is, ahogy csak a lába bírta, szaladt Nyár asszonyhoz, aki épp süttött-főzött, szép, tágas konyhájában.

– Kesz'csókolom Nyár néni, levelet hoztam!

– Ugyan már, kitől? – csodálkozott Nyár néni, s letette a fakalat.

– Hát a Tölgytől, meg a Csertől, meg a többiektől... – s ezzel kiszórta a elsárgult leveleket a Nyár néni elé.

– Hanem te is jókor jössz... – csóválta rosszállólag a fejét Nyár néni. – Nem látod, hogy ezek a levelek milyen régiek? A Tölgy, meg a Cser, meg a többiek már friss, új leveleket írnak... Vidd vissza, fiacskám, őket oda, ahonnan hoztad! Különben is – vett fel egy sárga levelet nyár néni -, nem is nekem vannak címezve, Tavasz kisasszonyhoz kellett volna eljuttatnod Télapó hótarója alatt, hogy segítse a földet a sok levél, hízlalja fel tavaszra... Most már senki se veszi hasznát...

Elsírta magát erre a kis Ősz, pedig ez igazán nem illik egy postáshoz, és elkezdett bandukolni. Útközben rászólt a Tölgy:

– Ej, ebadtája, azt hallottam Tavasz kisasszonytól, hogy nem adtad át neki a leveleimet. De a Cser is, a Juhar is, az Akác is, a Gyertyán is megdorgálták a kis Őszt lustaságáért. Mikor a kis Ősz apjáig, a nagy Őszig ért el, zavartan, hüppögve mentegetőzött. A nagy Ősz pedig azt mondta:

– Igen, már rég a fülembé jutott, hogy átaludtad az egész évet. A Föld panaszkodott, szegény a legjobban, mert a levelek nem segítették, hogy meghízzék egy kissé, és jobban teremjen.

A kis Ősz pironkodva hajtotta le a fejét, és megígérte édesapjának, a nagy Ősznek, hogy az új esztendőben első dolga lesz pontosan kézbesíteni a reabízott leveleket.

Így is történt: az új esztendőben Tavasz kisasszony már örömmel olvashatta, mit ír neki a Tölgy meg a Cser és a többiek, és átadhatta a fák üzenetét a boldog Földnek, aki hízott is szépen, termett is, jobbat is, többet is a Nyár néni konyhájára.

Örömteli iskolakezdést kíván és továbbra is várja leveleiteket, javaslataitokat a szerkesztő néni, az alábbi címre:

B. OSVÁT ÁGNES

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),
str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, Románia.
Telefon: 00 40 265/249918, 00 40 365/803670,
00 40 770/173128, 00 40 731/187638
E-mail: osvatagnes@gmail.com
osvatagnes@freemail.hu

Kamenitzky Antal

ÖRÖK ŐSZBE...

„Nincsen pénzem, se dohányom”,
Erdély-dolmány a románon.

Útra kélünk, mint a darvak,
bedeszkázva, mint az ablak.

Nincsen gyásza elmenőnek,
kihíztuk a temetőket.

Isten útján mennénk végig,
meredeken fel az égig.

Nem lesz sírunk szélén asszony,
szerető, ki megsirasson.

Alvás közben, nem lesz álom,
esti vers: a hóban lábnym.

Penész lesz a szemfedelünk,
szélben pernye, útlevelelünk.

Gyászhuszárok karján ringunk,
örök őszbe hull a szírmunk.

2008. okt. 8.

Felhívás az

Előfizetésére

Belföldi éves előfizetési díj 1.500 HUF
Külföldre: Európában 10 EUR
Tengeren túlra 20 USD

Az éves előfizetéseket egyszerű
(rózsaszínű) postai utalványon kérjük
feladni a következő címre:
EKOSZ 7101 Szekszárd I.
Postafiók: 480

(Külföldi olvasóink eddig is megtalálták
a módját a valuta elküldésének, vagy
ítteni rokonaik, barátaik révén juttatták
el a megfelelő összeget forintban.)

Támogatások a beérkezés sorrendjében

(az előfizetői díjat meghaladó befizetéseket tekintjük támogatásnak)

1. Dr. Molnár József Gyula	Szentendre	1 500 Ft
2. Soproni Erdélyi Kör	Sopron	20 000 Ft
3. Dr. Toró Árpád	Inárcs	1 500 Ft
4. Nagy János	Igazfalva (Ra.)	5 000 Ft
5. Dr. Nagy Jenő	Kalocsa	2 000 Ft
6. Katona Jenő	Hajdúszoboszló	8 500 Ft
6. Potópi Árpád	Bonyhádi P.M.Hiv.	20 000 Ft
7. Kristyák Istvánné	Oroszlány	1 000 Ft
8. Dr. Timár Erzsébet	Nagykörös	4 500 Ft
9. Zolnai Pál	Vecsés	3 500 Ft
10. Derzsi Ferenc	Szováta	25 RON

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk az interneten a
www.erdelyikor.hu

címen olvasható, és az új lapszám
megjelenésével cserélődik.

Felhívjuk támogatóink figyelmét,
hogy a támogatásként küldött összegről
kérésükre az adóalap csökkentésére
felhasználható APEH-igazolást állítunk ki.
Ehhez az előfizetési címre kérjük megküldeni
az adóalany nevét, címét, adószámát.

Iskolai dolgozatokból...

Zrínyinek csak fél szeme volt, ám ez
nagyon zavarta a csatákban.

♦ ♦ ♦

A katonák életüket és halálukat
kockáztatták

♦ ♦ ♦

A hős holtan esett össze. Ezt később
nagyon sajnálta, de akkor már nem
volt mit tenni.

♦ ♦ ♦

A szomorú elhanyagolt sírok mellett
élettel teli sírhalmokat is találhatunk.

♦ ♦ ♦

A mocsári vész 1526-ban volt.

♦ ♦ ♦

Arábiában a vizet ciszterciákban
gyűjtik.

♦ ♦ ♦

Sok régi közetben megtalálhatók az
őskori halak lábnyomai.

♦ ♦ ♦

A bronzkorszak tűzzel-vassal
pusztította a rézkorszakot.